

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXIII Nr. 7 — 8
IULIE-AUGUST
1974



Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Buzăului

P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. Petre F. ALEXANDRU
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

	<u>Pag.</u>
REDAȚIA, <i>Țara întreagă în sărbătoare</i>	605
REDAȚIA, <i>Sărbătorirea numelui Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian</i> — 2 August 1974	617

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. Lector DUMITRU RADU, <i>La Duminica a X-a după Rusalii</i>	618
Pr. DAVID POPESCU, <i>La Duminica a XII-a după Rusalii</i>	621
Arhim. Prof. CHESARIE GHEORGHESCU, <i>Să iubim pe Dumnezeu (Meditație)</i>	623
Pr. Prof. SIMION RADU, <i>Despre Slintele Taine</i>	630
Pr. VASILE NARTEA, <i>Cinstirea Slintelor Icoane</i>	634

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDAȚIA, <i>Acțiuni în slujba păcii (iulie-august)</i>	639
Diac. Prof. O. BUCEVSCHI, <i>Știri ecumenice</i>	645

ARTICOLE ȘI STUDII

A. A. BOLȘACOV-GHIMPU, <i>Probleme de cronologie biblică veche</i>	652
Pr. IOAN MIRCEA, <i>«Schimbarea la Față» a Mântuitorului Hristos, oglindită în</i> <i>tradiția patristică și cultică ortodoxă</i>	671
Pr. ATH. NEGOIȚĂ, <i>Manuscrisele de la Marea Moartă și Noul Testament</i>	680
Lector MIHAI RĂDULESCU, <i>Grigorie din Nareg (944 sau 951—1003 sau 1010)</i>	690
Lector SEBASTIAN BARBU-BUCUR, <i>D. G. Kiriac — contribuții la armonizarea me-</i> <i>lodilor psaltice</i>	696

DOCUMENTARE

Prof. T. G. BULAT, <i>Titularii Episcopiei Buzău în secolul al XVIII-lea</i>	706
SPIRIDON CRISTOCEA, <i>O catagrafie necunoscută a bisericilor și slujitorilor</i> <i>lor din județul Muscel la 1832</i>	721
Pr. SANDU TUDOR-BUZĂU, <i>Biserița din satul meu</i>	728
Pr. ILIE GH. DIACONESCU, <i>Date despre biserica Sfânta Paraschiva de la Valea</i> <i>Zimbrului — Argeș</i>	735
Diac. GEORGE DINCĂ, <i>O sută de ani de la apariția primului număr al revistei</i> <i>«Biserica Ortodoxă Română»</i>	737

	<u>Pag.</u>
Pr. HORIA CONSTANTINESCU, <i>Cenărarul unui manual de Seminar</i>	745
Pr. IOAN SPIRU, <i>Biserici din municipiul Alexandria</i>	751
OCTAVIAN MĂRCULESCU, <i>Ușile diaconești de la biserica Șubești din Cîmpulung-Muscel</i>	759
MIHAI BĂDIUȚEANU, <i>Salarizarea personalului clerical și Asigurările Sociale în cadrul Bisericii Ortodoxe Române</i>	761

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

REDACȚIA, <i>Conferința de orientare din luna august 1974</i>	764
ASISTENT, <i>Stințirea bisericii din parohia Chitila I</i>	768
ASISTENT, <i>Biserica din parohia Cornești — județul Dimbovița</i>	769
ASISTENT, <i>Schitul «Peștera Ialomicioura»</i>	771
ASISTENT, † <i>Preotul Marin Mihai</i>	774
ASISTENT, † <i>Preotul Iconom Stavrolor Emanoil Hodrea</i>	775
ASISTENT, † <i>Preotul Ilie V. Spiridon</i>	776

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. NIC. I. BIVOLARU, <i>Știri din Eparhie</i>	777
--	-----

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Din activitatea Centrului Eparhial Galați pe luna iunie 1974</i>	781
Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Informații de la Centrul Eparhial al Episcopiei Dunării de Jos, pe lunile iulie-august 1974</i>	783
ASISTENT, † <i>Monahia Odudenco</i>	785

RECENZII

Victor V. Grecu, <i>Școala Ardeleană și unitatea limbii române literare</i> , Editura Facla, Timișoara, 1973, 140 p., de IOAN F. STĂNCULESCU	786
† Vasile, <i>Episcopul Oradei, Cuvîntări Liturgice</i> , Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 271 p., Oradea, 1973, de Pr. TEODOR DIACONESCU	789
Paul Petrescu, <i>Arhitectura țărănească de lemn din România</i> , Editura Meridiane, 1974, 84 p., de Pr. UDREA AURELIAN	790
<i>Note bibliografice</i> de Pr. Ștefan Al. Săvulescu, Prof. N. S., Ioan F. Stănculescu, Diac. Prof. O. Bucevschi și Lector Victor Iliescu	795



ȚARA ÎNTREAGĂ ÎN SĂRBĂTOARE

Poporul român sărbătorește în aceste zile 30 de ani de la eliberarea sa de sub dominația fascistă.

Toate datele mari din istoria țării noastre ne sînt scumpe. Dacă aceste date — ce ne amintesc fie războaiele de apărare ale voievozilor noștri, fie actele mari politice din trecutul nostru, ca de pildă Unirea Principatelor din 1859, fie revoluțiile din Țările Române, ori mișcările muncitorești — au însemnat, toate, eforturi puternice și au fost puncte luminoase, pași mari pentru păstrarea libertății și independenței țărilor române și pentru unirea tuturor românilor, ori pentru realizarea idealurilor de progres ale poporului nostru. 23 august 1944 reprezintă cu adevărat împlinirea tuturor acestor năzuințe pentru care și-au dat viața sau libertatea toți cei care în veacuri au gîndit și luptat pentru ele.

August 1944 pune capăt unei epoci istorice și deschide pentru țara și poporul nostru un nou ev istoric, o istorie nouă.

Au trecut 30 de ani de atunci, de cînd, ca la un semnal așteptat de veacuri, întreg poporul s-a văzut și simțit chemat la o viață nouă și de cînd el s-a hotărît să-și croiască singur un drum nou, îndreptîndu-se către adevăratul său destin, la care era îndreptățit după atîtea suferințe și așteptări.

Au trecut 30 de ani de atunci ! Și facem astăzi un popas sărbătorec în care după o scurtă retrospectivă, fiii Patriei noastre pot să-și dea seama ce drum ascendent au parcurs pînă acum, ce uluitoare progrese au făcut, ce succese au obținut. Popas sărbătorec în care, bucurîndu-se de toate acestea, ei își iau hotărîri solenne ca să continue cu același curaj și cu aceleași eforturi drumul spre cele mai înalte culmi ale progresului.

Plecați pe calea cea nouă, ne amintim că dacă drumul a fost glorios, el n-a fost totuși ușor. Au trebuit depuse eforturi de epopee ca să ajungem aici. Ca dintr-o țară sărăcită de un ultim război greu și îndelungat ; dintr-o țară cu o economie înapoiată să ajungă astăzi, o țară cu totul schimbată în bine și cu perspective cît se poate de luminoase pentru viitor, să ajungă astăzi, ca lumea din afară, să vorbească cu admirație de «fenomenul românesc», au trebuit desigur depuse o muncă și o energie considerabile.

Ne amintim cu drag de cîteva din multele puncte luminoase de pe drumul parcurs de țara noastră în cei 30 de ani de la Eliberare, care au asigurat schimbarea feței Patriei noastre și fericirea fiilor săi.

Ne amintim de crearea Frontului Național Democrat la care au aderat la vreme toți cei care în țara noastră așteptau și doreau mai binele Patriei noastre.

Ne amintim de ziua de 6 martie 1945 când s-a format primul guvern democrat.

Ne amintim de ziua de 30 decembrie 1947, când monarhia care a frânat peste optzeci de ani progresul țării a fost abolită și când țara s-a declarat Republică Populară. Ne amintim de entuziasmul acelei zile de 30 decembrie 1947, când idealul luminaiților revoluționari de la 1848, în frunte cu marele Bălcescu, s-a împlinit, când țara avea de acum cea mai înaltă și perfectă formă statală, când se termina pentru totdeauna cu formele învechite de guvernământ.

Dacă 23 august 1944 este ziua mare a eliberării și deschiderii pentru poporul și țara noastră a porților spre un nou ev istoric, apoi 30 decembrie 1947 este prima mare victorie a sa, a Țării, primul pas hotărât al ruperii cu trecutul și cu ce-i amintea de acest trecut, primul pas al așezării pe baze legale a orînduirii noastre sociale viitoare.

Premisele noii orînduirii și vieții sociale erau de acum fixate și înfăptuite; gîndurile și năzuințele înaintașilor erau de acum realități. Aveam o țară liberă, cu adevărat independentă, stăpînd singură pe sine și pe destinele sale, în care suveran va fi numai poporul. Se împlinea astfel dorința fraților și părinților noștri care cîntau în sunet de marș: «În țara noastră românească, vrem înșine stăpîni să fim. Și stăpînirea țării noastre cu nimenea să n-o împărțim». Aveam o țară în care însă erau multe, era totul de făcut.

Au urmat 18 ani de muncă încordată și de mari realizări, pînă ce o altă etapă începe la 21 august 1965, când țara se proclamă «Republică Socialistă», etapă în care ea se găsește astăzi, la aniversarea celor trei decenii de la Eliberare.

Este greu, cu neputință, ca într-o pagină festivă să cuprinzi toate înfăptuirile din Republica Populară Română și din Republica Socialistă Româna. În numeroase articole din presa noastră, de-abia s-au putut aminti o parte din aceste realizări. Este datoria cronicarului să facă statistica înfăptuirilor celor 30 de ani de muncă rodnică. Acum nu vom face decît ca, în mod cu totul succint, să punctăm, să evocăm unele din cele mai esențiale momente din acest efort colectiv spre progres, spre bunăstare.

Ne amintim astfel de actul de la 11 iunie 1948, de naționalizarea marilor industrii și marilor proprietăți, de instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție. Și este bine să ținem minte că acest mare act se făcea exact în ziua când se împlinea o sută de ani de la memorabila zi de 11 iunie 1848, ziua proclamării Revoluției de la 1848.

A urmat industrializarea socialistă multilaterală a țării, într-un ritm cu totul neobișnuit, care a făcut dintr-o țară aproape fără o industrie proprie, sau cu o industrie cu totul neînsemnată și rudimentară, o țară cu o industrie care poate satisface în bună măsură nevoile noastre interne și ale cărei produse au trecut de mult granițele României, fiind cunoscută pe piețele străine și ducînd astfel numele nostru peste mări și țări.

Industria noastră este astăzi mândria țării noastre. Industrie grea, ușoară, forestieră, alimentară, casnică, zeci și sute de combinate de tot felul, de termocentrale, de mari uzine, de fabrici de toate mărimile sînt astăzi semănate cu grijă și judicios pe întreg pămîntul țării.

A urmat cooperativizarea și transformarea socialistă a agriculturii. Avem astăzi o agricultură înaintată, mecanizată. A rămas de domeniul amintirilor plugul țaranului cu doi boi sau doi cai, recoltatul păioaselor cu secera, treieratul cu cai sau cu o mașină modestă de treier. Tractoarele noastre, produse de noi, răstoarnă brazdele adînci, semănătorile, combinele și atîtea alte mașini agricole și camioanele produse tot de noi, seamănă, sapă, strîng, încarcă și înmagazinează rodul pămîntului românesc, fără a mai vîlguji pînă la epuizare brațele și energiile care rămîn astfel disponibile pentru industrie și construcții.

Să ne amintim de înnoirea feții țării noastre, de construcțiile noastre. Să vină oricine dorește să ne viziteze tot întinsul Patriei. Dacă a cunoscut-o bine înainte de 1944, n-o mai recunoaște astăzi. Începînd cu Capitala, continuînd cu toate orașele și sfîrșind cu ultima comună, peste tot constată înnoirea. Orașe noi au răsărit pe harta țării, iar cele vechi și-au schimbat înfățișarea prin sistematizări și edificii noi. Satele s-au înnoit și ele. Cetățenii și-au construit case noi și și-au înnoit gospodăriile. Satele se urbanizează. Toate sînt electrificate. Șoselele sînt în bună parte asfaltate. Mijloacele de transport s-au îmbunătățit și înmulțit. Nivelul de trai este considerabil ridicat la toți cetățenii țării. Ceea ce altă dată era socotit lux este astăzi necesitate indispensabilă pentru fiecare familie. Deosebirea dintre oraș și sat începe să se micșoreze și cu timpul va dispărea. În sate vei găsi magazine cu bunuri de larg consum, farmacii, dispensare, doctori, case de naștere, poștă, telefon, școli mari, licee, cinematografe, cămine culturale etc.

Nivelul de trai al cetățenilor Patriei noastre a crescut, pentru că venitul național, averea națională, a crescut și crește pe fiecare an. Nivelul de trai a crescut, pentru că toți cetățenii beneficiază de atîtea avantaje din partea Statului, care fac ca venitul lor propriu să fie folosit pentru îmbunătățirea condițiilor personale de viață. Astfel se știe că Statul pune la dispoziția cetățenilor săi învățămînt complet gratuit, asistență medicală, asistență socială, case de nașteri, creșe, cămine de copii, toate în mod gratuit, etc. etc. Și pe măsură ce bogăția națională crește, Statul are grijă ca din sporul acesta să îmbunătățească condițiile de trai ale cetățenilor săi, venind cu sporiri de remunerații, pensii etc.

Rememorăm un alt fapt. Se știe că în țara noastră, alături de oamenii muncii români, trăiesc și oameni ai muncii de alte naționalități: maghiari, germani, sîrbi, bulgari etc. Datorită politicii sale naționale România a reușit să facă ca poporul român să se înfrățească cu cei aparținînd naționalităților conlocuitoare și în armonie să lucreze laolaltă pentru progresul țării. Toată lumea este încadrată în același ritm de viață, de muncă, de gîndire. De aceea la noi nu mai există în prezent o problemă a naționalităților conlocuitoare. Nimeni nu are nimic de revendicat, toată lumea este egală în fața țării, a legilor, a vieții, toată lumea

are aceleași drepturi și datorii. Din moment ce istoria a hărăzit pe fiecare să trăiască în aceste locuri, fiecare știe că nimeni nu are dreptul să gândească absurdul și să tulbure armonia și înfrățirea create în această țară pașnică în ultimii 30 de ani.

Vorbind de chipul Patriei noastre de astăzi după 30 de ani de la Eliberare, nu putem să nu evocăm un alt aspect, o altă realizare care privește însăși rațiunea de a fi, scopul programului de lucru al tinerei noastre Republici Socialiste.

Nu vom face discuții asupra culturii și civilizației și asupra raporturilor dintre ele, dependenței și interdependenței lor. Un fapt este însă sigur și anume că o țară și un popor nu se pot socoti înaintate numai pentru progresul material, pentru bunăstarea la care au ajuns.

Știm ce stă scris pe frontispiciul celor trei decenii, cunoaștem țelul suprem al Conducerii noastre : «totul pentru om și viitorul său». Omul este primul și ultimul scop al întregului program de lucru al său.

Ca să dezvoltăm conștiințele tuturor cetățenilor și să faci din fiecare o personalitate ; ca fiecare ins din această țară să fie convins că el are un rol în viața Patriei, că este stăpîn în țara sa și, ca stăpîn, are drepturi și îndatoriri pe care să le îplinească îndemnat în primul rînd de conștiința sa, — este nevoie ca toți cetățenii să fie luminați, cultivați. De aceea, strădania României celei noi a fost ca toți fiii Patriei să se bucure de binefacerea nu numai ale civilizației dar și ale culturii vremii noastre. Gîndul acesta s-a îndeplinit și este în curs de îndeplinire. Învățămîntul este obligatoriu și complet gratuit. Oricît ar fi de îndepărtat un sătuc de munte el își are școala sa. Nu numai că învățămîntul s-a generalizat la zece ani pentru toți copiii noștri, dar există licee chiar în comunele rurale mai mari. Statisticile arată la capitolul învățămîntului nu numai grija Statului pentru luminarea fiilor țării, politica sa de culturalizare a maselor, dar și dorința tuturor cetățenilor de a se cultiva. Toate școlile : profesionale, licee teoretice sau de specialitate, toate facultățile și instituțiile de învățămînt superior sînt asaltate de mulțimea candidaților. Aceasta dovedește setea de cultură a fiilor Patriei.

Nu vom uita apoi celelalte instrumente de culturalizare a omului, a maselor, cărora Statul nostru le acordă deosebită importanță. Radioul, televiziunea, teatrele, cinematografele, casele de cultură, căminele culturale, sînt pretutindeni și la îndemîna tuturor. Bibliotecile, ziarele, revistele, tipăriturile de tot felul lucrează, de asemenea, pentru dezvoltarea culturală a cetățenilor noștri. Omul cultivat pe care-l dorește Conducerea noastră începe să fie o realitate și nu peste multă vreme vom avea mîndria să ne numărăm printre țările lumii cu nivelul cultural cel mai ridicat. Este astăzi, și va fi mîine, poate cel mai mare și de preț succes al muncii fără preget a Conducerii Statului nostru, care, repetăm, are ca înaltă deviză : totul pentru om, pentru ridicarea lui pe cele mai înalte trepte ale culturii și civilizației, pentru fericirea lui.

Dacă în rîndurile de mai sus am încercat să reamintim cîteva din marile realizări ale muncii colective a fiilor Patriei, realizări obținute în viața internă a țării, fără să folosim limbajul arid al cifrelor și graficelor,

care însă își au pentru documentare marea lor importanță, — încercăm să evocăm acum alt punct luminos din istoria ultimelor trei decenii de viață ale Patriei noastre.

Ne referim la România de astăzi pe plan extern.

Spuneam mai sus că pînă acum 30 de ani țara noastră era necunoscută, sau socotită ca o biată țară care nu prezenta nici un interes decît pentru cei ce o exploatau. Nu i-au lipsit, desigur, pînă atunci nici mari savanți, nici mari literați și oameni de artă, dar aceștia erau cunoscuți și apreciați numai de cercul mic al specialiștilor și colegilor lor din alte țări și de prea puțină lume.

Astăzi situația s-a schimbat radical. Țara noastră este acum cunoscută. Ea este cercetată cu interes. Toată lumea știe că pe harta Terrei există o țară, România socialistă, care în chip miraculos s-a impus și se impune atenției tuturor. Sîntem mîndri să constatăm nu numai că țara ne este vizitată de milioane de turiști din toate țările lumii, care vin să vadă și să admire și frumusețile sale naturale, dar și să cerceteze «fenomenul românesc», să constatăm nu numai că ea este vizitată cu interes de delegații ale tuturor țărilor din lume, de diferite specialități și nivele, care merg pînă la nivelul conducătorilor a multor state, — dar sîntem mîndri să constatăm că de România se vorbește pretutindeni des, mult și frumos. Ar fi foarte important dacă cineva și-ar lua sarcina să întocmească o «carte de aur» a noastră în care să se înscrie o parte, cel puțin, din cuvintele frumoase, din aprecierile pe care oamenii din afară, anonimi sau cu rosturi mari în viața internațională contemporană, le fac asupra țării noastre.

Se datorește acest fapt, desigur, muncii noastre creatoare de acasă, bogățiilor noastre naturale, rezultatelor muncii noastre materiale, produselor noastre, care prin comerț ajung cum am spus pînă în îndepărtate țări și continente, specialiștilor noștri care sînt chemați să-și dea obolul priceperii și muncii lor în multe alte țări în curs de dezvoltare, oamenilor noștri de știință, cultură și artă, care prin lucrările lor valoroase ori prin talentele lor s-au făcut cunoscuți pretutindeni în lume.

Dar, se datorește acest fapt, în primul rînd, politiciii externe a țării noastre.

Am spus mai înainte și este lucru cunoscut că poporul nostru este un popor pașnic, iubitor de pace, plin de toate calitățile sufletești care se pot rezuma într-un singur cuvînt : omenia. El și-a apărut și își apără drepturile sale, dar nu este în stare nici cel puțin să gîndească răul cuiva. Îl caracterizează deci bunătatea, înțelepciunea, dragostea de pace, de dreptate, sentimentul de iubire pentru orice făptură omenească. El care a suferit nedreptăți, împilări, el nu dorește ca asemenea lucruri să se mai întîmple nicăieri în lume. De aceea, cei care conduc destinele sale, Conducerea sa a înțeles să facă în numele țării noastre, Republica Socialistă România, o politică externă în care să facă să fie promovate în lume toate înaltele și eternele principii ale umanității, nesocotite brutal pînă acum.

Există în lumea noastră contemporană, îngrijorată de atâtea războaie și de dezvoltarea tehnicii războaielor moderne, organisme politice internaționale în care sînt reprezentate toate statele și în care se încearcă, ca rațiunea, bunul simț, dreptatea, altruismul să fie promovate iar pasiunile și interesele meschine, lăcomia, «dreptatea celui mai tare», perfida «pax romana» să dispară și să rămîna triste amintiri ale unei istorii cu care nu se poate mîndri genul uman.

Intr-adevăr, lumea se găsește în plin efort pentru a se salva de primăria ce o pîndește. Cîștigă din zi în zi teren principiul că nu prin confruntări militare, ci prin tratative pașnice trebuie lichidate, rezolvate neînțelegerile dintre state.

În aceste organisme, în Organizația Națiunilor Unite cu toate secțiile sale, în Conferința general Europeană pentru pace, securitate și cooperare, ca și în alte Conferințe în care se discută problemele păcii, dezarmării, înfrățirii tuturor, cooperării popoarelor în vederea dezvoltării acestora, — în toate Republica Socialistă România este prezentă. Dar nu este vorba numai de o prezență fizică, formală.

Este cunoscut principiul: «politica prezenței este o bună politică». La noi însă este vorba de mult mai mult: este vorba de o prezență activă. Delegații țării noastre exprimă cu curaj, cu demnitate, cu competență punctele de vedere ale Statului nostru. Ei îmbrățișează toate cauzele drepte ale tuturor națiunilor și popoarelor. Ei susțin toate cauzele mari ale lumii în general. Nu o dată delegații noștri au luat inițiative și au formulat teze care s-au transformat în documente de lucru cu valabilitate oficială în acele foruri internaționale. Delegații țării noastre sînt ascultați cu interes, pentru că lumea internațională s-a convins de sinceritatea, de seriozitatea, de competența acestora. România face dovada în toate întîlnirile sale cu lumea politică din afara ei că o țară, indiferent de întinderea sa teritorială și de numărul locuitorilor săi, indiferent că e țară mare, mijlocie sau mică, atunci cînd are la ea acasă un suport sufleteș puternic și o conducere hotărîtă, luminată, cinstită și conștientă, — poate contribui mult la rezolvarea problemelor ce se pun astăzi lumii contemporane. Și într-adevăr, România își aduce cu prisosință contribuția sa la rezolvarea acestor mari probleme.

Socotim că și aici stă secretul că pe plan internațional țara noastră are în prezent un nume bun și că în toate întîlnirile din afara ei delegațiile sale sînt primite cu interes. Oamenii care au reușit la ei acasă să schimbe fața țării lor au reușit în ultimii 30 de ani să creeze un nume bun acestei țări și în afara ei, pretutindeni.

*

Cum am spus de la început, este departe de noi gîndul de a face o expunere completă a tuturor realizărilor din Patria noastră în toate domeniile de activitate din cele trei decenii de la Eliberare. La o aniversare atît de mare și de festivă, am ținut numai să ne arătăm bucuria ce ne stăpînește și pe noi, clerul și credincioșii noștri ortodocși din Mitropolia Ungrovlahiei. Gîndind la toate înfruptirile, pe toate planurile, amintindu-ne de unde am plecat și văzînd progresul la care am ajuns.

este cu neputință ca fiecare dintre noi să nu fie mîndru că a fost nu martor pasiv al acestor transformări structurale și realizări minunate, ci muncitor activ, care și-a dat contribuția sa, oricît de modestă ar fi ea, la împlinirea lor.

Sîntem fiii poporului român, ai acestei țări. Și în același timp și în aceeași măsură, sîntem fiii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române care a răsărit, a crescut și s-a dezvoltat pe aceste meleaguri odată cu poporul nostru, care a fost martoră la toată istoria lui zbuciumată, care a plîns cu el, s-a bucurat de bucuriile lui și a nădăjduit cu el spre mai bine.

De aceea se cuvine ca la această mare sărbătoare, și pentru noi slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, dar și pentru oricine ar întreba: «dar Biserica ce a făcut în timpul acestor 30 de ani?» — se cuvine să răspundem, arătînd ce a făcut Biserica în acest răstimp.

Biserica Ortodoxă Română, care și-a împletit viața și activitatea cu a poporului, nici în timpul acestor trei decenii de construire a unei vieți noi n-a stat pasivă, n-a fost indiferentă sau străină de munca și aspirațiile lui.

Biserica noastră găsește în învățătura Mîntuitorului Hristos, în Evanghelia Sa, atîtea îndemnuri ca ea să fie alături de credincioșii săi, în speță, deci, alături de poporul nostru, să lucreze pentru el, pentru mai binele lui. Iar istoria Bisericii creștine este plină nu numai de învățăturile Sfinților Părinți, dar și de exemplele muncii lor pe ogorul social, care, toate, ne arată că Biserica așa trebuie să interpreteze învățătura Mîntuitorului: să se ocupe de toate nevoile sufletești și fizice ale credincioșilor săi. Este deci justificată atitudinea Bisericii Ortodoxe Române, atentă față de toate schimbările care urmăresc promovarea binelui în lume, mulțumirea, desăvîrșirea omului.

De la începutul înnoirilor din Patria noastră — August 1944 — Biserica Ortodoxă Română și-a dat seama că rostul său este de a munci împreună cu tot poporul pentru aceste înnoiri.

Care este programul muncii celei noi a țării noastre? Care sînt coordonatele programului pentru dezvoltarea sa?

În interior: muncă, cinste, eliminarea exploatării, a tuturor nedreptăților și inegalităților sociale, bunăstare pentru toți, progres contiuu de care să se folosească în mod egal, toți cei ce muncesc.

În afară: pace în toată lumea, înfrățirea tuturor popoarelor, cooperarea tuturor pentru progresul general uman, libertate pentru toți.

Nu sînt acestea, toate, principii și ale moralei creștine?

Iată deci îndreptățirea participării Bisericii la această muncă nouă.

Avînd dintru început libertate deplină, ea ca și toate cultele din țară, egale în fața legilor, de a-și împlini misiunea sa religioasă, aceea de propovăduitoare a cuvîntului Evangheliei, în vederea mîntuirii sufletelor fiilor săi, — Biserica noastră n-a pregetat o clipă de a se ocupa și de problemele ce frămîntă lumea aceasta. Bineînțeles, ea a activat în acest domeniu cu formele sale specifice: cu cuvîntul, cu îndemnul, dar și cu fapta, cu exemplul slujitorilor săi.

Nu a fost acțiune mare pe plan intern și câteodată și pe plan extern, pe care Biserica Ortodoxă Română să nu o fi îmbrățișat, să n-o fi subliniat în fața credincioșilor săi, sau prin mesaje chiar în fața lumii internaționale să nu-și fi spus cuvîntul în unele probleme. Și aceasta a făcut-o în multe chipuri.

Vom aminti de pastoralele Chiriarhilor noștri, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și de cele ale Sfîntului Sinod. Nu există Pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în care să nu se dea îndemnuri fiilor Bisericii noastre de a-și împlini cu dragoste îndatoririle lor patriotice, obștești, sau în care să nu dovedească cu temeluri creștine, justetea acțiunilor mari ale lumii de astăzi pentru apărarea păcii, dezarmare, securitate europeană, cooperare etc., în care să nu se înfiereze nedreptățile sociale, războaiele, sau în care să nu se sublinieze bucuria unor realizări, — puncte mici dar luminoase pe calea împlinirii idealurilor vremii noastre.

Vom aminti nu numai de predica preoțimii, dar mai ales de participarea sa la sprijinirea înfăptuirii vieții celei noi din Patria noastră.

Cînd a fost vorba de acțiunea Comitetelor locale pentru apărarea Păcii, preoțimea a fost nelipsită din munca acestora. Cînd a fost vorba de cooperativizarea agriculturii, preoțimea a făcut totul ca această mare acțiune să se înfăptuiască cît mai repede. Cînd a fost vorba de multe alte acțiuni locale, inițiate de organele locale ale puterii de Stat, sau de obștea cetățenilor, pentru înfrumusețarea satelor, înzestrarea lor cu edificii obștești : școli, cămine culturale, dispensare, șosele, poduri etc., preoțimea le-a sprijinit cu drag, îndemnînd pe credincioși cu cuvîntul dar și cu exemplul faptei, la realizarea acestora. Și, cît de mult contează exemplul personal al preotului în aceste situații ! Cînd este vorba de munci pentru orice acțiune patriotică, ea este lîngă credincioșii săi, sau în fruntea lor.

De altfel, sprijinul preoțimii noastre în reușita atîtor acțiuni duse pe plan local sau de interes patriotic, național, a fost recunoscut de autoritățile noastre, atîția preoți fiind sau citați ca exemplu de muncă patriotică, sau premiați, medaliați și decorați. Iar Înalții noștri Ierarhi sînt decorați cu ordine și medalii cu care țara răsplătește pe cei care, în mod deosebit, se disting în munca lor pentru propășirea Patriei.

Și ni s-au umplut inimile de bucurie, cînd la 29 februarie 1968, cu ocazia vizitei pe care șefii cultelor din țară au făcut-o la Consiliul de Stat, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, a subliniat atașamentul Bisericii Ortodoxe Române față de Patria noastră și sprijinul slujitorilor săi la efortul colectiv al țării pentru a-și ajunge țelurile nobile.

Vom aminti de «apostolatul social» ca formă de pastorație nouă în Biserica Ortodoxă Română. Este, după cîte cunoaștem, specifică Bisericii Ortodoxe Române această pastorație. Și ne bucurăm faptul că cel care a inițiat și organizat acest apostolat, cel care a chemat întreaga preoțime ortodoxă română la înfăptuirea lui este Chiriarhul Eparhiei noastre, Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Cu date scripturistice și patristice, ajutat de teologii noștri, Prea Feri-

cirea Sa a făcut dovada fundamentării teologice a acestui apostolat și ne-a convins că noi rămânem tot apostoli ai lui Hristos împlinind și această muncă. Orice preot poate recunoaște în idealurile poporului nostru înseși idealurile morale ale Bisericii. Nu găsim nici o contradicție între convingerile noastre morale și aceste idealuri ale poporului nostru și ale umanității însăși.

Biserica, slujitoare a omului ; Biserica, în slujba vieții, deziderate ale apostolatului social și care au astăzi circulație mare în toată lumea creștină, au la bază cuvintele Mântuitorului : «Eu am venit ca lumea viață să aibă și din belșug să aibă» (Ioan X, 10) și «Căci Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea viața răscumpărare pentru mulți» (Marcu X, 45). Meritul Bisericii noastre este acela că împlinește acest apostolat împletindu-l cu cel misionar-pastoral. Meritul Conducătorului Bisericii noastre este că ne amintește mereu cuvântul unui mare revoluționar român : «mergeți alături de popor ca să nu greșiți calea».

Vom aminti de contribuția Bisericii noastre la promovarea și consolidarea unității sufletești a fiilor săi credincioși.

Sînt la acest capitol de subliniat două mari momente. Referindu-ne la primul, amintim de data de 21 octombrie 1948, cînd după apelul făcut credincioșilor greco-catolici, de către Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Justinian, aceștia au înțeles să revină în comunitatea Bisericii strămoșești, din care îi smulsese în mod samavolnic actul de la 1700. Ziua de 21 octombrie 1948 rămîne înscrisă cu litere de aur în istoria Bisericii Ortodoxe Române. Acest act a făcut ca unitatea sufletească și solidaritatea fiilor săi să se întărească.

Al doilea moment de care vorbeam este promovarea ecumenismului local de la noi.

Ecumenismul local promovat la noi este cunoscut de cultele din afara țării, ai căror delegați veniți la noi apreciază și inițiativa formării lui și rezultatele sale. Biserica Ortodoxă Română are nu numai mulțumirea că este inițiatoarea actului de împrietenire a tuturor cultelor din țară, dar și conștiința împăcată că, de bună credință fiind, face totul pentru a dovedi prin fapte că religia trebuie să fie factor de unitate, nu de vrajbă și dezbinare a oamenilor.

Vom aminti de un alt capitol al activității Bisericii Ortodoxe Române care își are importanța lui și pentru ridicarea prestigiului său în afara hotarelor țării, dar și pentru afirmarea, și pe această cale, a prestigiului Patriei. Este vorba despre dezvoltarea neconținută a relațiilor sale cu celelalte culte din lume.

Dacă prima grijă a Bisericii noastre a fost aceea de a se organiza în interior, cu legiuiri noi, cu pregătirea cadrelor sale pentru munca nouă la care purcedea, cu o teologie înnoită, în sensul lărgirii preocupărilor sale, care să îmbrățișeze din punct de vedere teologic și marile pro-

bleme ale contemporaneității, — apoi, curînd, Biserica Ortodoxă Română și-a îndreptat gîndul și către crearea de raporturi cu Bisericile ortodoxe surori, din afara țării și cu Bisericile altor confesiuni de peste hotare.

Biserica noastră, prin Conducătorul său, a sesizat mersul vremurilor. Ea a văzut că lumea tinde către unitate și că în acest scop statele și popoarele încearcă să se cunoască, să se apropie. A rămîne închis în hotarele tale, a nu voi să cunoști ce se întîmplă în lume și în lumea bisericească din afară, este a rămîne la periferia vieții, a face un rău serviciu și ție ca Biserică și ideii în sine de unitate a Bisericii creștine, pentru care trebuie să lucreze orice slujitor al lui Hristos. Relațiile externe ale Bisericii Ortodoxe Române pot sluji și ele cunoașterea corectă a țării de către lumea bisericească din afară care ne vizitează.

Aflăte considerente deci, pentru ca Biserica Ortodoxă Română să se încadreze în mersul vremii. Și ea s-a încadrat și face cu prisosință acest lucru. Avînd în vedere rostul marilor organizații intercreștine de peste hotare, — acela de a servi și ideii de cunoaștere, de apropiere în vederea viitoarelor unificări, oricît ar fi ea de îndepărtată, ca și ideii de servire a marilor cauze ale umanității, — Biserica Ortodoxă Română este astăzi membră activă a acestora: Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Conferința Creștină pentru Pace. Delegații Bisericii noastre iau parte la ședințele acestora, unii dintre ei au roluri mari fie în Comitetele Centrale ale lor, fie în cele ale diferitelor Secțiuni, duc cuvîntul nostru la aceste ședințe, dau de multe ori soluții care devin normative pentru munca organizațiilor înseși. Atitudinea demnă, hotărîită a delegațiilor noastre, problemele bine studiate înfățișate de ele fac ca Biserica Ortodoxă Română să se bucure în aceste organizații de un nume bun. Biserica noastră găzduiește de multe ori diferite ședințe ale unor Secțiuni mai mici sau mai mari din cadrul acestor organizații intercreștine. Cînd găzduim ședințe ca cea de la 24 iunie a.c., ținută la Institutul teologic din București — Secțiunea Biserica și Societatea din Consiliul Ecumenic al Bisericilor — la care au luat parte peste 120 de persoane, unele din ele personalități chiar din lumea științifică internațională; cînd o parte din acești oameni vin pentru prima dată în țara noastră, ca oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Române, nu servim noi și interesele Bisericii, al cărei prestigiu crește în fața lumii creștine din afară, dar în același timp, nu contribuim și la cunoașterea țării noastre și la afirmarea prestigiului său?

Acest schimb reciproc de vizite ale slujitorilor Bisericilor care merg pînă la nivelul cel mai înalt — este cunoscut că însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a făcut aflăte vizite Bisericilor din afară și a primit atîția Șefi ai diferitelor Biserici creștine de peste hotare — de delegații bisericești de tot felul care iau parte la atîtea conferințe, simpozioane, adunări generale etc., de luări de contacte, de dialoguri bilaterale cu diferite Biserici creștine neortodoxe de peste hotare, fie pentru promovarea bunelor relații dintre ele, fie în vederea studierii

posibilităților de unire, își au toate sturile lor, iar roadele încep să se vadă și se vor vedea mai ales în viitor.

Contactele dintre oameni creează prietenii, contactele dintre Biserici creează și ele legături prietenești, iar prietenii pot schimba atmosfera suflească a lumii. Toate aceste relații externe bisericești ale Bisericii Ortodoxe Române sînt contracte încheiate și semnate cu viitorul, cu posteritatea, care va ști că noi cei de astăzi am gîndit, am lucrat și am servit prin ele și cauza creștină și cauzele mari ale omenirii. Iar țara noastră știe că în același timp, prin acestea, servim și cauzele sale.

*

De ziua mării sărbători a poporului român, toți fiii săi își manifestă bucuria de care sînt stăpîniți, în diferite chipuri. Trudind cu toți trei decenii am ajuns pe un pisc, de unde putem privi în urma acestor 30 de ani tot drumul parcurs. Putem privi cu gîndul de unde am plecat și unde am ajuns. Și această retrospectivă îți dă nu numai sentimentul bucuriei, dar și mîndria că ești fiul acestei țări, îți mărește încrederea în tine, în forțele și viitorul acestui popor.

Toți cei ce au muncit arată țării nu numai bucuria lor, dar și raportează în ce chip au contribuit pentru ca ea să ajungă pe culmea pe care se găsește. Sutele și miile de mesaje, telegrame festive adresate Domnului Nicolae Ceaușescu, primul Președinte al Republicii Socialiste România; nenumăratele dări de seamă făcute de toate întreprinderile și marile instituții obștești; statisticile întocmite, din care se poate vedea că în toate domeniile de activitate producția și rezultatele muncii au crescut în acești 30 de ani de 20—30 de ori față de anul hotăr 1944; reportajele fotografice care dovedesc, vizual, că fața țării s-a schimbat; elogiul adus Patriei și fiilor săi, exprimat în versuri de poeții noștri, în cîntecele compozitorilor noștri, sau în lucrări de artă plastică de pictorii și sculptorii noștri, — toate sînt expresii ale bucuriei tuturor la acest popas sărbătoresc.

Preoțimea ortodoxă română în zilele premergătoare acestei mari sărbători, în conferințele pe care le-a avut, și-a arătat și ea sentimentele de sinceră și aleasă bucurie cu care a întîmpinat această luminoasă aniversare istorică din viața poporului român. În aceste conferințe festive, de asemenea, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române și-au reînnoit angajamentul ca și pe viitor să sprijine cu același elan toate acțiunile poporului și Statului nostru pentru neîncetata propășire a Patriei.

Iar acum, prin rîndurile de mai sus, în numele clerului și credincioșilor din Mitropolia Ungrovlahiei formată din Arhiepiscopia Bucureștilor, Episcopia Buzăului și Episcopia Dunării de Jos; în numele revistei noastre, a colaboratorilor și cititorilor săi, odată cu bucuria pe care o simțim la această măreață aniversare a unei zile care a pus capăt unei istorii și a început alta ce a deschis Patriei porțile spre un viitor strălucit, — am dorit să exprimăm și profundul nostru atașament față de po-

porul românesc, pe care înțelegem să-l sprijinim neîncetat în munca și aspirațiile lui de mai bine, față de țara noastră, Republica Socialistă România, de întreaga sa Conducere, în frunte cu Președintele său, Domnul Nicolae Ceaușescu.

Pe lângă aceasta, așa precum toți cei ce au muncit au raportat cum și-au făcut datoria, am dorit să arătăm și noi cum a înțeles Biserica, de pe pozițiile și cu mijloacele sale proprii, să slujească Patria. Am spus că știm de unde am plecat acum 30 de ani, vedem progresele la care am ajuns până astăzi, dar știm și către ce tindem : tot mai sus spre culmile civilizației și culturii. Poporul nostru a făcut dovada posibilităților pe care le are de a munci spre a se așeza în rîndul țărilor celor mai înaintate din lume. Să-i urăm din toată inima, lui și Țării noastre iubite, Republica Socialistă România, să înscrie an de an în cronica sa succese noi și mari, de care să se bucure și fiii săi de azi și de mâine, dar și strămoșii noștri care au luptat cu toate puterile spre a o păstra și a ne-o lăsa moștenire și care au visat la un viitor strălucit al ei : «...Și prevăd prin secolii a ei îndăltare», cum cînta unul din poezii noștri.

REDAȚIA

SĂRBĂTORIREA NUMELUI PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

— 2 AUGUST 1974 —

Ziua numelui Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — 2 august — a constituit și în acest an un ales prilej duhovnicesc pentru colaboratorii apropiați ai Prea Fericirii Sale — personalul Administrației Patriarhale, Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române, al Centrului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, al Școlilor de învățământ teologic — să urce Dealul Patriarhiei și să depună la picioarele tronului patriarhal, odată cu florile simbolice ale prețuirii lor, omagiul și alese mulțumiri.

În rugăciunea pe care soborul de preoți și diaconi, în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul și în răspunsurile date de toți cei prezenți, s-au înmănunchiat gândurile tuturor în flori de recunoștință și de mulțumire, față de Dumnezeu care a dăruit Bisericii noastre Ortodoxe Române un mare Ierarh, Părinte iubitor și bun Păstor.

Au fost de față Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Angelescu al Buzăului și Prea Sfințitul Episcop Dr. Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

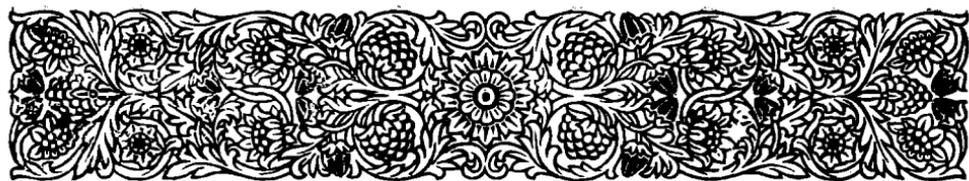
Din partea Departamentului Cultelor a fost prezent Domnul Gheorghe Nenciu, Vicepreședintele Departamentului. După dorința Prea Fericirii Sale nu s-au rostit cuvântări.

«Cred că nu vă supărați, — a spus Prea Fericirea Sa — că nu se rostesc cuvântări. Fiecare să păstreze în inima sa sentimentele sale». «La mulți ani cu sănătate».

Au vorbit, însă, răscolitor în sufletele și în conștiința fiecăruia, faptele mărețe ale Prea Fericirii Sale, marile realizări în ogorul Bisericii dintr-un sfert de veac și mai bine, în toate ramurile de activitate ale Bisericii. Au vorbit toate ctitoriile, restaurările de biserici și minăstiri reînnoite și înfrumusețările sfintelor locașuri de închinare. Au vorbit tipăriturile de cărți în frunte cu «BIBLIA». Au vorbit, în taina sufletului noua generație de preoți, profesori și teologi, pregătiți și modelați sub privirea părintească a Prea Fericirii Sale. Au vorbit școlile noi de învățământ teologic, în frunte cu Minăstirea Radu Vodă, rectorită și dăruită Seminarului teologic. A vorbit întregul «Apostolat Social». Au vorbit toate acțiunile Prea Fericirii Sale pentru ecumenismul creștin și pentru pacea în Biserică și în lumea întreagă. Toate acestea au răsunat în inimile noastre într-o armonie pe care o poate înțelege numai tăcerea.

De aceea și noi — preoțimea ortodoxă și credincioșii din Mitropolia Ungrovlahiei, — urăm din toată inima Înaltului nostru Ierarh — Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — sănătate și viață îndelungată, plină, în continuare, de multe realizări în ogorul muncii pastorale și sociale al Bisericii noastre strămoșești.

REDACȚIA



ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

LA DUMINICA A X-A DUPĂ RUSALII

«Dacă veți avea credință cit un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință» (Matei XVII, 20).

Fiecare pericopă evanghelică își are tilcul ei adinc pentru viața creștină și pentru mintuirea noastră în Hristos. Pericopa citită astăzi relatează un fapt de viață: un părinte necăjit se prezintă la Mântuitorul Hristos cu rugămintea de a-i vindeca fiul care, fiind lunatic, pătimea rău, căzînd adesea în foc și în apă. Pînă a veni la Mântuitorul, el mersese cu copilul său la ucenicii Mântuitorului, dar aceștia nu putuseră să-l vindece. Aceasta nu pentru că ucenicii nu aveau credință, ci pentru că credința lor era slabă și puțină, cum ne încredințează Mântuitorul însuși în răspunsul dat ucenicilor care îl întrebaseră: «De ce noi n-am putut să scoatem demonul din fiul lunatic?». «N-ați putut, răspunde Mântuitorul, din cauza credinței voastre puțină». De altfel nici tatăl bolnavului nu dovedea o credință puternică, căci după ce îi arată Mântuitorului marea lui suferință, copilul care pătimea greu, își exprimă dorința de a-l vedea vindecat prin cuvintele: «Dacă poți ceva, ajută-ne, fiindu-ți milă de noi» (Marcu IX, 22). Așa că precizarea pe care o face Mântuitorul prin cuvintele: «De veți avea credință cit un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: «Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință» (Matei XVII, 20) are în vedere și pe ucenicii Săi, dar și pe tatăl copilului. Tuturor acestora le arată ce înseamnă credința adevărată, puternică și vie, și care este puterea și eficiența acesteia pentru creștin, aici în viața aceasta pămîntească, și în actul mîntuirii noastre. Rugăciunea implică credință și invers: credința crește în rugăciune și își arată roadele ei prin rugăciune. Credința puternică în Dumnezeu este chezașia împlinirii rugăciunilor noastre. Acesta este de altfel și tilcul Sfintei Evanghelii de astăzi, asupra căruia vom și zăbovi în cuvîntul nostru.

Mîntuirea este un act de credință, dar nu al oricărei credințe, căci nu orice credință este aici, pe pămînt, un reazim puternic pentru creștin, și îl duce la mîntuire. Numai credința care are în centrul ei pe Hristos care a spălat zăpădul păcatelor noastre pe cruce și ne-a înnoit prin învierea Sa din morți, și s-a înălțat la ceruri de-a

dreapta Tatălui ca să ne ridice pe noi toți în comuniune cu Dumnezeu cel în Treime închinat : Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, este puternică și mîntuitoare.

Credința aceasta ne deschide sufletul nostru către Dumnezeu, ne înalță mintea spre Dumnezeu și ne apropie de Dumnezeu. Dar puterea aceasta a credinței nu vine de la noi, ci de la Dumnezeu care ne cheamă la dialog cu Sine, și ne dă puterea să răspundem chemării Sale la mîntuire. Dumnezeu este iubire și iubirea Sa față de noi s-a arătat prin aceea că a trimis în lume pe însuși Fiul Său Unul-Născut, ca prin El viață să avem, putere și răspuns la chemarea Sa către mîntuire (I Ioan I, 9). Dumnezeu este cel care ne-a iubit mai întîi pe noi și a intrat în cea mai intimă legătură de dialog cu noi prin Hristos, care ne-a descoperit nouă pe Dumnezeu-Tatăl : «Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl ... Cuvintele pe care vi le spun Eu, nu le vorbesc de la Mine, ci de la Tatăl care rămîne întru Mine și face lucrurile Lui» (Ioan XIV, 9 și 10). «Eu le-am făcut cunoscut numele Tău ... ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie și în ei și Eu în ei» (Ioan XVII, 26).

Prin credința în Hristos, cunoaștem pe Dumnezeu-Tatăl care și-a descoperit voia Sa cu privire la noi, prin Fiul Său întrupat, la plinirea vremii, pentru a noastră mîntuire. Prin Hristos, știm că noi toți am devenit, prin harul dumnezeiesc ce ni se împărtășește prin Sfintele Taine în Biserică, fii ai Tatălui ceresc, care poartă grijă de noi toți și de întreaga creație în centrul căreia se află omul, făptura cea mai aleasă a minilor Sale.

Credința în pronia dumnezeiască dă putere credinciosului să suporte și să depășească tristețea și durerile inerente acestei vieți pămîntești și să vadă, dincolo de acestea, frumusețea și valoarea vieții omenești în fața lui Dumnezeu, finalitatea și bogăția de sensuri ale vieții creștine, trăită în Hristos cu ajutorul Duhului Sfînt, în Biserică. Dumnezeu este pretutendeni, ne însoțește în tot locul și cunoaște durerile și năzuințele noastre. Dar și ajutorul Său este aproape de noi și îl găsim în Biserică. Aici avem cuvîntul de învățătură cuprins în Sfînta Evanghelie și în întreaga Sfîntă Scriptură, și harul dumnezeiesc care ne dă putere să voim și să lucrăm cele bune și plăcute lui Dumnezeu, prin care ne agonisim mîntuirea (Filipeni II, 12). Răspunsul la chemarea și la ajutorul pe care Dumnezeu ni-l dă este însă al nostru și este așteptat de Dumnezeu : «Iată, Eu stau la ușă și bat ; de va auzi cineva cuvîntul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cîna cu el și el cu Mine» (Apoc. III, 20). Aceasta pentru că mîntuirea, ca și credința, este din partea credinciosului un act de totală libertate, care se dăruiește lui Dumnezeu și oamenilor, în comunitatea cărora acesta se realizează ca om și se mîntuiește prin faptele iubirii aproapelui. Și tatălui lunaticului din Evanghelie i s-a cerut de Mîntuitorul un răspuns afirmativ printr-un act de credință : «De poți crede, toate sînt cu puțință celui ce crede» (Marcu IX, 22). «Și îndată strigînd tatăl copilului, a zis cu lacrimi : Cred, Doamne ! Ajută necredinței mele !» (Marcu IX, 24). Cererea noastră către Dumnezeu trebuie să fie, deci, însoțită de credință puternică.

Domnul nostru Iisus Hristos este inima și puterea credinței noastre mîntuitoare, precum El însuși ne-a învățat : «Eu sînt calea, adevărul și viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decît prin Mine» (Ioan XIV, 6) : «Cel ce crede în Mine va face și el lucrurile pe care le fac și Eu, și mai mari decît acestea va face, pentru că Eu mă duc la Tatăl» (Ioan XIV, 12) și «Dacă veți cere ceva în numele Meu, Eu vă voi face» (Ioan

XIV, 14). Iată aici exprimat în mod clar de ce Hristos este tăria și obiectul credinței noastre lucrătoare spre mîntuire.

Hristos dă sens și conținut vieții noastre creștine, fiindcă comuniunea de iubire și de viață a persoanelor Sfintei Treimi a fost coborîtă pe pămînt iar oamenii au fost ridicați prin Hristos la comuniunea cu Dumnezeu și părtași ai vieții dumnezeiești s-a făcut (II Petru I, 4). Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om, într-o toată asemenea nouă, afară de păcat, ca să ne arate ce imensă valoare are omul și viața lui în fața lui Dumnezeu și ce implică aceasta din partea omului. Căci nu orice viață omenească petrecută aici este vrednică de răsplată în fața dreptului Judecător și moștenitoare a împărăției cerurilor. Sfîntul Apostol Pavel ne arată că nedreptii, desfrînații, lacomii, furii, birfitorii și toți cei asemenea acestora nu vor moșteni împărăția cerurilor (I Corinteni VI, 9—10). Căci viața creștină înseamnă corectitudine, demnitate, viață după poruncile și exemplul lăsat nouă de Hristos și caldă dăruire lui Dumnezeu și semenilor în fapte de slujire. Iată aici încă o serie de motive pentru care Hristos este temelul credinței noastre. De credința în Hristos nimeni și nimic nu poate despărți pe adevăratul creștin: «Nici necazul, nici strimtorarea, nici foamea, nici lipsa de îmbrăcăminte, nici primejdia» (Romani VIII, 35) «căci a vieții lui este Hristos» (Filip. I, 21).

Dar cel ce ne îndreaptă spre Hristos, și ne face sensibilă prezența lui Hristos în noi și în viața noastră și susține această simțire a lui Hristos în viața noastră este Duhul Sfînt. Duhul Sfînt sporește în noi puterea credinței și a rugăciunii prin harul dumnezeiesc fără ajutorul căruia noi n-am putea să ne apropiem de Hristos și să creștem în unirea noastră cu El. Mîntuitorul Hristos ne-a descoperit taina fratelui nostru, omul, de aproape sau de departe, de același neam sau nu de același neam și rasă cu noi. Duhul Sfînt ne dă însă puterea să vedem în fiecare din cei necăjiți și oprimați pe Hristos. Sensibilitatea aceasta spirituală și delicatetea pentru om și pentru viața omenească în general este semnul distinctiv al creștinului care trăiește puternic credința în Hristos și Duhul Sfînt. El știe că prin taina Sfîntului Botez «ne-am făcut temple ale lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în noi. De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica și pe el Dumnezeu, pentru că sfînt este templul lui Dumnezeu, care sîntem noi» (I Corinteni III, 16—17).

Dar pe Dumnezeu și adevărul Său îl cunoaștem prin Biserică, adică din cuvîntul încredințat de Dumnezeu Bisericii spre păstrare și transmitere peste veacuri în vederea mîntuirii tuturor oamenilor, din toate timpurile și locurile. Omul credincios crede întru Una, Sfîntă, Sobornicească și Apostolească Biserică, unde sînt prezenți și lucrează spre mîntuirea noastră Hristos și Duhul Sfînt. Mîntuitorul Hristos se unește cu noi prin împărtășirea noastră cu Trupul și Singele Său în Sfînta Euharistie. Harul și darurile Duhului Sfînt ni se împărtășesc prin Sfintele Taine și Ierurgii săvîrșite de episcopii și preoții Bisericii. În Biserică sînt alături de noi în rugăciune și dau mărturie despre credința noastră semenii noștri. De aceea, în afară de Biserică nu există mîntuire, fiindcă în afara ei nu există —, nici condițiile acesteia:

Credința și rugăciunea stau într-o relație foarte strînsă. «Fără credință nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu, trebuie să creadă că El există și că El răspunde pe cei ce-L caută» — ne învață Sfîntul Apostol Pavel (Evrei XI, 6). Aceasta înseamnă că credința în Hristos este absolut necesară pentru cunoașterea lui Dumnezeu și mîntuirea noastră.

Mintuitorul Hristos ne cere o credință puternică și lucrătoare prin faptele iubirii semenului, căci: «Nu tot cel ce zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția lui Dumnezeu, ci cel ce face voia Tatălui Meu cel din Cer» (Matei VII, 21). Credința deci trebuie să fie arătată prin fapte bune. Acestea dau expresie și putere credinței noastre în Dumnezeu și asigură împlinirea cererilor noastre.

Prin har, credință și fapte bune ne facem vrednici următori ai lui Hristos și moștenitori ai împărăției Sale celei fără de sfârșit.

Pr. Lector DUMITRU RADU

LA DUMINICA XII-A DUPĂ RUSALII

«Iar la urma tuturor, ca unui născut mai înainte de vreme, mi s-a arătat și mie.» (I Corinteni XV, 8).

Pe drumul de la Capernaum spre Ierusalim, Iisus Hristos, înconjurat de ucenici, de unele femei mironosițe, de prieteni, de cunoscuți și curioși, de necunoscuți și de dușmani, își îndrepta pașii Săi spre cetatea sfântă.

Mulțime de oameni li ieșea înainte. Tineri plini de elan și bătrâni cu cenușa amintirilor în inimi, copii cu soarele vieții pe obrajii lor îmbujorați și mame cu prunci în brațe căutau să-L vadă și să-L ajute.

Tuturor, dumnezeiescul Învățător le-a îndeplinit ruga. Cuvintele Sale, boabe de mărgăritar, curgeau unul cite unul și se adunau în parabole, pilde sau sfaturi în pocalul de aur al vieții și al istoriei mântuirii noastre.

Mamele își așezau copiii să-i mângie Mintuitorul și să-i binecuvânteze, bolnavii își întindeau minile cerându-i tămăduirea, iar săracii, orbii, slăbănogii și neputincioșii vieții cerșeau milostivirea, plina sau lumina.

Deodată li apare în față un tânăr foarte bogat și bun cunoscător al legii și al proorocilor, care li întreabă pe Iisus cu sinceritate și curățenie sufletească: «Învățătorule bun; ce bine voi face ca să am viața veșnică?» Și astfel, se începe un dialog între tânăr și Hristos, între pământ și cer, între Ziditor și creație, între om și Dumnezeu. Iisus li zice: «De ce îmi zici bun. Nimeni nu este bun decât numai Unul Dumnezeu. Iar de vrei să intri în viață, păzește poruncile». Și atunci în mintea tânărului bogat s-a desfășurat într-o clipă, întreaga lui viață de pînă acum. Toate faptele lui s-au reflectat în oglinda de argint a conștiinței sale, și, răspunzînd a zis: «Toate acestea le-am păzit din copilăria mea; ce-mi mai lipsește?»

Nemuțumit de satisfacțiile spirituale ale legii celei vechi; cu gura amară de practicarea rece a literei legii, sufletul lui dorea, suferea și căuta sincer supremul, fericirea, viața cea veșnică.

Iată dar, ce probleme de înaltă ținută sufletească ne așează în față Sfinta Evanghelie de astăzi. Căci asemenea unei cununi de flori așezată pe capul unui gladiator învingător, vor pica pe capul tânărului bogat cuvintele dăvine ieșite din gura Fiului lui Dumnezeu: «Dacă voiești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer; după aceea, vino de urmează, Mie».

Imaginea evanghelică se stinge încet, încet, într-o umbră de tristețe. «Tînărul, auzind cuvintele acestea, a plecat întristat, căci avea multe avuții» (Matei XIX, 14—22).

Cu astfel de cuvinte ne mîngîie sufletele Sfînta noastră Biserică în această duminică de vară, cînd holdele de aur se pîrguiesc și sfîntul soare ne dogorește cu razele lui binefăcătoare. Dar la această dulce și sfîntă ambianță evanghelică va veni să adauge cuvinte neprețuite marele Apostol Sfîntul Pavel, care, frămîntat de viața sufletească a fiilor săi duhovnicești din Corint le scrie despre frumusețea vieții în Hristos. Le scria cu dragostea unui părinte inegalabil, cu sentimentul de jertfă și de dăruire totală pentru evanghelia lui Hristos, pentru credința cea adevărată și pentru trăinicia predaniei pe care au primit-o de la dînsul.

Sub razele mîntuitoare ale jertfei și ale învierii lui Hristos, Sfîntul Pavel se dăruiește el însuși, spunîndu-le: «V-am dat înții de toate ceea ce eu însumi am primit: adevărul că Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi; că a fost îngropat și a treia zi a înviat; că după aceea s-a arătat lui Chefa, apoi celor doisprezece, iar la urma tuturor, ca unui născut mai înainte de vreme, s-a arătat și mie» Venea Saul cel vechi — Pavel cel nou — și depunea la picioarele Crucii, toată știința, toată pricepera sa, toată tinerețea sa, îmbrăcat în smerenia cea mai adîncă.

Făcînd o mică paralelă între tînărul din Sfînta Evanghelie de astăzi și afirmațiile Sfîntului Apostol Pavel vom vedea adevărata lumină a adevărului dumnezeiesc. Tînărul bogat, curat sufletește, sincer, doritor de a cunoaște adevărata fericire și adevărata mulțumire spirituală, își îndeplinea prescripțiile legii în limita pe care o dicta Vechiul Testament și legăturile sale cu bucuriile pe care le oferă avuția. Plăcerea de a posedea și a se ști stăpînul absolut al unor bunuri efemere îl înlăntuia și-l ținea legat de pămînt. Nu-i dădea voie să zboare spre cer. Auzind sfatul mesianic, care distrugea întregul postament al situației sale materiale, care răsturna cu totul întreaga sa viață materială, se întristează și pleacă de la Iisus, trist, căci «era foarte bogat». Și în clipa aceea, două mari tristeți s-au înscris în istoria sufletului omenesc: a unui om prea legat de avuția pămîntească și a Fiului lui Dumnezeu care «vrea ca toată lumea să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină».

Transpunînd acestea pe drumul Damascului, cînd, un alt tînăr, Saul din Tars, marele Pavel de mai tîrziu, înarmat cu scrisori pleca să aducă legați la Ierusalim pe creștini și cu înțîlnirea lui cu Hristos, cînd a auzit glas divin: «Saule, Saule, de ce Mă prigonești?, iar la aceste cuvinte el a răspuns: cine ești Doamne? Eu sînt Iisus pe care tu îl prigonești» a răspuns Domnul, și comparînd acestea cu dialogul anterior între tînărul bogat și Mîntuitorul, vedem cît de mare, de frumoasă și de jertfitoare este credința și adevărata viață în Hristos. Tînărul din evanghelie, curat, cinstit, doritor de a cunoaște și a cîștiga împărăția cerurilor, nu a putut răspunde ultimelor cuvinte ale lui Hristos și a rămas un anonim în istoria mîntuirii noastre. Ar fi putut ajunge și el poate un apostol sau un ucenic al Domnului. Sfîntul Pavel, din prigonitor al creștinilor, al credinței în Hristos, devine unul dintre cei mai mari apostoli ai Bisericii, dintre cei mai mari evanghelizatori care a purtat stîndardul crucii pînă la «marginile lumii».

În smerenia sa el aducea cea mai mare jertfă, aducînd la picioarele crucii poazele păgîne și cetățile lumii vechi, care de atunci s-au închinat adevăratei credințe. Așezînd în față tuturor icoanele jertfei și ale învierii lui Hristos, Sfîntul apostol Pavel ne îndeamnă și pe noi a păstra învățătura primită și pe care să o trăim după toate poruncile Bisericii.

Trăind mai departe sub ploaia harului lui Dumnezeu prin care am primit și noi credința în Hristos de la moșii și strămoșii noștri, și răspunzând mai departe la toate chemările sfinte pe care ni le face Biserica, ne vom încadra și noi în rindurile celor care iubesc «Casa Domnului» și drepte fac cărările Sale.

În smerenie adâncă, în dragoste și milostenie și în credința în înviere, toate ne-zacurile se vor micșora, «iar vrăjmașul cel din urmă care este moartea va fi supus sub picioarele lui Iisus Hristos, Domnul nostru».

Pr. DAVID POPESCU

SĂ IUBIM PE DUMNEZEU

MEDITAȚIE

Alături de credință și nădejde, iubirea sau dragostea creștină este a treia și cea mai mare virtute religioasă (Deut. VI, 5; Matei XXII, 37; Marcu XII, 28—39; Luca X, 27).

Prin credință credinciosul primește și-și însușește adevărurile mîntuitoare descoperite de Dumnezeu și propovăduite de Biserică; prin nădejde așteaptă cu deplină încredere ca Dumnezeu să aducă la îndeplinire tot ce i-a făgăduit pentru mîntuirea sa, prin iubire însă, omul credincios intră în cea mai strînsă comuniune de viață cu Dumnezeu, Creatorul și Părintele său, îl îmbrățișează cu toate puterile sufletului și-și împlinește voia Sa cea atotsfîntă. «Dumnezeu dragoste este și cela ce petrece întru dragoste, întru Dumnezeu petrece și Dumnezeu întru dînsul» (I Ioan IV, 16).

În limba ebraică, verbul *ahab* și derivatele lui indică în primul rînd dragostea umană: iubirea oamenilor între ei, iubirea paternă (Facere XXV, 28); iubirea senzuală (Osea III, 1); iubirea de aproapele (Levitic XIX, 18; I Regi XVI, 21), dar și iubirea credincioșilor față de Dumnezeu (Deut. VI, 5): «Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta».

Dragostea lui Dumnezeu față de om este exprimată prin cuvîntul *hezed* (= fidelitate, credincioșie, cu sensul de a fi recompensată cînd ea se manifestă în cadrul angajamentelor noastre făcute cu Dumnezeu: «Să știi, dar, că Domnul Dumnezeuul tău, acesta este Dumnezeu, Dumnezeu credincios, care păzește legămîntul său și mila sa, pînă în al mîilea neam, către cei ce-l iubesc și păzesc poruncile Lui» (Deut. VII, 9; II Regi VII, 15); sau: «Munții pot să dea înapoi și colinele să se clatine, dar milostivirea Mea nu se va depărta de la tine și legămîntul Meu de pace nu se va zdruncina, zice Domnul cel cu tine milostiv» (Isaia LIV, 10). Dragostea lui Dumnezeu față de noi mai este exprimată și prin cuvîntul *hen* (= favoare, bunăvoință, grație) sau *riham* (= compasiune, condescendență, iertare), cînd se are în vedere acțiunea liberă și gratuită a iubirii lui Dumnezeu față de omul credincios (Cf. *La Sainte Bible, version établie par les moines de Maredsous, Brepols, Paris-Turnhout, 1968, p. 1605*).

În civilizația greco-romană, noțiunea de *iubire* este exprimată, în general, prin trei verbe, plus cuvintele care decurg din ele: 1) *eran* (eros): care exprimă iubirea ca dorință, iubirea posesivă, principiul dinamic al oricărui fel de acțiune; 2) *philein*, care exprimă iubirea dezinteresată de eros; aceasta este proprie sufletelor mari și înțelepților; 3) *agapan* (de aici provine cuvîntul creștin *agapé* -- a iubi în sens religios, moral). Acest verb, amplificat cu noțiunea iubirii dezinteresate, exprimată prin verbul

philein, dar fără înțelesul iubirii senzuale din verbul eros, va fi preferat pentru a traduce noțiunea creștină de dragoste, care este una din cele trei virtuți teologice.

Astfel, iubirea trăită, învățată și propovăduită de Iisus Hristos va fi exprimată totdeauna, în Biserica creștină, prin cuvântul grecesc *agapè*, care se traduce în mod obișnuit prin caritate sau dragoste și al cărui sens este aproape identic cu cel al cuvântului ebraic *hèn* (= grație, bunăvoință).

Iubirea în istoria mîntuirii.

Dacă dragoste în înțelesul ei firesc este experiența și trăirea unor relații personale, printre care iubirea conjugală și cea a părinților față de copiii lor, relații care reprezintă aspectele cele mai caracteristice ale acesteia, se poate afirma cu certitudine că întreaga istorie a mîntuirii poate fi concepută ca o epocă a relațiilor de iubire și colaborare dintre Dumnezeu și credincioși.

a) În Vechiul Testament, Dumnezeu se revelează de la început în virtutea acestei iubiri, pînd bazele unei prietenii și colaborări dintre Sine și omul creat (Facere cap. I—III), fiind din firea Sa «iubitor de oameni, milostiv, îndelung răbdător, plin de îndurare și de dreptate» (Ieșire XXXIV, 6). Chiar în urma păcatului strămoșesc, Dumnezeu va rămîne credincios în manifestarea iubirii Sale, desfășurînd o lentă și îndelungată pedagogie (Galat. III, 24), în istoria mîntuirii, pentru a-l face pe om să cunoască firea reală a relațiilor pe care Dumnezeu voia să le stabilească între Sine și creatura Sa. În virtutea acestei iubiri, Dumnezeu se descopere unui om (Avraam), alegîndu-l din poporul său (Facere XII), făgăduindu-i ajutorul și binecuvîntările Sale față de el și urmașii acestuia și stabilînd cu el un *legămint*. Acest legămint se va dezvolta și se va adresa cu timpul unui întreg popor ales. În fruntea condițiilor incluse în alianța făcută de Dumnezeu cu Avraam stă iubirea de Dumnezeu și credința în făgăduințele Sale (Ieșire XX, 2—7; Deut. VI, 5; Galat. II, 6). De aici învățăm că iubirea și alianța sînt egale și se condiționează reciproc (Deut. VII, 9).

Dar această strînsă împletire dintre iubirea de Dumnezeu și legămintul făcut cu El va fi slăbită și neglijată, prin neascultarea poporului ales față de legea Domnului, în ciuda învățăturilor și amenințărilor făcute de profeți, care scoteau în relief toate dimensiunile afective și apropiate ale iubirii lui Dumnezeu față de oameni (Osea II, 21; Iezechiel XVI) și îndelunga Sa răbdare (Isaia II, 2—4; Ieremia XXXIII, 11).

Cu toate acestea, în tot decursul istoriei mîntuirii și a manifestării dragostei lui Dumnezeu în lume, au existat oameni devotați și credincioși lui Dumnezeu și legămintului făcut cu ei: Avraam, Moise, Samuel, David, Ilie ș.a., iar după exilul babilonic — grupuri de iudei care doreau să răspundă la iubirea lui Dumnezeu printr-o credință și dragoste fiască și devotată (I Macabei II, 42).

b) În Noul Testament, printr-o serie de acte, aduse la îndeplinire de Domnul Iisus Hristos, Dumnezeu va descoperi oamenilor Săi, în mod direct și definitiv, sensul istoriei mîntuirii, făcîndu-i să înțeleagă că «Dumnezeu este iubire și cel ce rămîne în iubire rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu rămîne în el» (I Ioan IV, 8, 16). El este Dumnezeu întreit în persoane, Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, dar unic și nedespărțit în ființă prin iubire (Efes. I, 4—5; Ioan V, 7; Ioan XVII, 22—23) și voiește ca această iubire să se reverse în afară (I Ioan IV, 19; Rom. XV, 30), să fie împărtășită oamenilor credincioși prin Fiul Său (Ioan XIII, 1; Rom. V, 8). Căci Fiul, fiind iubit de Tatăl și trimis în lume să aducă această iubire tuturor credincioșilor (Matei III, 17; Ioan III, 16—17), le-a dat și lor puterea să se împărtășească din Duhul iubirii dumnezeiești, să umble în această iubire și să devină fii adoptivi ai lui Dumnezeu (Rom. VIII, 14—17; Colos. I, 8).

Intreaga misiune din lume a lui Iisus Hristos are drept scop să descopere dragostea lui Dumnezeu față de lume și chemarea noastră de a răspunde la această dragoste, prin unitate și slujire (Ioan XX, 7—14). Cel care primește învățătura lui Iisus Hristos și a Bisericii Sale, este ajutat de puterea iubirii creștine să-și realizeze adevărata sa chemare, să înlăture din viața sa orice păcat care l-ar îndepărta de la comuniunea cu Dumnezeu (I Petru IV, 8) și îl întărește «să prisosească tot mai mult întru cunoștință și întru orice pricepere» (Filip. I, 9), devenind un adevărat slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor.

Dacă dragostea de aproapele făcea și ea parte integrantă din Alianța Veche (Lev. XIX, 18; Ieșire XXIII, 4), în Noul Testament ea devine virtutea caracteristică, porunca cea mare a Bisericii lui Hristos: «Poruncă nouă vă dau vouă să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul» (Ioan XIII, 34; Matei XXII, 37—39). De virtutea iubirii de Dumnezeu și de aproapele atîrnă mîntuirea omului creștin (Matei V, 43—44). Fiind creați de Dumnezeu prin iubire, răscumpărați și deveniți fii ai Săi (Rom. VIII, 14—17) printr-un plus de iubire, noi avem unica cinste între creaturi de a-l iubi pe Dumnezeu cu aceeași iubire.

Manifestarea iubirii de Dumnezeu. În înțelesul larg, iubirea este năzuința omului spre tot ce este bun și frumos sau vrednic de dorit. Această năzuință este revărsată de însuși Dumnezeu în firea noastră, la creare, și de aceea se numește dragoste firească, naturală. În temelul acestei năzuințe, omul tinde din fire spre Dumnezeu Creatorul și Susținătorul său, socotindu-l drept bunul său cel mai mare. Dar cum prin păcatul strămoșesc firea noastră a fost slăbită în puterile ei (Rom. V, 12), numai cu propriile sale forțe omul credincios nu poate dobîndi mîntuirea, după cum Domnul însuși spune: «fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan XV, 5). Astfel, pentru mîntuirea sa și pentru orice acțiune constructivă în Biserica lui Hristos, creștinul are neapărată trebuință de virtutea iubirii, adică de dragostea suprafirească, de dragostea creștină, de dragostea lui Hristos ca virtute religioasă, teologică.

Dragostea aceasta creștină este puterea dumnezeiască revărsată în ființa noastră prin Taina Sfîntului Botez, și prin această avem năzuința adîncă și curată către Dumnezeu, bunul nostru cel mai înalt, dorim din toate puterile sufletului nostru unirea cu El și ne străduim să avem voința hotărîtă de a împlini voia Lui atotsfîntă, jertfind, în caz de nevoie, orice bun pămîntesc pentru preamărirea numelui Său. Iubirea creștină este de la Dumnezeu (I Ioan IV, 7) și ne este dată în dar, precum spune Sfîntul Apostol Pavel: «Dragostea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre prin Duhul Sfînt cel ce s-a dat nouă» (Rom. V, 5). Dragostea de Dumnezeu este cea mai mare virtute, am putea spune chiar: singura virtute a creștinului, fiindcă toate celelalte virtuți trăiesc cu adevărat și rodesc binefăcător în viața omului credincios numai cînd sînt luminate și încălzite de flacăra arzătoare a dragostei. Adevărul acesta îl arată atît de minunat Sfîntul Apostol Pavel în acel pe drept numit «imn al dragostei creștine», pe care-l găsim în capitolul al XIII-lea din epistola I-a către Corinteni: «De aș grăi în limbile omenești și îngerăști, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aș avea darul proorociei și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință și de aș avea atîta credință încît să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sînt. Și de aș împărți toată averea mea și de aș da trupul meu să-l ard, și dragoste nu am, nici un folos nu-mi este... (cap. XIII, 1—3). Și acum rămîn aceste trei: credința, nădejdea, dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea» (vers. 13).

Dragostea este mai presus de toată cunoștința, este mai mare chiar decît celelalte două virtuți religioase: credința și nădejdea. Fără puterea dragostei, credința slăbește, căci credința «lucrează prin dragoste» (Galat. V, 6), iar nădejdea se ofilește și scade mereu (*Invățătura de Credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 343—346).

Dragostea este mai mare decît celelalte virtuți: 1) prin izvorul ei, care este Dumnezeu (I Ioan IV, 8); 2) prin roadele și puterea ei, căci «dragostea este plinirea legii» (Rom. XIII, 10) și 3) prin durata ei, căci ea este veșnică (I Corint. XIII, 8), fiindcă însuși Dumnezeu cel veșnic este dragoste (*Invățătura de Credință ...*, p. 347).

Sfîntul Ioan Teologul spune că omul trebuie să-l iubească pe Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu l-a iubit mai întîi pe el (I Ioan IV, 19), și fiindcă Dumnezeu este Creatorul, Susținătorul, Răscumpărătorul și Binefăcătorul său cel mai mare (Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, trad. de T. Bodoșogae (Sibiu, 1946, p. 64).

A iubi pe Dumnezeu cu toată inima, cu tot sufletul și cu tot cugetul (Matei XXII, 37—39), înseamnă să-î închini Lui toate gîndurile, toate simțirile, doririle și voirile tale, adică «să te muți cu toate puterile sufletului în Dumnezeu», cum spune același teolog ortodox (Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 199). Acest lucru este posibil și este firesc, din punct de vedere teologic, căci iubirea își are izvorul în Dumnezeu, care, pe de o parte, ne-a dat puterea de a iubi, iar pe de alta ne-a iubit El pe noi din veșnicie (Ieremia XXXI, 3) și ne-a dovedit iubirea Sa prin felul în care ne-a atras la sînul Său părintesc, De aceea, omul credincios, căruia Dumnezeu, prin credință, i s-a descoperit ca adevărul desăvîrșit, ca principiu al oricărui adevăr, prin nădejde — ca Bine suprem, își găsește pacea și fericirea în a cunoaște pe Dumnezeu și dorește, în virtutea bunătății Lui, să se unească cu El, iubind pe Dumnezeu pentru Dumnezeu. El caută să-î ofere totul din partea celor create și îi aduce toată adorațiunea, toată slava, toată dragostea din partea făpturilor inzestrate cu inteligență și vrea să rămîină sub influența binefăcătoarei lucrări Sale harice.

Iubirea creștină este un frumos arbore al cărui fruct rodește prin lucrarea Sfîntului Duh. Suflul Său creator răspindește acest fruct peste acel pămînt, care este inima omului pătruns de farmecul trăirii religioase. Căzînd pe acest teren, sămînța iubirii divine aduce roadele sale, după cum și pămîntul este prelucrat sau nu; dar Sfîntul Duh o ajută să crească, ținînd seama în același timp de dragostea și de libertatea omenească, făcînd să se dezvolte această virtute, așa cum razele soarelui fac să crească plantele pămîntului (Matei XIII, 23). Puțin cite puțin, această lucrare tainică devine puternică și astfel dragostea lui Dumnezeu se răspindește în sufletele noastre prin ajutorul harului divin, care se dă celor ce se nevoiesc să trăiască în mod activ viața în Hristos (Galat. V, 22—25; Romani V, 5).

Iubirea creștină este și o acțiune a sufletului omeneș care dorește să se bucure de Dumnezeu pentru El însuși. Această dorință, această lucrare este turnată în suflet de Dumnezeu, căci omul este creat «după chipul și asemănarea lui Dumnezeu» (Facere I, 26—27), cu dorința de a fi în legătură cu El, dar în același timp ea este o lucrare proprie a sufletului nostru, care se manifestă de bunăvoie și în aceasta constă frumusețea iubirii.

Ca autorul oricărui bine, Dumnezeu vrea să ne atragă spre Sine, așa cum vulturul își învață puii să zboare spre înălțimi. Dar aceștia sînt vulturi care zboară în mod firesc; noi însă trebuie să ne ridicăm spre Dumnezeu prin eforturi susținute și prin iubirea noastră. Nu se poate concepe virtute religioasă, supranaturală, fără dragostea dumnezeiască, dar cînd sufletul se îndrăgostește de dorința de a-l iubi în fie-

care zi pe Dumnezeu mai mult, el simte o mare nevoie să-i dovedească lui Dumnezeu iubirea sa, și cum ar putea-o face, dacă nu prin practicarea sau prin reinnoirea acestor acte de dragoste față de Dumnezeu, care îl sfințesc și îl unesc cu Făcătorul său.

Pe de altă parte, dacă dragostea față de Dumnezeu izvorăște și din voința noastră ea este desigur o virtute, căci presupune un efort din partea naturii noastre corupte, cum și pentru faptul că este în deplină concordanță cu rațiunea noastră (Rom. II, 13—16). Ori, deoarece nimic nu este mai potrivit cu rațiunea religioasă decât a trăi tinzând spre ceea ce este mai desăvârșit, și deoarece nimic nu este mai desăvârșit decât Dumnezeu, ajungem la convingerea că noi nu avem nici o virtute, nici o faptă mai desăvârșită decât iubirea de Dumnezeu, care însufletește în același timp orice activitate creatoare a oamenilor înzestrați cu ea.

Prin credință îl căutăm pe Dumnezeu ca pe Adevărul suprem, care ne luminează; prin nădejde ne legăm de El ca de Binele nețărmurit, iar prin dragoste ne unim cu El, ne însuflețim în această comuniune și primim noi energii creatoare care actualizează și dau sens vieții noastre creștine. Sufletul plin de dragoste față de Dumnezeu se comportă la fel și față de toți oamenii. El se simte parte din universalul «noi», partener de fiecare clipă al lui Dumnezeu și gata de a deveni partener în fiecare clipă cu un semen sau altul în legătura dragostei actuale sau creatoare. Desigur, puterea iubirii fiind de la Dumnezeu și obținându-se prin orientarea sufletului spre Dumnezeu prin rugăciune, este just să se spună că iubirea de Dumnezeu este izvorul iubirii de oameni, nu invers. Nu de la iubirea de oameni se ajunge la iubirea de Dumnezeu, ci de la iubirea de Dumnezeu se ajunge la iubirea de oameni, ultiima fiind o ramificație a celei dintâi. Iubirea de oameni este fructul firesc și necesar al iubirii de Dumnezeu, așa cum rodul plantei este efectul necesar al luminii solare pe care o primește prin orientarea ei spre soare (Pr. Prof. D. Stăniloae, *Desăvârșirea prin unirea cu Dumnezeu sau prin îndumnezeire*, București, 1947, p. 80).

Noi avem capacitatea virtuală de a deveni subiecte ale dragostei divine și într-o mare măsură și tindem spre ea. În aceasta constă chipul dumnezeiesc. Iar dragostea însăși în deplinătatea ei nu o putem avea de la noi înșine, ci o primim de la Dumnezeu, ceea ce înseamnă că asemănarea cu El nu o putem dobîndi decât în comuniune cu Dumnezeu.

Dragostea de Dumnezeu fiind izvorul oricărei acțiuni bune, celelalte virtuți atîrnă de ea și nu au altă valoare, decât în măsura în care îi sînt oferite lui Dumnezeu prin dragoste și în măsura în care sînt transformate de noi în flăcări ale iubirii de Dumnezeu. Oferiți-mi o iubire cit de palidă și celelalte virtuți se vor vesteji în fața ei; arătați-mi o iubire plină de căldură și celelalte virtuți vor fi transformate în flăcări arzătoare prin puterea ei (I Cor. XIII, 8).

Iubirea, care prin izvorul ei, prin roadele și prin durata ei, fiind cea mai strălucită dintre virtuți, încetează de a mai fi omenească în felul ei și se înalță pînă la Dumnezeu.

Slințenia și însemnătatea iubirii. Dacă această virtute în esența ei este dragostea lui Dumnezeu însuși, adică își are izvorul în Dumnezeu, care este iubire, și noi nu-L putem iubi pe Dumnezeu, decât dacă ne iubește El mai întîi, de aici învățăm că El a înzestrat ființa noastră cu însușirea de a putea primi iubirea Lui în noi, și această însușire nu este altceva decât voința noastră; în ea se găsește puterea de a iubi și de a răspunde la iubirea lui Dumnezeu (Matei XIX, 21).

Voința nu este o oarecare impresie sentimentală. Ea este o trăsătură de caracter, care exprimă capacitatea de hotărâre fermă, de insistență în depășirea obstacolelor. Voința presupune un efort, care este cu atât mai intens cu cât sînt mai mari greutățile de înfruntat pentru atingerea scopului urmărit. Voința și iubirea sînt cele mai înalțătoare puteri ale sufletului.

Dacă comparăm cele două feluri de iubire (instinctivă și rațională : eros și agapē), constatăm că prima se potrivește cu iubirea firească a animalelor care își apără puil lor, ultima reprezintă mijlocul prin care putem pătrunde într-o lume superioară, în care poate și trebuie să lucreze și sufletul. S-ar putea spune că aceasta se potrivește, într-o anumită măsură, cu ceea ce se petrecea la templul din Ierusalim : mulțimea nu putea să intre dincolo de zidul unei anumite incinte ; numai marele preot, după ce își făcea purificarea cerută de lege, intra, singur, în Sfînta Sfințelor (Ieșire XXX, 10 ; Evrei IX, 7). În calitate de creștini, avem și noi multe calități care aspiră spre Dumnezeu, dar numai cu ele nu putem pătrunde pînă la El ; avem nevoie de o voință puternică, curățită și sfințită prin harul divin, pentru ca Dumnezeu să se coboare cu bucurie în acest sanctuar al sufletului, unde dragostea Sa și iubirea noastră se întrepătrund una cu alta.

Iubirea de Dumnezeu trebuie să se aprofundeze fără încetare, și nimeni dintre cei care au gustat din fericirea acestei virtuți nu va putea spune că a ajuns la limitele ei, pentru că Dumnezeu ne iubeste de nenumărate ori mai mult decît am fi noi în stare să-L iubim (Ioan XVII, 23 ; I Ioan IV, 19). Prin lucrarea Sfîntului Duh, inima noastră se poate deschide în proporții neprevăzute pentru a-l iubi pe Dumnezeu mereu, din toată inima, din tot sufletul și din toată puterea noastră (Deut. VI, 5 ; Luca X, 27). Această iubire trebuie să se dezvolte continuu, pentru că numai înalțîndu-se spre Dumnezeu — vertical și răspîndindu-se spre semenii noștri — orizontal, iubirea creștină poate fi dinamică, creatoare. Oricît am cultiva noi însă această virtute, ea va putea fi trăită în mod desăvîrșit numai în viața viitoare, «căci acum îl vedem (pe Dumnezeu) ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci, față către față...» (I Cor. XIII, 12). Dar chiar în cealaltă existență, în cer, sînt diferite trepte ale desăvîrșirii, drept recompensă, după gradul de sfințenie și de iubire pe care le-am atins în lumea de față. De fapt, pe măsură ce dragostea de Dumnezeu și de oameni se intensifică, ea se dezvoltă, se revarsă în afară și devine tot mai cuprinzătoare. Astfel, dragostea creștină este desăvîrșită pentru că omul iubește pe Dumnezeu nu atât în virtutea puterii sale personale, ci cu ajutorul harului divin turnat în ființa sa, prin botez și prin celelalte taine ; el se simte atras spre Dumnezeu și devine capabil să-l iubească și să ~~colaboreze~~ cu toată făptura inconjurătoare în numele acestei iubiri.

Din nefericire, credinciosul poate să piardă cu timpul căldura iubirii de Dumnezeu, așa cum vedem în Biserica primară, cînd Cuvîntul cel veșnic al lui Dumnezeu, prin gura Sfîntului Ioan, reproșează aceluși «inger» al unei comunități creștine din Asia Mică, a cărui iubire nu mai era cea dintîi : «...Am împotriva faptul că de dragostea ta cea dintîi te-ai lepădat» (Apoc. II, 4 ; Ioan XXI, 15—17). Sînt suflete nepuțincioase care încep să iubească, dar nu au și tăria necesară de a duce pînă la capăt această iubire. Dacă dragostea de Dumnezeu poate fi slăbită, ea poate în același timp să fie și distrusă. Un singur păcat mortal este suficient să se strecoare în viața noastră, pentru a ne despărți de Dumnezeu, de harul și iubirea Sa. «Orice nedreptate este păcat, dar este și păcat care nu e de moarte. Știm că oricine e născut din Dumnezeu nu păcătuiește ; ci Cel ce s-a născut din Dumnezeu (Fiul lui Dumnezeu) îl

păzește, și cel viclean nu se atinge de el (I Ioan V, 17—18). Să ne păzim, deci, de păcatele de moarte, căci «partea celor fricoși, și șovăielnici și spurcați și ucigași și desfrânați și fermecători și a tuturor celor mincinoși este iezerul care arde, cu foc și cu pucioasă...» (Apoc. XXI, 8; Galat. VI, 9—21).

Dumnezeu este obiectul iubirii creștine. El este piatra de mare preț din Evanghelie, spre care avem datoria să năzuim cu toată voința și dragostea noastră fără încetare. Dumnezeu fiind superior față de tot ce există și față de noi, sintem chemați să ne orientăm spre El, ca și flacăra de foc, care consumându-se tinde mereu spre înălțime. În acest proces permanent de ridicare mai presus de noi înșine, cu scopul de a ajunge la Dumnezeu și de a primi forțe creatoare din energiile Sale divine, are loc reînnoirea vieții noastre spirituale: «Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: rîuri de apă vie vor curge din pîntecele lui. Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe care aveau să-l primească acei ce cred în El» (Ioan VII, 37—38).

În calitate de slujitori ai lui Dumnezeu și ai credincioșilor, sintem chemați să devenim niște oameni noi, prin credință și cunoaștere, moștenitori ai Legămîntului celui nou și sfînt, prin speranță, cîntăreți ai cîntecului celui nou, prin dragoste. Atunci cînd ne oferim lui Dumnezeu prin iubire, noi nu facem altceva decît să iubim iubirea însăși, căci «Dumnezeu este iubire și cel ce rămîne în iubire rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu rămîne în el» (I Ioan IV, 16). Mai înainte de a-l putea mărturisi pe Dumnezeu prin credință și a ne bucura de făgăduințele Sale prin Speranță, trebuie să ne apropiem de El prin iubire. «Înainte de-a ajunge în zona credinței cu mintea se cade să trecem prin aceea a iubirii, care le susține pe toate. Dumnezeu este iubire, și nimeni nu poate fi în comuniune cu El dacă nu se lasă cuprins de această iubire cerească. Ceva mai mult, Dumnezeu așteaptă de la noi să-l iubim, prin iubirea de oameni, prin iubirea semenilor noștri, căci aceasta este iubirea care se dăruiește pentru mîntuirea altora» (Vasile, Episcopul Oradiei, *Cuvîntări liturgice*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române — Oradea, 1973, p. 188).

Ridicarea noastră la Dumnezeu, pentru a-L iubi și a ne uni cu El, a fost și este posibilă prin mijlocirea celei de a treia persoane a preasfîntei Treimi (Sf. Duh), care se revarsă peste noi prin Biserica lui Hristos și ne ajută să ne unim cu Sfînta Treime prin iubire.

Iubirea în general presupune o reciprocitate mutuală. Iubirea creștină, însă, ca virtute teologică, constă mai mult în a iubi tu, pe Dumnezeu și pe aproapele, decît a fi iubit. Și atunci cînd Dumnezeu, în iubirea Sa, prin care El m-a iubit întîi, mă cheamă să-L iubesc și eu, la rîndul meu, trebuie să fac orice pentru a-l închina sentimentele celei mai arzătoare iubiri și dăruiri în slujba Sa.

Fiindcă această virtute creștină îmbrățișează totul în numele iubirii de Dumnezeu, noi avem datoria să-l cunoaștem pe Dumnezeu, prin tot ce ne-a descoperit El în chip direct, dar și prin lucrurile înconjurătoare care sînt făptura mîinilor Sale, prin care El se manifestă în afară și ne ține legați de El (*Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. I, București, 1958, p. 313—337).

Iată ce orizonturi noi se deschid în fața sufletului care dorește sincer să-și desfășoare activitatea sa călătorind pe acest drum al iubirii de Dumnezeu și de oameni. Dovada iubirii însă este acțiunea, virtutea, fapta. Cine iubește pe Dumnezeu va căuta să se depărteze de tot ce ar putea să umbrească această iubire și să slăbească legătura dintre Dumnezeu și el. De aici învățăm că numai cel ce păzește legea dumne-

zeiască, acela iubește pe Dumnezeu. Această învățătură o găsim chiar în Sfânta Evanghelie. Mântuitorul Iisus Hristos spune: «Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este cel ce Mă iubește» (Ioan XIV, 21).

Fă, Doamne, ca dragostea noastră față de Tine, și față de oameni pentru Tine, să fie mereu tot mai înflăcărată, să ne apropie totdeauna de Tine, Dumnezeu nostru, până în ultima clipă a existenței noastre și să ne unească pentru totdeauna cu Tine în veșnicie.

Arhim. Prof. CHESARIE GHEORGHESCU

DESPRE SFINTELE TAINE*

«Prin har sînteți mîntuiți» (Efeseni II, 5)

Cu puterile sale slabe, credinciosul nu poate scăpa de păcat și de patimi, decît cu ajutorul harului Sfîntului Duh, care este cu noi în veci (Ioan XIV, 16—17). Harul este puterea infinită a lui Dumnezeu prin care ne mîntuim, este energia divină care luminează și încălzește, spală și curăță, dinamizează și transfigurează viața spiri-tuală, pînă la asemănarea cu Dumnezeu.

Harul este seva vieții creștine (Ioan XV, 1—6) și izvorăște din jertfa Domnului de pe Golgota, care ne-a împăcat și ne-a unit cu Dumnezeu. De aceea Sfîntul Pavel zice: «Prin har sînteți mîntuiți ... și este a lui Dumnezeu» (Efes. II, 5, 8). El ne naște de sus (Ioan III, 7), ne înnoiește, ne sfințește și îndumnezeiește. Prin el lepădăm și ne îmbrăcăm în haina luminii, după voia lui Dumnezeu (Gal. V, 16—25; Efes. V, 16; VI, 11—17; Tit II, 11—12).

Harul se revarsă în suflet prin cele șapte Sfinte Taine. Acestea sînt lucrări vă-zute ale harului care ne dau harul nevăzut al Sfîntului Duh care ne naște, ne crește și ne desăvîrșește după pilda vieții Mîntuitorului Hristos. Tainele sînt stîlpii de granit spiritual al Bisericii și guri de foc duhovnicesc care arde păcatele și fărâdelegile din viața noastră, sînt fluvii spirituale care spală întinăciunea patimilor și fac să ro-dească virtuțile religios-morale, idealurile umanitare și toate faptele bune. Prin Sfin-tele Taine, Biserica lucrează la așezarea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, împărăția păcii, a binelui, și a fericirii între oameni.

Creștinul care trăiește afară de Biserică n-are harul divin și se pierde la fel ca mlădița ruptă de buciul vieții care se usucă, pentru că n-are seva dătătoare de viață. De aceea, Sfîntul Ciprian a spus ereticilor: «În afară de Biserică nu este mîntuire», înțelegînd că cel ce n-are Biserica mamă pe pămînt, n-are Tată pe Dumnezeu în ceruri.

Sfintele Taine ne unesc cu Dumnezeu, ne fac fiii Săi (II Cor. VI, 16—18) și în-frățesc pe credincioși într-o mare familie, Biserica Șa într-o turmă și un păstor (Ioan X, 16), în care toți sînt egali și fericiți. În scopul acesta, credincioșii trebuie să cola-boreze cu harul care se dă gratuit, dar nu constrînge pe nimeni. Ei trebuie să facă la fel ca pămîntul care lucrează cu căldura și lumina soarelui și cu ploaia care vine peste el și datorită căreia rodește sămînța.

* La Catehizația de la Vecernii — cu micii și marii.

Colaborînd cu harul, Sfintele Taine sint mîna cerească pe care ne-o întinde Dumnezeu să ne urce la El, să ne treacă din moarte la viața veșnică.

1) În fruntea Sfintelor Taine este *Botezul*, ușa prin care intrăm în Biserică — asupra căreia nu ne oprim.

2) A doua este *Sfîntul Mir* — care se dă *imediat* noului botezat. Ungîndu-se simțurile, pieptul, minile și picioarele, preotul rostește: «Pecelea darului Duhului Sfînt, amin». Sfîntul Mir este o mireasmă sfințită de Sfîntul Sinod al Episcopilor Bisericii, în Joia Patimilor. Prin harul tainei, sufletul crește în credință și ne întărește în viața spirituală, este ajutat să slujească lui Dumnezeu cu toate puterile sale, căci este al Său, El l-a pecetluit (Marcu XVI, 29; Fapte XIV, 3; Romani XV, 19; I Cor. VI, 19; Evrei II, 4). Taina se mai numește «ungere» de la Cel Sfînt (I Ioan II, 20, 27), arvuna învierii și a rîscumpărării, garanția învierii, focul Sfîntului Duh care promovează și desăvîrșește progresul duhovnicesc pînă la măsura vîrstei lui Hristos (Matei II, 11; Marcu I, 8; Faptele Apostolilor II, 3—4; VIII, 15—17; Rom. III, 15—16; II Cor. V, 5; Gal. IV, 7; Efes. IV, 13—16; I Ioan II, 25).

Sfîntul Mir a fost așezat de Sfinții Apostoli, după cum zice Sfîntul Pavel, «Dumnezeu ne-a uns pe noi și ne-a pecetluit» (II Cor. I, 21—22) să creștem în har și în cunoștința Domnului (II Petru III, 18). Taina împărtășește darurile Sfîntului Duh (Romani XII; I Cor. XII, 7). Ele se văd la Gal. V, 22—25.

3) Sfînta Pocăință, sau al doilea Botez, este taina în care primim de la Dumnezeu harul iertării păcatelor făcute după Botez — sau de la ultima Spovedanie — dacă ne căim de ele, le mărturisim duhovnicului și hotărîm să ne îndreptăm. Ea a fost făgăduită de Domnul Iisus Apostolilor și urmașilor lor, odată cu «cheile împărăției cerurilor» (Matei XVI, 18—19; XVIII, 18) și este așezată după înviere, cînd a suflat peste ei și a zis: «Luați Duh Sfînt căroră veți ierta păcatele se vor ierta lor și căroră le veți ținea vor fi ținute» (Ioan XX, 21—22). Practica ei datează de la Sfinții Apostoli (Fapte XIX, 15).

Creștinul trebuie să creadă că primește iertare de păcate și își ușurează conștiința numai dacă: 1) își cercetează amănunțit conștiința — după cum se arată în cartea de Rugăciuni — să-și afle toate păcatele; 2) dacă simte pentru ele adîncă *părere de rău*, durere și zdrobire de inimă că a supărat pe Dumnezeu și se căiește sincer (Ps. L, 18; Ier. XXV, 5; Iez. XVIII, 31—32; Isaia XIII, 6; LV, 7; Ioil II, 12—13). Căința trebuie s-o arate; 3) printr-o fermă *hotărîre de îndreptare*, care să fie piatră de hotar pentru o *viață nouă*, curată și sfîntă (Romani VI, 4).

Îndeplinind aceste trei condiții, penitentul trebuie să-și *mărturisească* cu încredere aceste păcate înaintea lui Dumnezeu, a duhovnicului care păstrează secretul lor și să ceară *iertare* și dezlegare de ele, ca să se împace cu Dumnezeu. El nu trebuie să ascundă nimic, nici să arunce vina pe alții pentru fărădelegile sale, căci cine se scuză se acuză, iar cel ce se acuză se iartă — zice Sfîntul Ioan Gură de Aur. Păcatul ascuns nu este iertat, ci rămîne ca un șarpe la sîn, mușcă și otrăvește viața. El este viermele care roade la rădăcina fericirii, rana care cangrenează sufletul. Mărturisirea trebuie să fie sinceră, totală și smerită, cinstită și dreaptă, căci Dumnezeu știe toate gîndurile, vorbele și faptele noastre și cele ascunse le va descoperi el în ziua judecării (Ps. XXXI, 5—7; Ioan I, 6—10).

După mărturisirea păcatelor, duhovnicul dă un canon, o *rețetă duhovnicească*, cu scopul ca să ne vindece în viitor de ele, să ne oprească să mai cădem în ele.

După darea canonului, urmează *dezlegarea*, sau *iertarea păcatelor* pe care o poate da preotul. Aceasta este sentința divină de absolvire de păcate, care coboară în suflet pacea, liniștea, mângâierea și înnoirea vieții. Pe urmă el, creștinul este curat, sfânt, nevinovat și fericit, împăcat cu Dumnezeu și cu semenii și cu sine însuși.

4) *Sfânta Cuminecătură* este marea taină a tainelor (I Tim. III, 16), care întrece pe toate celelalte pentru că ne dă nu o parte a darurilor cerești, ci chiar pe Domnul Iisus, izvorul și deplinătatea harului. În ea primim real și adevărat Trupul și Singele Său în chipul piinii și al vinului și intrăm în comunitate de viață cu El. Ea este nu numai taină, dar și jertfă, identică cu jertfa de pe Golgota, care se aduce din dragoste, etern și nesfîngeros, la Sfânta Liturghie, pe sfântul altar, «pentru noi și a noastră mîntuire».

Taina a fost așezată la Cina din urmă, cînd Domnul a luat piinea, a mulțumit, s-a rugat, a binecuvîntat și a dat-o Sfinților Apostoli, zicînd: «Luați mîncați, acesta este trupul Meu ... Beți dintru acesta toți, acesta este singele Meu ... Aceasta s-o faceți întru pomenirea Mea» (Matei XXVI, 27—28; Marcu XIV, 23—24; I Cor. XI, 24—26).

Participarea creștinului la această sfințită taină — pe care n-o poate săvîrși decît preotul pe sfîntul antimis, în care sînt moaștele sfinților — este absolut obligatorie după cuvîntul Domnului care spune: «De nu veți mînca Trupul Fiului Omului și de nu veți bea Singele Lui, nu veți avea viață (veșnică) în voi ... Cel ce mîncă trupul Meu și bea singele Meu petrece întru Mine și Eu în el. Aceasta este piinea care s-a coborît din cer. Cel ce mîncă piinea aceasta va fi viu în veac» (Ioan XI, 53—58).

Taina este mare și grea și cel ce vrea s-o înțeleagă nu va reuși în veci, se smintește: de ea trebuie să ne apropiem spovediți și să o primim cu cea mai mare credință, căci Sfîntul Duh este cel ce preface piinea și vinul în trupul și singele Domnului (I Cor. X, 15—16; XI, 23—29). Credinței desăvîrșite trebuie să-i adăugăm dragostea noastră față de Dumnezeu și de aproapele, curăția prin post și rugăciune (Matei IV, 1—2; Marcu IX, 27; Luca II, 17), împăcarea cu toți oamenii (Matei V, 23—24; 6, 12, 18, 21—22; Marcu XI, 25—26) împlinind epitimia după Spovedanie, citirea canonului înainte și după Sfînta Cuminecătură — arătate în Cartea de rugăciuni.

5) *Sfînta Preoție* este taina care «naște» păstori duhovnicești — dar nu stăruim asupra ei.

6) *Sfînta Cununie* — *Nunta* este taina care dă harul divin celor ce se căsătoresc. ea întemeiază o familie, să trăiască în unire și dragoste, în pace și armonie, să se ajute reciproc și să ducă o viață sfîntă, să dea naștere la copii și să-i crească în ascultare de poruncile Domnului.

Originea cununiei este în rai, căci Dumnezeu a creat pe cei dintîi soți, Adam și Eva, i-a binecuvîntat și le-a poruncit să se înmulțească, să stăpînească pămîntul și să fie fericiți (Facere I, 18; 27—25; II, 18—24). Mîntuitorul Hristos participă la nunta din Cana Galileii și aici face prima minune, arătînd că legătura dintre soți este sfîntă și veșnică, dacă se face cu harul și binecuvîntarea lui Dumnezeu (Ioan II, 1—11; Matei XIX, 5—6).

Căsătoria este fericită și durabilă, dacă se bazează pe dragostea curată dintre soți și se face din voință liberă, dacă nu urmărește interese materiale, iar soții sînt

sănătoși trupește și sufletește, majori, dacă rămân credincioși jurământului făcut, se spovedesc și se cuminecă atunci când pășesc pe drumul cel nou și trăiesc creștinește.

Mirii trebuie să știe că se unesc pe veci, că sint de acum un singur suflet și trup (Fac. II, 24; Matei XIX, 5—6) că trebuie să asculte reciproc, femeia să se supună bărbatului ca și Biserica lui Hristos, care e Capul ei, iar bărbatul să se jertfească pentru binele și fericirea familiei (Efes. XXII, 33; I Cor. III, 12). Să nu se înșele unul pe altul (Ev. XIII, 4). Divorțul este păcat pentru că desface ceea ce Dumnezeu a unit (Fac. I, 25; II, 24; Matei IX, 5—6, Marcu X, 9; I Cor. VII, 10—11), deschide ușa desfrului, aduce imoralitate și mizerie în societate și în viața copiilor. El este admis numai în caz de moarte fizică și spirituală (Desfriul) (Romani VII, 2—3; I Cor. VII 29; Matei V, 31—32; XIX, 2—12; Marcu X, 2). Cel ce se desparte din alte motive este vinovat de păcat (Matei XIX, 8; Marcu X, 11—12; Luca XVI, 18; Romani VII, 3; I Cor. VII, 10—11).

Concubinajul sau căsătoria nelegitimă este oprită de Biserică și osândită de Dumnezeu, pentru că este izvorul răului și al tuturor nenorocirilor în familie. Trăind în fărădelegi concubinii se înșală, devin dușmanii lor înșiși, prin plăcerile vinovate care le aduc numai suferințe și dureri, otravă, blestem și moarte.

Biserica noastră cere fiilor săi pe lângă căsătoria civilă și căsătoria religioasă pentru că harul divin pecetluiește pe veci unirea, dragostea și pacea din familie. Și trebuie să accentuăm că cel ce caută pacea pe pământ, o găsește în sfînul familiei creștine, leagănul virtuților religios-morale și sociale și rezervorul energiilor spirituale și materiale. Ea este biserica în care Dumnezeu coboară harul Său (Ioan XXIV, 15) sfințește pe membrii săi și face să se ridice în viața omenirii eroii credinței, sfinții și înțelepții și toți binefăcătorii ei.

7) *Sfîntul Maslu* este lucrarea în care bolnavul, uns cu untdelemn sfințit, prin rugăciunile preoților primește harul divin care-l vindecă sufletește și trupește, îi dă iertare de păcate și sănătate fizică. Taina a fost așezată și practică de însuși Mîntuitorul Hristos (Matei IX, 1—8), care a vindecat pe cei bolnavi, a curățit pe leproși, a înviat pe cei morți, a alungat demonii din om etc. (Matei X, 8; Marcu XVI, 17—18). Sfinții Apostoli urmează pilda Domnului, tămăduind bolnavii prin rugăciuni, punerea mîinilor și ungere (Marcu VI, 13). Sfîntul Apostol Iacob vorbește clar despre Sfîntul Maslu, zicînd: «De este cineva bolnav dintre voi să cheme *preoții* Bisericii și să se roage pentru el, ungîndu-l cu untdelemn în numele Domnului și rugăciunea credinței va mîntui pe cel bolnav și-l va ridica Domnul și de va fi făcut păcate se vor ierta lui (V, 13—15).

La slujirea Sfîntului Maslu se aprind șapte luminări într-un vas cu făină de grîu și cu untdelemn care se sfințește. El se săvîrșește de 7 preoți, inchipuind cele 7 daruri ale Sfîntului Duh; în caz de nevoie se poate face cu 5, 3 și 2 preoți, dar *niciodată cu unul* (Iacob V, 13). Slujitorii rostesc de 7 ori rugăciunea sfințirii untdelemnului; se citesc 7 Evanghelii, se rostesc 7 ectenii pentru tămăduirea bolnavului. Aceștia ung de 7 ori pe bolnav la frunte, la nas, la obraz, gură, piept, mîini și picioare, rostînd: «Părinte Sfinte, Doctorul sufletelor și al trupurilor. Cel ce ai trimis pe Unul-Născut Fiul Tău, pe Domnul nostru Iisus Hristos să vindece toată boala și din moarte să mîntuiască, tămăduiește pe robul Tău (X) de neputința trupească și sufletească ce l-a cuprins și-l fă să vieze cu darul Hristosului Tău, pentru rugăciunile Prea Cu-ratei Stăpînei noastre Născătoare de Dumnezeu ... și ale tuturor sfinților, Amin».

Ajunși la sfârșitul expunerii noastre se cere să accentuăm că roadele Sfințelor Taine sînt deosebit de mari, căci ele ne așează în comunitate de viață cu Hristos Mîntuitorul, fără de care nu putem face nimic bun pentru binele și mîntuirea sufletului nostru (Ioan XV, 5). Cu El și prin harul Său putem totul; El este, «apa cea vie» și «plina cea vie care se coboară din cer» și hrănindu-ne, ajungem la viața cea veșnică pe care o căutăm (Ioan IV, 14; VI, 51). Instrumente ale harului divin Sfințele Taine sînt raze de lumină ale Soarelui-Hristos-Dumnezeu care revarsă bogăția darurilor Sfîntului Duh peste viața noastră girbovită de păcate, de greutăți și necazuri, ca să ne sfințească și să ne-o umple de bucurie cerească (Isaia XI, 2—3; I Cor. XII; Gal. V, 22—25; Iacob I, 17). Pentru viața duhovnicească ele sînt făclii aprinse și îngeri păzitori pe cărările către veșnicia care ne cheamă (Apoc. I, 4, 16; IV, 5, 8, 2), sînt sfeșnice de aur care strălucesc în fața Tronului ceresc în mijlocul cărora stă etern Mielul lui Dumnezeu (I, 12—13), care se hrănește prin grația Sa cu credință și iubire, iertare, răscumpărare, mîntuire, fericire (Romani V, 3, 15, 25—26; Ioan I, 5—6; cf. X, 28; Fapte XVI, 11; Romani VII, 23; I Cor. I, 3; II Petru I, 5). Fără Sfințele Taine sufletul nostru este mort pentru Dumnezeu, sîntem pradă ispitelor, păcatelor și patimilor și neputincioși în fața răului (Romani VII). Prin el avem toate armele luminii (Efes. VI, 11—19), cu care distrugem puterile întinericului, după cum soarele distruge microbii. Harul ne luminează mintea, ne întărește voința morală și ne curăță inima de ispite și păcate, patimi și fărădelegi. El ne ajută să lucrăm totul pentru binele și mîntuirea și a noastră și a aproapelui.

Prin el ducem o viață plăcută lui Dumnezeu, după voia lui Dumnezeu. în lumina Evangheliei Sale.

Pr. Prof. SIMION RADU

CINSTIREA SFINTELOR ICOANE

Prin cult înțelegem totalitatea formelor, riturilor, și ceremoniilor fixate, consfințite sau acceptate de Biserică, prin care se împărtășește, credincioșilor harul sfinților al lui Dumnezeu și, prin care, aceștia își exprimă sentimentele față de Dumnezeu.

La originea cultului se află o idee religioasă — deoarece el diferă după ideea religioasă pe care o exprimă.

Cultul ortodox este ierarhic, adică îndeplinit prin intermediul ierarhiei consfințite, este eclesiologic sau comunitar, îndeplinindu-se în eclezia, în înțeles de comunitate. El este unitar și uniform. Este instituțional adică instituit pe totalitatea credincioșilor prin glasurile sinoadelor ecumenice.

Este anonimă, adică opera pietății tuturor generațiilor de creștini, de la începutul bisericii și pînă azi. Este individualizat aproape fiecare rit ortodox redînd, printr-un simbol, o idee transcendentă. Este, în același timp pancosmist, cuprinzînd, în sfera sa, nu numai persoana umană, ci întreaga natură, pe care o binecuvîntează și sfințește.

Deci, în mod logic, cine crede și este membru al Bisericii trebuie să admită cultul în totalitatea lui.

Rugăciunile din liturghier, molitfelnic și ceaslov, concentrează în ele o întreagă teologie despre atributele divine și opera mîntuirii.

După cum cununa de glorie a lui Hristos o formează sfinții, tot așa cununa cultului divin al Bisericii noastre ortodoxe o formează evenimentele mai de seamă din viața ei, presărate cu zilele omagiale ale memoriei sfinților preamăriți în Sfânta Liturghie.

Sfânta noastră Biserică creștină ortodoxă, întemeiată pe învățătura Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, întotdeauna a cinstit sau venerat pe sfinții și plăcuții lui Dumnezeu și n-a prețuit de a îndemna pe credincioșii ei fii de a-și împlini această datorie, pentru că sfinții sînt acei cari duc rugăciunile noastre către Dumnezeu («În timp ce eu mă rog, se roagă împreună cu mine, Maica Domnului și toți Sfinții»).

De aceea înfățișează ea, prin icoane, pe acele persoane sfinte, care, în viața lor pămîntească, s-au distins, fie prin eroismul credinței lor, în apărarea învățăturii celei drepte și sfinte a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos contra ereticilor și persecutorilor, fie prin dedarea la o viață cu totul ascetică, fie prin facerea de milostenii și alte acte de totală dăruire, prin care și-au atras harul și binecuvîntarea lui Dumnezeu.

Cultul sfinților a dus, deci, inerent, la cultul și cinstirea Sfințelor icoane.

Cei care înlătură Sfânta Tradiție, Ierarhia bisericească, resping biserica, ca lăcaș de închinăciune, înlătură cultul Sfintei Cruci, cultul Sfinților și Sfintele Taine și cultul Sfintei Fecioare, pe care o socotesc, pe bază de texte interpretate, fără a ține seamă de context, o simplă femeie, *înlătură și cinstirea Sfințelor icoane.*

Ei se bazează, în respingerea acestei cinstiri, pe toate acele texte din Vechiul sau Noul Testament, prin care se respinge închinarea la idoli, chipuri cioplite, închipuiri a unor lucruri — fără a ține cont de marea deosebire dintre icoane, care nu sînt altceva decît reprezentarea, pe lemn sau metal etc. a unor persoane ce există, ca Dumnezeu Tatăl, Fiul, Duhul Sfînt, Sfînta Treime, Sfinții etc. și idoli, cari nu sînt altceva decît niște creații ale fanteziei, niște himere.

Poruncile I și II din Decalog sînt temeiul primelor lor obiecțiuni în respingerea cultului Sfințelor icoane.

Trebuie arătat că icoana este imaginea a ceva și sfînt și scump și că poruncile I și II din Decalog înlătură idolatria, însoțită, de cele mai multe ori, de jertfe umane.

La Iezechiel XXIII, 30 citim că «Samaria și Ierusalimul junghiau pe fii lor, idollilor».

Dacă în unele locuri din Vechiul Testament găsim texte care nu aprobă decît icoana Tatălui — aceasta din cauză că iudeii trăiau între popoare politeiste și repede puteau aluneca în idolatrie, lucru pe care-l cunoșteau legislatorii Vechiului Testament.

Deci nu cinstirea Sfintei icoane, ci cinstirea idollilor este respinsă de primele 2 porunci din decalog. Este oprită reprezentarea materială a unor ficțiuni.

Cum s-ar putea explica, altfel, faptul că Moisi, care a dat decalogul, a poruncit el însuși să se facă catapeteasma cu chipurile Heruvimilor? Se contrazice, oare Moisi? Cum se explică faptul că Solomon, cf. II Împărați VI, 25—29, zidește temple și sapă de jur-împrejur Heruvimi? Calcă, oare, el legea?

Cum s-ar putea explica facerea celor doi Heruvimi din aur bătut, la capătul Chivotului Legii, cf. Exod XXV, 18? Cum s-ar putea explica lucrarea cu măiestrie, pe pînzele Cortului Sfînt, a celor doi Heruvimi cf. Exod 26 și ridicarea șarpelui celui de aramă, în pustie, din ordinul lui Dumnezeu, cf. Numeri XXI, 8?

Atunci cînd se încearcă să se aducă argumentul că, Noul Testament a abrogat complet pe cel Vechi, deci că nu mai avem dreptul să cităm, în favoarea noastră, chipurile de Heruvimi din Vechiul Testament, noi le răspundem că din Vechiul Testament au fost desființate numai instituțiile simbolice, acele care erau tipuri, ca: tăierea împrejur, jertfele, spălările etc., iar cele care nu au fost tipuri și nu au avut o semnificație simbolică au rămas, cf. «N-am venit să stric legea, ci s-o plinesc». La afirmația sectanților că, atît Heruvimii cît și celelalte reprezentări din Vechiul Testament n-au fost decît elemente de decor, le dăm să citească, din Vechiul Testament, textul din Iosua VII, 6, unde se spune că, în fața Chivotului legii, Iosua Navi a căzut cu fața la pămînt și a stat așa pînă seara, precum și textele de la Ieșire XXX, 1—6—8, XXVII, 20—21, de unde se vede că, în fața perdelelor de după Chivot, pe care erau cusuți Heruvimi, se aprindeau candelile și se tămîia. Textul de la Romani I, 23 «*Au schimbat mărîrea lui Dumnezeu celui nestrîcacios în icoana și asemnarea omului strîcacios și a păsărilor și dobitoacelor cu 4 picioare și a fîrtoarelor*» este conexas, de sectanți, cu poruncile I și II din Decalog, dar și această obiecțiune sectară cade deoarece noi nu l-am închipuit, pe icoane, pe Dumnezeu nici în asemnarea omului strîcacios, nici a animalelor și păsărilor, ci l-am pictat, așa cum s-a arătat El oamenilor, pentru a-L face mai intuitiv.

Se mai invocă în combaterea Sfințelor icoane de versetul 29 al capitolului 17 din Fapte: «*Nu trebuie să credem că Dumnezeu este asemenea aurului sau argintului sau pietrei cioplite cu meșteșugirea și iscusința omului*». Știm că Sfîntul Pavel, în Atena, predica prin piețe și sinagogă, pe Iisus și Învierea. Niște filozofi epicurei și stoici au intrat în vorbă cu el și, spunînd că li se pare ciudată învățătura lui Iisus, pe care o predică Pavel, l-au rugat să meargă în Areopag, să-și rostească învățătura.

Folosind abilitatea și dialectica, de care, totdeauna a fost călăuzit, Pavel, lăudînd pe atenieni pentru religiozitatea lor, le spune că a descoperit în Atena, chiar și un altar pe care scria «*Unui Dumnezeu necunoscut*» și adaugă că el le vestește tocmai ceea ce ei cred și nu cunosc, și anume pe Dumnezeul cel spiritual, pe Dumnezeul cerului și al pămîntului, care nu locuiește în temple făcute de mîini omenești, ci este pretutîndeni, deci spiritual, îndemnînd pe atenieni să nu mai creadă în idoli. Pavel, deci, în Areopag, combate închinarea la idoli și arată atenienilor, că Dumnezeu nu este omogen cu materia statuilor, ci este eterogen —, așa cum susținem noi în legătură cu Sfințele icoane.

Textul din Ioan I, 18 «*Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată*», care formează o altă obiecțiune, din care reiese, după spusele lor, că, nevăzîndu-L pe Dumnezeu, nici nu avem dreptul să ni-L închipuim pe icoane, se combate cu afirmația noastră că, dacă pe Dumnezeu nu-L putem cunoaște, în esența Sa, dacă ochiul de tină al omului nu-L poate vedea pe Dumnezeu, Biblia ne atestă că e cu puțință zugrăvirea chipului lui Dumnezeu, așa cum s-a arătat El, oamenilor. De exemplu, la Facere XVIII 1—3 citim că Dumnezeu s-a arătat lui Avraam, la ușa Cortului la Stejarul Mambri sub forma a trei călători. Pe Fiul l-a văzut Pavel, pe drumul Damascului și apoi Sfîntul Ștefan (Fapte VII, 55—56). Pe Duhul L-au văzut mulțimile, în chip de porumbel, la Botez și, în chip de limbi de foc, la Cincizecime.

Nici Apocalipsa Sfîntului Ioan nu scapă de interpretări unilaterale, în legătură cu cinstirea sfințelor icoane. Cel mai folosit, în acest sens, este cap. XIII, unde se aseamănă închinarea la Sfințele icoane, cu închinarea la icoana fiarei.

Este vorba, în acest capitol, de două fiare: cea care seamănă cu Leopardul și duce război cu Sfinții pe care-î biruie. Alta are coarne de miel și îndeamnă lumea să

se închine fiarei celei dintii, indemnând lumea să facă icoana primei fiare căreia să i se închine, altfel fiind supuși morții. Noi știm că fiara dintii reprezintă pe Anticrist, ce învinge temporar pe Sfinți — pe creștini. Această fiară reprezintă principiul răului din Biblie. Fiara a doua reprezintă pe profeții mincinoși ce îndeamnă sufletele spre rău.

Deci a asemăna închinarea la icoane, care erau pictate pe ele, pe Dumnezeu, Sf. Treime, pe Sfântul Duh, pe Sfinți care sînt vase alese ale lui Dumnezeu, deoarece, prin sfinți, a lucrat Duhul Sfînt mai mult decît în toate celelalte mădulare ale Bisericii luptătoare, cu închinarea la icoana fiarei, este, o mare eroare — atît de mare cît de mare este diferența dintre Dumnezeu și Anticrist.

Nu mai e cazul să insistăm arătînd că toate textele citate de sectanți, în favoarea cinstirii Sfințelor icoane, atît cele din Vechiul Testament (Ps. CXXXIV, 14—18; Ps. CXIII, 1, 12—26), cît și cele din Noul Testament (Fapte XVII, 29, XIX, 26; Efes. V, 5; I Corinteni VI, 9—10) se referă la închinarea la idoli, nu la icoane.

Poziția Bisericii noastre în legătură cu cinstirea sfințelor icoane se axează, în primul rînd, pe faptul că ele au fostenerate din cele mai vechi timpuri. «Dumnezeu însuși, spune, în tratatele sale despre Cultul Sfințelor icoane, Sf. Ioan Damaschin — a permis acest cult. El a născut pe Fiul Său, care este icoana Sa naturală. Tot Dumnezeu a făcut pe om după chipul și asemănarea Sa. Din aceasta rezultă că Dumnezeu este cel dintii care face icoane».

O legendă spune — și se știe că legendele au, întotdeauna un substrat de adevăr — că Avgar, regele Edesei, auzind de Iisus, s-a aprins de dragoste dumnezeiască și a trimis soli, cerîndu-I să-l viziteze, iar dacă Iisus l-ar refuza, a poruncit unui pictor să-I facă chipul.

Lucrul acesta știindu-L Cel care știe toate, a luat o bucată de pînză și lipindu-o de fața Sa, a imprimat acest chip, care se păstrează pînă azi.

Catacombele erau pline de icoane.

Tertulian † 240, confirmă, în scrierile sale, că Iisus se picta ca Păstorul cel bun.

Despre existența sfințelor icoane încă din veacul al II-lea, vorbește și Sf. Clement Alexandrinul.

În catacombele Sf. Calist, a Domitiei și Priscilei, s-au aflat, în urma săpăturilor arheologice făcute, existente din veacul al II-lea și al III-lea, icoanele Mîntuitorului Iisus Hristos, Închinarea Magilor, Prefacerea apei în vin, Vindecarea orbului din naștere, Icoana Sfintei Familii, a Bunevestirii etc.

Toate aceste icoane aflate în săpăturile vechi de sub pămînt, ne obligă să credem în existența icoanelor din cele mai vechi timpuri.

În al doilea rînd cinstirea Sfințelor icoane folosește pentru că întărește credința și întărește evlavia, aducîndu-ne aminte de Sfinții zugrăviți pe ele.

Cinstirea Sfințelor icoane are și un rol didactic.

Pictura și icoanele, pentru toți creștinii, dar mai ales pentru sufletele simple sînt ca și Biblia. Ceea ce, în Biblie, e tipărit cu litere, e zugrăvit, în persoane cu vopsele. De pildă, despre Patimile Mîntuitorului nu va putea citi, în Biblie, acela care nu știe carte, însă privind la Icoana Suferitorului Hristos, va înțelege, cu mintea, ce a pictat pe icoană și simte acest lucru cu inima.

Sinodul 7 ecumenic precizează și felul în care trebuie să se facă cinstirea icoanelor, care este alta, decît aceea ce datorăm lui Dumnezeu.

Latria – adorare este cinstirea la gradul superlativ și aceasta se cuvine lui Dumnezeu și Sfintei Treimi.

Super-veneratio (hiperdoulia) – supracinstire, se cuvine Sfintei Fecioare, iar venerația (doulia) – cinstire, se cuvine Sfinților și Sfintelor icoane.

Deciziile acestui sinod precizează că cinstirea icoanelor se face prin sărutare, apoi cu tămieri, și aprinderi de lumânări, după datina veche.

Cinstind pe sfinții pictați pe icoane, cinstim pe Dumnezeu care este minunat între Sfinții Săi.

Cînd ne închinăm în fața Sfintelor icoane, nu ne închinăm lemnului sau metalului din care sînt făcute, ci ne închinăm lui Dumnezeu, iar pe sfinții reprezentat pe icoană nu-l socotim mijlocitor între om și Dumnezeu, căci unul singur a mijlocit mîntuirea noastră către Dumnezeu, ci-l socotim solitor către Dumnezeu.

Sf. Antonie cel Mare scrie «Noi, creștinii, ne închinăm la icoane nu ca la Dumnezeu, cum fac elinii, nu, ci noi arătăm bună închinare și iubire față de acea față care e reprezentată pe icoane, iar cînd împăratul Leon I Isaurul a pornit persecuție contra icoanelor și a început a numi pe închinătorii la icoane, închinători la idoli». Grigore, episcopul Romei scrie împăratului, următoarele: «Această nu-i așa împărate, cum zici tu. Icoanțele slujesc, nouă, numai ca mijloc pentru aducere aminte. Ele trezesc și înalță mintea noastră cea greoaie, spre cele de sus. Noi cinstim icoanele nu ca pe Dumnezeu, să nu fie! Dacă înaintea noastră se află icoana Domnului, noi zicem Doamne Iisuse Hristoase, ajută-ne și ne mîntuiește», iar dacă, înaintea noastră se află icoana Sfintei Maici, apoi zicem: «Prea Sfîntă Născătoare de Dumnezeu, fii apărătoarea noastră, înaintea Fiului Tău», iar dacă este de pildă, icoana mucenicului Ștefan, noi zicem: «Sfinte Ștefane, care ai vărsat sîngele tău pentru Hristos ... fii apărătorul nostru», iar cînd împăratul iconomah afirmă că, la primele 6 sinoade ecumenice, nu s-a vorbit nimic despre icoane, papa Grigore spune: «Vezi împărate că nimic nu s-a spus despre pline, nici despre apă, dacă se cuvine a mîncă și bea sau nu, dar tu știi că acestea sînt necesare după tradiție. Tot așa și cu icoanele noastre».

Astfel, despre Sfintele icoane și în apărarea lor, ne vorbește Sfînta Scriptură, Sfînta Tradiție și însuși pămîntul, ne vorbește mintea și inima noastră.

Pr. V. NARTEA





PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(iulie—august)

CULTURA, MIJLOC DE APROPIERE ÎNTRE POPOARE. — Reprezentanți ai comisiilor pentru UNESCO din 11 țări din Europa, Africa și Asia, printre care și România, s-au reunit într-un seminar organizat de comisia finlandeză pentru UNESCO, în orașul Joensuu. Subiectul principal al discuțiilor l-a constituit problema schimburilor culturale în condițiile actuale. Au fost evidențiate, printre altele, relațiile dintre universal și național în schimburile culturale; necesitatea dezvoltării acestor relații între toate țările, indiferent de orinduirea socială și de mărimea lor; rolul UNESCO în cadrul unei asemenea dezvoltări.

În referatul prezentat, reprezentantul comisiei române pentru UNESCO a evidențiat activitatea intensă dusă de România în scopul promovării unor largi schimburi culturale cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare și cu țările capitaliste dezvoltate. Prin aceste schimburi țara noastră oferă valorile naționale cele mai bune, fapt ce permite cunoașterea spiritualității poporului român pe plan internațional, exprimă contribuția sa la îmbogățirea patrimoniului mondial al culturii.

În același timp poporul român are numeroase posibilități de a cunoaște și aprecia creațiile altor popoare în domeniul științei, literaturii, artelor plastice etc. Prin această întrepătrundere crescândă între valorile naționale și cele universale se asigură o mai bună cunoaștere reciprocă între popoare, apropierea și întărirea încrederii lor în interesul lor și al păcii lumii întregi.

PENTRU PROMOVAREA PĂCII. — La invitația președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, și a doamnei Elena Ceaușescu, președintele Republicii Arabe Egipt, Mohammed Anwar El Sadat, și doamna Gihane Sadat au făcut o vizită oficială de prietenie în țara noastră.

Poporul român a făcut oaspeților egipteni o primire călduroasă, expresie a sentimentelor de prietenie și stimă reciprocă dintre cele două țării și popoare.

În urma convorbirilor ce au avut loc între cei doi președinți a fost dat publicității un Comunicat comun și a fost semnată o Declarație solemnă. Așa cum se menționează în Comunicatul comun, în timpul convorbirilor s-a făcut un schimb de păreri asupra relațiilor bilaterale și a perspectivelor lor. Ca expresie a aspirațiilor de justiție, pace, colaborare și înțelegere, nutrite de popoarele român și egiptean, președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Mohammed Anwar El Sadat au semnat

o Declarație solemnă comună ce proclamă principiile pe care cele două țări sînt hotărîte să le pună la baza relațiilor reciproce și a relațiilor lor cu alte țări. Extinderea relațiilor pe această bază corespunde interesului poporului român și poporului egiptean, cauzei păcii și cooperării internaționale.

PENTRU REALIZAREA IDEALURILOR DE PACE ALE POPORULUI ROMÂN. — La începutul lunii iulie a apărut la Bruxelles, lucrarea «Anul XXX al unui destin exemplar, Nicolae Ceaușescu, președintele României» semnată de Mihai Steriade, conferențiar de limbă și literatură română la Universitatea din Liège.

Autorul expune mai întîi motivele care l-au îndemnat să dea la iveală acest volum, după care prezintă pe scurt momentele mai importante din viața și activitatea domnului Nicolae Ceaușescu — copilăria, anii de tinerețe, activitatea neobosită din zilele noastre pe plan extern, pentru pace și prietenie între popoare.

Placheta cuprinde și un grup de citate din cuvîntări și lucrări ce ilustrează o dată mai mult hotărîrea președintelui Nicolae Ceaușescu de a lupta neabătut pentru înflorirea și prosperitatea patriei, pentru realizarea idealurilor sale de pace.

DIALOG UTIL CAUZEI PĂCII. — La invitația președintelui Republicii Socialiste România, domnul Nicolae Ceaușescu, și a doamnei Elena Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, domnul Iosip Broz Tito împreună cu doamna Iovanka Broz, a efectuat o vizită oficială de prietenie în Republica Socialistă România între 8 și 11 iulie 1974. Pretutindeni oaspeții iugoslavi au fost întîmpinați cu deosebită căldură, expresie a sentimentelor de prietenie ce leagă cele două popoare vecine.

Cei doi președinți au purtat convorbiri oficiale și au efectuat un schimb util de păreri privind stadiul actual și posibilitățile de dezvoltare a relațiilor de prietenie și colaborare dintre Republica Socialistă România și Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, în baza aceluiași grad înalt de încredere, respect și înțelegere reciprocă.

În cadrul schimbului de păreri privind situația internațională a președinții Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito — se spune în Comunicatul comun dat publicității — au salutat procesul de destindere în lume și de rezolvare a problemelor litigioase pe calea tratativilor și înțelegerii. S-a evidențiat totodată necesitatea intensificării, acțiunilor forțelor păcii în rezolvarea tuturor problemelor litigioase pe cale pașnică și în impunerea respectării în relațiile dintre state a principiilor Cartei O.N.U.

Cei doi șefi de stat și-au exprimat hotărîrea ca pornind de la aceste principii — independenței, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne — să acționeze și pe viitor pentru găsirea căilor întăririi solidarității în lupta pentru progres social și pace.

UN CÎȘTIG ENORM PENTRU PACE. — Cu prilejul vizitei în țara noastră, președintele grupului interparlamentar mexican, senatorul Alejandro Carrillo a acordat un interviu ziarului «România liberă».

De la început interlocutorul mexican a ținut să-și exprime părerea de rău că a stat doar cîteva zile în România deoarece, preciza domnia sa, «România există și în inima mea».

Referindu-se la probleme prioritare din cadrul dezbaterilor parlamentare, domnul Alejandro Carrillo arăta hotărîrea Mexicului de a milita, pe plan extern, pentru pacea lumii, iar pe plan intern pentru o mai rapidă dezvoltare economică.

Atît în cadrul Comitetului pentru dezarmare cit și pe plan interparlamentar reprezentanții Mexicului s-au pronunțat pentru dezarmare — condiție esențială a climatului de pace și înțelegere între națiuni. Pe această linie — sublinia domnul Alejandro Carillo — este necesară folosirea de mijloace care să ducă la rezultate cit mai grabnice. De aceea parlamentarii ar trebui să sprijine totdeauna măsuri ca păstrarea Antarcticii ca zonă denuclearizată, acțiuni în vederea denuclearizării Africii — fapt acceptat deja la Adunarea Generală a O.N.U. printr-o rezoluție. Rezultatul tuturor acțiunilor pe această linie ar fi «un câștig enorm pentru pace», a spus în încheiere interlocutorul.

CONTRIBUȚIE LA EDIFICAREA PĂCII. — În cadrul discuțiilor subcomisiei pentru cultură a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa îl ocupă problema găsirii celor mai adecvate mijloace pentru facilitarea accesului reciproc la realizările fiecărui popor în domeniul creației literare, artistice, al artei interpretative etc.

Lufnd cuvîntul în cadrul discuțiilor reprezentantul român a evidențiat faptul că «dezvoltarea cooperării culturale europene, schimburile largi de vederi și de persoane contribuie nu numai la ridicarea nivelului cultural al fiecărui popor, ci și la instaurarea unui climat de securitate și de pace în Europa». Au fost prezentate totodată propuneri ce au drept scop instaurarea unui climat nou în schimburile culturale europene în scopul creării unei răspunderi colective în acțiunile de valorificare a bunurilor culturale ale popoarelor de pe continentul european, «unul dintre patrimoniile culturale cele mai prestigioase din lume».

PENTRU O MAI BUNĂ CUNOAȘTERE ȘI APROPIERE ÎNTRE POPOARE. — La încheierea vizitei în țara noastră, președintele Institutului american al chimiștilor, domnul Ernest R. Gilmont a acordat un interviu redactorului Agerpres. Conferirea diplomei de membru de onoare al Institutului american al chimiștilor, doamnei Elena Ceaușescu, precum și actuala mea vizită în România — a spus printre altele vorbitorul — a permis stabilirea de noi domenii de conlucrare între institutele român și american de cercetări chimice. Apreciind rezultatele cercetărilor români specialistul american preciza că «știința românească se află, în numeroase domenii, în primele rînduri ale științei mondiale». Actuala vizită care, după aprecierea domnului Ernest R. Gilmont, i-a oferit ocazia să cunoască personalități marcante ale vieții științifice românești și să poarte discuții fructuoase, a dus la aflarea de noi domenii de colaborare între oamenii de știință dintre cele două țări.

Convingerea noastră — a spus în încheiere președintele Institutului american al chimiștilor, domnul Ernest R. Gilmont este aceea că «această conlucrare contribuie atît la o mai bună cunoaștere și apropiere reciprocă cit și la consolidarea păcii în lume».

PENTRU TRIUMFUL IDEILOR PĂCII. — Între 19 și 24 iulie 1974, la invitația președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, Excelența Sa dr. Siaka Stevens, președintele Republicii Sierra Leone, a efectuat o vizită de prietenie în țara noastră.

Președintele Nicolae Ceaușescu și oaspetele din Sierra Leone au purtat convorbiri oficiale la nivel înalt după care cei doi președinți au vizitat obiective economice, sociale și de învățămînt din Capitală.

În timpul discuțiilor, desfășurate într-o atmosferă de înțelegere și prietenie, s-a procedat la un schimb de păreri privind perspectiva extinderii relațiilor bilaterale și probleme internaționale.

Constatînd bunele relații existente între Republica Socialistă România și Republica Sierra Leone, cei doi președinți au hotărît să se acționeze în comun pentru întărirea pe mai departe a relațiilor de prietenie și colaborare dintre cele două țări.

Cu ocazia vizitei cei doi președinți au semnat o Declarație solemnă comună — expresie a hotărîrii celor două țări de a dezvolta și pe mai departe relațiile de cooperare între ele pe baza respectării principiilor dreptului internațional.

În discuțiile referitoare la problemele majore ale lumii contemporane președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Siaka Stevens — se spune în Comunicatul comun dat publicității — au subliniat necesitatea ca relațiile dintre toate statele lumii, indiferent de sistem, mărime sau potențial, să fie fundamentate pe respectarea strictă a principiilor independenței naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, neintervenției în treburile interne ale altor state, nerecurgerii la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, reglementării prin mijloace pașnice a diferendelor internaționale.

Cele două părți au fost de acord că «în soluționarea problemelor majore ale vieții internaționale un rol important îl au Organizația Națiunilor Unite și organismele internaționale din sistemul O.N.U. În cadrul acestora statele pot acționa în comun pentru destindere, colaborare și pentru lichidarea diferendelor prin mijloace politice, în interesul fiecărei națiuni și al păcii mondiale». De aici necesitatea unor eforturi crescînde pentru creșterea rolului O.N.U. în respectarea legalității internaționale.

«**AMBASADORII PRIETENIEI**». — În cadrul programului «Ambasadorii prieteniei», la sfîrșitul lunii iulie a sosit în țara noastră un grup de 300 de elevi și studenți americani. Este al treilea an în care, din dorința de a cunoaște România, viața și activitățile tineretului român, tineri americani vin în țara noastră ca «ambasadori ai prieteniei» — denumire ce exprimă dorința tinerei generații de a contribui la făurirea unei lumi a păcii și prieteniei.

Cu acest prilej oaspeții au fost primiți de președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu și doamna Elena Ceaușescu.

În cuvîntul rostit domnul Nicolae Ceaușescu a exprimat mulțumiri pentru această inițiativă a fundației, pentru activitatea desfășurată în scopul dezvoltării prieteniei și colaborării dintre tineretul și popoarele celor două țări. Asemenea vizite au o importanță deosebită azi cînd întreaga lume este preocupată de a așeza relațiile pe baze noi, de egalitate, de respect, de colaborare, activitate uriașă în care tineretului îi revine un rol important. Oaspeților americani li s-a înmînat în mod simbolic diploma de apreciere a activității fundației care a adus în România, înainte de termenul stabilit, 5 000 de «ambasadori ai prieteniei». Tinerii proveniți din 25 de state diferite ale Americii, au prezentat apoi un frumos program artistic — cîntece în limba română și în limba engleză.

Pentru înalta primire a mulțumit, în numele oaspeților, domnul Harry W. Morgan, președintele fundației. Domnia sa a exprimat totodată aprecierea personală față de președintele țării noastre și față de poporul român în momentele istoricei aniversări a Eliberării patriei.

ÎN SPRIJINUL IDEALURILOR UMANISTE DE PACE. — În prima parte a lunii august s-au desfășurat la București lucrările Conferinței internaționale a tineretului pe problemele populației. Participanții, exponenți ai tineretului din peste 90 de țări ale lumii au dezbătut probleme fundamentale comune tuturor, de care depind, pînă

la urmă, soluționarea corespunzătoare a situației în fiecare țară, progresul general al umanității.

Cu mult interes a fost urmărit, în cadrul Conferinței, mesajul adresat de președintele Republicii Socialiste România, domnul Nicolae Ceaușescu.

Tineretul, generația viitoare — se spunea în mesaj — e chemat să rezolve probleme ca subdezvoltarea a cărei lichidare poate schimba destinul istoric al popoarelor, să-și însușească știința și tehnica modernă în scopul unei instruirii profesionale multilaterale, să participe activ la conducerea societății și să lupte împotriva imperialismului, pentru realizarea dezarmării. «Cu tot elanul și spiritul ei novator tinăra generație trebuie să fie promotorul luptei pentru victoria idealurilor umaniste de pace și prietenie între popoare, pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte». Acționând în acest spirit, «tineretul din România joacă un rol important în întreaga viață economică, politică și socială ... Tinăra generație din România este profund atașată idealurilor de pace și prietenie între națiuni, politiciii de colaborare internațională a guvernului țării noastre care militează pentru relații noi, democratice, pentru destindere și securitate în lume» — se spune în mesaj.

În încheiere domnul Nicolae Ceaușescu și-a exprimat convingerea că «reuniunea de la București va contribui, la unirea forțelor tinerei generații de pretutindeni, intensificarea acțiunilor sale consacrate idealurilor de pace și prietenie între popoare, făuririi unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră».

O CONTRIBUȚIE DE SEAMĂ LA MOBILIZAREA MASELOR POPULARE LA LUPTA PENTRU INSTAURAREA UNUI CLIMAT DE PACE TRAINICĂ. — La începutul lunii august au avut loc la Tokio lucrările celei de a XX-a Conferințe internaționale împotriva bombelor atomice și cu hidrogen — Gensuikyo. La Conferință au luat parte reprezentanți ai mișcării pentru pace din Japonia, delegați ai mișcărilor pentru pace din diferite țări și reprezentanți ai unor organizații internaționale.

În ședința inaugurală a fost prezentat mesajul domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, adresat participanților la cea de-a XX-a Conferință internațională împotriva bombelor atomice și cu hidrogen. În mesaj se evidențiază contribuția de seamă a acestei conferințe la întărirea luptei maselor populare pentru interzicerea completă a armelor nucleare și împiedicarea unui război nuclear, pentru întărirea păcii și colaborării între popoare. Se exprimă totodată părerea României de a se intensifica și înmulți eforturile și acțiunile tuturor forțelor progresiste, democratice și antiimperialiste din lume pentru a zădărnici acțiunile celor ce se opun tendințelor pozitive din viața internațională.

Mesajul menționează în încheiere hotărîrea poporului român ca și în viitor «să facă totul pentru excluderea definitivă a forței și războiului din viața societății, pentru instaurarea unor raporturi principiale și demne între națiuni, pentru triumful securității, prieteniei, colaborării și înțelegerii între popoare».

ACTIVITATE INTENSA ÎN SLUJBA OMENIRII. — Luni 19 august, sub egida Organizației Națiunilor Unite, au început la București lucrările Conferinței mondiale a populației. Timp de aproape două săptămîni, reprezentanți guvernamentali au dezbătut probleme fundamentale privind fenomenele demografice din lume cu toate implicațiile lor asupra civilizației.

Sosit la București pentru a participa la deschiderea lucrărilor Conferinței Mondiale a Populației, secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, Kurt Waldheim a declarat: «Vreau să profit de această ocazie pentru a-mi exprima cea mai mare recu-

noștință față de președintele Nicolae Ceaușescu și față de guvernul român pentru invitația făcută de a ține această conferință la București».

În cuvîntarea de deschidere a lucrărilor Conferinței președintele României, Nicolae Ceaușescu, a lansat un apel stăruitor la întărirea responsabilității și conlucrării între state în scopul rezolvării problemelor privind dezvoltarea în scopul îmbunătățirii condiției umane și a asigurării viitorului omenirii. «Ne exprimăm conviașgerea — a spus printre altele președintele Nicolae Ceaușescu — că această conferință va exercita o profundă influență asupra vieții internaționale, va constitui un imbold puternic pentru unirea eforturilor națiunilor în vederea înfăptuirii unei politici noi de pace și colaborare internațională, a unei lumi mai drepte și mai bune, în care popoarele să conlucreze rodnic pentru bunăstarea și fericirea fiecăruia, pentru progresul și civilizația omenirii în ansamblu».

În cuvîntarea de deschidere a lucrărilor conferinței, secretarul general al O.N.U., Kurt Waldheim, a evidențiat importanța excepțională a conferinței pentru abordarea problemelor demografice din perspectiva bunăstării națiunilor și justiției sociale. În acest sens, a spus domnia sa, conferința aceasta «poate fi considerată ca o manifestare internațională importantă făcînd parte dintr-o lungă serie de acțiuni care, luate la un loc, ar putea foarte bine să determine calea ce trebuie urmată de către Organizația Națiunilor Unite pînă la sfîrșitul acestui secol, presupunînd, că actuala tendință de reducere a încordării nu va suferi nici o întrerupere».

Paralel cu lucrările conferinței s-au desfășurat lucrările Tribunei populației — forum larg în care reprezentanți a numeroase organizații neguvernamentale și ai opiniei publice, oameni de știință, specialiști din întreaga lume au dezbătut problemele populației în conexiune cu cele ale dezvoltării social-economice. Discuțiile s-au purtat într-o atmosferă de conlucrare fructuoasă, constructivă, în spiritul înțelegerii internaționale. Prin participarea la discuții reprezentanții țării noastre au evidențiat faptul că în concepția noastră în centrul atenției stă omul, creșterea bunăstării materiale și a nivelului său cultural, afirmarea multilaterală a personalității sale.

Referindu-se la propunerile și proiectele de rezoluție inițiate de România la conferință, Anton Vratusa, conducătorul delegației iugoslave la Conferința mondială a populației, releva în special rezoluția adoptată în unanimitate, intitulată «Pentru o lume mai dreaptă».

Reuniunea de la București, încheiată la 30 august, a avut ca rezultat elaborarea și adoptarea prin consens a 27 de importante documente, expresie a dorinței de cooperare internațională, în folosul progresului economic și social, al cauzei păcii.

Luînd cuvîntul în încheierea lucrărilor, Antonio Carrillo Flores, secretarul general al Conferinței mondiale a populației a subliniat mai întii contribuția deosebită pe care președintele Nicolae Ceaușescu și guvernul român au adus-o la reușita reuniunii internaționale de la București.

Conferința mondială a populației a adoptat, în final, Planul mondial de acțiune în domeniul populației. Planul formulează în primul rînd principiul fundamental al depășirii suveranității naționale în rezolvarea problemelor demografice. Așa precum menționează documentul însuși, menirea sa principală este aceea «de a sprijini națiunile în eforturile lor de a soluționa problemele demografice prin stimularea pe plan internațional a cercetărilor, a schimbului de informații și a altor activități în acest domeniu».

REDACȚIA



ȘTIRI ECUMENICE

— Cu aprobarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian «Secretariatul relațiilor cu Bisericile Ortodoxe al Comisiei «Misiune și «Evangelizare» din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor», a organizat la Mănăstirea Cernica o consultație ortodoxă cu tema: «Mărturisirea lui Hristos astăzi». Au participat înalți ierarhi, preoți și profesori de teologie din toate Bisericile Ortodoxe. Din partea Patriarhiei noastre au participat la lucrări: Pr. Prof. D. Stăniloae, Pr. Conf. D. Popescu — prorectorul Institutului teologic din București, Pr. Lect. D. Radu. Ca invitați au participat: I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal și Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Din partea Comisiei «Misiune și Evangelizare» au fost prezenți: Dr. E. Castro, directorul Comisiei, Dr. Th. Wieser, secretar de studii, Pr. Prof. Dr. I. Bria (București), secretar pentru cercetări și relații cu ortodocșii și D-ra A. Beay, secretară. Președintele Consultației a fost Prof. Dr. Nikos Nissiotis (Atena).

La deschiderea Consultației, I.P.S. Mitropolit Iustin a salutat pe participanți în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, din partea Bisericii Ortodoxe Române și în numele său personal, exprimind bucuria Bisericii noastre de a găzdui această Consultație, și urind succes deplin lucrărilor. A răspuns directorul E. Castro, adresând mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru găzduirea oferită.

S-au prezentat referatele: 1) *Locul central al lui Hristos în teologia, spiritualitatea și misiunea ortodoxă* (Prof. D. Stăniloae), — referat apreciat în unanimitate pentru adâncimea de gândire și credincioșia față de tradiția răsăriteană. 2) «Mărturisirea lui Hristos astăzi prin liturghie ca formă și experiență» (Rev. M. V. George, prof. la Seminarul teologic din Kerala — India). 3) «Restaurarea și eliberarea omului în și prin comuniunea eclezială» (Mitropolitul Emilian de Calabria). 4) «Mărturisirea evanghelică de astăzi a Bisericii Ortodoxe» (Pr. St. Avramides, Biserica Greacă). 5) «Cum trebuie să mărturisim pe Hristos astăzi. Efectele unității și dezunității Bisericii» (Prof. J. Meyendorff. Seminarul Sf. Vladimir — New York). — La discuțiile în legătură cu referatele, reprezentanții Bisericii noastre au participat foarte activ. După susținerea referatelor s-a lucrat în patru comisii: 1) *Centralitatea lui Hristos* (președ. Conf. D. Popescu); 2) «Mărturisirea lui Hristos prin liturghie»; 3) «Mărturisirea evanghelică a Bisericii Ortodoxe»; 4) «Unitate și misiune».

În cuvântarea de închidere a Consultației, președintele Prof. N. Nissiotis a apreciat ca foarte pozitive rezultatele înregistrate.

— Cu ocazia «Consultării» de la Cernica, Dr. Nikos Nissiotis, profesor la facultatea de teologie din Atena și directorul Institutului ecumenic de la Bossey — Elveția, a ținut la Institutul teologic din București o interesantă conferință prezidată de P. S. Episcop Dr. Antonie, vicar patriarhal. Tema conferinței: «Teologia radicală și poziția Bisericii Ortodoxe față de ea». Pr. Rector Dr. M. Chialda l-a prezentat pe vorbitor.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian Secretarul general al «Conferinței creștine pentru pace» (Praga) Dr. K. Töth a vizitat Biserica noastră, fiind primit în audiență de Prea Fericirea Sa. A vizitat așezămintele noastre bisericesti cen-

trale, la Institutul teologic avînd un schimb de păreri cu profesorii, a cunoscut și Mînăstirile Cernica și Pasărea. De asemenea a vizitat Mitropolia din Sibiu și Arhiepiscopia din Cluj, precum și Bisericile Reformată Cluj, Luterană Sibiu, Institutul teologic Protestant Unit din Cluj. Secretarul general Dr. Tóth a fost primit în audiență și de Vicepreședintele Departamentului Cultelor, Domnul Gheorghe Nenciu.

— «Credința» este numele «Organului Asociației Clerului Ortodox Român P.S.A. Voivodina» (Iugoslavia), Nr. 10/73, sub semnătura Vicarului Prot. Aurel Uroș, publică *Omagiul Prea Fericii Sale Patriarhului Justinian* la un pătrar de veac de patriarhat. Redăm din cuprins: «Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române este, în momentul de față, una din cele mai proeminente figuri ale Ortodoxiei și ale lumii creștine. Ținuta ortodoxă fidelă, evlavia curată, avîntul echilibrat, primirea atentă și prietenească, smerenia firească și traiul cumpătat au atras aprecieri care cinstesc deopotrivă Biserica, Ortodoxă Română. Mai menționăm articolele: *Iisus Mintuitorul* (Pr. Gheorghe Moraru) și *Un veac de la moartea Mitropolitului Andrei Șaguna* (Diac. Prof. Silviu Anuichi-Caransebeș).

— Mitropolitul Antonie, exarhul Patriarhiei Ruse pentru Europa Apuseană, s-a retras din această funcțiune, păstrîndu-și numai conducerea Bisericii din Anglia.

— La invitația decanului Catedralei anglicane din St. Alban (Londra), delegatul apostolic pentru Anglia, Arhiepiscopul Bruno Heim, a sădit în grădina menționatei Catedrale un pom în amintirea Papei Hadrian IV, unicul Papă originar din Anglia. Pomul să fie simbol pentru dezvoltarea mișcării ecumenice. Să se dezvolte pînă «la unitatea creștinătății».

— De mai lung timp se duceau tratative de unire între Biserica Prezbiteriană din Australia și Biserica Metodistă și Congregația Church of Australia. La ultima Adunare Generală a Bisericii Prezbiteriene, punîndu-se în discuție unirea aceasta, s-a produs o «sciziune oficială» în ea. «Grupul conservator», fiind împotriva unirii, s-a constituit într-o «Biserică» aparte.

— La invitația Patriarhului ortodox-sirian, Mar Ignatius Iacoub III, o delegație a Fundației romano-catolice vieneze «Pro Oriente» a vizitat Damascul, luînd contact și cu conducătorii Bisericii Ortodoxe și cu conducătorii celorlalte Biserici necalcedoniene. (OKI., 19, 20/74).

— În anul de studii 1973/1974 au studiat, ca bursieri ai Bisericii Romano-Catolice, 36 de studenți ortodocși la facultăți teologice romano-catolice din R.F.G. și anume: 11 la Regensburg, 7 la München, 7 la Freiburg, 9 la Bonn și 2 la Münster, apoi 19 în Italia, 10 în Franța, 6 în Belgia, 4 în Anglia, 1 în Elveția, 1 în Canada, 1 în Argentina.

— În broșura sa «Jubilare deo» trimisă, ca dar personal, de Sfintele Paști tuturor Episcopilor Bisericii Romano-Catolice și conducătorilor ordinelor religioase, Papa Paul VI dorește reînvierea cîntării gregoriane și a limbii latine la serviciile divine.

— Biserica Romano-Catolică are azi 132 cardinali. Dintre aceștia 109 sînt sub 80 de ani, deci au vot la alegerile papale. Din cei 132 sînt 75 din Europa (între care 37 din Italia și 10 din Franța), 9 africani, 14 din America de Nord, 20 din America Latină, 10 din Asia și 4 din Australia-Oceania. Dintre cei 109 cu drept de vot la alegerile papale: 58 sînt din Europa (29 italieni și 8 francezi) (V. 112/74).

— La Universitatea Nanzan din Nagoja (Japonia) s-a înființat un institut inter-confesional de studii. Între problemele tratate anul acesta se află și «Creștinismul și spiritualitatea japoneză».

— Din «Index Thomisticus» au apărut pînă acum 5 volume. Indexul cuprinde, în aranjarea alfabetică, statistica operelor utilizate de Thomas din Aquin în lucrările sale. (K., 113, 115/74).

— Adunarea Bisericii Romano-Catolice din Austria, din care fac parte Episcopii, preoții, monași și mireni, a aprobat în ultima ei sesiune reducerea vîrstei minime pentru diaconi de la 35 ani la 30 ani, n-a acceptat obligația celibatului pentru diaconi necăsătorii și a aprobat recăsătorirea diaconilor văduvi. Problema admiterii femeilor la diaconat va fi studiată ulterior.

— Bisericile Romano-Catolică și Veche-Catolică din Austria au convenit asupra recunoașterii reciproce a tainei Botezului.

— Episcopul Anathil din Indor (nași Centrală) cu prilejul unei vizite făcută în Europa apuseană a căutat și a aflat «nași» pentru 1000 de copii, aflați în mari sufe-

rințe în urma cunoscutei situații grele de acolo. Indiferent de «confesiunea lor» «nașii» se îngrijesc de copii, indiferent de «confesiunea acestora» (I. 115/74).

— Cardinalul Thomas Cooray din Colombo (capitala Republicii Sri Lanka) a donat un teren, într-o suburbie a capitalei, pentru construirea de case pentru familii sărmâne, făgăduind și o anumită sumă de bani.

— Arhiepiscopul de Iork, Dr. Donald Coggan, este noul Primat al Bisericii Anglicane. Este succesorul Arhiepiscopului Dr. Michael Ramsey, care, împlinind 70 de ani, a trecut la pensie. Noul Primat vrea să intensifice activitatea socială a Bisericii. Arhiepiscopul Coggan face parte din aripa «evangelică» a Bisericii Anglicane, pe cînd Arhiepiscopul Ramsey reprezenta aripa «anglo-catolică». Autoritățile romano-catolice cred însă că vor putea conlucra și cu noul primat, întrucît acesta este președintele «Societății Biblice Unite» cu care lucrează intens Biserica Romano-Catolică (*Kath. K.* 42/74).

— Dr. Stanley Samartha, directorul secțiunii «Dialog cu reprezentanții religiilor», de pe lângă Consiliul ecumenic al Bisericilor, a apreciat drept «eveniment istoric» conferința de la Colombo (Sri Lanka), la care au participat 50 de reprezentanți ai celor cinci mari religii mondiale (creștinism, buddhism, hinduism, moslemism și iudaism) din 22 țări din Africa, Asia, Europa și America de Nord. Tema conferinței: «Pe drumul către o comunitate mondială, — posibilități și obligații pentru o împreună trăire». Concepțiile diferite privitoare la probleme fundamentale — s-a spus la conferință — nu trebuie, în mod necondiționat, să elimine o împreună lucrare. Deși nu s-a ajuns la un acord în privința definirii spiritualității, care să poată fi acceptată de toate religiile, s-a convenit totuși că între unele religii există puncte comune, care trebuie adncite în discuții viitoare. Deosebire fundamentală există între religiile care au «un Dumnezeu formal» și între celelalte religii. Ca impedimente în drumul spre o comunitate a tuturor religiilor au fost indicate: 1) dogmatismul, care, după ființa sa, exclude adevărul altor religii și 2) sincretismul, care distruge identitatea religiilor.

— «Ortodoxia islamică» proiectează să zidească la Frankfurt/Main (R. F. Germania) o mare moschee, să înființeze acolo un centru cultural islamic și un seminar teologic. Cifra moslemilor ortodocși din R. F. Germania este 1.200.000.

— «Rissho Kosei-Kai» este numele unei noi mișcări buddhiste japoneze care militează pentru o colaborare între europeni și japonezi, între creștini și buddhiști. — Ecumenism.

— La «Conferința panafricană a Bisericilor» ținută la Lusaka s-a spus: «Biserica este păstrătoarea conștiinței morale și Statul se îngrijește de dreptate. Iar morala și dreptatea sînt premisele pentru libertate și independență, pe temeiul egalității tuturor oamenilor în fața lui Dumnezeu și a legilor omenești».

— După informația dată de Institutul biblic din Stuttgart (R. F. Germania), Biblia este tradusă în prezent în 1526 de limbi și anume: Biblia întregă în 255 limbi, Noul Testament în alte 359 limbi și singulare cărți — îndeosebi evangheliile — în alte 912 limbi. Limbi noi în care s-a tradus Biblia în 1973 sînt: 7 din Guineea Nouă, 7 limbi indiene din Mexico, Peru și Bolivia, 3 limbi africane.

— O delegație a Consiliului ecumenic al Bisericilor din Ungaria a vizitat Alianța Bisericilor Evanghelice din Berlinul răsăritean.

— În mesajul din anul acesta publicat la sărbătoarea «Pogoririi Duhului Sfînt», președinții Consiliului ecumenic al Bisericilor stăruie asupra «unității tuturor creștinilor și Bisericilor», «Cu ajutorul Sfîntului Duh, se spune în mesaj, Consiliul a pășit înainte pe drumul spre unitate. Comunități creștine, odinioară străine întreolaltă, azi sînt apropiate». Mesajul se încheie cu apelul de a «face rugăciuni pentru unitatea creștinilor și înnoirea întregii Biserici, pentru ca Bisericile să-și poată îndeplini tot mai bine și eficient misiunea lor în lume».

— Încă nu există o bază suficientă pentru intercomuniune între Bisericile Romano-Catolică și Bisericile Evanghelice, s-a afirmat într-o conferință de preoți romano-catolici și evanghelici, căci credincioșii nu trebuie surprinși cu o practică ce le-ar neliniști conștiința. — (*Epd.* 19, 20, 21/74).

— La împlinirea a opt ani de la ridicarea anatemei de către Roma și Constantinopol, o delegație papală l-a vizitat pe Patriarhul ecumenic Dimitrie I. În cuvîntarea sa Patriarhul a spus, între altele: «Noi trebuie să repetăm și să subliniem

din nou că în creștinătate nici un Episcop nu dispune de un privilegiu juridic general, divin și uman asupra Bisericii celei una, sfântă, catolică și apostolică, ci că noi toți, fie în Roma sau Constantinopol sau în oricare alt oraș, și oricare ar fi situația noastră în ierarhia bisericească sau în lumea politică, — ne îndeplinim misiunea noastră episcopală în colegialitate, sub unicul nostru cap al Bisericii, Domnul nostru Iisus Hristos, și anume în conformitate cu structura ierarhică, acceptată în Biserica în tot începutul ... În viitor, pentru a privi problemele corect și a înlătura orice înțelegere greșită, toate dialogurile și consultările pancatolice și panortodoxe să țină seama de următoarele: 1) Autoritatea supremă în Biserica cea una, sfântă, catolică și apostolică revine Sinodului ecumenic al Bisericii universale; 2) Nimeni dintre noi Episcopii Bisericii universale nu dispune de autoritate acordată canonic, de privilegiu, drepturi sau orice jurisdicție bisericească fără aprobarea canonică a celorlalți; 3) Toate străduințele noastre pentru discuții și colaborare trebuie duse pe plan pancatolic și panortodox».

— La o «întilnire de studii» ortodoxă — romano-catolică organizată la Paderborn, Cardinalul Jaeger de la Paderborn, reprezentantul Conferinței Episcopilor romano-catolici din R. F. Germania pentru problemele ecumenice, a afirmat că «numai ortodocșii ne pot ajuta să ieșim din impasul în care se află dialogul catolic — evanghelic» («Orthodoxie Heute» 46/47, — 1974).

— Menționând calendare editate de diferite Biserici Ortodoxe, redacția revistei «Orthodoxie Heute» — 46/47, — 1974, prezintă «Almanahul 1974» editat de parohia Ortodoxă română din Viena, ca fiind «tradițional cel mai luxos, tratând probleme mai mult de ordin istoric și național, aruncând însă frumoasă lumină asupra ortodoxiei noastre».

— Nr. 46/47, 1974 al revistei «Orthodoxie Heute» (Düsseldorf, R. F. Germania) își deschide paginile cu substanțialul studiu: «Învierea lui Hristos și schimbarea lumii» de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae de la Institutul teologic București.

— Secretarul general al Alianței Luterane Mondiale, André Appél, a vizitat Biserica noastră, fiind primit în audiență de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Scopul vizitei: continuarea și intensificarea contactelor între Biserici. În același scop secretarul general A. Appél l-a vizitat și pe Patriarhul ecumenic Demetrios I de la Constantinopol.

— Patriarhul ecumenic Demetrios I l-a numit Mitropolit de Thyana pe Arhimandritul Rhodopoulos, decanul facultății Balamand din Liban. Noul Mitropolit își va păstra funcțiile didactice din Liban, având totodată și conducerea relațiilor Fanarului cu Bisericele Ortodoxe din Orientul apropiat.

— La invitația Patriarhului Alexandriei și a toată Africa, Nicolae VI, din partea Patriarhiei noastre au participat la festivitățile aniversării a XVI veacuri de la moartea Sf. Atanasie cel Mare, organizate la Alexandria Egiptului: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Banatului Dr. Nicolae Corneanu și Pr. Profesor de teologie Dr. Ioan Coman. Profesorul Coman a conferențiat despre: «Creație și antropologie la Sf. Atanasie».

— Centrul de Studii ecumenice din Strasbourg (Franța) a organizat al VIII-lea Seminar ecumenic internațional cu tema: «Ministerii ecleziale în contextul unității și al reînnoirii». Din România au participat Pr. Conf. Dr. Ștefan Alexe de la Institutul teologic universitar din București și Prof. Dr. Hans Klein de la Institutul Protestant Unic din Cluj, ramura din Sibiu. În discuții Pr. Conf. Alexe a intervenit cu lămuriri substanțiale.

— La Nicosia (Cipru) s-a înființat un nou «Consiliu bisericesc pentru Orientul apropiat». Fac parte din el 15 Biserici protestante și anglicane, 4 Biserici Ortodoxe și Biserici Ortodoxe-Orientale din Liban, Siria, Iran, Iordania, Egipt, Sudan, Cipru, Algeria, Maroc, Tunisia, Libia, Irak și Statele din Golf și Persic.

— Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele serviciului pentru relațiile externe de pe lângă Patriarhia rusă a vizitat parohiile ortodoxe ruse de pe teritoriul Ungariei, având convorbiri și cu ierarhi ai altor confesiuni.

— La Lausanne s-a ținut «Congresul internațional pentru evanghelizarea lumii», pregătit îndeosebi de organizații bisericești, care nu fac parte din Consiliul ecumenic al Bisericilor. Ca «oaspeți oficiali» au participat și delegați ai Consiliului ecumenic al Bisericilor, ai Bisericilor Romano-Catolică, Luterană și Reformată (Epd. 27/7).

— Consiliul ecumenic al Bisericilor a organizat la Berlin o conferință cu tema: «sexism» (discriminarea femeii pe linie de sex) la care au participat 170 femei din toate continentele. Interesant e că problema nu-i interpretată pretutindeni la fel. Femeile din Europa și America, cînd vorbesc de discriminare, înțeleg eliberarea femeii de tradiționalul ei rol de mamă și gospodină, pe cînd femeile din America Latină, Asia și Africa înțeleg eliberarea de oprimare prin colonialism și rasism. Toate participantele la congres au fost de acord că din motive creștine trebuie înlăturată orice formă de discriminare. Dr. Philipp Potter, Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a caracterizat străduințele conferinței de a analiza cauzele psihologice, biologice, culturale și economice ale sexismului — discriminării femeii — drept contribuție importantă la pregătirea adunării generale a Consiliului Ecumenic (1975 la Djakarta), a cărei temă este: «Hristos eliberează și unește» (*Kath. K.* 52/74).

— 240 delegați, între care 40 musulmani, 31 hinduși, 24 budhiști și 109 creștini (ortodocși, romano-catolici și protestanți) au participat la a doua «Conferință Mondială pentru religie și pace» de la Löwen (Belgrad).

— Acțiunea pentru drepturile omului în Biserică din Elveția s-a adresat Episcopilor elvețieni cu rugămintea ca să intervină în favorul Dr. Hans Küng, profesor romano-catolic de teologie la Tübingen, căruia Vaticanul i-a acordat un «ultim termen pentru retragerea tezelor sale». Prof. Hans Küng a publicat cîteva lucrări în care nu-i de acord cu învățătura oficială romano-catolică despre primatul și infailibilitatea Papei.

— Editura «Sfintul Ștefan» (Pecs — Ungaria) pregătește publicarea Sfintei Scripturi în limba maghiară, — ceea ce se întimplă pentru prima dată după al doilea război mondial. La Crăciun 1973 a apărut, în 50.000 exemplare, în formă de carte, un volum cu ilustrații intitulat «Localități biblice istorice».

— La invitația Patriarhului Pimen, Cardinalul Alfred Bengsch (Berlin) a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă.

— La Aosta (Italia) s-a ținut un congres religios cu tema: «Pace și dreptate, temeiul conviețuirii între state și popoare» (*N. Z.* 20/VI. 74).

— La Salzburg (Austria) s-a organizat un «congres internațional de muzică bisericească», cu participare de muzicologi și coruri din multe state europene și americane. S-a prezentat o serie de referate cu teme din muzica religioasă.

— La Espenhain — Leipzig s-a găsit o armă de-a Wikingilor cu inscripția: «In nomine dei». Datează din veacul XII (*Kult.* 143/74).

— În vîrstă de 69 de ani a decedat la Clémery (Metz, Lothringen), numit «Micul Vatican», Michel Collin, fost preot romano-catolic, care după excomunicare, pentru atitudine necorespunzătoare, s-a declarat «Contra-papa Clemens XV», cîștigîndu-și și aderenți. După decesul lui Collin, un aderent a declarat că nu vor alege un succesor, fiindcă «Clemens XV, a decedat numai fizic, nu și spiritual, așa că va conduce mai departe «Biserica» sa (*Vat.* 143/1974).

— La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, departamentul «Biserica și Societatea» din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor (C.E.B.) a organizat la București între 24 iunie — 2 iulie 1974 conferința: *Știință și tehnologie pentru dezvoltarea umană*. Au participat 135 persoane: Ierarhi, teologi și oameni de știință din toate continentele.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată prin: Înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic — București, P.C. Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic — Sibiu, P. C. Pr. Conf. D. Popescu, prorectorul Institutului teologic — București, P. C. Pr. Prof. D. Stăniloae, și Pr. Lector D. Radu (București), Diac. Lector I. Ică (Sibiu). Interpreți: lectori M. Rădulescu și V. Iliescu, Diac. I. Caraza, I. Oancea, Fl. Roșca, R. Rus (toți din București).

Conferința s-a deschis cu un Te-Deum oficiat la Catedrala Patriarhală de Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, cîntările executîndu-le Corala Preoților din București. Au fost de față Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, profesorii de la Institututele teologice din București și Sibiu, PP. CC. Părinți Consilieri patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, precum și participanții la Conferință.

După Te-Deum I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, a adresat Conferinței un cuvânt de salut în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, al Sfântului Sinod, al clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, cu urări pentru succesul lucrărilor. Problemele ce vor fi abordate și soluțiile ce vor fi propuse — a spus I.P.S. Iustin — prezintă un mare interes pentru activitatea Bisericii Domnului nostru Iisus Hristos, în lumea de azi și de mâine. — «Găsindu-vă pentru prima dată în România — s-a adresat vorbitorul participanților la Conferință — veți avea posibilitatea să luați contact cu realitățile românești în domeniul politico-social și în cel bisericesc, pe de o parte, și vă veți putea informa pe de altă parte, asupra locului pe care Biserica îl ocupă în societatea socialistă românească». În continuare I.P.S. Mitropolit Iustin a arătat deplina libertate de care se bucură cultele în România, citind și pasaje din declarația făcută de Președintele Republicii, Domnul Nicolae Ceaușescu la 24 mai 1974. Iar faptul că există armonie între Stat și Biserică — a spus I.P.S. Mitropolit Iustin — nu trebuie considerat, în nici un caz, ca un «compromis» ideologic, pe bază de concesiuni religioase. Statul rămâne Stat cu ideologia lui laică, iar Biserica rămâne Biserică, cu învățătura ei religioasă. Cu toate acestea lucrează împreună, în bună înțelegere, pentru binele comun al întregului popor. Dacă Biserica Ortodoxă Română s-a integrat în viața actuală a poporului român, acest fapt se întemeiază pe tradiția națiunii române și pe concepțiile noastre religioase ortodoxe despre viața Bisericii în lume, în națiune și într-un anumit loc. Biserica Ortodoxă nu posedă o doctrină socială definită oficial de un sinod ecumenic, dar ea posedă o «conștiință socială», care își are rădăcinile ei în Biserica din timpul apostolic și conținutul său unitar este răspândit în toată lumea ortodoxă, Ortodoxia trăiește credința sa și predică viața sa....».

În numele participanților la lucrările Conferinței a răspuns Prof. S. L. Parmar din India, unul din cei doi președinți (Prof. L. Birch — Australia) mulțumind I.P.S. Mitropolit Iustin pentru bunele cuvinte adresate Conferinței și pentru datele privitoare la Biserica Ortodoxă Română.

Conferința a lucrat în patru grupe: I. tema: «Tehnologie, populație și limitele creșterii»; II. «Calitatea vieții și așezările omenesti»; III. «Tehnologie și dreptatea socială în lume» și IV. «Înțelegerea teologică a omului și a naturii nou-umane într-o eră tehnologică».

În ședințe plene s-au discutat referatele prezentate și propunerile grupelor. S-au prezentat referatele:

1. «Viitorul compasiunii» (Prof. L. White — California); 2. «Valorile culturale și viitorul tehnologiei» (Pr. E. Mocng — Camerun), Coreferat — Episcopul A. Klein (România); 3. «Religia și viitorul tehnologic» (Prof. L. Gilkey — Chicago); 4. «Tehnologia și natura» (Prof. Ph. Shen — Hong-Kong).

5. «Imaginea României socialiste și implicațiile contemporane ale științei și tehnologiei» (Prof. Dr. Mircea Malița, Ministru și Consilier al Președintelui R.S.R. Au participat și Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor și Domnul Director Eugēn Munteanu din Departamentul Cultelor).

6. «Dinamica lumii și etica biblică» (Prof. E. Boulding — Colorado). 7. «Întoarcerea la realitate ca bază a orientării etice» (Prof. G. Borgstrom — Michigan). 8. «Linii diriguitoare etice și opțiuni sociale» (Prof. S. Parmar — India). 9. «Dezvoltarea recentă a programului Națiunilor Unite cu privire la mediul înconjurător» (P. Tischer — O.N.U.). 10. «Progresul științei pentru o viață bună» (Dr. M. Pyke — Londra). 11. «Știința și Tehnologia în relație cu societatea, — reflexii pe marginea crizei contemporane» (Prof. A. Horro — Anglia). 12. «Puterea petrolului în lume: drepturi și responsabilități» (Prof. P. Odell — Olanda). 13. «Marketing. Studiu al viitorului și cooperarea internațională» (Prof. I. C. Drăgan — Milano).

La discuții în grupe și ședințe plene au participat activ și prof. D. Stăniloae, I. Todoran, Mircea Chialda și D. Popescu.

S-au ținut și meditațiile: 1. «Creația și situația omenirii». Texte: Înțeleptul Solomon XI, 24—25; Evrei I, 1—6; I, 14 și II, 9, (Pr. Paul Verghese, directorul Seminarului teologic ortodox din Kottayama — Kerala, India). 2. Isaia XXIX 18—21; Luca VI, 20—31; Romani V, 18—21 (Pr. P. Verghese). 3. «Natura lui Dumnezeu și calitatea vieții» (P. Verghese). 4. «Psalm VIII»: Romani VIII — VIII (Dr. H. Falke, Prof. Erfurt).

Conferința a lucrat la Institutul teologic din București.

La terminarea lucrărilor, secretarul executiv al Departamentului «Biserică și Societate», Paul Abrecht, a mulțumit conducerii Institutului teologic din București pentru bunele condiții organizatorice în care s-au desfășurat lucrările Conferinței și a oferit Bibliotecii Institutului, în semn de recunoștință, un număr de lucrări teologice. Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului a mulțumit pentru cadoul făcut, arătând că prin bunăvoința și ajutorul primit din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Institutul a făcut tot ce i-a stat în putință pentru o bună desfășurare a lucrărilor Conferinței. Urează participanților mult succes în activitatea ce-o depun în slujba lui Dumnezeu și a binelui lumii contemporane.

În seara zilei de 29 iunie Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a oferit un dîneu în cinstea participanților la lucrările Conferinței. Au participat: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, însoțit de I.P.S. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Olteniei, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, P. S. Episcop Roman Ialomîțeanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. I. Gagiu, Directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, Director al Casei de Pensii, Consilierii patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor. Din partea Departamentului Cultelor au participat: Doamna și Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, Doamna și Domnul Gheorghe Nenciu, Vicepreședintele Departamentului Cultelor, Domnul Eugen Munteanu, Director în Departamentul Cultelor. Dîneul a fost precedat de o recepție la care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și însoțitorii săi, a fost primit de președinții și participanții la Conferință. Aici, în numele Consiliului Ecumenic al Bisericilor și al Conferinței de la București, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a fost salutat de către Domnul Visser't Hooft, președinte de onoare al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh — legat de multă vreme de mișcarea ecumenică — pentru posibilitățile oferite de a ține o Conferință la București.

În cuvîntul de răspuns, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și-a exprimat bucuria că, la invitația Bisericii Ortodoxe Române, are loc în România o conferință ecumenică de mare importanță. Aceasta este o dovadă a bunelor relații existente între Biserica Ortodoxă Română și Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Biserica Ortodoxă Română a sprijinit și este gata să sprijine în continuare Consiliul Ecumenic al Bisericilor, și mai ales acele acțiuni, care întesc realizarea idealului religios al unității tuturor Bisericilor și organizațiilor creștine. Este ferm convins că această întrunire ecumenică, din România, care-i înconjurată de dragostea și interesul ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și a tuturor comunităților creștine din România va aduce o contribuție reală pe linia cooperării între Bisericile creștine și societatea contemporană pentru bunăstarea și progresul tuturor oamenilor.

La încheierea lucrărilor Conferinței — în seara zilei de 1 iulie — prof. S. Parmer, președintele Conferinței a mulțumit participanților pentru activitatea lor, a mulțumit personalului Institutului pentru munca depusă, Bisericii Luterane pentru mașina de multiplicat, pusă la dispoziție, traducătorilor și dactilografelor.

A răspuns P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, făcînd un substanțial rezumat al istoriei poporului român și al Bisericii Ortodoxe Române, subliniînd faptul istoric — unic — că poporul român apare pe arena istoriei mondiale în același timp ca «popor» și ca «creștin» și că Biserica Ortodoxă Română a fost totdeauna alături de poporul român, în toată istoria lui. Prea Sfințitul Episcop Antonie a prezentat o fidelă imagine a situației de azi a Bisericii noastre, subliniînd că la baza activității misionare a Bisericii noastre stă ideea «apostolatului social» promovată strălucit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în cele 12 volume apărute pînă acum.

Diac. Prof. O. BUCEVSCI



ARTICOLE ȘI STUDII

PROBLEME DE CRONOLOGIE BIBLICĂ VECHĂ

1. *Considerații generale.* Istoria s-a scris multă vreme numai pe baza documentelor, cronicilor, inscripțiilor, tradițiilor orale sau a altor izvoare similare. Avântul mare pe care l-au luat cercetările arheologice în ultima vreme în toată lumea, a făcut ca istoria să fie restudiată dintr-o perspectivă nouă și o serie de ipoteze din trecut au fost confirmate sau infirmate de realitățile arheologice. Arheologia poate furniza date cu caracter general asupra epocilor din istorie, dar și de amănunt, atunci când se descoperă noi documente epigrafice. Pe baza materialelor, ce se descoperă în așezări și necropole, rezultă fără dubiu dacă o epocă a fost prosperă sau din contra, a existat o decădere a civilizației. De asemenea, ele pot indica dacă anumite așezări au fost distruse de populațiile locale sau dacă a avut loc sosirea unui neam nou, care a adus cu sine elemente specifice, ce îl diferențiază de locuitorii autohtoni.

Cercetările noi de arheologie, cronologie și istorie din Palestina repun în discuție ipotezele de cronologie biblică apărute în secolul trecut, când datele documentare erau încă puțin numeroase. Pe baza descoperirilor recente¹ s-au fixat noi puncte de contact între istoria Canaanului și cea a țărilor vecine. S-a cercetat epoca dintre Avraam și Otniel și dintre Abdon și Samson. În noul articol se analizează, mai amănunțit, epoca de după Otniel pînă la apariția filistenilor în Canaan.

2. *Stadiul actual al cronologiei biblice.* În prezent cronologia biblică cunoaște trei ipoteze principale asupra datării epocii exodului și a judecătorilor². Toate au ca bază de pornire epoca domniei lui Solomon, datată în general între cca. 970—930. Studii mai noi de cronologie pun începutul domniei în anul 965³, altele mai vechi dînd diferiți ani, între 976 și 952.

1. A. A. Bolșacov-Ghimpu, *Date ale Bibliei confirmate de cercetările arheologice și istorice*, în «Studii Teologice» seria, II, 1971, 1—2, p. 85—95; A. A. Bolșacov-Ghimpu, *Biblia este confirmată de datele noi ale arheologiei și istoriei în Orientul Apropiat*, în «Mitropolla Orteni», XXIV, 1972, 5—6, p. 349—373.

2. A. Lods, *Israël des origines au milieu du VIII-e siècle*, Paris, 1930, p. 205—215; S. A. Cook, C.A.H., vol. II, 1931, p. 356; Fr. Kenyon, *The Bible and Archaeology*, Londra, 1940, p. 70—73; H. H. Rowley, *From Joseph to Joshua. Biblical Traditions in the Light of Archaeology*, Londra, 1950, p. 3—108; *La Bible et l'Orient*, Paris, 1955, p. 36—49; J. N. Schofield, *The Historical Background of the Bible*, Londra, 1938, p. 75—77; C. Marston, *La Bible a dit vrai*, Paris, 1956, p. 78, 298—299; J. Delorme, *Chronologie des civilisations*, Paris, 1956, p. 30—32; M. Avi-Yonah, E. G. Kraeling, *Die Bibel in ihrer Welt*, Konstanz, 1964, p. 41—42; O. Eissfeldt, *Palestine in the Time of the Nineteenth Dynasty*, C.A.H., f. 31, 1965, p. 8—26; *Lexikon des Judentums*, ed. J. F. Oppenheimer, New-York, 1967, col. 239—240; R. de Vaux, *Histoire ancienne d'Israel. Des origines à l'installation en Canaan*, Paris, 1971, p. 365—368, 443—454.

3. A. Jepsen, *Die Quellen des Königsbuches*, Halle (Saale), 1956, p. 3, 43.

Toate ipotezele cronologice sînt fundamentate prin anumite argumente documentare, dar în același timp sînt infirmate de datele arheologice și istorice.

a) Ipoteza susținută de majoritatea istoricilor este cea care admite că ieșirea a avut loc în secolul al XIII-lea, în timpul sau după sfîrșitul domniei lui Ramses II (1304—1237 sau mai sigur 1290—1224) propunîndu-se diferiți ani între 1300 și 1220. Argumentul principal este amintirea în Biblie a construirii de către evrei a cetății Ramses (Ieș. I, 11).

b) Ipoteza, care admite ieșirea sub Amenofis II în secolul al XV-lea, are ca bază amintirea de către Josephus Flavius că faraonul opresor a fost un Amenofis (*Contra Apionem*, I, 26)⁴ și că s-au scurs 480 ani după Biblie sau 440 ani după Septuaginta între ieșire și anul al 4-lea al domniei lui Solomon (III Regi VI, 1). Ca argument arheologic se susține distrugerea Ierihonului la începutul secolului al XIV-lea.

c) Ipoteza cea mai puțin susținută și cunoscută este cea care pune ieșirea în epoca lui Amasis I (1570—1546 sau 1552—1527), învingătorul hicsșoșilor în Egipt și Canaan. Aceasta a rezultat din însumarea anilor diferiți amintiți în Biblie pentru epoca judecătorilor, cca. 600 ani pînă la Solomon.

Prin înmulțirea săpăturilor, în așezările importante din Palestina, s-a căutat să se realizeze o bază arheologică pentru aceste ipoteze, aducîndu-se pentru fiecare din ele unele argumente, dar au apărut totodată foarte multe fapte care le infirmă.

Astăzi nu se mai poate susține în mod serios nici o ipoteză istorică, dacă ea nu este completată și de date arheologice numeroase și sigure care să o confirme din plin.

Ipoteza susținută în prezent de majoritatea cercetătorilor, ce consideră ieșirea din Egipt în epoca lui Ramses II, s-a complicat mult, considerîndu-se că evreii au intrat în Egipt în cîteva grupe separate, fapt ce contrazice complet datele Bibliei.

Intr-un articol anterior s-a arătat că studiarea atentă a Bibliei dă totuși posibilitatea să se precizeze exact momentul cînd apar filistenii în Canaan. Analiza amănunțită a textului indică că, în părțile mai vechi ale Bibliei, amintirea filistenilor nu reprezintă decît o actualizare a numelui vechii populații autohtone, care stăpînea regiunea celor cinci viitoare cetăți filistene, fapt subliniat de majoritatea cercetătorilor. Filistenii apar continuu, nu din epoca lui Șamgar, cum se susține în prezent, ci începînd cu ocupația lor de 40 de ani, anterioară lui Samson. Dar filistenii făceau parte dintre «popoarele mării», și, pe baza cronologiilor egiptene, mesopotamiene și grecești, a rezultat că aceștia s-ar fi instalat cel mai tîrziu în Canaan și au atacat Egiptul, la cca. 1176.

Dacă se ia ca bază începutul domniei lui Solomon la cca 970 și se adună diferiți ani indicați în Biblie ar rezulta anul cca 1170. Dar se observă că cei 20 de ani trecuți la Samuil, conform textului Bibliei (I Reg. VII, 2), reprezintă un minim, iar timpul atribuit lui Eli și Saul este discutabil⁵. Dacă se acceptă cca 970 pentru începutul domniei lui Solomon și se ia cca. 1176 pentru sosirea filistenilor, ar reveni pentru Samuil și fiii săi cca. 26 ani, cifră poate mai apropiată de realitate.

Prin stabilirea anului cca. 1176 ca început al ocupației filistene s-a cîștigat o dată de bază pentru cronologia biblică, de care va trebui să se țină seama cînd se studiază istoria evreilor.

4. Flavius Josèphe, *Contra Apion*, ed. T. Reinach, L. Blum, Paris, 1930, p. 43—47. Datele tradiției se potrivesc mai mult cu epoca lui Amenofis III.

5. H. H. Rowley, *op. cit.*, p. 88, 91, 95.

Ca urmare a fixării anului de coa. 1176, rezultă un lucru important, că majoritatea judecătorilor sînt anteriori acestei date și nu contemporani cu stăpînirea filisteiană, așa cum s-a susținut și s-a argumentat pînă acum.

Dar înainte de anul cca. 1176 într-o mare parte din Canaan supremația au avut-o egiptenii și ei amintesc în tot intervalul dintre Tutmes III și Ramses IV pe prizonierii apiru (habiru)⁶, ce proveneau din această regiune. Habiru în epoca lui Amenofis III și Amenofis IV erau foarte activi în partea centrală a țării. Ori exact în această zonă centrală, locuită de triburile Efraim și Manase, se găseau locurile sfinte (Betel, Șilo ș.a.) ale poporului evreu și aici, așa cum se va arăta mai departe, au oblađuit și majoritatea judecătorilor. O inscripție din anul al 5-lea a lui Merneptah (1236—1223 sau mai sigur 1224—1204) amintește în aceeași zonă poporul Israel. Alte documente anterioare, din secolele XIV—XIII, amintesc triburile Așer și Zebulon⁷. Aceste date istorice au făcut pe mulți cercetători, contrar cronologiei actuale, să admită totuși în mod logic identitatea dintre ibrim (evrei) și habiru. Unii cercetători au presupus că evreii cu Avraam au venit de-abia în secolul al XV-lea.

După variantele cronologiei actuale intrarea în Canaan a avut loc între cca. 1250—1220, data variind de la un cercetător la altul. În consecință se admite că Iosua și primii judecători au trăit în epoca dintre Merneptah și Ramses III, cînd egiptenii stăpîneau încă în Canaan. Însă Biblia amintește ca stăpîni ai cetăților alte popoare, cu care se luptau evreii. S-ar ajunge la concluzia că textul Bibliei este complet greșit pentru sfîrșitul secolului al XIII-lea, cînd pentru secolul al X-lea nimeni nu pune la îndoială exactitatea faptelor. Ar trebui să se admită că toată perioada de la Iosua la Abdon cu 6 ocupații și 24 de judecători, de aproape 400 de ani, a durat maximum între cca. 1250 și cca. 1176. Intervalul este mult prea scurt și imposibil de admis logic, cu toate eforturile diferiților cercetători de a demonstra acest lucru. În orice caz nu se poate explica prezența în această epocă în paralel a evreilor, care nu sînt amintiți de egipteni, și a lui habiru, care nu apar în Biblie.

Se susține că intructi judecătorii erau din diferite triburi au condus paralel⁸, însă ipoteza nu este reală, căci din analiza textelor, așa cum se va arăta mai departe, rezultă clar că majoritatea judecătorilor au acționat în zona centrală a Canaanului, deci nu au putut să fie contemporani, ci s-au succedat și deci epoca lor a avut o durată lungă.

Unii cercetători, susținători ai cronologiei actuale, au căutat să demonstreze că în jurul anului 1200 s-au produs distrugerii importante în așezările din Canaan, fapt ce ar proba sosirea evreilor în această epocă. Săpăturile întreprinse într-o serie de cetăți sînt însă complet împotriva acestor concluzii.

Cetatea Ai care a fost distrusă de Iosua (Ios. VIII, 28), a dispărut la sfîrșitul epocii bronzului vechi la cca. 2100 și de-abia în perioada 1200—1000 se mai construiește aici o așezare mică nefortificată⁹.

6. H. H. Rowley, *op. cit.*, p. 46—48; H. Haag, *Dizionario biblico*, Torino, 1960, p. 276—277.

7. *Ancient Near Eastern Texts, Relating to the Old Testament*, ed. J. B. Pritchard, Princeton (New Jersey), 1955, p. 142—149, 376—378, 475—479; *The Ancient Near Est. An Antology of Texts and Pictures*, ed. J. B. Pritchard, Londra, 1958, p. 225—226, 231.

8. O. Eissfeldt, *The Hebrew Kingdom*, C.A.H., I, 32, 1965, p. 5—11.

9. J. Marquet-Krause, în «Syria», XVI, 1935, p. 325—345; A. Jirku, *Die Ausgrabungen in Palästina und Syrien*, Halle (Saale), 1956, p. 30; J. A. Callaway, în «R. B.», LXXII, 1965, 3, p. 409—415; J. A. Callaway, Murray B. Nicol, în «B.A.S.O.R.», 1966, 183, p. 12—19; K. Schoonover, în «R. B.», LXXV, 1968, 2, p. 243—247; J. A. Callaway, în «B.A.S.O.R.», 1969, 196, p. 2—16, 1970, 198, p. 7—31.

Cetatea Arad a fost cucerită de Iosua (Iosua XII, 14). Din săpături a rezultat că a fost distrusă în epoca bronzului vechi și părăsită pînă la cca. 1000¹⁰. Deci, cucerirea Canaanului s-a produs la cca. 2100 și nu la cca. 1250—1220.

Cetatea Ierihon a fost distrusă de Iosua (Iosua VI, 20, 24). Săpăturile arheologice arată că cetatea a fost distrusă la sfîrșitul epocii bronzului vechi, se reface în bronzul mijlociu și este distrusă la cca. 1375—1350, după care nu mai există decît o așezare săracă pînă la cca. 1250, care este departe de a corespunde cu descrierea din Biblie. Ea se repopulează de-abia în secolul al X-lea¹¹, deci nu putea să fie cucerită de moabiți (Jud. III, 13) în secolul al XII-lea. Cetatea Hațor a fost arsă de Iosua (Iosua XI, 11) și exista în epoca Deborei la cca. 1150—1125, după cronologia actuală. Din săpături rezultă că cetatea a fost distrusă la sfîrșitul epocii bronzului vechi, se reface și se extinde mult în bronzul mijlociu. Este distrusă de Seti I și, mult redusă, dispăre la sfîrșitul secolului al XIII-lea. Între 1200—1000 existau numai urme răzlețe de locuire¹².

Rezultă că judecătorii n-au trăit după anul 1200, ci anterior acestui an. Cetatea Taanac a fost cucerită de Iosua (Ios. XII, 21) și este amîntită în epoca Deborei (Jud. V, 19). În realitate cetatea a fost distrusă la sfîrșitul epocii bronzului vechi, se reface ulterior și este dărîmată la 1468 și la 1350 și nu apare pînă în epoca fierului¹³, deci cronologia actuală este infirmată. Cetatea Sihem este distrusă în secolul al XIII-lea și nu se mai reface pînă în secolul al X-lea¹⁴, deci nu putea fi distrusă de Abimelec (Jud. IX, 49) la cca. 1100.

Pe baza datelor arheologice rezultă clar că intrarea evreilor în Canaan n-a putut avea loc la cca. 1250—1220. Stratul de distrugerii, care se constată pe la cca. 1200 în unele cetăți din Canaan se datorește filistenilor. În așezările dinspre mare se găsesc fragmente de ceramică miceniană tîrzie de tip III C (după cca. 1200), care indică clar originea egeeană a noilor sosiți, sau ceramică de tip filistean, derivată din aceasta¹⁵. În lumina acestor date este greu de explicat numeroasele ocupații străine amintite în Biblie.

Evreii formau un popor (cca. 20 000 de oameni) și veneau din Egipt, în consecință, în ceramica din Canaan ar fi trebuit să se observe o influență din această di-

10. B. Mazar, în «J.N.E.S.», XXIV, 1965, 3, p. 296—303; H. Bardtke, *Bibel, Spaten und Geschichte*, Leipzig, 1968, p. 189—192; R. Amiran în «A.J.A.», 72, 1968, 4, p. 316—318.

11. G. Contenau, *Manuel d'archéologie orientale*, v. IV, Paris, 1947, p. 1752. C.F.A. Schaeffer, *Stratigraphie comparée et chronologie de l'Asie Occidentale (III et II millénaires)*, Londra, 1948, p. 129—149; M. Wheeler, *Walls of Jericho*, Londra, 1956, p. 82, 132; K. M. Kenyon, în «Antiquity», XXX, 1956, 120, p. 184—195 și în «A.J.A.», 63, 1959, 1, p. 91; S. Segert, în «Ar. Or.» XXVII, 1959, 1, p. 163—165; R. de Vaux, în «R.B.», LXXIII, 1966, 2, p. 265—269 și 3, p. 430—432.

12. C. Marston, *op. cit.*, p. 165—166; C. A. Raleigh Radford, în «Antiquity», XXXIII, 1959, 131, p. 231—235; K. M. Kenyon, în «Antiquity», XXXVI, 1962, 142, p. 142—144; *Dictionnaire encyclopédique d'archéologie*, Paris, 1962, p. 227; M. B. Rowton, *Chronology II. Ancient Western Asia*, C.A.H., f. 4, 1964, p. 68; P. C. Hammond, în «R.B.», LXXII, 1965, 2, p. 267—270; H. Bardtke, *op. cit.*, p. 200—209.

13. C.F.A. Schaeffer, *op. cit.*, p. 204—206; P. W. Lapp, în «B.A.S.O.R.», 173, 1964, p. 4—44, 185, 1967, p. 2—38, 195, 1969, p. 2—49.

14. K. M. Kenyon, *Palestine in the Middle Bronze Age*, C.A.H., f. 48, 1966, p. 36; H. Bardtke, *op. cit.*, p. 241—243.

15. M. B. Rowton, C.A.H., f. 4, p. 67—69; F. H. Stubbings, *Chronology*, III. *The Aegean Bronze Age*, C.A.H., f. 4, 1964, p. 70; V. R. d'A. Desborough, *The Last Mycenaeans and their Successors. An Archaeological Survey c. 1200 — c. 1000 B.C.*, Oxford, 1964, p. 208—214.

recție. Dar acest lucru nu se poate constata în straturile de după distrugerea cetăților de la cca. 1200, deci cronologia actuală neglijează datele arheologice, pe lângă cele istorice. În toate regiunile din Canaan, se observă o continuitate a ceramicii anterioară anului 1200 cu aceea posterioară lui, ceea ce denotă că nu s-a produs o schimbare importantă etnică. Ceramica miceniană și apoi cea filisteiană, derivată din ea, indică numai prezența unei păături conducătoare filistene în zona de câmpie de lângă lărmul mării.

În consecință, nu se mai poate susține cronologia actuală, se impune identificarea lui Habiru cu evreei și reanalizarea celorlalte două ipoteze cronologice.

Pe baza săpăturilor de la Ierihon s-a susținut un timp ipoteza care plasa exodul sub Amenofis II și intrarea în Canaan sub Amenofis III¹⁶. În contra ipotezei se ridică câteva date importante:

Habiru sînt pomeniți ca prizonieri sub Tutmes III și sub Amenofis II, care într-o inscripție amintește că a adus 3600 de prizonieri apiru¹⁷, deci evreei nu puteau în acea vreme să se găsească în Egipt și să cucerească Canaanul de-abia mai târziu, pe la 1400. Nici scrisorile de la Tel el-Amarna nu confirmă această datare.

În Palestina nu se constată un strat general de distrugere a cetăților la cca. 1400 și nici apariția vreunei ceramici noi. De altfel, și această ipoteză restrînge în parte anii atribuiți în Biblie judecătorilor și ocupațiilor străine.

S-ar părea că cea care ar corespunde cel mai bine cu tradiția biblică ar fi ipoteza care propune exodul sub Amasis I, odată cu expulzarea hicsosilor, și intrarea în Canaan la cca. 1500. Această cronologie păstrează toate datele din Biblie în ce privește anii.

Totuși, s-a arătat într-un articol anterior că nici această ipoteză nu se poate susține, întrucît stratul de distrugeri constat în cetățile hicsose din Canaan se datorește cuceririlor egiptene și nu unui popor nou venit. Dacă ar fi sosit un popor nou și numeros, s-ar fi produs schimbări importante și în ceramică, lucru ce nu se constată. În schimb, numeroși Habiru sînt amintiți în Orientul Apropiat la: Alishar, Larsa, Babilon, Mari, Eşnunna și Alalah, înainte de hicsosi¹⁸, deci erau așezați în Canaan înainte de aceștia. De altfel, în textele de blesteme egiptene din secolul al XIX-lea se amintește numele Zebulon și Simeon și regele din Pella, Apiru-Anu¹⁹. Deci sosirea evreilor în Canaan a avut loc mult mai devreme și într-adevăr, pe baza datelor arheologice, s-a arătat că acest eveniment s-a produs pe la cca. 2105, atunci cînd dispare și cetatea Ai. Acum se constată timp de cca. 200 de ani (2100—1900) o încetare a vieții orășenești în foarte multe cetăți din Canaan, pe ruinele cărora se așează o populație numeroasă de păstori și agricultori, care aduce în Canaan o ceramică nouă caliciformă, cu vase ce au forma unui caliciu de floare. Ea este asemănătoare celei din Sudan, Egipt și nordul Africii și celei campaniforme, cu vase ce au forma unui clopot

16. C. Marston, *op. cit.*, p. 23, 78, 112, 135—149, 299.

17. *La Bible et l'Orient*, p. 46—47; *Ancient Near Eastern Texts*, p. 22—23.

18. *La Bible et l'Orient*, p. 50; H. Otten, în «Z.A.V.A.», 18 (52), 1957, p. 216—223; Z. Mayani, *Les Hyksos et le monde de la Bible*, Paris, 1956, p. 137—148; J. R. Kupper, *Les nomades en Mésopotamie au temps des rois de Mari*, Paris, 1957, p. 240—259; *Lexikon der Alten Welt*, Zürich, 1965, col. 1429—1431; R. de Vaux, în «J.N.E.S.», XXVII, 3, 1968, p. 221—228.

19. *Ancient Near Eastern Texts*, p. 328—329.

răsturnat, din vestul Europei²⁰. W. F. Albright, K. M. Kenyon, R. de Vaux atribuie ceramica amoreilor. P. W. Lapp, consideră că a avut loc o migrație din vestul Mediteranei sau din Fergana (Asia Centrală), iar M. Gimbutas una pornită din sudul Rusiei²¹. Atribuirea distrugerii cetăților din Palestina și Siria la cca. 2100 amoreilor este complet ipotetică, întrucît tinutul de bază al amoreilor era tocmai în nordul Palestinei și sudul Siriei și de aici au invadat Mesopotamia la cca. 2000, unde nu se găsește o ceramică similară. *Prin stabilirea anului cca. 2105 pentru intrarea evreilor în Canaan, se cîștigă o nouă dată de bază pentru cronologia biblică.*

3. *Ipoteza de datare a epocii judecătorilor.* Judecătorii amintiți în Biblie după Otniel, care parțial a fost contemporan cu Iosua, și înainte de Samson, care a trăit în epoca opresiunii filistene, cu cei cca. 300 de conducere a lor, pot fi plasați, fie între cca. 2000—1675, fie între cca. 1550—1176, întrucît între cca. 1675—1550 hicsosii au stăpînit efectiv toată Palestina, precum ne indică numeroasele lor cetăți.

Pentru prima ipoteză de datare ar pleda logic lipsa amintirii în Biblie a dominației egiptene și continuitatea acestui grup de judecători cu cea a lui Moise, Iosua și Otniel. În ce privește lipsa oricărei informații pentru perioadele mai recente, se poate susține că ea se datorește dominației, aproape continue egiptene în secolele XV—XIII.

Ipoteza a doua de datare ar coincide numai parțial cu ipotezele cronologice, care consideră ipotetic că intrarea în Canaan s-ar fi produs la cca. 1500 sau cca. 1400. J. Garstang și C. Marston, care susțin intrarea la cca. 1400, au dat explicația că, în perioadele diferiților judecători, cînd evreii nu se găseau sub ocupația popoarelor vecine, ei se aflau tocmai sub dominația egipteană²². Eliberați de ocupațiile vecinilor, evreii ar fi avut conducători proprii, ce reușeau să-și mențină parțial independența sub oblăduirea egipteană. Din scrisorile de la Tell el-Amarna rezultă că egiptenii nu administrau, decît foarte rar direct, teritoriile pe care le dominau, ci mai ales prin intermediul conducătorilor locali, supuși lor²³. Lipsa oricărei mențiuni în Biblie a egiptenilor, în epoca judecătorilor, s-a explicat de cercetători că s-ar datora faptului că amintirea acestora ar fi lezat mindria poporului evreu, care reușise să scape anterior de opresiunea acestora.

Pentru a putea da un răspuns la această problemă spinoasă de datare, este necesar să se analizeze cu foarte mare atenție toate datele referitoare la judecători și la ocupațiile străine și să se determine cit mai exact zonele în care s-au desfășurat evenimentele.

4. *Precizarea regiunilor oblăduite de judecători și epoca existenței lor.* Zonele afectate de ocupațiile străine, amintite în Biblie, cit și cele oblăduite de judecători nu cuprindeau tot teritoriul locuit de cele 12 triburi ale poporului evreu, ci numai anumite porțiuni. Acestea se pot stabili fixînd pe o hartă datele geografice amintite în Biblie, în funcție de evenimentele principale :

20. A. Moret, *Histoire de l'Orient*, Paris, 1941, p. 51—53 ; V. G. Childe, *The Dawn of European Civilization*, Londra, 1957, p. 222—228 ; G. A. Mansuelli, *Les civilisations de l'Europe ancienne*, Paris, 1967, p. 71—72.

21. R. de Vaux, în «R.B.», LXXII, 1965, 1, p. 6—28 ; P. W. Lapp, în «R.B.», LXIV, 1967, 3, p. 471—474 ; H. L. Thomas, în «A.J.A.», 72, 1968, 2, p. 177—178 ; R. de Vaux, *Histoire ancienne d'Israel*, p. 61—69 ; J. D. Muhly, în «A.J.A.», 75, 1971, 4, p. 437—439.

22. C. Marston, *op. cit.*, p. 159.

23. S. A. Cook, C.A.H., vol. II, 1931, p. 296—317 ; W. F. Albright, C.A.H., f. 51, p. 3—20.

a) **Coaliția** condusă de Eglon din Moab și formată din moabiți și amoniți, ce locuiau dincolo de Iordan și din amaleciți, ce nomadizau în peninsula Sinai, a cucerit Cetatea Palmierilor (Jud. III, 13), adică Ierihonul (Deut. XXXIV, 3; II Cron. XXVIII, 15). Ocupația a durat 18 ani (Jud. III, 14).

b) **Ehud** din tribul Veniamin cu fiii lui Israel din munții Efraim i-au învins pe moabiți. În zona condusă de el se găsea Ghilgal (Jud. III, 19), desigur cel din apropiere de Ierihon, și Seira (Jud. III, 26), prin apropiere.

c) **Șamgar**, care a urmat, s-a luptat cu filistenii, în realitate cu populația ce stăpânea zona, unde mai târziu se vor așeza filistenii (Ecron, Așdod, Gat, Ascalon și Gaza).

Sub cei doi judecători, cum reiese din cîntecul Deborei, evreii au avut liniște relativă 80 de ani (Jud. III, 30).

d) **Regele Iabin** din Hațor, importanta cetate din nordul Palestinei, a avut suveranitatea în nordul Canaanului timp de 20 de ani (Jud. IV, 3), iar voievodul său Sisera locuia în Haroșet-Hagoim, care probabil se găsea în apropiere.

e) **Proorocița Debora** conducea în acea vreme pe evrei și stătea în munții Efraim, între Rama și Betel.

f) **Barac** din Chedeș în Neftali, la indemnul Deborei, a strins pe luptătorii din Neftali și Zebulon pe muntele Tabor (Jud. IV, 6, 12, 14). Sisera și-a adus trupele din Haroșet-Hagoim spre riul Chișon. Barac îi atacă, îi urmărește spre Haroșet-Hagoim și îi bate, iar Sisera este omorât de Iaela lângă Taananim, ce se găsea între Chedeș (Jud. IV, 11) și Helef (Ios. XIX. 33). Ulterior evreii au reușit să înfrîngă și pe regele din Hațor.

În Biblie este cuprinsă «Cîntarea Deborei» (Jud. V) care la o analiză atentă se dovedește a avea o mare importanță istorică. Din aceasta rezultă că epoca lui Șamgar a fost grea, căci «caravane nu se mai vedeau» și «satele erau pustii în Israel», spre deosebire de perioada următoare a lui Debora. Tot în cîntec se amintește enigmatic, de o luptă crîncenă a regilor canaaniti, la Taanac la apele Moghiddoului, care au fost înfrînți în valea Chișonului, pe cînd în paragraful anterior este amintit numai regele din Hațor.

În sfîrșit, în cîntec se vorbește de cei 40 000 de luptători posibili și de modul cum au răspuns voievozii la chemarea Deborei. Triburile Efraim, Veniamin, Machir (Manase răsăritean), Zebulon, Isahar și Neftali cu voievozii lor au fost alături de Debora și Barac. Triburile Ruben și Galaad (Gad) au stat liniștite dincolo de Iordan, Dan și Așer, așezate pe țărmul mării, se ocupau de negoțul pe mare, iar Iuda și Simeon nu sînt amintiți deloc, locuind departe în sud.

După lupta victorioasă a lui Barac evreii au avut liniște 40 de ani (Jud. V, 31).

g) **Coaliția** triburilor de păstori, formată din madianiți, ce stăpîneau Hedjazul de azi, amaleciți, ce locuiau în peninsula Sinai și arabi (Fiii Răsăritului), a atacat Canaanul ajungînd cu incursiunile făcute peste Iordan pînă la Gaza în sud. Ocupația a durat 7 ani (Jud. VI, 1).

h) **Ghedeon**, numit și Ierubbaal, din Ofra în ținutul Manase s-a ridicat ca eliberator. Madianiții împreună cu ceilalți aliați aveau tabăra în șesul Izreel (Jud. VI, 33). Ghedeon cu cei din Manase, Așer, Neftali și poate și cu cei din Zebulon (Jud. VI, 35; VII, 23) s-au adunat la Ain-Harod, nu departe de Anaharat (Ios. XIX, 19), între muntele Ghilboa (Jud. VII, 3), cum s-a presupus logic în loc de Galaad cum este în text, și Tabor (Jud. VIII, 18). Madianiții învinși s-au retras în valea Iordanului la Bet-Hașita, spre Țereda, ce se găsea în dreptul Sucotului (II Cron. IV, 17) și riul

Abel-Mehola, dincolo de Bet-Șean (III Regi IV, 12) spre Tabat, poate tot una cu Tebeț (Jud. IX, 50). Cei din Efraim au ocupat vădurile pînă la Bet-Bara pe Iordan.

Ghedeon, urmărind pe madianiți dincolo de Iordan, a trecut pe lîngă Sucot și Penuel, ai căror locuitori nu au vrut să-l ajute și s-a dus spre Carcor mai departe de Iogbeha din Gad (Num. XXXII, 35) și de Nobah sau Chenat (Num. XXXII, 42) din regiunea Basan. După victoria lui Ghedeon, evreii au avut liniște 40 de ani (Jud. VIII, 28). Ghedeon a fost îngropat la Ofra.

i) Abimelec, unul din cei 70 de fii ai lui Ghedeon, născut la Sihem, a omorît pe ceilalți frați ai săi din Ofra cu excepția lui Iotan, care s-a refugiat la Beerșeba, în sudul Palestinei.

Abimelec s-a întronat rege în cetatea Sihemului (Jud. IX, 6), unde a domnit 3 ani (Jud. IX, 22). Răzvrătindu-se cei din Sihem, Abimelec, care se găsea în apropiere la Aruma (Jud. IX, 41), vine și cucerește cetatea și dă foc templului lui Baal-Berit. De aici pleacă la cetatea Tebeț, pe care o cucerește, dar își găsește aici moartea.

j) După el s-a ridicat ca judecător Tola din tribul Isahar (Jud. X, 1), ce locuia la Șamir în munții Efraim, unde a și fost îngropat. A condus timp de 23 ani (Jud. X, 2). Acest Șamir nu poate fi identic cu cel din Iuda (Ios. XV, 48), s-ar putea să se fi găsit lîngă Samaria (III Regi XVI, 24).

k) Iair din Galaad își avea cele 30 de așezări ale lui în partea de nord a acestui ținut (Num. XXXII, 41), unde a și fost îngropat la Camon, după o activitate de 22 ani (Jud. X, 3—5).

l) Amoniții au cucerit Galaadul, pe care l-au ținut ocupat 18 ani (Jud. X, 8). De aici treceau Iordanul și atacau teritoriul triburilor Iuda, Veniamin și Efraim (Jud. X, 9). Poporul din Galaad s-a răscolat și s-a adunat la Mițpa din Galaad, adică Ramat (Ios. XIII, 26).

m) Voievozii din Galaad l-au chemat pe Ieftae, care trăia refugiat în ținutul Tob (Jud. XI, 3, 5). Acesta face un apel fără succes la triburile Efraim și Manase, apoi atacă cu cei din Galaad pe care îi bate de la Aroer la Minit, 20 de cetăți, și pînă la Abel-Cheramim, adică în ținutul Ruben de la sud de Galaad.

Mai tîrziu, în urma unor neînțelegeri, cei din Efraim atacă în Galaad (Jud. XII, 1), dar sînt înfrinți și prinși la vadul Ţefi peste Iordan, probabil identic cu Ţafon din Gad (Ios. XIII, 27).

După o activitate de 6 ani Ieftae moare și este îngropat la Mițpa Galaadului (Jud. XII, 7).

n) Ibțan din Betleem a fost judecător timp de 7 ani și a fost îngropat în locul natal (Jud. XII, 8, 10). Este vorba de așezarea Betleem, de la hotarul nordic al lui Iuda, care este amintită de zeci de ori și nu de cea din Zebulon, citată doar o singură dată (Ios. XIX, 15), în care caz s-ar fi specificat în mod deosebit.

o) Elon din Zebulon conduce și el 10 ani și este îngropat la Aialon, amplasat tot în Zebulon (Jud. XII, 11, 12). Cum o asemenea localitate nu este cunoscută în Zebulon, probabil că este vorba de Aialon din Dan (Ios. XIX, 42; XXI, 24) singura cunoscută în Canaan.

p) Abdon din Piraton a fost judecător 8 ani și a fost îngropat tot acolo (Jud. XII, 13—15). Piraton se găsea, probabil, în Efraim (I Cron. XXVII, 14).

Din analiza datelor istorice și geografice prezentate rezultă cîteva concluzii principale asupra epocii judecătorilor dintre Ehud și Samson :

a) Dacă se consideră data de cca. 2105 pentru intrarea în Canaan, ar rezulta pentru ocupația moabită cca. 2022—2004, cînd a fost ocupat Ierihonul, și pentru supremația Hațorului cca. 1924—1904. Însă cercetările arheologice au arătat că, după cucerirea Canaanului și distrugerea Ierihonului (Ios. VI, 24) și a Hațorului (Ios. XI, 11), pe ruinele acestor două cetăți au luat naștere între 2100—1900 mici așezări nefortificate ale unei populații de păstori și agricultori²⁴. Deci epoca judecătorilor dintre Ehud și Samson nu poate fi datată între cca. 2000—1675, ci după cca. 1500, cînd cetățile amintite existau în perioada dominației regatului egiptean. Deci în Biblie există un «hiatus» de cca. 500 de ani (2000—1500), asemănător cu cel de peste 400 de ani, al perioadei de ședere a evreilor în Egipt sau cu cel de cca. 400 de ani între Ezdra și Iisus. Deci va trebui să se denumească convențional pe Moise, Iosua, Otniel ca judecători vechi, iar pe ceilalți judecători noi.

b) Judecătorii noi dintre Ehud și Samson au condus numai în zona celor 10 triburi, care mai târziu vor intra în componența regatului Israel, din centrul și nordul Canaanului. Nu se amintește nimic despre situația din regiunile locuite de triburile Iuda și Simeon, ce vor forma mai târziu regatul Iuda, din sudul Canaanului. Deci se produsese o despărțire a poporului evreu în două grupe principale, care se va păstra și mai târziu cu toate eforturile de unificare făcute de Saul, David și Solomon.

c) Majoritatea judecătorilor au activat în zona munților Efraim, adică în ținuturile Veniamin, Efraim și Manase din centrul Canaanului, cu excepția lui Iair și Ieftae, care au condus în Galaad, adică în zona vecină de peste Iordan. Barac, contemporan în parte cu Debora, și-a început activitatea în Neftali, în ținutul său de baștină.

d) Zona de coastă și cîmpie a Canaanului n-a făcut parte din regiunea condusă de judecători.

e) Ocupațiile străine amintite în Biblie s-au datorat populațiilor de păstori și au avut loc în general în zona centrală a Canaanului, cu excepția epocii dominației regelui din Hațor și au trebuit să corespundă cu epocile cînd stăpînirea egipteană în Canaan slăbea.

Pentru a putea stabili o datare de amănunt a epocii judecătorilor noi, este necesar să se găsească niște paralele cu cronologia egipteană. O simplă adunare a cifrelor consemnate în Biblie la data de cca. 1176 poate să nu fie exactă, întrucît este posibil să nu fie amintit ultimul judecător sub care s-a produs invazia filistenilor. Nu este exclus ca și între judecători să mai existe scurte perioade intermediare, greu de determinat. Analizarea activității faraonilor Imperiului Nou dă posibilitatea stabilirii cît mai aproape de realitate a datării judecătorilor.

5. *Cronologia faraonilor din Imperiul Nou și campaniile acestora în Asia.* La baza cronologiei acestei epoci stau cîteva observații astronomice, consemnate în documentele egiptene. Pentru epoca Imperiului Nou avem o observație asupra lui Sirius, cuprinsă în papyrusul Ebers, făcută în anul 9 a lui Amenofis I. Dacă apariția se consideră la Memfis sau Heliopolis ea a putut avea loc în anii 1544—1541 sau după noile măsurători astronomice chiar în 1544—1537. Dacă observația s-a făcut la Teba

24. C.F.A. Schaeffer, *op. cit.*, p. 124—129; M. Wheeler, *op. cit.*, p. 83. R. de Vaux, *Histoire ancienne d'Israel*, p. 61—63, 68—69.

rezultă o diferență de cca. 18—20 de ani și avem 1526—1519 sau chiar 1525—1517. Deci domnia lui Amenofis I a putut începe între 1553—1545 sau 1534—1525²⁵.

Egiptenii pe lângă anul solar mai foloseau și un ciclu lunar de 25 ani (9124, 95 zile), care dădea o diferență de 0, 05 zile pe ciclu, deci la 500 de ani se greșea cu o zi sau se făcea corectura după observațiile astronomice. Se cunoaște că un astfel de ciclu a început în anul 257 î. Hr., astfel că orice observație lunară precizată prin luna și ziua dintr-un an de domnie poate da pentru o epocă, ce se poate determina în mare după alte criterii, câteva variante de datare. Astfel două observații de lună nouă din anul 23 și 24 ale lui Tutmes III dau ca început al domniei acestuia anul 1504 sau 1490. Altă observație din anul 52 a lui Ramses II dă posibilitatea să se așeze începutul domniei acestui faraon în 1304 sau 1290²⁶. Din însumarea anilor faraonilor intermediari rezultă ceva mai puțin decât 200 ani, deci nu există posibilitatea decât de ales perechea 1504—1304, sau 1490—1290, situație admisă de istorici. În funcție de anii adoptați, se alege și una din variantele de datare a domniei lui Amenofis I. Au luat naștere în ultimii 20 de ani trei tipuri de bază pentru cronologia Imperiului Nou. Plecându-se de la datele fixe alese se face corectarea anilor de la ceilalți faraoni, astfel că există o variație de câțiva ani, după cum un istoric a luat în considerație unul sau altul din documentele păstrate. Variații mai mari se constată la domnia lui Tutmes II care, după o informație a lui Josephus Flavius, ar fi condus 13 ani, dar inscripții există numai din primul său an.

După descoperirea unei noi inscripții, se pare că se poate stabili un paralelism între Ramses II și Salmanasar I și în consecință, ținându-se seamă de cronologia Mesopotamiei, ar trebui adoptat anul 1290²⁷. În articol s-a admis datarea lui E. Hornung, cu o eventuală corectare a domniilor înainte de Tutmes III. Această datare a fost adoptată de W. F. Albright și R. de Vaux.

Pentru orientare se dau variantele caracteristice ale celor trei tipuri existente²⁸.

<i>Dinastia XVIII</i>	A. H. Gardiner	C. A. H. (ed. II)	E. Hornung
Amasis I	1575—1550	1570—1546	1552—1527
Amenofis I	1550—1528	1546—1526	1527—1506
Tutmes I	1528—1510	1525—1512	1506—1494
Tutmes II	1510—1490	1512—1504	1494—1490
Tutmes III	1490—1436	1504—1450	1490—1436
Amenofis II	1436—1413	1450—1425	1438—1412
Tutmes IV	1413—1405	1425—1417	1412—1402
Amenofis III	1405—1367	1417—1379	1402—1364
Amenofis IV	1367—1350	1379—1362	1364—1347
Semencare	1350—1347	1364—1361	1351—1348
Tutancamon	1347—1339	1361—1352	1347—1338
Ai	1339—1335	1352—1348	1338—1334
Horemheb	1335—1308	1348—1320	1334—1306

25. E. Hornung, *Untersuchungen zur Chronologie und Geschichte des Neuen Reiches*, Wiesbaden, 1964, p. 17—22.

26. R. A. Parker, in «J.N.E.S.», XVI, 1957, 1, p. 39—43; M. B. Rowton, in «J.N.E.S.», XXV, 1966, 4, p. 240—258.

27. E. Hornung, *op. cit.*, p. 50—51.

28. E. Hornung, *op. cit.*, tabel final; J. Cerný, *Egypt. From the Death of Ramesses III to the End of the Twenty-first, Dynasty*, C.A.H., f. 27. 1965 tabel final; R. O. Faulkner, *Egypt. From the Inception of the Nineteenth Dynasty to the Death of Ramses III*, C.A.H., f. 52, 1966, tabel final.

<i>Dinastia XIX</i>	A. H. Gardiner	C. A. H. (ed. II)	E. Hornung
Ramses I	1308	1320—1318	1306—1304
Seti I	1309—1291	1318—1304	1304—1290
Ramses II	1290—1224	1304—1237	1290—1224
Merneptah	1224—1214	1236—1223	1224—1204
Alfi faraoni	1214—1194	1222—1200	1204—1186
<i>Dinastia XX</i>			
Setnact	1184—1182	1200—1198	1186—1184
Ramses III	1182—1151	1198—1166	1184—1153
Alfi faraoni	1151—1087	1166—1085	1153—1070

* Numele faraonilor nu sînt încă bine fixate în istoriografia noastră : Amasis, Ahmos, Ahmes ; Tutmes, Tutmos ; Amenofis, Amenhotep ; Amenofis IV, Ehnaton, Ekhnaton ; Tutancamon, Tutankamon, Tutankhamon ; Merneptah, Mernephtah ; Setnact, Setnaht.

Despre campaniile întreprinse de diferiți faraoni s-au păstrat numeroase informații. Aceștia au lăsat în urma lor monumente comemorative (stele), așezate în Egipt sau în țările cucerite și liste de orașe cucerite, gravate majoritatea în templele de la Teba. O analiză a situației Egiptului în Asia în epoca Imperiului Nou ajută la datarea evenimentelor biblice din Canaan²⁹.

Amasis I a distrus dominația hicsosilor în Palestina și a ajuns pînă în Siria și Fenicia. Amenofis I, deși n-a întreprins cuceriri noi a păstrat supremația în Palestina, căci Tutmes I în al doilea an de domnie cucerește Siria și așează o stelă la Carchemiș pe Eufrat³⁰. Tutmes II ca și văduva sa Hatșepsut, devenită tutoarea lui Tutmes III, vor căuta să păstreze pe cit posibil supremația lor în Palestina și Siria. Tutmes III, imediat după moartea lui Hatșepsut, în al 23-lea an al domniei sale (1468), va trebui să facă față unei coaliții de state din Siria și nordul Palestinei, care avea în frunte cetatea Cadeș de pe Oronte. Îl învinge — pe setiu în munții Carmel și pe cei coalizați, în vestita bătălie de la Meghiddo. El va întreprinde în timpul domniei sale vreo 17 campanii în Palestina și Siria, aducînd prăzi numeroase, iar în anul al 33-lea va așeza o stelă la Carchemiș. Amenofis II îi continuă opera și aduce mii de prizonieri, printre care și 3 600 de apiru (habiru). Tutmes IV va întreprinde și el campanii în Asia.

Sub Amenofis III și IV va fi o epocă de liniște relativă, egiptenii menținîndu-și stăpînirea în Palestina³¹. Din scrisorile de la Tell el-Amarna, rezultă că în acea perioadă era foarte activă populația habiru.

Pe obiectele și în mormîntul lui Tutancamon sînt figurați reprezentanții cetăților din Canaan³². Sub faraonul Ai, conflictele interne din Egipt fac ca situația să devină instabilă în Palestina, iar Siria intră sub dominația hitită. De la acest faraon s-a găsit un singur scarabeu în Palestina la Lachiș³³.

29. J. H. Breasted, C.A.H., vol. II, 1931, p. 40—177 ; A. Scharff, A. Moortgat, *Ägypten und Vorderasien im Altertum*, München, 1950, p. 121—170.

30. *Les peuples de l'Orient Méditerranéen*, vol. II, E. Drioton, J. Vandier, L'Egypte, Paris, 1952, p. 397 ; T.G.H. James, *From the Expulsion of the Hyksos to Amenophis, I*, C.A.H., f. 34, 1965, p. 4—23.

31. W. C. Hayes, *Internal Affairs from Tuthmosis I to the Death of Amenophis III*, C.A.H., f. 10, 1966, part. 1, p. 5—35 și part 2, p. 5—33.

32. C. Desroches-Noblecourt, *Vie et mort d'un pharaon. Toutankhamon*, Paris, 1963, p. 51, 81—82, 206, 208, 213 ; M. Avi-Yonah, E. G. Kraeling, *op. cit.*, p. 38.

33. C. Marston, *op. cit.*, p. 208.

Horemheb, generalul devenit faraon, și mai ales Seti I vor întreprinde campanii de supunere și ultimul așează stele la Cadeș pe Oronte și la Bet-Șean. Ramses II în anul al 4-lea pune o stelă la Nahr el-Chelb la nord de Byblos, iar în anul al 5-lea (1286) dă celebra bătălie de la Cadeș. În anul al 8-lea reușește să supună complet cetățile din Palestina, care s-au răscolit, și în anul al 9-lea pune o stelă la Bet-Șean. În anul al 21-lea încheie pace cu hitiții, care rămân stăpâni în Siria. Sub Merneptah cetățile din Palestina încearcă să se răscoale, profitând de un atac combinat al libienilor și al «popoarelor mării», dar sînt înfrînte și o stelă a sa din anul al 5-lea preamărește această victorie asupra cetăților Ghezer, Ascalon, Ienoam și mai ales asupra poporului Israel.

Următorii faraoni sînt slabi și stăpînirea lor de-abia se menține în Palestina. Ramses III întreprinde campanii în Siria și Palestina, dar în al 8-lea an sosirea filistenilor pune capăt în mare parte dominației egiptene în Asia³⁴. Pentru a delimita stăpînirea egipteană în Canaan, cercelătorii au întreprins studii complete ale listelor cetăților cucerite și au reușit să identifice mai mult decît jumătate din ele. Dintre acestea o parte sînt amintite continuu și delimitează zona de influență, iar altele, foarte rar, și indică zone intrate temporar sub dominația egipteană.

Sub Tutmeș III figurează: Chedeș, Meghiddo, Hosa, Cumidi, Dotain, Lebona, Merom, Hamat, Beerot, Cana, Ara, Aștarot, Macheda, Laiș, Hațor, Pihilim, Chinerot, Chișion, Șunem, Mișaf, Acșaf, Taanac, Ibleam, Acco, Anaharat, Ofra, Iurșa, Muhazi, Iopa, Ono, Afec, Soco, Rehob, Ghezer, Rubute, Emec, Bet-Șeau, Bea-Anat, Helcat, Iocneam, Burcuna, Ham³⁵.

Din enumerarea cetăților cit și din analele lui Tutmes III rezultă că stăpînirea egipteană se menținuse numai în sud la Gaza și Șaruhen. Cetățile din Canaan s-au răscolit și egiptenii au trebuit să le recucerească.

Sub Amenofis III și IV pe baza scrisorilor de la Tell el-Amarna se constată că egiptenii își păstrau supremația în regiunile cucerite anterior. În schimb reiese clar că regiunile de munte dintre Sihem, Ierusalim și Hebron erau controlate de habiru. Sînt amintite următoarele localități ce se pot identifica în cea mai mare parte: Sihem, Ghezer, Lachiș, Tir, Gaza, Iopa, Bet-Șean, Hațor, Pella, Sapuna (Țafon), Ierusalim, Meghiddo, Gat, Hebron, Șunem, Taanac, Acco, Acșaf, Cheila, Betleem, Cumidi, Ascalon, Ușu, Chedeș, Cana, Ienoam, Aștarot, Aialon, Hannaton, Burcuna, En Ganim, Lebaot, Iurșa, Țeboim, Țora, Manahat, Gat-Rimon, Harabu, Mucraști, Rubute, Iaram, Muhazi, Gat-Carmel, Tob³⁶.

Din numeroasele scrisori de la Tell el-Amarna rezultă că în Canaan existau două forțe, egiptenii pe de o parte și habiru pe de altă parte, iar conducătorii cetăților oscilau între aceștia, în funcție de situația de moment.

Sub Seti I și Ramses II în general sînt amintite localitățile din nordul Canaanului, care s-au revoltat și a trebuit să fie supuse, dar și unele din sud. Avem astfel: Acco, Cumidi, Ușu, Bet-Anat, Hațor, Ascalon, Chedeș, Meghiddo, Bet-Șean, Ienoam, Tir, Pihilim, Rehob, Pella, Hamat, Ruhem, Tirza, Rapihu (Rafia), Hadașa³⁷.

43. R. O. Faulkner, C.A.H., t. 52, 1966, p. 3-30.

35. A. Jirku, *Die ägyptischen Listen palästinischer und syrischer Ortsnamen*, Leipzig, 1937, p. 5-24.

36. S. A. Cook, C.A.H., vol. II, 1931, p. 296-317; *Ancient Near Eastern Texts*, p. 262-277; W. F. Albright, C.A.H., t. 51, p. 3-20.

37. A. Jirku, *Die ägyptischen Listen*, p. 32-47.

Ținând seama de cetățile identificate, A. Jirku a putut trage două concluzii, care sînt foarte importante pentru istoria evreilor în epoca judecătorilor. Din liste lipsesc cetățile Hebron, Bet-Șemeș, Ierusalim, Ierihon, Sihem și altele, de unde a dedus că regiunea muntoasă și valea sudică a Iordanului n-au fost cucerite de faraoni. Localitățile amintite în liste se găseau de-a lungul drumului comercial dinspre mare (Via maris) și în cîmpiile adiacente lui³⁸.

Scrisorile de la Tell el-Amarna oglindesc aceeași situație, dînd și unele date suplimentare. Rezultă din ele că Labaya și fii săi, care conduceau Sihemul, s-au alăturat lui habiru. Regii din Hebron și Ierusalim, care aveau relații bune cu egiptenii, erau înconjurați și atacați de habiru, ce aveau în frunte un șef propriu, numit în text awil hapiri³⁹, desigur un judecător, din păcate rămas anonim. Gaza, Iopa (Iafa), Be-Șean se găseau sub stăpînirea directă egipteană. La Ghezer, Lachiș, Gat, Meghiddo, Taanac, Hațor, Acco, Acșaf, Pella, ș.a. se găseau stăpînitori locali, adesea avînd trupe egiptene auxiliare.

Dacă se trec pe o hartă localitățile în care au activat judecătorii și cele din listele egiptene, ce se găseau sub dominația lor, se poate trasa o linie delimitatoare aproximativă a celor două zone.

Este interesant să se includă pe aceeași hartă și cetățile amintite în Biblie ca nelocuite de evrei, care în majoritate apar totuși în catagrafia regilor învinși (Iosua XII). Și din acest fapt rezultă clar că epoca cuceririi Canaanului și cea a judecătorilor începînd cu Ehud sînt despărțite de o perioadă mai lungă de timp.

Printre cetățile nelocuite de evrei se enumeră: Ierusalim (Iosua XV, 63; Jud. I, 21), Bet-Șean, Taanac, Dor, Ibleam, Meghiddo (Ios. XVII, 11; Jud. I, 27). Ghezer (Ios. XVI, 10; Jud. I, 29), Chitron, Nahalol (Jud. I, 30), Acco, Sidon, Mahaleb, Aczib, Helba, Afec, Rehob (Jud. I, 31), Bet-Șemeș, Bet-Anat (Jud. I, 33), Har-Heres, Aialon, Șaalbim (Jud. I, 35), Gaza, Așdod, Ascalon, Gat, Ecron (Iosua XIII, 3; Jud. III, 3).

Se observă că aceste cetăți se găseau tocmai în zona de sub controlul faraonilor.

Rezultă că se poate trage concluzia că în Palestina se pot delimita în mare două regiuni importante, în epoca judecătorilor:

a) Zona de coastă și Galileea se găseau sub dominația egipteană.

b) Zona munților Efraim și Iuda, cît și Galaadul, unde textele amintesc pe habiru (SA. GAZ), nu erau supuse stăpînirii egiptene. Munții mult mai împăduriti în acea vreme formau, ca în toate veacurile, refugiul populației locale.

6. *Cronologia epocii judecătorilor noi*. Pentru datarea mai exactă a epocilor cînd au condus judecătorii dintre Ehud și Samson sînt de luat în seamă cîteva paralele cronologice. De asemenea, nu trebuie neglijat că după moartea lui Abdon desigur au mai trecut cîteva ani pînă la apariția filistenilor, dar evenimentele n-au mai putut să fie consemnate. În consecință, dacă se ia ca bază anul cca 1176, cînd probabil au sosit filistenii, se vor obține niște date care trebuiesc corectate prin punerea în paralel cu cronologia egipteană. În stadiul actual de cercetare, anii indicați în Biblie la diferiți judecători s-au considerat certi.

Nu s-a luat în considerație indicația că au trecut numai 480 ani de la ieșire pînă la construirea templului lui Solomon (III Regi VI, 1) și nu s-au folosit nici genealogiile tribale sau preoțești, după care rezultă un interval și mai scurt.

38. A. Jirku, *Die ägyptischen Listen*, p. 52.

39. W. F. Albright, C.A.H., f. 51, p. 18.

Se obține următorul tabel cronologic, relativ, în funcție de anii indicați în Biblie și luându-se ca bază anul cca 1176:

Eglon — Moab (Jud. III, 14)	18 ani (1478—1450)
Ehud, Șamgar (Jud. III, 30, 31)	80 ani (1460—1380)
Iabin—Hațor, (Jud. IV, 3)	20 ani (1380—1360)
Debora, Barac (Jud. V, 1, 31)	40 ani (1360—1320)
Madianiți (Jud. IV, 1)	7 ani (1320—1313)
Ghedeon (Jud. VIII, 28)	40 ani (1313—1273)
Abimelec (Jud. IX, 22)	3 ani (1273—1270)
Tola (Jud. X, 2)	23 ani (1270—1247)
Iair (Jud. X, 3)	22 ani (1247—1225)
Amoniți (Jud. X, 8)	18 ani (1225—1207)
Ieftae (Jud. XII, 7)	6 ani (1207—1201)
Ibjan (Jud. XII, 9)	7 ani (1201—1194)
Elon (Jud. XII, 11)	10 ani (1194—1184)
Abdon (Jud. XII, 14)	8 ani (1184—1176)

Pe baza coincidențelor ce se pot stabili cu datele istorice din Egipt, care sînt indicate în paralel, rezultă o cronologie ușor modificată față de aceasta.

<i>Egipt</i>		<i>Canaan</i>	
Amasis I	1552—1527		
Amenofis I	1527—1506		
Tutmes I	1506—1494		
Tutmes II	1494—1490		
Hatșepsut	1490—1468	Eglon-Moab	1493—1475
Tutmes III	1490—1436		
Amenofis II	1438—1412	Ehud	} 1475—1395
Tutmes IV	1412—1402	Șamgar	
Amenofis III	1402—1364	Iabin—Hațor	1395—1375
Amenofis IV	1364—1347	Debora	} 1375—1335
Tutancamon	1347—1338	Barac	
Al	1338—1334	Madianiți	1335—1328
Horemheb	1334—1306	Ghedeon	1328—1288
Ramses I	1306—1304		
Seti I	1304—1290		
Ramses II	1290—1224	Abimelec	1288—1285
		Tola	1285—1262
		Iair	1262—1240
		Amoniți	1240—1222
Merneptah	1224—1204	Ieftae	1222—1216
		Ibjan	1216—1209
		Elon	1209—1199
		Abdon	1199—1191
Amenmeses			
Seti II			
Siptah	1204—1186		
Tewosret			

Din analiza în ordine cronologică a evenimentelor din Biblie rezultă principalele paralele dintre istoria evreilor și cea a Egiptului:

a) Ocupația moabită a trebuit să fie anterioară anului 1468, cînd are loc lupta de la Meghiddo⁴⁰ și după moartea lui Tutmes I, cînd slăbește dominația egipteană, deci datarea trebuie corectată cu 8 până la 16 ani.

40. E. Hornung, *op. cit.*, p. 56.

b) În «Cîntarea Deborei» se vorbește foarte enigmatic de o bătălie crîncenă dată de «regii canaaniți», la Taanac, «la apele Meghiddoului» (Jud. V, 19) în care ei au fost înfrinți. Dacă se analizează campania lui Barac rezultă că el și-a concentrat forțele pe muntele Tabor, ca dușmanii să nu se poată folosi de carele de luptă. Sisera este bătut undeva prin apropiere, nu la Taanac sau Meghiddo, care erau cetăți ale canaanitilor (Jud. I, 27) în dușmănie cu evreii. Barac urmărește numai pe Sisera și nu spre est, ci spre nord, la **Țaananim**, de lângă Chedeș (Jud. IV, 11—17)⁴¹. Deci rezultă că textul se referă la două bătălii complet diferite. În consecință înfringerea de la Taanac-Meghiddo a regilor canaaniți nu este alta decît vestita bătălie de la Meghiddo, care a fost anterioară epocii lui Debora.

«Cîntarea Deborei» ne redă și o privire generală asupra situației triburilor evreiești, care corespunde foarte bine cu cea din Palestina din epoca puțin mai tîrzie a documentelor de la Tell el-Amarna. Biblia amintește că sub Șamgar «satele erau pustii în Israel» deci se referă la epoca numeroaselor campanii ale lui Tutmes III și Amenofis II, care atingeau și o parte din teritoriile locuite de evrei. În listele lui Tutmes III găsim amintite așezările: Ofra mare și mică și Lebona, ceea ce indică pătrunderea parțială a egiptenilor și în munții Efraim. Amenofis II amintește numeroși prizonieri apiru.

N-ar fi imposibil ca sub numele de filistenii (Jud. III, 31), cu care s-a luptat Șamgar, să se ascundă tocmai egiptenii, ce stăpîneau zona de coastă.

c) În așezarea de la Tell el-Amarna, unde Amenofis IV (Ehnaton) prin anul al 4-lea începe construcția unui oraș nou, iar în al 6-lea își mută capitala, s-a găsit o arhivă cu peste 350 de documente întregi și fragmentare. Acestea se datează în epoca cuprinsă între cca anul al 30-lea a lui Amenofis III și cca. anul al 4-lea a lui Tutancamon, deci cca 1375—1344 după W. F. Albright⁴². În patru scrisori se amintește de cetatea Hațorului și chiar de regele ei Abdi-Tirși. Un conducător local Aiab din Aștarot, se plînge că Hațorul i-a ocupat trei cetăți. Abimilki din Tir anunță pe faraon că Hațorul a trecut de partea lui habiru. Iar într-o scrisoare conducătorul din Hațor, care se intitulează rege, formulă neuzitată în documentele timpului, face cunoscut faraonului că i-a sosit cu bine caravana trimisă. Într-una din scrisori adresată faraonului, se spune «Regele meu să-și amintească de ce a suferit Hațorul și conducătorul ei»⁴³.

Din scrisori rezultă că Hațorul se bucura de o oarecare trecere, dar la nord se ridicase Abd-Așirta în Amuru, iar la sud Labaya la Sihem, care erau mult mai puternici. Deci epoca hegemoniei Hațorului în Galileea sub regele Iabin trecuse și ea trebuie plasată sub Amenofis III în anii anterior lui 1375, dar după moartea lui Tutmes IV, care a întreprins campanii în Asia. Deci corectura este de 22 pînă la 10 ani.

d) Ocupația madianiților trebuie plasată în timp, în epoca de tulburări interne din Egipt, care au avut loc după moartea lui Tutancamon, sub faraonul Ai (cca 1338—1334) și ea a continuat și sub domnia lui Horemheb. Ceva mai înainte, într-o listă de la Amenofis III sînt amintiți Șasu (triburi de păstori) în nordul Palestinei. Atacul madianit în cîmpia Izreel a fost posibil intrucît garnizoana egipteană de la Bet-Șean,

41. M. Avi-Yonah, E. G. Kraeling, *op. cit.*, p. 90.

42. J.D.S. Pendlebury, *Les fouilles de Tell el-Amarna et l'époque amarnienne*, Paris, 1936, p. 45; E. Hornung, *op. cit.*, p. 72; W. F. Albright, *C.A.H.*, f. 51, p. 3—5.

43. S. A. Cook, *C.A.H.*, vol. II, 1931, p. 311; C. Marston, *op. cit.*, p. 166; W. F. Albright, *C.A.H.*, f. 51, p. 8, 18.

care ar fi putut împiedica atacul nu mai era. O scrisoare de la Tell el-Amarna consemnează prezența ei sub Amenofis IV, iar o stelă a lui Seti I din anul 1 confirmă reparația ei, după ce acesta învinge pe șasu și amuru⁴⁴. Se impune o corectare a datării cu 18 pînă la 11 ani.

e) Domnia regelui Abimelec la Sihem, dă se pare, posibilitatea unei datări mai precise. Acesta desigur prin mama sa se trăgea din familia regală locală, care în epoca lui Amenofis IV, a fost reprezentată prin Labaya, care avea de partea sa pe habiru, adică se găsea în relații bune cu ei. Profitînd probabil de situația creată prin moartea lui Seti I în anul 1290, el se înscăunează rege la Sihem și începe să atace cetățile din jur, așa cum făcea și Labaya mai înainte. Domnia sa de 3 ani a trebuit să se termine înainte de anul al 8-lea (1283) a lui Ramses II, cînd acesta învinge cetățile răscolate din nordul Palestinei și mai probabil înainte de anul al 4-lea (1287), cînd acesta întreprinde prima sa campanie în Palestina și pune în Fenicia stela de la Nahr el-Chelb⁴⁵. Deci se impune o corectare a datelor cu 17 pînă la 13 ani.

Din analiza tuturor datelor rezultă o corectură de 16 pînă la 13 ani; s-a adoptat o cifră rotundă de 15 ani.

f) După numeroasele sale campanii victorioase în Palestina și Siria, Ramses II în al 21-lea an (1270) încheie pacea cu hitiții. Dominația egipteană în Palestina devine amenințătoare pentru evrei și în consecință activitatea judecătorilor se mută în Galaad, la răsărit de Iordan.

g) Ocupația amonită în Galaad se pare că s-a combinat și cu un atac egiptean în Transiordania, căci probabil egiptenii se ascund în Biblie sub denumirea de filistenii (Jud. X, 7), în această epocă. Cetățile din Transiordania în tot timpul dominației egiptene în Palestina nu apar ca ocupate. Numai într-o inscripție de la Ramses II, ca urmare a unei campanii, care însă nu se poate data mai precis în timp, sînt enumerate: Edom, Moab și Dibon. Alte inscripții vorbesc de cucerirea țării Șasu (Edom, Moab) și o stelă s-a găsit la Balua în Moab⁴⁶.

h) Încercarea evreilor de a îndepărta după moartea lui Ramses II, dominația egipteană din munții Efraim a dus la contra acțiunea acestora, cu rezultatele cunoscute din stela din anul al 5-lea (1220) a lui Merneptah. Dar se pare că peste puțin timp evreii vor reuși în acțiunile lor și judecătorii apar din nou în munții Efraim. Acum sînt amintiți: Ibțan, Elon și Abdon, originari din zona centrală a Canaanului.

Datele istorice ale cronologiei sînt confirmate și de descoperirile arheologice. Cetatea Ierihon, exista la cca 1500 și Hațorul la cca 1400. Ierihonul a fost distrus între 1375—1350, probabil de populațiile de păstori de la est de Iordan. De asemenea, săpăturile întreprinse la Balata, pe locul unde a fost Migdal-Sihem, au dus la descoperirea unei cetăți din epoca bronzului mijlociu cu un palat ce a fost distrus la cca 1650. În scurt timp cetatea este refăcută și pe locul palatului s-a ridicat un templu. Probabil sînt rămășițele templului lui Baal-Berit (Jud. IX, 46), care avea ziduri groase de circa 4—5 m, ceea ce explică de ce locuitorii din Sihem s-au refugiat în el. Sihemul este amintit în scrisorile de la Tell el-Amarna (cca 1375—1344) și este distrus de Abimelec după 1300.

44. A. G. Barrois, *Manuel d'archéologie biblique*, vol. II, Paris, 1953, p. 92; R. Giveon, *Les bédouins Shesou des documents égyptiens*, Leiden, 1971, p. 60—65.

45. R. O. Faulkner, C.A.H., f. 52, p. 12—14.

46. H. Jensen, *Die Schrift in Vergangenheit und Gegenwart*, Berlin, 1958, p. 260; M. Ottosson, *Gilead. Tradition and History*, Lund, 1969, p. 180. 189; R. Giveon, *op. cit.*, p. 98—115, 202—204, 235—236.

Din descoperirile făcute la Balata rezultă că templul a fost distrus de egipteni la cca 1550 și apoi părăsit. Este refăcut la cca 1450, reconstruit la cca 1300, cu orientarea schimbată, și distrus la începutul secolului al XII-lea de filistenii și de la care nu s-a găsit ceramică, care să li se poată atribui. După cca 1200 cetatea rămâne părăsită pînă la cca 1000⁴⁷, deci exact în perioada cînd ea ar fi trebuit să existe după cronologia actuală.

Numeroasele ocupații ale popoarelor de păstori (moabiți, amoniți, amaleciți, madianiți, arabi) în Palestina sînt confirmate indirect de inscripțiile egiptene, ce se referă la luptele duse de la Tutmes II la Ramses III, cu populația șasu. denumirea colectivă a acestor popoare⁴⁸.

7. *Canaanul în epoca Imperiului Mijlociu egiptean. Voievozii de trib.* Pentru epoca cca 2000—1500, posterioară judecătorului Otniel, care a fost în parte contemporan cu Iosua, rezultă că în Biblie avem o lipsă de documentație (hiatus), cam de aceleași proporții cu cea din epoca șederii în Egipt. Acest fapt se datorește destrămării uniunii triburilor după moartea lui Otniel și dispariției judecătorilor. Triburile evreilor fiind conduse de voievozi proprii, faptele au caracter local și nefiind importante pentru tot poporul, nu sînt consemnate.

Tradiția a păstrat doar cîteva fapte mai importante din această epocă, petrecute în viața poporului evreu. Însă consemnarea lor nu s-a făcut totdeauna în ordine cronologică.

a) După moartea lui Iosua, care reușise să înfrîngă dominația amoree din Palestina, a început cucerirea și ocuparea efectivă de către triburi a teritoriilor (Jud. I, 1), rezultate la împărțirea ce a avut loc la Silo (Ios. XVIII, 10).

b) După moartea lui Otniel, prin dispersarea triburilor, uniunea s-a dezmembrat. Triburile erau independente și conduse de voievozi și bătrîni, cum rezultă din unele paragrafe din Biblie (Ios. XXII, 14, 30, 32; Jud. XIX, 29, XX, 2; XXI, 24, 25). Judecătorii vor reapare ca o necesitate atunci cînd evreii sub Imperiul Nou vor fi sub amenințarea de a fi cuceriiți de egipteni. Acum ei au conducerea însă numai peste puține triburi și vor încerca să le unifice pe toate, însă fără succes. Ţelul lor va fi realizat de regii evrei.

c) O parte din tribul Dan a părăsit înainte de cca 2000 teritoriul din centrul Canaanului și a migrat spre nord în regiunea Laiș (Jud. VIII, 27—30).

d) După moartea lui Iosua și Eleazar (Iosua XXIV, 29, 33) sub Fineas, deci înainte de cca 2000, are loc împăcarea triburilor de la apus cu cele de la răsărit de Iordan (Ios. XXII, 30).

e) Tribul Veniamin înainte de cca 2000, a fost exterminat în cea mai mare parte (Jud. XX, 46—48), dar ulterior s-a refăcut (Jud. XX, 13—23).

f) Unele cetăți ca: Ierusalim, Ghezer, Afec, Taanac, Meghiddo ș.a., care sub Iosua fuseseră cucerite (Ios. XII, 9—24), ulterior și-au recăpătat independența.

g) Triburile evreiești ce trăiau în zonele neafectate de dominația egipteană, cu încetul s-au împărțit în două grupări separate, Israel și Iuda. La aceasta a putut contribui atât configurația părții muntoase a Palestinei, munții Efraim și munții Iuda, cît și prezența la contactul dintre aceste grupări a teritoriului cetății independente a

47. L. E. Tombs, G. E. Wright, în «B.A.S.O.R.», 161, 1961, p. 11—54 și 169, 1963, p. 1—60; J. A. Callaway, în «B.A.S.O.R.», 180, 1965, p. 9—17; R. J. Bull, în «B.A.S.O.R.», 180, 1965, p. 62—33; G. E. Wright, E. F. Campbell, în «R.A.», 1965, 3, p. 415—422; R. J. Bull, E. F. Campbell, în «B.A.S.O.R.», 1968, p. 2—41. 48. R. Givon, *op. cit.*, p. 1—2, 219—232.

Ierusalimului. Această despărțire a dus și la păstrarea tradițiilor biblice separat și cu unele deosebiri între ele.

h) Printre popoarele ce trăiau în Canaan în epoca lui Iosua erau amintiți ena-chiții (Iosua XI, 21—22), care parte au fost distruși și parte au fost asimilați de popoarele vecine. Sub judecătorii noi de după Otniel ei nu mai sînt amintiți, deci au dispărut total, ca și alte populații mici mai vechi.

În epoca voievozilor se produce și răspîndirea evreilor în tot Orientul Apropiat ca: negustori, militari, agricultori ș.a. și numeroase texte îi amintesc sub numele de habiru sau SA. GAZ.

Pentru epoca veche puțin cunoscută a voievozilor, ce corespunde Imperiului Mijlociu, avem unele știri egiptene referitoare la Palestina și populația din această regiune:

a) Ca popoare importante în Canaan sînt amintite: mentiu în zona coastei, amu în partea nordică și setiu în partea centrală și sudică⁴⁹. Sub Imperiul Nou în aceleași regiuni apar kinahu, haru, amuru și habiru. Deci logic se impune identitatea dintre aceste populații.

În inscripțiile cu blesteme din epoca dinastiei a XII-a apar denumiri ca Simeon, Zebulon, Anu-Setiu rege la Ierusalim și Apiru-Anu rege la Pella în Galaad⁵⁰. Deci încă din secolul al XVIII-lea alături de setiu egiptenii cunoșteau și denumirea de apiru.

De altfel, în Mesopotamia începînd cu secolul al XX-lea denumirea de habiru devine din ce în ce mai frecventă, deci era vorba de o populație numeroasă și bine cunoscută și nu de un trib mic, care de-abia lua naștere⁵¹.

b) În inscripțiile lui Tutmes I, cînd egiptenii își întindeau cu succes dominația în Asia, se amintește de supunerea lui amu și setiu, la fel ca sub Imperiul Mijlociu⁵². Sub Tutmes III se vorbește de setiu în munții Carmel, în inscripțiile lui și de apiru la Iopa, într-o știre mai tîrzie⁵³. Cu Amenofis II știrile despre Canaan se înmulțesc și apar numai amuru și apiru. Toți cercetătorii sînt de acord că amu și amuru reprezintă aceeași populație. Dacă nu s-ar admite identificarea lui setiu cu habiru, ar rezulta că într-un interval de cel mult 30 de ani în Canaan, sub dominația egipteană, a dispărut un popor și a apărut unul nou, exact în aceleași locuri. Dar această migrație ar presupune schimbări în cultura materială, ori arheologii indică pentru această epocă o continuitate a ceramicii, deci implicit și a populației autohtone și în consecință identificarea se impune de la sine. Stratul de distrugerii din Canaan de la cca 2100 nu se poate atribui amoreilor, care erau autohtoni. ci evreilor, care veneau din Egipt și aduceau cu ei o ceramică complet nouă.

c) În povestirea lui Sinuhet se spune că acesta a fost condus spre Cheben (Biblos) de un șef de trib setiu, adică de un voievod al unui trib de evrei⁵⁴.

49. A. Moret, G. Davy, *Des clans aux empires*, Paris, 1923, p. 196, 203, 223, 247, 253—254, 265—269, 285, 290, 301, 308, 310; A. Alt, *Völker und Staaten im Frühen Altertum*, Leipzig, 1936, p. 18—23.

50. R. Dussaud, în «Syria», VIII, 1927, p. 216—233.

51. T. Sève-Söderberg, în «Orientalia Suecana», I, 1952, p. 5—14; J. R. Kupper, *op. cit.*, p. 249—259.

52. A. Moret, *Histoire ancienne*, vol. II, Paris, 1936, p. 489.

53. A. Moret, G. Davy, *op. cit.*, p. 314; *Ancient Near Eastern Texts*, p. 22—23.

54. A. Moret, *Histoire ancienne*, vol. I, Paris, 1936, p. 458—459.

d) Sub Imperiul Mijlociu textele egiptene de blesteme amintesc pe yanakim⁵⁵, care nu mai apar în documentele din Imperiul Nou, deci se confirmă dispariția lor, cum a rezultat din Biblie.

e) În aceleași texte sînt pomenite multe cetăți din Palestina, unde faraonii din Imperiul Mijlociu interveneau în nenumărate rînduri. Cu aceste cetăți desigur egiptenii au purtat lupte ca să fie amintite de ei. Printre ele apar: Ascalon, Ierusalim, Sihem, Tir, Cana, Acco, Acșaf, Mișal, Afec, Rehob, Iion, Abel, Laiș, Hațor, Bet-Șemeș, Aștarot, Pella ș.a.⁵⁶. Scarabeii de la Senusret I s-au găsit la: Bet-Șean, Meghiddo, Lachiș, Ghezer, Gaza, Sihem⁵⁷.

Majoritatea cetăților cucerite de egipteni, începînd cu Senusret I, corespund în general cu cele amintite în Biblie ca nelocuite de evrei și se găseau în aceeași zonă în care egiptenii vor avea dominația în epoca Imperiului Nou. Deci sub Imperiul Mijlociu evreii, ce se găseau în majoritate în zona munților, își păstrau în parte libertatea, dar erau uneori afectați de campaniile egiptene. În schimb au pierdut cetățile din zonele de cîmpie, cucerite sub Iosua.

8. *Concluzii generale asupra cronologiei biblice.* Ținînd seama de noile date cronologice propuse și exceptînd cele două perioade cu știri puține, dintre 2550—2150 și cca 2000—1050, rezultă că Biblia dă posibilitatea în prezent să se urmărească continuu istoria poporului evreu începînd de la cca 2800.

În linii mari avem următorul tablou cronologic:

Plecarea lui Avraam din Ur	cca 2800
Intrarea lui Avraam în Canaan și Egipt	cca 2781
Ieșirea evreilor din Egipt	cca 2575
Intrarea evreilor în Egipt	cca 2145
Judecătorii vechi. Moise	cca 2145—2105
Începerea cuceririi Canaanului sub Iosua	cca 2105
Așezarea triburilor	cca 2100—2000
Ocupația mesopotamiană	cca 2070—2062
Otniel	cca 2062—2022
Epoca vovozilor de trib	cca 2022—1493
Dominația egipteană	cca 1860—1675
Ocupația hicsosă	cca 1675—1550
Dominația egipteană	cca 1550—1176
Judecătorii noi și ocupațiile străine	cca 1493—1191
Ocupația filisteană	cca 1176—1136
Ultimii judecători: Samson, Eli, Samuil	cca 1136—1050
Saul	cca 1050—1010
David	cca 1010—970
Solomon	cca 970—930

În lumina noii cronologii se poate explica tradiția construirii cetății Ramses de către evrei. Numeroși prizonieri apiru, adică evrei, care au lucrat în Egipt sub diverși faraoni și mai ales sub Ramses II, revenind unii în Canaan au creat această legendă. Revenirea unora din prizonieri nu are însă nici o legătură cu ieșirea poporului evreu

55. A. Lods, *op. cit.*, p. 53; *The Ancient Near East*, p. 225—226.

56. A. Alt, *Die Herkunft der Hyksos in neuer Sicht*, Berlin, 1954, p. 33; *Ancient Near Eastern Texts*, p. 328—329.

57. C.F.A. Schaeffer, *op. cit.*, p. 124; S. A. Horn, în «J.N.E.S.», XXI, 1962, 1, p. 1—14.

din Egipt sub Moise. Această nouă tradiție a reușit cu timpul să înlocuiască pe cea veche, consemnată de Josephus Flavius, care precizează că evreii în Egipt au lucrat la construirea piramidelor (*Antiquitates judaicae*, II, 9)⁵⁸.

Noua cronologie pune problema reevaluării vechimii textelor biblice, care deși în majoritate în forma actuală, au fost redactate începând cu secolul al X-lea, au avut totuși la bază documente mult mai vechi⁵⁹. S-ar putea că cele mai vechi tradiții cu Elohim să fi fost consemnate în epoca lui Iosif, precum a presupus de mult J. Astruc⁶⁰.

Astăzi, cu ajutorul mașinilor electronice, se poate face o analiză critică mai aprofundată a textelor biblice și o despărțire mult mai exactă pe diferite redacții.

Prin cel de al treilea articol, se încheie prezentarea argumentelor principale ce pledează pentru o nouă bază cronologică a faptelor biblice. Se speră că ea va fi bine primită la cercetarea din țară și din străinătate*.

A. A. BOLȘACOV-GHIMPU

„SCHIMBAREA LA FAȚĂ“ A MÎNTUITORULUI HRISTOS OGLINDITĂ ÎN TRADIȚIA PATRISTICĂ ȘI CULTICĂ ORTODOXĂ

Evenimentul teofanic de pe muntele Tabor, cunoscut sub numele de Schimbarea la Față a Domnului nostru Iisus Hristos, — sărbătorită anual la 6 august, — este plin de învățăminte și de semnificații: teologice, duhovnicești. El are loc, ca fapt istoric, cam la jumătatea activității Sale, după ce săvârșise nenumărate semne și minuni care-l arătau puterea divină. Pentru Hristos, cele petrecute pe Tabor aveau să-L întărească în firea Sa omenească în vederea patimilor și jertfei de pe cruce; iar pentru Apостоii erau menite, în primul rînd să le schimbe vechea mentalitate despre mesianitatea Lui.

Cu șase zile mai înainte Mîntuitorul verificase convingerea «oamenilor» (din neamul Său) despre El, «Fiul Omului», pe Care-L credeau: Ioan Botezătorul, Ilie, Ieremia, sau unul din prooroci (Matei XVI, 13—14). Întrebați Apostolii: «*Dar voi cine ziceți că sînt*»? ei dau un răspuns «colectiv», prin gura lui Petru: «*Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu*» (Matei XVI, 16) mărturie dată de ei și alte dăți (Matei XIV, 33; Ioan VI, 69). Totuși nici ei nu-L credeau adevărat Mîntuitor de suflete, venit să moară pentru păcatele lumii, ci un «erou național», un «Mesia politic și războinic», un împărat pămîntesc care trebuia să cucerească popoarele lumii, înle-

58. Flavius Josephus, *Jüdische Altertümer*, Halle (Saale), vol. I, 1899, p. 108.

59. Dubnow, *Weltgeschichte des jüdischen Volkes*, Berlin, 1930, p. 241—256; A. Lods, *Histoire de la littérature hébraïque et juive*, Paris, 1950, p. 106—108, 178—219.

60. E. Montet, *Histoire de la Bible*, Paris, 1928, p. 14; A. Lods, *Histoire de la littérature hébraïque et juive*, p. 95.

* Lista prescurtărilor :

AJA — American Journal of Archaeology

Ar Or — Archiv Orientalní

BASOR — Bulletin of the American Schools of Oriental Research

CAH — The Cambridge Ancient History

JNES — Journal of Near Eastern Studies

RB — Revue Biblique

ZAVA — Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie.

meind «impărăția lui Israil» (Fapte I, 6; Matei XX, 21). Dovadă că, vestindu-și patimile și învierea, care justifică opera Lui mintuitoare, același Petru, luându-L de-o parte, li stă împotriva: ceea ce îi atrage aspră mustrare: «*Inapoi! Mea, Satano! Sminteală! Imi ești, că nu cugești cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor*» (Matei XVI, 23). El le spune apoi că, calea mântuirii este calea crucii și a suferinței, singura care duce la slava cerească: «*per aspera ad astra, per crucem ad lucem*».

Despre Schimbarea la Față vorbesc evangheliștii sinoptici, adăugând fiecare câte un amănunt (Matei XVII, 1—9; Marcu IX, 1—9; Luca IX, 28—36). «*Și după șase zile a luat Iisus pe Petru, pe Iacob și pe Ioan... și s-a suit pe munte înalt deosebi, ca să se roage*». Nu i-a luat pe toți Apostolii, se pare, pentru ca să nu rămână singur Iuda, care avea să-L vîndă, el nefiind vrednic de «vedenia» de pe Tabor.

«*Și pe cînd se ruga El*» (Luca IX, 30) *s-a schimbat la față înaintea lor și a strălucit fața Lui ca soarele, iar hainele Lui s-au făcut albe ca lumina*. Înțelegem, din această relatare, că Schimbarea la Față a Domnului a fost urmarea rugăciunii Lui și ea constituie răspunsul dat de sus, de Tatăl, la această rugăciune. Lumina ce l-a cunrins toată ființa — lăuntrică și exterioară — era prima arătare spectaculoasă a Dumnezeirii lui Hristos. Proprie Dumnezeirii, lumina slavei se împărtășește slujitorilor Domnului și credincioșilor învredniciți de ea. Schimbarea la Față era mărturia negrăită a Tatălui, avînd două categorii de martori: cerești (Moise și Ilie) și pămîntești (cei trei Apostoli). Dar nici aceasta nu i-a încredințat deplin de Dumnezeire și Mesianitatea lui Hristos, dovadă că Apostolii propun facerea celor trei colibe pentru El, pentru Moise și pentru Ilie, pentru rămînerea lor pe pămînt. Și tocmai pentru că nu puteau înțelege nici misiunea Lui, nici pe a lor, de aceea Hristos le interzice celor trei Apostoli să facă cunoscut această «vedenie», pînă după învierea Sa din morți și după Pogorîrea Duhului Sfînt, care avea să-i lumineze și să-i facă a o înțelege deplin.

Cei doi bărbați — Moise și Ilie — «arătîndu-se în slavă vorbeau (cu Iisus) de sfîrșitul (Lui) care avea să se întîmple în Ierusalim» — ceea ce dovedește că morții păstrează o conștiință perfectă (Cf. Luca XVI, 20—31) — Petru și cei cu el, dormitînd, cînd s-au deșteptat și au văzut slava Lui, s-au spăimîntat și au căzut cu fețele la pămînt, umbrîndu-i norul. «Trupul Domnului pe Tabor, deși stălucea mai mult ca soarele, nu era văzut de cei de la poalele muntelui. Lumina aceasta și cele din ea devin vizibile numai celor ce au primit ei înșiși această lumină, precum lumina fizică și cele din ea sînt văzute de cei ce au în ochii lor lumina fizică» (D. Stăniloae, *Invățătura despre Maica Domnului la ortodocși și catolici*, în «Ortodoxia», nr. 4/950, p. 599).

Mîntuitorul afirmase despre Sine: «Eu sînt lumina lumii. Cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții» (Ioan VIII, 12). Și tot El spusese și Apostolilor: «Voi sînteți lumina lumii» (Matei V, 14). Cu toate acestea, ei n-au putut deveni «lumina lumii» pînă ce nu «s-a săvîrșit» (Ioan XIX, 30) jertfa răscumpărătoare pe cruce și proslăvirea Domnului, pietre de temelie ale Bisericii, și pînă nu i-a luminat Duhul Sfînt la Cincizecime, cu «lîmbile Lui ca de foc». Abia de atunci înainte aveau să înțeleagă Mesianitatea lui Hristos, semnificațiile Schimbării la Față și misiunea lor universală și a Bisericii, peste veacuri, ca învățătoare, sfințitoare și călăuzitoare spre mîntuire, îmbunătățire, sau desăvîrșire și viața veșnică.

Clement Alexandrinul, referindu-se la momentul Schimbării la Față a Domnului, afirmă tocmai misiunea universală a Bisericii în lume, spunînd: «Cînd Hristos s-a arătat Apostolilor în slavă pe Tabor n-a făcut-o pentru El, ci pentru Biserica Sa, care

este «neamul ales», ca să învețe (să sfințească și călăuzească) mai departe lumea, după ieșirea Lui din ea» (*Părți alese*, P.G., IX, 659). Odată luminați Apostolii — și după ei succesorii lor în har, slujitorii Bisericii, au luminat treptat lumea cu învățăturile Evangheliei, au sfințit-o prin cultul liturgic și prin Tainele Bisericii, smulgându-i pe oameni din întunericul neștiinței, al idolatriei, al superstițiilor, obscurantismului și practicilor magiei negre, precum și a misticismului bolnav etc.

Schimbarea la Față este unul din actele împărătești ale Mîntuitorului — ca și întemeierea Împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, Biserica Sa, alungarea demonilor, iertarea păcatelor, Pogorîrea Lui la iad, Învierea, Înălțarea și A doua Venire a Sa pe norii cerului, cînd va apare ca Împărat-Judecător al celor vii și al celor morți. Pe Tabor, Domnul Hristos a pus în lumină amîndouă firile care lucrau împreună, unite în Persoana Sa, «neamestecat și neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit». El s-a rugat, ca Om, dar ca Dumnezeu s-a schimbat la față, arătîndu-și lumina și slava cerească, de Dumnezeu și Împărat. De aci învățăm că opera de răscumpărare și de mîntuire a lumii a săvîrșit-o prin cele două firi, care au lucrat unit, prin întreita Sa slujire, ca : Învățător sau Prooroc, ca Împărat și ca Arhiereu sau preot. Prin ele s-a urmărit deopotrivă, împăcarea oamenilor cu Dumnezeu, ridicîndu-l pe om la starea dinții, redîndu-i sfințenia și mai presus de aceasta, la îndumnezeirea lui, făcîndu-l părtaș dumnezeieștii Lui firi (II Petru I, 4). Odată cu El s-a înnoit și firea înconjurătoare.

Sfîntul Atanasie cel Mare, într-una din cuvîntările sale, arată lîmpede acestă conlucrare, prezentînd Schimbarea la Față ca descoperire a firii divine a lui Hristos. «Izbăvirea și de boale și de oboseli trupești — zice el — ca și de pericolele suflului este lucrarea Dumnezeirii Lui. Cînd se botează, ca Om, — de către Ioan — «Cel ce n-a făcut păcat, nici nu s-a aflat vicleșug în gura Lui», face ispășirea trupului pentru noi. Cînd poruncește Apostolilor să boteze toate neamurile în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh (Matei XXVIII, 19) aceasta convine puterii Lui divine. Cînd își pleacă genunchii și se roagă, ca Om, este mărturia trupului pentru noi. Cînd se schimbă la față pe munte, arătîndu-și slava, — Petru, Iacob și Ioan neputînd suporta slava fețele și genunchii li se pleacă la pămînt din pricina slavei Dumnezeirii (Lui) — puterea este a Cuvîntului (divin). Cînd întărește pe Apostoli, zicînd : «Nu vă temeți de cei ceucid trupul, dar suflul nu-l pot ucide» (Matei X, 28) este din îndemnul tainic și puternic al Dumnezeirii. Cînd cere moartea este sfiala trupului. Căci înainte de căderea lui Adam nu era nici înrîstare, nici sfială, nici trudă, nici foame, nici moarte» (*Marea Cuvîntare despre credință, împotriva lui Macedonie*, P.G., XXVII, col. 1277).

Sfîntul Grigorie Teologul lămurește, de asemenea, conlucrarea firilor Domnului, scoțînd în evidență pe alocurea și slujirile Lui, spunînd : «Hristos a fost botezat, ca Om, dar ca Dumnezeu a iertat păcatele, neavînd trebuință de curățire, ci ca să sfințească apele; a fost ispitit ca Om, dar a biruit (pe ispititor) ca Dumnezeu și a poruncit să îndrăznim că El a biruit lumea (ispitele ei); a flămînzit, dar a săturat mii de oameni și însuși este «Pîinea vieții» și «Pîinea cea cerească»; a însetat, dar a zis : «De însetează cineva, să vină la Mine și să bea», ca să facă pe cei ce cred să curgă ca pîraiele (apa cea vie în inimile lor); a obosit, dar El este odihna celor osteniți și împovărați (Matei XI, 28).

A fost cuprins de somn, dar pe mare se trezește și ceartă vînturile și mergînd pe apă, ridică pe Petru care se afunda; plătește dajdie statirul din pește, dar este Împăratul celor care-l cer aceasta. Este lepădat, dar nu se aprinde de mînie. Este

numit demoniac și samarinean, dar alungă demonii și salvează pe cel atacat de tilhari când coboară spre Ierihon. Este alungat cu pietre, dar nu se minie; se roagă (ca Om) și Arhiereu (Ioan XVII), dar ascultă rugăciunile altora (ca Dumnezeu); lăcrimează, dar oprește lacrimile altora; întreabă unde este Lazăr, căci era Om, dar înviază pe Lazăr căci era Dumnezeu. A fost vindut cu preț de nimic (30 de arginți), dar răscumpără lumea cu preț scump, prin Singele Său. A fost ca o oaie fără glas, dar este Cuvîntul vestit prin gura celui ce strigă în pustie. Ca un Miel spre junghiere se aduce (jertfă pe cruce, jertfind ca Arhiereu), dar păstorește lumea întreagă. A fost cuprins de oboseală și rănit, dar vindecă toată boala și toată neputința. Este ridicat și tînut pe lemnul Crucii, dar prin lemn aduce restituirea vieții; ba, mintuiește și pe tilharul de lângă El și întunecă tot ce se vede. Este adăpat cu oțet și hrănit cu fiere, dar preface apa în vin, alungă amărăciunea și taie pofta cea rea. Își dă sufletul, dar are putere să-l ia iarăși. Se rupe catapeteasma templului (arătînd cele de sus) și pietrele se despică (mormintele se deschid), dar înviază morții (din morminte). El moare (ca Om), dar înviază (ca Dumnezeu) și înviază și pe alții și prin moartea Sa nimicește moartea. Este îngropat, dar înviază. Coboară la iad (ca Împărat biruitor), dar slobozește sufletele de acolo, pe care le urcă în ceruri; și iarăși va să vină să judece vii și morții» (*Cuvîntarea XXIX, teologica II, P.G., XXVI, 100 C—101 A*).

Din explicațiile celor doi Sfinți Părinți reiese că firea dumnezeiască a schimbat la față firea omenească a lui Hristos și a îndumnezeit-o, ridicînd-o la cer; și tot așa a lucrat ea la înfierea, transfigurarea și îndumnezeirea oamenilor prin harul și lucrarea Sfîntului Duh, în Sfintele Taine rînduite de El în Biserică.

Fiul lui Dumnezeu devenit și Fiul Omului venea să mintuiască omul în totalitatea lui — cu sufletul și cu trupul — ridicîndu-l din starea de păcat și de stricăciune, la cea de împăcare cu Dumnezeu și de îndumnezeire, deci la nemurire. În acest sens explică și Sfîntul Proclu al Constantinopolului, cînd zice: «Domnul Hristos nu s-a schimbat în zadar la față, ci ca să ne arate schimbarea cea viitoare a firii noastre și a Doua Venire (a Lui) ce va să fie cu îngerii pe nori întru lumină» (*Cuvînt la Schimbarea la Față a Domnului Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. P.G., LXV, 764—772, trad. Pr. D. Fecioru, «Mitropolia Olteniei», nr. 7—8/1965, p. 692*).

De altfel, despre schimbarea trupurilor din stricăcioase și muritoare în nestricăcioase și nemuritoare, lămurește Sfîntul Apostol Pavel — cel care a fost răpit pînă în al treilea cer (II Corințeni XII, 1—4), cînd vorbește despre învierea morților, astfel: «Iată vă spun taină: Nu toți vom muri, dar toți ne vom schimba...; că morții vor învia nestricăcioși și noi (cei aflați atunci în viață) ne vom schimba» (I Corințeni XV, 15—52). Sau cum afirmă în alt loc: «...Că noi cei vii, cei rămași pînă la Venirea Domnului, nu vom lua înaintea celor adormiți... ci, ...cînd Domnul... se va pogori din cer și cei morți întru Hristos vor învia înții. După aceea noi cei vii, care vom fi rămași, vom fi răpiți în nori împreună cu ei, întru întîmpinarea Domnului în văzduh și așa vom fi pururea cu Domnul» (I Tesaloniceni IV, 15—17). Atunci, «Dreptii vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui» (Matei XIII, 43).

Din experiența creștinilor cu viață duhovnicească îmbunătățită, s-a văzut că chiar în această viață unii au fost luminați și schimbați la față, fie în momentul rugăciunii, cînd se rugau, fie cînd se împărțeau, sau săvîrșeau Sfînta Liturghie. Căci Dumnezeu a pus în rugăciune și în Taina Sfîntei Împărțșiri un har și o putere de transfigurare, de luminare a chipului omnesc. Exemple de schimbare la față prin rugăciune este însuși Mîntuitorul pe Tabor și în grădina Ghetsimani, unde îngerul I

s-a arătat ca să-L întărească (Luca XXI, 43). Cartea «Faptele Apostolilor» (VI, 15) ne spune că Sfântul Arhidiacon Ștefan, întâiul mucenic, pe cînd se ruga, «a fost văzută fața lui ca o față de inger». Sfântul Serafim de Sarov, în rugăciune, era cuprins de lumină strălucitoare care-i acoperea toată ființa.

Sfântul Dionisie Areopagitul, Sfântul Sava și Sfântul Simeon Noul Teolog, cînd liturghiseau și se împărțeau erau văzuți de credincioși cum se schimbau la față, strălucind, luminați de o mare lumină. Sfântul Eftimie cel Mare vedea cum se lumineau fețele celor care se împărțeau cu vrednicie (*Proloage* la 24 Decembrie). La fel și Sfântul Pavel cel smerit. «Dacă fața lui Moise — zice un mare predicator — strălucea alit de mult numai pentru că a vorbit cu Dumnezeu, apoi cît trebuie să strălucească sufletul aceluia care se împărțeste cu Trupul și Singele lui Hristos în preacuratele Taine? Sfântul Ioan Hrisostom afirmă că demonii tremură și fug la vederea unuia care se împărțeste» (Ilie Miniati, *Didahii și Predici*, trad. de Pr. D. Fecioru, București, 1945, p. 376).

Dacă prin rugăciune vorbim cu Dumnezeu, ne luminăm, prin Sfînta Împărtașanie ne facem concorporali cu Hristos, Care fiind Lumină ne face părtași acestei Lumini și Dumnezeirii Lui (Cf. II Petru I, 4). Fiindcă ne împărtașim cu același Trup al lui Hristos luat din Sfînta Fecioară Maria, Trup cu care s-a schimbat la față, cu care a pătimit și s-a îngropat, cu care a înviat și s-a înălțat la cer. Prin această Taină primim același har pe care l-a avut Mîntuitorul și ca Dumnezeu și ca Om, har care ne stimulează în toate acțiunile noastre.

Sfîntul Simeon Noul Teolog atribuie Sfîntei Împărtașanii puterea de transfigurare și de innoire. Căci iată ce spune în *Rugăciunea a 7-a de la Rînduiala Sfîntei Împărtașiri*: «Din buze spurcate, din inimă pîngărită, din limbă necurată, din suflet spurcat, primește-mi rugăciunea Hristoase al meu... Iartă-mi greșelele și-mi dă îndreptare ... încît cu inimă curată, cu gînd infrișat și cu sufletul smerit să mă împărtașesc cu tainele Tale cele preacurate și preasfinte, cu care se îndumnezeiește și se face viu tot cel ce mîncă și bea din ele cu inimă curată (Trupul și Singele Tău)... Cu totul adevărat este ... că cel ce se împărtașește cu Darurile cele dumnezeiești și îndumnezeitoare, nu este singur, ci cu Tine Hristoase al meu, Cea ce ești din Lumina cea cu trei străluciri, care luminează lumea ..., și care pe cei ce cu fierbinte (căldură n.n.) se pocăiesc, cu mila îndurării îi curățești și îi luminezi și cu Lumina îi unești, părtași Dumnezeirii Tale făcîndu-i ... și vorbești cu ei de multe ori...» (*Liturghier*, București, 1967, p. 293—294).

Ideile din Evanghelie, despre Schimbarea la Față, ale Sfinților Părinți și ale scriitorilor bisericești, au pătruns în cîntările cultice ale Bisericii Ortodoxe, scoțînd în evidență unele sau altele din multiplele semnificații ale Transfigurării.

Astfel, unele vād în ea descoperirea Sfîntei Treimi, sau numai a Dumnezeirii lui Hristos. «Cea ce este Lumină mai înainte de soare, Hristoase, astăzi în muntele Taborului, cu taină chipul Treimei l-a arătat»... (*Marea Stihiră de la Litie*, Mineiul la 6 august). Și tot în această cîntare se spune că Hristos, schimbîndu-se la față, ca Unul Care stăpînește peste cei vii și peste cei morți; «...A adus pe cei mari dintre prooroci, pe Moise și pe Ilie, ca să mărturisească Dumnezeirea Lui». Aceeași idee se află și în alte imne: «...Și, vorbind împreună cu Moise și cu Ilie a arătat că El stăpînește peste cei vii și peste cei morți. Și cum că Cel ce a grăit de demult prin Lege și prin prooroci este Dumnezeu, Căruia și glasul Tatălui i-a mărturisit din nor luminos, zicînd: «Pe Acesta să-L ascultați». Care va prăda iadul prin Cruce, și va dăru

morților viață veșnică» (*Stihira 3, Vecernià Mare*). Sau alta : «Cela ce ții viața și stăpânești moartea, ai pus de față pe Moise și pe Ilie care au mărturisit a Ta Dumnezeu» (*Peasna 5-a*).

Una din cîntările Praznicului înțelege Schimbarea la Față ca o anticipare a învierii Domnului, zicînd : «Mai-nainte inchipuind învierea Ta Hristoase Dumnezeule, luînd pe Ucenicii Tăi... Te-ai schimbat la față. Atunci muntele Tobor s-a acoperit cu lumină, iar ucenicii Tăi Cuvinte s-au aruncat cu fețele la pămînt, nesuferind să vadă chipul cel nevăzut» (*Slava Vecerniei*). O altă cîntare vorbește aci de a doua Venire a Lui : «Ca să arăți luminat cea negrăită a Ta a doua Venire (pogorîre), ca să te faci văzut Dumnezeu cel prea înalt... în Tabor ai strălucit (Hristoase) negrăit Apostolilor, lui Moise și lui Ilie» (*Peasna 9-a*).

Imnologia au descifrat în fenomenul Transfigurării și sensul de luminarea și sfințirea lumii și a îndumnezeirii oamenilor. «Cela ce cu lumina Ta ai sfințit toată lumea, în munte înalt Te-ai schimbat la față Bunule, arătînd Ucenicilor puterea Ta, că mințuiești lumea din călcarea poruncii ... și ai arătat Ucenicilor Tăi slava Dumnezeirii Tale» (*Stihira la Litie*). Sau, alta : «Întru slavă neapropiată arătîndu-le negrăit peste muntele Taborului, Lumina cea necuprînsă și neapusă, Raza Tatălui, a luminat făptura și a îndumnezeit pe oameni cei ce cîntă : Binecuvîntați toate lucrurile Domnului pe Domnul» (*Irmos 2, Peasna 9*).

Schimbarea la față, prin lumina ei transformatoare avea să lucreze treptat asupra Apostolilor înlăturîndu-le spaima și greutatea înțelegerii atît a misiunii lor, cît și pe aceea a ridicării trupului omenesc, din stricăciune și păcat la starea de îndumnezeire. Despre aceasta Petru cel îndoielnic și greu la înțelegere, după ce s-a luminat, a scris creștinilor : «...v-ați lăcut părtași ai dumnezezeștii firi» (II Petru I, 4), prin primirea harului divin în Sfintele Taine. În acest sens unele cîntări, subliniază schimbarea firii omenești. «Schimbîndu-se la față (Hristos) ... a arătat frumusețea chipului cea dintîi, ridicînd întru Sine ființa omenească» (*Stihoavna Vecerniei*). Iar în alta : «Astăzi Hristos în muntele Taborului a schimbat firea lui Adam cea negrăită, luminînd-o cu dumnezeiasca lucrare (*Stihoavna Vecerniei mici*).

Sînt însă și cîntări care exprimă adevărate rugăciuni de cerere, sau de preamărire, precum : «Schimbatu-Te-ai la față în munte Hristoase Dumnezeule, arătînd Ucenicilor Tăi slava Ta pe cît li se putea. Strălucescă și nouă păcătoșilor lumina Ta cea pururea fiitoare. Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Dătătorule de lumină, slavă Ție» (*Troparul Schimbării la Față*); Sau, cea din *Axion* : «Mărește sufletul meu pe Cel ce s-a schimbat la față pe muntele Tabor...» etc.

Condiția esențială de luminarea, innoirea, restaurarea și îndumnezeirea omului credincios este porunca ascultării de Cel transfigurat : «Pe Acesta să-L ascultați». Ascultarea de Iisus înseamnă ascultarea de Tatăl și este condiționată de ascultarea de Apostoli și de Biserică, sau de slujitorii ei, succesorii lor în har și misiune. Căci al Lui este cuvîntul : «Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă ; și cel ce se leapădă de voi, de Mine se leapădă, iar cel ce se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a trimis pe Mine» (Luca X, 16 ; cf. Matei X, 40).

Ascultarea de El și de ei înseamnă călăuzirea după învățătura Lui și a Apostolilor cuprînsă în Sfintele lor scrieri și în Sfînta Tradiție. Înseamnă ascultare de autoritățile sau conducătorii Bisericii și ai Statului, după exemplul și îndemnul Mîntuitorului, Care a poruncit : «Dați Cezarului cele ale Cezarului, și lui Dumnezeu cele ale lui Dumnezeu» (Matei XXII, 21). Iar Apostolii îndeamnă : «Tot sufletul să se supună

stăpînirilor mai înalte, căci... de la Dumnezeu sînt rinduite... spre binele tuturor» (Romani XIII, 1, 4; cf. I Petru II, 14). Mîntuitorul a făcut ascultare de ele pînă la moarte. Ascultarea de ele nu se rezumă la respectarea pasivă a legilor și rînduielilor de Stat, ci înseamnă participare activă la toate inițiativele și eforturile Conducătorilor și ale întregului popor la înălțarea și înfrumusețarea scumpei noastre Patrii.

Harul Schimbării la Față a Domnului este cel al conlucrării omului cu Dumnezeu, alături de înnoirea sa spirituală cit și la apărarea și înfrumusețarea naturii și mediului înconjurător. Frățietatea crează egalitatea și impune spiritul de într-ajutorare față de toți oamenii. Strîns unit cu aceste principii este și cel al dreptății sociale, după care toți oamenii sînt egal îndreptățiți a beneficia de toate bunurile materiale și spirituale ale lumii. După învățătura Evangheliei toate bunurile materiale aparțin lui Dumnezeu și poporului care le crează, încredințate oamenilor spre folosul tuturor. Așa au înțeles-o primii creștini, cînd cei avuți își vindeau tot ce aveau și le depuneau «la picioarele Apostolilor», iar ei le distribuiau după nevoile fiecăruia, alcătuiind astfel prima comunitate «de obște» (Fapte II, 42—46; IV, 34—35).

Sfîntul Ioan Gură de Aur descriînd-o, spune: «Aceasta era o viață îngerească, a spune că nimic nu este al său. Aici este smulsă rădăcina rezelor și au dovedit din cele ce au făcut, că ei au ascultat de cuvîntul care zice: «mîntuiți-vă de acest neam sucit». Vezi evlavie sporită? Ofereau avuțiile și se bucurau; și era mare desfătare, căci mai mari erau bunurile (spirituale) pe care le primeau. Nimeni nu mostra, nimeni nu invidia; nu exista nici un dispreț și nici un disprețuit. Ca niște copii se socoteau că trebuie să fie instruiți; ca niște prunci, așa erau înclinați spre ascultare. Nu era nici un viclean, nici un rău. Nu exista acest cuvînt rece: al meu și al tău. Pentru aceea era bucurie la agapă (masa frățească). Nimeni nu pretindea că mîncă din ale sale; nimeni ca din cele străine, deși pare un paradox aceasta. Și nici nu socoteau că le sînt străine, bunurile fraților, căci erau ale Domnului. Nici pe cele proprii ca ale lor, ci ca ale fraților. Nici săracul nu se rușina, nici bogatul nu se mîndrea. Aceasta era bucuria» (*Omilia VII la Faptele Apostolilor*, P.G., LX, 65—66).

O înnoire s-a adus și familiei, punînd-o pe noi temeuri: al dragostei mutuale și al liberului consimțămînt. Căci femeia a fost scoasă din starea de sclavie — din păgînism — și de semisclavie. Prin binecuvîntarea Bisericii, căsătoria este ridicată la rangul de Taină sfințită, iar soții egali și «împreună moștenitori ai harului vieții». Prin lucrarea Sa Mîntuitorul a sfințit și munca înălțată la treapta de virtute. Munca este mijloc de existență, dar și de mîntuire (cf. Filip II, 12). Cei ce trîndăvesc, sau huzuresc n-au dreptul la hrană (cf. II Tesloniceni III, 10). De la Hristos, munca a devenit ceea ce era înainte de căderea omului: un act liber de exercitarea forțelor fizice și spirituale, cu care a fost înzestrat de Creator, spre formarea caracterului. Nimeni nu muncește numai pentru sine, ci și pentru comunitatea în care trăiește. Și cînd munca este făcută din dragoste și pasiune, ea dă omului cele mai mari satisfacții, spirituale și obștești.

Dintru început omul a fost înfrățit cu toată făptura — însuflețită și nefînsuflețită cu pămîntul, apele, cerul și toate cele ce sînt în ele. Căderea lui Adam a afectat însă întreaga «zidire», care fiind și ea supusă stricăciunii, — urmînd soarta omului — «suspina împreună, așteptînd înfierea (lui) și slobozirea ei» (Romani VIII, 20—23). Sfîntul Ioan Gură de Aur, înțelînd acest text, înțelege prin «întreaga Zidire» (făptură), «cerul și pămîntul». «Pentru tine (omule) — zice el — zidirea a suferit (stricăciune). Fiîndcă ai luat (prin cădere) trup muritor și supus prefacerii, de aceea și

pământul a primit blestemul și a produs splni și pământă. Cum că și cerul împreună cu pământul se zburciumă spre a trece la o soartă mai bună, ascultă ce zice proorocul : «Acelea (cerul și pământul) vor pieri și se vor schimba» (Psalm CI, 27). Nu e vorba de o pieire totală (a făpturii), și nici oamenii nu vor suferi o pieire desăvârșită, ci una temporală, prin care vor trece în nestrucăciune ca și zidirea întreagă... Adică, făptura nu va mai fi stricăcioasă, ci va urma frumusețea trupului Tău» (*Omilia XV la Romani*, trad. Arhim. Teodosie Atanasiu, București, 1906, p. 236—237). Această frumusețe și schimbare în lumină, va avea loc când : «Drepții vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui» (Matei XIII, 43). Despre această lume ideală vorbește și Sfântul Apostol Petru, când zice : «*Noi așteptăm ceruri noi și pământ nou în care locuiește dreptatea*» (II Petru III, 13).

Cu venirea Mîntuitorului, efectele binefăcătoare ale Transfigurării și Răscumpărării s-au extins și asupra naturii, a întregii firii și ea a început a se simți iarăși înfrățită cu omul. Acest lucru se constată prin participarea ei la momentele din viața și activitatea Lui. La nașterea Sa, cerul s-a luminat, îngerii s-au pogorît vestind păstorilor și cîntînd mesajul păcii și bunăvoinii între oameni. În Betleem, L-au primit, ca Prunc, în ieslea lor, dobitoacele și L-au încălzit cu suflarea lor. La botezul Lui, apa Iordanului L-a spălat și cerurile s-au deschis. Mai apoi, apa mării, L-a purtat pe spatele ei, mergînd ca pe uscat, iar pe Petru îl învăluia. S-a odihnit în corabie și la glasul Său furtuna s-a potolit. La patimile Domnului, toate stihiiile firii și cosmosul însuși s-au întristat : că pământul s-a cutremurat, catapeteasma templului s-a rupt în două ; cerul s-a întunecat, căci soarele nu și-a mai dat lumina ; pietrele mormintelor s-au deschis și multe trupuri de sfinți adormiți s-au sculat (cf. Matei XXVII, 45—52). În schimb, la Învierea și Înălțarea Sa la cer, toate s-au veselit și norii cerului L-au purtat de-a dreapta Tatălui.

Mîntuitorul a iubit natura, servindu-se de elementele și de produsele ei. Binecuvîntează apa și o preface în vin, la nunta din Cana ; peștele îi servește statirul pe care-l plătește dajdie Cezarului ; înmulțește cele cinci pîini și cei doi pești și satură cu ei mulțimile ; îi plac lanurile cu grâu, câmpiile înverzite, livezile cu pomi și grădinile cu flori, pe care le amintește în parabolele Sale. La Cina cea de Taină binecuvîntează pîinea și vinul, ca o anticipare a prefacerii lor în Trupul și Sângele Lui și le rînduiește ca elemente materiale la Taina Sfintei Euharistii, sau a Sfintei Împărțășanii, cum a rînduit și apa la Taina Botezului, așezate pentru renașterea și îndumnezeirea omului, prin harul lor

Această putere de transformare și de innoire a omului și a elementelor firii, prin harul și lucrarea Sfîntului Duh, a trecut-o Mîntuitorul Bisericii întemeiată de El, pentru a purta peste veacuri — prin slujitorii Ei — întreita Lui slujire de a învăța, a sfinți și a călăuzi lumea pe calea mîntuirii. Urmărind sfințirea și formarea omului nou prin harul lui Hristos și învățătura Lui, Biserica face din credincioșii Ei și buni fii ai Patriei, conștiințioși în muncă, drepți, cinstiți, frățelnici și pașnici, iubitori de Patrie și de progres. Pentru că și : «Progresul este un semn al harului Creatorului, iar umanismul nou trebuie considerat ca parte integrantă din mîntuirea lui Hristos. Întrucît mîntuirea nu trebuie înțeleasă numai ca iertare a păcatelor, ci și ca o trecere la o viață nouă, mai umană, și ca o renaștere pe care o săvîrșește Creatorul în colaborare cu omul, pe care l-a așezat stăpîn al întregii zidiri. Căci Evanghelia nu se preocupă numai de mîntuirea personală, ci ea are dimensiuni universale și cosmice» (Nikos Nissiotis, *Problema omului în cadrul antropologiei contemporane*, Rev. «Contacts», XXII année, nr. 69, I trim., 1970, «Glasul Bisericii», nr. 5—6/1970, p. 189).

Natura, care este cartea deschisă a înțelepciunii dumnezeiești, prin înfierea omului a redevenit prietenul lui credincios și sprijin în formarea valorilor spirituale. Ea influențează și însoțește pe om la bucurie și la întristare. Ea îl atrage spre frumusețile sale înălțătoare și odihnitoare și-l predispune la meditare. Să ne gândim numai la locașurile de evlavie și de reculegere — minăstirile și bisericile — așezate de ziditorii lor în locurile cele mai pitorești și mai înălțătoare ale naturii, devenite astăzi puncte turistice atrăgătoare și locuri de reconfortare plăcute.

Această natură atât de binecuvântată de Dumnezeu și de folositoare omului, vitală pentru el, prin mijloacele civilizației de azi și ale tehnicii moderne — cu bombe atomice și cu hidrogen, cu putere de distrugere în masă — afectează grav toate bunurile materiale și spirituale, punând în primejdie viața omului, a lumii și chiar a Terrei. Oamenii de știință se străduiesc să smulgă și să descifreze tainele naturii, spre a-i exploata toate resursele — solului, subsolului, apelor și chiar ale sistemului solar — spre a le pune în folosul omenirii; iar alții — voit, sau inconștient — le distrug. Se nimicesc imense bogății naturale și bunuri create de mîna, sau mintea omului, pricinuindu-se pagube incalculabile. Unele dispar prin războaiele nedrepte — de cotorpire și de subjugare —; iar altele prin infectarea apelor — cu reziduurile industriale ale fabricilor — prin poluarea aerului, prin incendii, sau distrugeri prin materiale explozive, etc. Cînd la acestea — care provin din vina oamenilor — se mai adaugă și calamitățile naturii: inundații, pîrjoluri din incendiile solare, sau seceta etc. care distrug recolte imense, păduri seculare și bunuri create de om, ne dăm seama cît de imperioasă este datoria fiecărui cetățean al lumii a se ridica cu voință hotărîtă și a lupta din răsputeri împotriva tuturor acestor mijloace de distrugere, sau numai de infectare și degradare a naturii și a mediului înconjurător.

Biserica — prin slujitorii ei — a atras totdeauna atenția credincioșilor asupra acestor îndatoriri și a fost cea dintîi care prin glasul clopotelor a dat semnalul de alarmă și a mobilizat lumea cînd s-au ivit asemenea necazuri. «Creștinul ortodox a păzit și a creat din nou frumusețile naturale, văzînd în fiecare firicel de iarbă făptura lui Dumnezeu, ceva înrudit cu sine, ceva de care trebuie să se îngrijească, ceva pe care îl poate folosi la nevoie și care nu poate fi separat de propria sa viață» (N. A. Zabolotski). Și tot așa el vede pus suflet și spînzur în tot ceea ce a creat mîna omului: locașurile de evlavie, așezămintele de cultură și sanitare, uriașele hidrocentrale, uzine, fabrici etc., de pe întreg cuprinsul Patriei, care alcătuiesc mîndria poporului nostru și dovedesc lumii priceperea și hărnicia lui.

Concepția creștină despre lume ca creația lui Dumnezeu se cunoaște din faptul că credinciosul este chemat să fie împreună-lucrător cu Dumnezeu — cum s-a mai spus — în opera de reconstrucție, înfrumusețare și de apărare a naturii, a vieții și a mediului înconjurător; el este chemat să fie creator și constructor, după chipul și după exemplul lui Dumnezeu. Toate eforturile spirituale și materiale au în concepția creștină un scop finalist. Ea este o concepție eshatologică, care vede în fiecare îmbunătățire și în fiecare faptă bună un scop final: mîntuirea «de obște» (Epistola lui Iuda, versetul 3) și viața veșnică. Pentru că nimeni nu se mîntuiește singur, ci numai în măsura în care a contribuit și el la mîntuirea altora, sau la ușurarea soartei lor (cf. Matei XXV, 31—46). Eshatologia Bisericii nu este numai un timp al viitorului, cînd omul înnoit, transformat în bine, se va bucura de «pămînt nou și de cer nou în care locuiește dreptatea» (II Petru III, 13), ci și o viață viitoare și fericită în ceruri, unde se va vădi, în adevăr, calitatea oricărui fapt cu toate consecințele lui.

Pe temeiul acestor sfinte principii — desprinse din învățătura lui Hristos și a Schimbării Lui la față — care a luminat mințile și au aprins, cu harul Lui, sufletele fiilor Bisericii și ai Patriei noastre scumpe, ei au iubit — mai presus de oricare — țara și glia străbună, apărind-o cu prețul vieții lor, împotriva tuturor năvălitorilor și a cotropitorilor. Poporul român — născut creștin — a sfințit acest pământ cu singele luptătorilor și martirilor lui — din toate vremurile — și prin munca lui, prin care a durat bunuri și comori de valoare națională și universală. Datorită luptei asidui și a muncii jertfelnice a întregului popor și a conducătorilor lui, însuflețiti de dragostea de Patrie, s-a putut ajunge, în timpul din urmă la libertatea, independența și suveranitatea Țării și la înflorirea ei, acum, după ce poporul și-a luat soarta în mâinile sale. Dragostea de Pătrie și de bogățiile și comorile ei au stimulat elanul poporului și înfăptuirea năzuințelor lui spre o viață mai bună și mai fericită.

Iată dar, atâtea învățăminte și semnificații care radiază ca niște fășii de lumină — din Schimbarea la Față — asupra întregii omeniri și a poporului nostru, în deosebi, menite să schimbe firea și fețele oamenilor, a familiei, a societății și a lumii, în genere, și care au contribuit și la schimbarea la față a scumpei noastre Patrii și glii, ajunsă astăzi atât de înfloritoare, cum n-a fost nicicând. De aci și atâtea îndatoriri și sarcini ce se impun fiecărui credincios ca cetățean conștient, pentru a spori toate cuceririle și înfăptuirile și de a apăra pământul și comorile Patriei noastre, cu întreg mediul inconjurător.

Pr. IOAN MIRCEA

MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ ȘI NOUL TESTAMENT

Puțină lume bănuia, acum un sfert de secol că niște piei de capre cu ceva scris pe ele au să facă atita vîlvă în omenire! Nici senzaționala descoperire a sarcofagului lui Tutankamon, în 1922, ce astăzi este expus prin marile capitale ale continentului, n-au făcut obiectul unui studiu așa de asiduu și mai ales așa de îndelungat cum este cazul manuscriselor descoperite la Marea Moartă¹.

De ce oare să intereseze lumea aceste manuscrise, găsite în pustia de lângă lacul Asfaltit?² Fiindcă ființa umană este așa cum a spus scriitorul antic, doritor de lucruri noi³. Ne interesează progresele tehnice moderne, însă într-o măsură egală voim să știm și ce a fost înainte de noi. Dar mai mult decît curiozitatea naturală, alta pare să fie cauza pentru care lumea a dat o așa de mare atenție textelor de la Marea Moartă. A fost dorința credincioșilor de a găsi în manuscrise lumini noi care să facă și mai lămurit cuprinsul Noului Testament.

Se pune întrebarea: scrierile aflate la Marea Moartă pot ele furniza material pe baza căruia să se pună în discuție și să se compare doctrinele și instituțiile amintite în Sfînta Scriptură, Noul Testament în special? Da, manuscrisele de la Qumran au un conținut eminamente religios și trebuie afirmat corect că, ele au anumite similități cu cele ce găsim în Noul Așezămînt.

Trebuie spus chiar dintr-un început că aceste similități sînt mai mult de ordin formal decît ideologic. Similitudinile provin din faptul că, atît comunitatea qumranitilor cît și cea creștină au ieșit din același Israel, deci vorbeau aceeași limbă, au

1. După ultimele informațiuni, numărul publicațiilor asupra Manuscriselor de la Qumran (volume independente și articole de revistă) ar fi trecut de opt mii.

2. Se știe că în literatura Bisericii primare creștine, Marea Moartă era numită mai des Lacul Asfaltit, pentru apa cea foarte amară și bogată în săruri minerale.

3. Rerum novarum cupid.

avut cîndva aceeași religie mozaică și deci lăudau cu aceleași cuvinte pe Dumnezeu, pe care-l numeau Adonai, iar lui Mesia îi spuneau Mașiah etc. Atît qumranții cît și creștinii aveau un Dascăl, mai bine-zis un fondator, dar cînd luăm în considerație noțiunile ce se leagă de persoanele și instituțiile, oarecum similare, vedem că, deosebirile sînt de neîmpăcat. Dacă am lua numai o singură deosebire dintre Dascălul Dreptății qumranian și Învățătorul Christos, am vedea că între unul și altul, diferențele sînt profunde. De exemplu, ideea de ispășire a lui Christos, care cu singele Lui a expiat păcatul strămoșesc și a redeschis lumii ușile împărăției cerului, nu se află nici măcar amintită undeva, despre Dascălul Dreptății, în manuscrisele recent descoperite, la Marea Moartă.

Lucrul acesta îl recunosc și personalități mozaice de înalt nivel științific, cum de exemplu Th. Gaster⁴, care susține că ideea substituiri Dascălului pentru întreg neamul omenesc este inexistentă în textele de la Qumran. Cele cîteva asemănări, repetăm formale, provin de acolo că atît qumranii cît și creștinii își bazau învățăturile lor pe ideile scoase din cărțile Vechiului Testament, pe care atît unii cît și alții îl aveau drept cuvînt al lui Dumnezeu.

În faza primă a descoperirii manuscriselor de la Qumran, unii autori⁵ negativisti s-au grăbit să facă afirmații fără temei, care lăsau să se prevadă ideea cum că creștinismul ar fi un qumranism evoluat, așa cum afirmase, cu aproape un secol mai înainte, renumitul Ernest Renan⁶. Studiile făcute pe îndelete și pe baza textelor au arătat că nu se poate susține o atare afirmație⁷.

În cîteva articole publicate în revistele noastre eclesiastice⁸, am arătat deosebirile de ordin ideologic dintre manuscrisele de la Qumran și Noul Testament. În rîndurile de față vom arăta deosebirea dintre Manuscrise și Noul Așezămînt, oarecum de ordin istoric și organizatoric, pentru ca cititorul român să-și facă singur o idee de spiritul asemănărilor, dar mai ales al deosebirilor dintre comunitatea de la Qumran și comunitatea creștină.

Am adoptat împărțirea pe secțiuni a americanului William LaSor⁹.

4. Th. Gaster, *The Scriptures of the Dead Sea Sect in English Translation*, London, Secker & Warburg, 1957, p. 6.

5. J. M. Allegro, *The Dead Sea Scrolls*, A. Pelican Book, 1953, p. 164; A. Dupont-Sommer, *The Dead Sea Scrolls*, Oxford, 1952, p. 99 et passim; A. Powell Davies, *The Meaning of the Dead Sea Scrolls*, New York, 1957, p. 137 et passim; D. Howlett, *The Essenes and Christianity*, 1957, p. 147; E. Wilson, *The Scrolls from the Dead Sea*, New York-Oxford, 1955, p. 121 et passim ș.a.

6. Ernest Renan, citat după A. Dupont-Sommer, *Les écrits esséniens découverts près de la mer Morte*, Paris, 1959, p. 384 sq.

7. A aminti aici operele ce arată că între creștinism și qumranism este o mare deosebire ar însemna a face o carte voluminoasă. Cităm aici numai cîteva opere din cele mai de seamă: M. Burrows, *The Dead Sea Scrolls*, New York, 1955; Același, *More Light on the Dead Sea Scrolls*, New York, 1958; F. M. Cross Jr., *The Ancient Library of Qumran and Modern Biblical Studies*, Garden City, 1955; F. F. Bruce, *Second Thoughts on the Dead Sea Scrolls*, Grand Rapids, 1956; H. H. Rowley, *The Dead Sea Scrolls and the New Testament*, London, 1957; G. Graystone, *The Dead Sea Scrolls and the Originality of Christ*, London, 1956; G. Jeremias, *Der Lehrer der Gerechtigkeit*, Göttingen, 1963; W. S. LaSor, *Amazing Dead Sea Scrolls*, Chicago, 1956; Același, *The Dead Sea Scrolls and the New Testament*, Grand Rapids, 1972; K. Schubert, *Die Gemeinde vom Toten Meer*, München, 1958; E. F. Sutcliffe, *The Monks of Qumran as Depicted in the Dead Sea Scrolls*, London, 1960; J. T. Milik, *Dix ans de découvertes dans le Désert de Juda*, Paris, 1957 ș.a.

8. Dascălul Dreptății din Manuscrisele de la Qumran, în «Glasul Bisericii», XXI, 1962, nr. 5—6, p. 472 sq.; Preotul Necredincios din Manuscrisele de la Qumran, în «Mitropolia Banatului», XII, 1962, p. 485—495; Dascălul Dreptății și cei doi Mesia din Manuscrisele de la Marea Moartă, în «Mitropolia Banatului», XII, 1962, p. 650—667; Originea creștinismului, în «Glasul Bisericii», XXI, nr. 7—8; Manuscrisele de la Qumran și influențele lor, în «M. B.», XVI, 1966, p. 596—613; Creștinismul este un esenianism evoluat? în «M. B.», XXII, 1973, nr. 1—2, p. 143.

9. W. S. LaSor, *The Dead Sea Scrolls and the New Testament*, Grand Rapids, 1972, p. 248 sq.

DEOSEBIRI ÎNTRE QUMRAN ȘI NOUL TESTAMENT

QUMRAN

NOUL TESTAMENT

In ce privește izvoarele

Manuscrisele de la Qumran au fost scrise în timpul primului secol î. Hr. și partea primă a sec. I al e. n.¹⁰.

Manuscrisele au fost descoperite în anii 1947—1956¹¹.

Există textele originale¹².

Mss. Q. sînt scrise unele în ebraică iar altele în aramaică¹³; numai cîteva fragmente sînt papirusuri grecești.

*In ce privește cele două comunități**Comunitatea de la Qumran*

Spunem azi «comunitatea Qumran», căci numele ei este necunoscut¹⁴.

A fost o fișcare iudaică cu totul aparte¹⁵.

A fost o mișcare sectariană iudaică, adică neschimbînd esența religiei mozaice¹⁶.

Nu dispunem de nici un document privitor la origine¹⁷.

Noul Testament a fost scris în partea ultimă a sec. I e.n.

Noul Testament a fost în uz chiar de la compoziția sa (sec. I).

În privința N. T., există numai copii după copii din sec. IV; avem numai cîteva fragmente din sec. II.

N.T. e scris în grecește; numai o mică porțiune posibil să fi fost scrisă în aramaică¹⁸.

Comunitatea creștină

Comunitatea creștină a fost numită astfel chiar de la început (sec. I e. n.).

A apărut în sec. I (anul 30)¹⁹.

A fost o mișcare iudaică cu totul aparte²⁰.

A început în Ierusalim, la sărbătoarea Cincizecimii, cînd Duhul Sfînt a venit peste apostoli prin semne vizibile și auzibile²¹.

10. Se consideră că secta qumranită a apărut în secolul II înainte de Hristos.

11. Manuscrisul cel mai lung (în ce privește dimensiunile) a fost recuperat de către profesorul Y. Yadin, în timpul războiului de șase zile (1967).

12. S-ar putea ca nu toate să fie originale, dar și copile au fost făcute unele chiar în același an cu originalul.

13. În secolul I d. Hr., poporul nu mai vorbea limba ebraică, ci pe cea aramaică. Totuși cărturarii (scribii) și zeloșii pentru mozaism utilizau încă ebraica, desigur sub o formă evoluată. Ebraica manuscriselor de la Qumran se numește ebraica mișnaitică, limba în care a fost scrisă Mișna, prima parte a Talmudului.

14. Evanghelia după Matei, în prima ei redactare, se pare că a fost scrisă în aramaică, limba vorbită de popor în acea epocă.

15. În texte găsim denumiri ca acestea: «cel numeroși», «fiii lui Sadok» etc., dar adevăratul nume al sectei qumranite nu ne este cunoscut astăzi.

16. Acesta este timpul în care cel mai mulți cercetători ai manuscriselor așează apariția sectei.

17. Spunem anul 30, fiindcă este data la care se opresc cel mai mulți autori, pentru data morții și învierii Mîntuitorului. Sînt însă și istorici care consideră anul 33, iar alții anul 29. În afară de an există diferențe și cu privire la ziua morții și învierii. Așa de exemplu, unii fixează ziua răstîgnirii, vineri 7 aprilie și a învierii duminica 9 aprilie, iar alții împotriva lor, la 3 și 5 aprilie.

18. Qumranii nu se deosebeau de ceilalți iudei decît printr-o vîetuire mai atentă a principiilor mozaice. Decadența preoților de la templu i-a făcut să se retragă în pustie, spre a vîetui integral Legea. Ei nu desființaseră sacrificiile sîngeroase, cum s-ar crede, ci nu le mai trimiteau la templu, deoarece considerau decăzuți pe preoții de acolo.

19. Doctrina creștină diferă totalmente de cea iudaică, ceea ce nu este cazul cu sectele ieșite din mozaism: saduchei, farisei, esenieni, samariteni etc.

20. Atît manuscrisele de la Qumran, cît și autorii clasici iudei (Iosif și Filon) nu ne spun nimic despre data și locul cînd a luat ființă secta.

21. A se citi întreg capitolul II din Faptele Apostolilor.

Originea mișcării ne este necunoscută²². Sufletul ei, pe cât se pare, a fost Dascălul Dreptății²³.

QUMRANIȚII

Erau devotați numai Legii și Vechiului Testament²⁴.

Membrii proveneau din preoți și mireni, cu prioritatea preoților, care aveau autoritatea necontestată.

Admiterea în comunitate se făcea numai după o probare de 2—3 ani.

Se făcea deosebire între membrii, care erau despărțiți în clase, după cum cunoșteau Legea și regulile comunității. Cei cu invalidități corporale nu erau admiși.

Comunitatea bunurilor era impusă tuturor celor care intrau în sectă.

Trăiau în sărăcie și poate că o considerau ca pe ceva plăcut lui Dumnezeu.

Existau clauze speciale pentru membrii căsătorii. Probabil că erau un grup semi-monastic.

Preotul (ori marele preot) pare să fi fost prima personalitate în ce privește autoritatea.

Supraveghetorul ori «Superintendentul» avea responsabilități de guvernator.

Consiliul «Celor 12 și 3» avea o pronunțată funcție administrativă în Comunitate²⁵.

Alte detalii organizatorice se centrau pe sistemul preotesc²⁶.

22. Se pare că asidelii (zezoșii pentru Lege) au fost dezgustați de prinții asmoneni care, ajunși la scaunul de domnie, se depărtaseră de trăirea Legii și de aceea s-au constituit în grup aparte.

23. Cercetătorii manuscriselor sînt în mare divergență în ce privește persoana Dascălului Dreptății. Ipotezele sînt nebănuite de numeroase.

24. Se pare că nu aprobau metoda fariseeană cu așa-numita «Lege orală», adică conservată alături de Legea din Scriptură.

25. Poate că în contra qumraniților, spune Iisus: «Să vină orbii, șchiopii, ciungii etc.» (Luca XIV, 21).

26. Manuscrisele de la Qumran vorbesc despre existența acestui consiliu cu vădită activitate de ordin administrativ.

27. După cele ce desprindem din Faptele Apostolilor VI, 1 sq., cei șapte diaconi au fost aleși, tocmai ca apostolii să aibă timp liber de predicare.

28. După studierea manuscriselor, s-a observat că gruparea qumranită avea un caracter sacerdotal foarte pronunțat, lucru ce a făcut pe cercetători să afirme că fondatorul comunității a fost un preot.

A fost fondată de către Iisus Christos, care a chemat pe primii adepți, i-a inițiat și i-a trimis la evanghelizare în toată lumea, după ce au primit Duhul Sfânt.

CREȘTINI

Acceptau Vechiul Testament drept cuvîntul lui Dumnezeu, dar nu impuneau adepților toate prevederile Legii Vechi.

Nu făceau nici o deosebire între preoți și laici.

Admiterea se făcea numai dacă, după mărturisirea credinței în Iisus Hristos.

Nu exista nici o deosebire de rang ori de înțietate. Așa ceva era contra principiilor lui Iisus. Oricine era primit²⁸.

Comunitatea bunurilor nu era cerută. Ea a fost aplicată de unii membri, dar numai după ce intraseră în Biserică.

Viețuiau în sărăcie, cel puțin cei din Ierusalim, dar n-aveam nici o indicație că era socotită ca un harism.

Căsătoria era considerată ceva normal. Celibatul era privit ca ceva neuzual, dar nu prohibit.

Nu exista nici o autoritate într-o singură persoană. Numai totalitatea apostolilor avea autoritate.

Iacob, fratele Domnului, a activat ca președinte ori ca delegat al Adunării din Ierusalim. Paul își revendică cam aceeași autoritate asupra bisericilor pe care le fonda.

Doisprezece apostoli au fost instruiți de către Iisus și trimiși la predicare. Nu există nici o indicație că ei au funcționat ca un corp administrativ²⁷.

Cei șapte (diaconi) îndeplineau munca de ajutorare a săracilor din Ierusalim. Nu

Erau devotați studiului Legii pe care o interpretau în mod special și aplicind totul la comunitatea lor²⁹.

Observau cu rigiditate Sabatul³⁰.

N-avem nici o indicație că ei aduceau jertfe la Qumran. Se poate să fi trimis daruri și jertfe la Ierusalim.

Repudiaseră complet preoțimea din Ierusalim și nu voiau să mai facă parte din ea, socotind-o depărtată de Legea lui Moise³¹.

Recunoșteau valoarea sacrificiilor spirituale³².

Practicau băi rituale numai pentru membrii definitiv; le opreau pentru cei care cereau înscrierea (novici).

Aveau un act de cult, mai bine-zis un ospăț, cunoscut sub numele de «purificare».

Observau un calendar altul decât cel oficial, adică în uz la Templu³⁴.

Țineau praznicele și sărbătorile iudaismului³⁵, dar acordându-le alte zile de observare decât la Templu³⁶.

29. Toate profețiile asupra lui Israel și popoarelor vecine, ei le comentau ca aplicându-se asupra comunității și timpului lor. De exemplu, unde profetul Habacuc vorbește despre babiloneni, comentatorul qumranit înțelege pe *kittim*, adică pe siriienii ori romanii care au venit asupra Țării Sfinte în perioada dintre 178 î. d. Hr. și 70 după Hristos.

30. După cele desprinse din manuscrise, depășeau pe farisei în minuțiozitățile cu privire la Sabbat.

31. Săturația dintre qumraniti și mozaismul oficial ajunsese la un grad foarte mare, încât se urau și se disprețuiau.

32. Unii cercetători consideră că cei de la Qumran desfințaseră sacrificiile materiale, în favoarea celor spirituale, dar din manuscrise nu reiese clar acest lucru.

33. Unii critici raționaliști au afirmat că Botezul creștin ar fi un împrumut de la Qumraniti, dar fără temel, deoarece la Marea Moartă erau repetate zilnic lustrații rituale, pe cînd la creștini Botezul se administrează o singură dată. Botezul qumranit era un act ritual, pe cînd Botezul creștin este o taină.

34. Calendarul utilizat la templul din Ierusalim era cel lunar care la doi-trei ani avea luna intercalară a trespzeciua, pe cînd qumraniti utilizează un calendar solar de 364 de zile, ce era invariabil. Curios, calendarul universal, propus de O.N.U. spre a fi adoptat în locul celui iulian în uz astăzi, tot 364 de zile are.

35. Sărbătoarea Corturilor, Paștilor și în special a Cincizecimii erau în mare cinste la Qumran. De altfel, cartea Jubilee, ce are calculate foarte minuțios perioadele de cîte cincizeci de ani, este de origine qumranită.

36. Era natural să nu corespundă calendarul lunar cu cel solar. De aceea, praznicele mari cădeau în zile diferite. Așa se explică de ce Marele Preot din Ierusalim a putut să participe

avem nici un indiciu despre vreo atribuție exclusiv preoțească a lor.

Era studiată Scriptura, pe cît se pare mai mult pentru a se găsi profeții împlinite în persoana lui Iisus. Studiau de asemenea cuvinte și fapte ale lui Iisus, cum sînt ele reflectate în kerigma (predicarea), activitatea Bisericii primare.

Observau sîmbăta, dar Iisus în mod de liberat călca legile sabatice tradiționale.

Membrii judei din Ierusalim participau la serviciile divine de la Templu. Iisus mergea la Ierusalim de sărbători.

Iisus critica fățiș pe farisei. Apostolii criticau pe conducătorii judei pentru că îl resping pe Iisus, dar continuau să-i recunoască ca atare. Paul «se îndreptase spre neamuri», dar nu încetase să participe la cultul de la templu.

Accentuau numai valoarea spirituală a sacrificiilor, respingînd sacrificiile animale (cf. Epistola către Ebrei).

Administrau botezul noilor membri la mărturisirea credinței în Iisus și la pocăirea de păcate³³.

Nimic similar cunoscut. Cina cea de Taină, în nici un mod nu poate fi de pusă în paralelă cu ospățul qumran.

N-avem nici o indicație despre un calendar special al creștinilor.

Membrii judei păzeau sărbătorile mozaice. În principiu, Biserica susținea că nici o zi nu-i mai sfîntă decât alta, dar au

Prevedeau amenzi și pedepse precise pentru anumite ofense. Aplicau excluderea temporară ori definitivă pentru ofense mai serioase.

Se închinau Dumnezeului lui Israel³⁶;

Aveau un sistem mobil dualist, accentuând locul spiritelor rele și celor bune în determinarea căilor oamenilor³⁸. În ultima analiză ei erau monistici, adică mono-teiști⁴⁰.

Aveau un sistem elaborat despre îngeri.

În esență omul este păcătos și incapabil să placă lui Dumnezeu.

Salvarea vine prin grația lui Dumnezeu față de cei care păzesc Legea, dar după interpretarea Comunității, nu după cea a mozaismului oficial.

Aveau o cunoaștere esoterică cu privire la interpretarea Legii și locul Comunității la finele lumii acesteia⁴¹.

Se socoteau o comunitate viețuind la sfârșitul veacului, așteptând judecata de apoi⁴². Nu prevedeau nimic pentru generația viitoare.

Judecata lumii era prescrisă pentru cei din afara Comunității⁴³.

de ziua Cincizecimii la comunitatea de la Qumran. Dacă zilele de sărbătoare ar fi corespuns, ar fi fost cu neputință ca Marele Preot să fi putut să părăsească templul din Ierusalim, unde avea rolul prim în desfășurarea ritualului prevăzut pentru această zi.

37. Biserica creștină nu s-a depărtat de comandamentul divin de cinstire a zilei a șaptea, ci-l păzește cu sfințenie. Ea a transferat cinstirea zilei a șaptea de sâmbătă în ziua duminicii, pentru motivul că, dacă sărbătoarea zilei a șaptea în zi de sâmbătă amintea iudeilor de scăparea lor din robia egipteană, apoi pentru creștinii este mai importantă ziua învierii Domnului, cînd omenirea a scăpat din moarte (blestemul strămoșesc) și a intrat în viață (împărăția cerurilor).

38. Lui Yahweh care era Dumnezeu unic. Nu găsim la Qumran nici o urmă de doctrină trinitară, doctrină aflată numai în religia creștină. Pluritate de zei mai toate religiile vechi aveau dar ideea de Dumnezeu unic, adorat în trei ipostasuri, nu întîlnim în antichitate.

39. La qumraniți, dualismul, cum de exemplu : întuneric și lumină, bine și rău, Dumnezeu și satan etc., este foarte frecvent. Aveau și doctrină despre îngeri foarte dezvoltată.

40. Deși cunoșteau influența spiritelor rele asupra vieții umane, totuși nu îndreptau către ele rugăcuni ori jertfe, cum făceau vecinii din jur.

41. Niciunul profet, niciunul văzător nu i se dăduse cunoașterea sfârșitului lumii, ci numai Dascălului Dreptății și desigur ei adepților aceluia.

42. Grație contribuției sectei, prin războiul la care va participa, se va termina cu împărăția pămîntului (întunecului) și se va instaura împărăția cerurilor.

43. După cele ce aflăm în scrierile ce constituie așa-numita literatură apocrifă, dar mai ales cea apocaliptică, majoritatea grupărilor sau sectelor iudaice din perioada intertestamentară (secolul IV î. d. Hristos și pînă în secolul II după Hristos) credeau că la judecată vor veni

fixat prima zi a săptămînii ca ziua Domnului. Sabatul creștin³⁷.

Impuneau disciplina în anumite cazuri prevăzute. Nu aflăm în Evanghelie un sistem specific de amenzi și pedepse, ca la Qumran.

Se închinau Dumnezeului iudeilor și lui Christos ca Fiului, egal cu Dumnezeu în cinstire.

Aveau un sistem monistic pur. Singur Dumnezeu este creatorul tuturor. Doctrina despre satan și demoni venea mult sub doctrina despre Dumnezeu.

Un sistem mai puțin elaborat despre angeologie.

Omul este esențial păcătos și incapabil să placă lui Dumnezeu.

Mintuirea vine prin grația lui Dumnezeu dată celor care cred în Christos; faptele bune sînt o evidență necesară a mîntuirii.

Nici o cunoștință esoterică, afară de învățătura parabolică. Oricine vrea să înțeleagă învățătura N.T. o poate obține fără inițierea în anumite secrete.

«Ziua de apoi», care uneori pare să indice sfârșitul lumii, se află și în N. Testament. Dar programul creștin prevede evanghelizare și învățatură pentru generațiile viitoare.

Judecata va începe cu toată făptura lui Dumnezeu. Salvarea de pedeapsă este

Răsplata pentru cei binecuvîntați (buni) era pacea, liniștea și viața pămîntească cu îndestulare ⁴⁴.

Ei așteptau un Mesia din seminția lui David. Unii savanți sînt de părere că așteptau și un Mesia profetic ⁴⁵.

N-aveau nici o doctrină despre un Fiu al Omului din ceruri. Cel puțin din textele de pînă acum, nu se vede așa ceva ⁴⁶.

CONDUCĂTORII RELIGIOȘI

La qumraniți era Dascălul Dreptății.

Data nașterii lui este necunoscută.

Locul nașterii este necunoscut.

Părinți necunoscuți.

Nici o mențiune despre nașterea mai presus de fire.

Nu ne este istorisită viața copilăriei și învățătura primită de Dascăl.

Probabil că Dascălul s-a dezvoltat sub influența mișcărilor sectariene ce începuseră în Iudaism mai dinainte ⁴⁷.

numai păgîni și păcătoși. Membrii grupărilor sau sectelor nu vor merge la judecată, ci vor intra direct în împărăția mesianică.

44. Secta de la Qumran conserva încă vechea concepție mozaică după care fericirea sau nefericirea (mîntuirea sau condamnarea) vor avea loc pe acest pămînt. Vechii ebrei nu așteptau mîntuirea în viața viitoare, deoarece ideea despre această viață era foarte vagă în vechime. Abia după exilul babilonic (cf. cartea Daniel și cărțile Macabel), ideea despre viața eternă prinde un contur bine precizat. Qumraniții deși viețuiesc după exil, încă mai conservau concepțiile dinaintea acestui exil. Pe cit se poate vedea, ei erau utilitariști în toată puterea cuvîntului : făceau bine ca să primească bine.

45. Manuscrisele vorbesc la tot pasul de doi Mesia : unul de Aaron, iar altul de Israel. Cel de Aaron ar fi Marele Preot, iar cel de Israel ar fi comandantul laic. Aceasta ne zugrăvește caracterul teocratic al lui Israel, după revenirea din exilul babilonean, cînd Marele Preot era primul în stat, în rîndul al doilea abia, plasîndu-se principele (domnitorul) laic. După qumraniți, Mesia aaronit (Mesia preotesc) avea întîietate și numai apoi venea principele, conducătorul de oști.

Lucrurile se complică și mai mult, cînd manuscrisele ne vorbesc de așteptarea și a unui profet, ceva mai înainte de venirea celor doi Mesia amintiți mai sus. Va fi acesta un precursor (înainte mergător) ? Chestiunea aceasta este încă dezbătută de cercetători.

46. Expresiunea de «Fiul Omului», indicînd pînă la urmă pe Dumnezeu, era cunoscută în iudaism cu secole înainte de apariția creștinismului. Proba ne-o face cartea canonică Daniel, dimpreună cu cărțile apocrife și apocaliptice, nebănuite de numeroase în prețuia venirii Mîntuitorului Christos.

47. În perioada numită macabeică apar în iudaism sectele cunoscute : farisei, saduchei, samariteni etc. Acum ia ființă și secta eseniană, pe care cercetătorii moderni o identifică cu autorii manuscriselor descoperite la Marea Moartă.

promisă numai celor ce au crezut în Christos și au făcut fapte bune.

Răsplata pentru cel mîntuit este fericita conviețuire cu Dumnezeu în ceruri.

Creștinii cred că Iisus este Mesia din David, care a venit ca Mare Preot, Rege și Profet. El are să revină la finele veacului.

Creștinii credeau că Iisus este și Fiul Omului care a venit întîi în chip de om pămîntean, dar care va veni a doua oară cu mare putere și glorie, ca un Dumnezeu.

Iisus din Nazaret este numit Christos.

Iisus s-a născut în anul 7 ori 5 era noastră.

Născut în Betleemul Iudeei.

Fiul Mariei. Fiu legal al lui Iosif din Nazaret.

Relatările evanghelice despre Maria și Iosif nu ne indică o unjune maritală între ei. Copilul este numit Fiul lui Dumnezeu prin Duhul Sfînt.

Avem puține detalii despre viața de copilărie și învățătura primită de Iisus. El a fost un lemnar în Nazaret.

Pare să se fi dezvoltat în mediul iudaic normal și în comunitatea mozaică obiș-

Probabil că a fost un preot.

Data începerii ministeriului Dascălului ne este necunoscută; probabil a avut loc pe la anul 177 înainte de Hristos.

Detalii asupra începerii ministeriului necunoscută.

Nu există nici o urmă de indicație că el a chemat și a învățat discipoli. N-avem nici o mărturie că au existat discipoli ori apostoli.

Nu există vreo istorisire despre minuni ori vreo indicație cum că Dascălul era o persoană supranaturală.

N-avem nici o relatare despre învățătura Dascălului.

Dacă Imnele descoperite la Qumran sint scrise de Dascălul Dreptății, apoi vedem că în ele se face mărturisire de păcate.

Dascălul nu s-a numit profet, dar el interpreta pe profeți.

Dascălul a murit; în ce fel nu se cunoaște. A fost persecutat, posibil să fi fost și dat morții. N-avem nici o amintire despre o crucificare.

N-avem nici o relatare despre înmormintarea Dascălului.

N-avem nici o mărturie despre înviere ori apariții ulterioare ale Dascălului.

N-avem nici o mărturie despre înălțarea Dascălului Dreptății.

N-avem nici o mărturie despre promisiunea unei reînțarceri.

N-avem nici o mărturie despre făgăduința Duhului.

nuită⁴⁸, adică cea de la templul din Ierusalim.

Iisus n-a fost preot. Era numit însă «Rabi».

Iisus își începe ministeriul cam pe la anul 26—27 e.n.

Iisus a fost botezat de Ioan și anunțat de către acesta ca «Cel care trebuia să vină».

Iisus a chemat discipoli și, după un timp, a hotărât ca cei doisprezece să fie apostoli. În ei și-a concentrat învățătura Lui.

Iisus a făcut semne și minuni mari. Adeptii Lui îl socoteau a fi un om mai presus de fire.

Iisus învăța prin parabole și prin exemple.

Iisus se declară fără de păcat. El își spune deschis desăvârșirea Sa. În evangheliile ni se spune că o atare declarație a fost auzită din cer.

De către Biserică, Iisus a fost numit profet. Învățătura Lui a pus-o mai presus decât a tuturor învățătorilor de mai înainte. A declarat deschis că El desăvârșește pe profeți.

Iisus a fost chinuit de către mai marii iudeilor, condamnat la moarte și executat de către procuratorul roman Pontius Pilat; a fost crucificat pe colina de lângă Ierusalim în fața miilor de martori.

Iisus a fost îngropat în mormântul lui Iosif din Arimateia. Până la locul înmormintării, a fost urmat de adeptii Lui și acțiunea a fost plasată gardă militară, din soldații romani.

Mormântul lui Iisus a fost găsit gol a treia zi. Iisus a fost văzut viu de către mulți, în variate ocazii, tot timpul perioadelor de patruzeci de zile cât a mai stat pe pământ.

Iisus s-a înălțat la ceruri de pe muntele Măslinilor, în văzul tuturor adeptilor Săi.

Iisus a făgăduit să revină pe pământ în chip vizibil, plin de glorie și putere, la sfârșitul veacului.

Iisus a făgăduit că va trimite pe Sfântul Duh peste adeptii Săi, care să fie cu ei până la sfârșitul lumii.

48. Iisus a crescut în inima iudaismului ortodox, adică așa cum era predicat și practicat la templul din Ierusalim.

În concluzie, după arătarea deosebirilor de mai sus putem face câteva constatări.

După cât s-a observat, cele două corpuri de material existent sînt aproape diametral opuse. În textele de la Qumran nu există aproape de loc material cu cuprins istoric, în timp ce Evangheliile abundă în material de acest gen. Cînd utilizăm termenul de «istoric» nu înțelegem că el este confirmat de istoria generală a omenirii, ci numai că acest material este de natură istorică. Astfel, în Sf. Evanghelie sînt amintite anumite persoane și locuri, sînt indicate detaliile cronologice. Dacă aceste date vor fi confirmate de istoria profană a omenirii, pentru un moment nu putem afirma, dar oricum ele sînt existente și ne fixează în timp viața și opera lui Iisus.

Se pune întrebarea: Manuscrisele de la Qumran confirmă ele Noul Testament? Trebuie să mărturisim că cele două corpuri de material se mișcă pe orbite diferite. Nici o singură persoană, nici o dată, ori eveniment nu este menționată în comun de către ambele documentații⁴⁹. De aceea, nu există temeuri pentru ca să spunem că un corp poate să confirme ori să nege pe celălalt. Așadar, pur și simplu, orbitele nu se întretaie⁵⁰.

În ce privește perspectivele religioase, am putea afirma că cele două corpuri de material, în esență, au similarități⁵¹. De ce? Fiindcă ambele au apărut în epoca cînd iudaismul era foarte frămîntat de chestiunea așteptărilor eshatologice, de aceea era natural să fie găsite multe puncte de asemănări, dar în același timp, punctele net diferențiate sînt mai numeroase și ele sînt recunoscute astăzi de către toată lumea cercetătorilor⁵².

Pe de altă parte, Manuscrisele de la Marea Moartă ne procură un material foarte util pentru studiul iudaismului. Faptul acesta este de o nebanuită valoare și pentru studiul creștinismului, deoarece și el a fost și este o mișcare care așteaptă finele lumii acesteia și începutul uneia desăvîrșite. Pe această linie, am putea semnală unele idei specifice, pentru care Manuscrisele de la Marea Moartă ne procură un material de o reală valoare.

Învățătura eshatologică a lui Iisus și după El a Bisericii primare pot fi privite într-o oarecare măsură prin perspectiva eshatologică de la Qumran. Dar aceasta nu însemnează deloc că trebuie să conformăm una după cealaltă. Desigur, elementul originalității din învățătura lui Iisus este mai presus de orice comparație⁵³. Numai în ce privește înțelegerea și interpretarea formelor de gândire și exprimare, utilizate în Noul Testament, putem studia și folosi cu mult profit scrierile de la Qumran.

Cele câteva elemente dualiste ale Noului Testament pot fi lămurite mai bine în comparație cu fondul scrierilor de la Qumran. Astfel învățăturile despre Satan,

49. În manuscrise nu se află menționat Iisus, nici Ioan Botezătorul, nici numele vreunui apostol. De asemenea, în Noul Testament nu găsim menționat pe vreun qumranit. Compatriotul nostru, Dr. C. Daniel, a arătat că Bar-Jesu din Faptele Apostolilor, XIII, 6, ar fi numele unui esenian. Cf. C. Daniel, *Un essénien mentionné dans les Actes des Apôtres: Barjesu*. Revista «Muséon», tome LXXXIV, fasc. 3-4, 1971, p. 455 sq. Bine ar fi să se adeverească această ipoteză.

50. Ceea ce putem afirma net este că, atît manuscrisele de la Qumran cît și cărțile Noului Testament ne ajută să cunoaștem mai bine mediul din care a ieșit Biserica creștină.

51. În câteva articole precedente, am arătat în ce constau aceste similarități, dar care din punct de vedere ideologic sînt total diferențiate. A se vedea îndeosebi: *Manuscrisele de la Qumran și influența lor* (asupra creștinismului), în revista «Mitropolia Banatului», XVI, 1966, p. 596-613 și *Creștinismul un esenianism evoluat?*, în aceeași revistă XXIII, 1973, p. 143-150.

52. Toți autorii citați sub nota 7 conclud că deosebirile sînt așa de profunde, încît o apropiere între qumranism și creștinism este cu neputință.

53. Desigur, cercetătorii materialisti spun că Iisus a împrumutat mult de la Qumran. Cf. J. D. Amusin, *Manuscrisele de la Marea Moartă*, traducere din limba rusă, București, 1963, p. 240-256.

sub orice nume folosit, apoi despre ființele spirituale demonice, apoi a luptei omului cu stihilele naturii etc., toate acestea pot fi repuse astăzi în studiu și reconsiderate cu profit în lumina Manuscriselor de la Qumran. În special scrierile iohanice și o parte din cele pauline pot fi redeschise pentru studiu după descoperirea Manuscriselor de la Marea Moartă⁵⁴.

Conturarea ideii despre «Biserică» ori concepția despre «Adevăratul Israel», aceasta din urmă o expresie a conceptului despre «o rămășiță a lui Israel», conceput aflat la profetii Vechiului Testament, pot fi examinate printr-o perspectivă necreștină, deoarece pînă acum nu știam despre ele decît din Noul Testament. Sectarieni de la Qumran se credeau că singuri ei formează adevărata comunitate (Biserică), adevăratul Israel⁵⁵.

Sectarieni de la Marea Moartă plecaseră de la Templu și se stabiliseră în pustie pentru a scăpa de formalismul iudaismului oficial⁵⁶ dar și ei căzuseră în aceeași greșală, căci își formaseră un legalism al lor aparte, tot așa de complicat și anchilozant ca cel de la care plecaseră. De aceea, combaterea legalismului iudaic, din învățătura lui Iisus și cea a lui Paul, nu se adresează numai mozaismului oficial, ci și celui sectarian de la Qumran. Așadar, astăzi sîntem în măsură să cunoaștem și mai mult moravurile pe care le biciuia Mîntuitorul în viața lui Israel.

În ce privește pe Dascălul Dreptății, fondatorul prezumtiv al comunității de la Qumran, pe care autorii critici negativi l-au asemănat cu Mîntuitorul Christos, în felurite chipuri, dar fără nici un temei autentic, noi nu putem preciza prea multe lucruri, deoarece cum s-a văzut din tabela comparativă de mai sus, în Manuscrisele de la Qumran, foarte puține date avem despre el. Dar nici a-l neglija cu totul nu este bine. El trebuie să-și aibă locul său ca un reformator, ca un om predat Scripturilor Vechiului Testament, convins că Dumnezeu i-a dat lui darul înțelegerii și explicării acestor scripturi, un om plin de adîncul simț al milostivirii și alegerii sale de către Dumnezeu pentru înalta sa chemare, un om care se pare că a reușit să inflăcăreze comunitatea lui, să viețuiască după principiile pe care el ori alții le-au formulat, un om care a lăsat pe adepții săi plini de speranța că Dumnezeu va ridica la finele veacului un Dascăl al Dreptății (dacă pe el sau pe altul ca el. este greu de precizat)⁵⁷.

A fost Dascălul Dreptății din Manuscrisele de la Qumran, un precursor al lui Iisus? Adepții lui se poate să-l fi privit ca pe un înaintemergător, în nici un caz ca pe Mesia, pe care ei încă îl așteptau să vină, cum făceau toate sectele eșite din mozaism. Noi cei care credem că activitatea divină este prezentă în istoria umană, putem afirma că Dascălul Dreptății a fost unul din zeloșii pentru împărțirea lui Dumnezeu, unul din cei care se socoteau aleșii cerului să pregătească venirea lui Dumnezeu⁵⁸. Dascălul a fost, deci un reformator, un vizionar, cu stranii idei despre retragerea din lume și despre așteptarea judecării lui Dumnezeu, ce are să vină numaidecît.

Pr. ATH. NEGOIȚĂ

54. Dintre toate cărțile Noului Testament, Evanghelia după Ioan este considerată de către critici ca avînd cea mai pronunțată contingentă cu doctrina qumranită.

55. În această privință, foarte interesant este studiul lui Gerhard F. Hasel, *The Remnant (Restul)*, o teză de doctorat, prezentată la universitatea Vanderbilt din Nashville, Tennessee, în 1970, și apărută ca cel de al doilea volum în colecția «Andrws University Monograph», Berrien Springs, Michigan, 1972.

56. Unii autori cred că despărțirea qumranitilor de templul din Ierusalim s-a făcut pe chestiunea calendarului. Cf. J. T. Milik, *Dir ans de découvertes dans le Désert de Juda*, Paris, 1957, p. 67.

57. A. Michel, *Le Maître de Justice*, Avignon, 1954, p. 205.

58. W. S. LaSor, *The Dead Sea Scrolls and the New Testament*, Grand Rapids, 1972, p. 256.

GRIGORIE DIN NAREG

(944 sau 951—1003 sau 1010)

CONSIDERAȚII ASUPRA VIETII ȘI OPEREI

Urbind unor țitani ai literaturii religioase, istorice și, indeosebi, de traducere, monahul armean Grigorie din Nareg desfășoară în scolarul al X-lea o activitate literară și teologică prodigioasă. Iată titlurile voluminoaselor sale lucrări: *Imnuri sau Ode* (an necunoscut), *Comentariu asupra Cîntării Cîntărilor* (977), *Istoria Crucii din Aparank* (984), *Trei discursuri în chip de acatist* (983—1003), *Panegiricul Apostolilor și al celor șaptezeci de ucenici* (Înainte de 1002), *Panegiricul Sfîntului Iacov din Nisibe* (984—1002) și *Cartea Odelor sacre* (1002). Rugăciuni ale sale au fost adoptate în Liturgia Bisericii Armene și multe au devenit texte ale unor imnuri religioase populare, vădindu-se prin aceasta marea popularitate de care s-au bucurat și se bucură cel supranumit de către admiratorii entuziaști: *Pindarul Armeniei*.

Ne vom opri la cercetarea unui aspect major din ultima operă menționată care mai este cunoscută și prin următoarele titluri: *Cartea Elegiilor sacre*, *Cartea Rugăciunilor*, ori *Cartea Plîngerilor*. Anume, dorim să urmărim relația dintre individ și societate, așa cum se oglindește în Plîngeri, socotind că, astfel, ni se va deschide și o perspectivă asupra vieții autorului însuși și a *Weltanschauung*-ului său.

Cartea, de altfel, se încheie cu «un cuvînt de pe urmă» al autorului care ni se pare a puncta datele esențiale ce urmează să le luăm în considerație :

Memoria! legat de alcătuirea acestei cărți

«După ciclul, după curgerea de vremuri ce se-ndreaptă înainte, / după-a soarelui privire, astrul cel creat și pururea rotund, / cu-ogindiri de preț și raze sclipitoare, / ce lumina mină, ziua o măsoară, / risipește bezele și ochii-i bucură, / ce culege, ce unește, ce adună anii-n mare număr / în măsurile de veacuri — trecătoarea-ne durată-n care mori, te naști, // la sfîrșitul și-ncheierea jubileului de-al nouălea, / la-nceput de prag al celui de al zecelea din calendarul iafetienei noastre nații*, / la trei ani de cînd sosi-n ținutul / dinspre miazănoapte și din răsărit / marele-mpărat al Romei, victorios, Vasile, // cînd pe un hotar ne-nchipuit de lung / se-ntindea el cît putea cuprinde, / înălțînd — că nimeni nu i s-a opus — / stele din uriașe blocuri de steli tare, / cît pulea cu mina să ajungă, // cabluri lungi și fără moarte ca să pună, / urmărind, fără-a clipi, un singur țel — la dreapta și la stînga : // ale sale-acum să fie și la piept și să le strîngă/ ce ținuturi, ce limanuri și din cîte țări! **// deci, în pașnicul răgaz în care / ai Bisericii vrăjmași dați morții fură și apoi jucați tot în picioare*** / am compus această, Carte: // pus-am temelie, — am clădit-o — am rînduit-o, / mobilat-o am, împodobit-o, / strîns-am, adunat-am, / o am ridicat și arătat; // fățuit-am într-o minunată și — omogenă — alcătuire / feluritele compuneri ale scrierii acesteia de roade plină, // eu, Grigorie, ieromonahul, / cel din urmă dintre toți poeții, / Doctorul cel mai neînsemnat, // dimpreună cu Hovhanes, sfîntul nostru frate după nume, / minăstirii prea-cinstite și slăvite din Nareg călugăr. // Amîndoi trăind să fim un singur trup ce-i gînditor, / doar un singur chip, / nu frați numai / ci cu-o singură suflare ambii respirînd aceeași viață monahală, / cînstea-aceeași și convingerile-aceleași noi avînd, / cu aceeași ochi privind, perechile — amîndouă, spre un singur și același drum duhovnicesc. // Vă rugăm acuma să gustați bucatele de față, osebite între ele, cu arome felurite, / ca de amîndoi să v-amintiți în ruga voastră dreaptă și în cererea plăcută, / cu neprihănită dragoste în duhul bun. // Astfel scriși veți fi în / Cartea Vieții, în cereștile arhive».

În această scurtă încheiere aflată după cea de a nouăzeci și cincea discuție cu Dumnezeu, lață către față, din adîncul inimii (subtitlul tuturor plîngerilor) apar tră-

* Ca răspuns grecilor ce-i acuzați de erezie, armenii au hoărțit începerea erei noi în anul 551 e. n. Deci data anunțată de Grigorie de Nareg este 9x50+1+551—1002 e. n.

** E o referire la contemporanul său Vasile al II-lea al Bizanțului (976—1025) ce ocupă o parte din Armenia, în 989.

*** Grigorie de Nareg fu el însuși acuzat de erezie.

săturile principale ale operei ce ne preocupă, esențiale pentru studierea lui *Grigorie din Nareg* ca analizator al condiției umane a individului în societatea contemporană și ca artist pe deplin conștient de valoarea realizărilor sale. Vom urmări planul indicat mai sus de către poet însuși.

Cadrul în care se desfășoară gigantică luptă sufletească a creatorului Grigorie e constituit de o lume naturală echilibrată și desăvârșită, concepută și creată după regulile artei celei mai înalte :

«Acum, deși-am fost așezat de Slava Ta, / mult ingenios Artist al ființei mele, / O. Domnul meu și Dumnezeu meu, / ca într-un creuzet de curățire, / aceasta datorită grijii dragostei ce-mi porți, // eu, totuși fierb, necontent / și niciodată nu mă mai curățesc, / nelncetată m-amestec ca să mă unesc / dar încă nu mă pot uni! // În vaș deci Tu îmi ești Giuvaerghiul excelent ceresc, / trudești, muncești de dragul meu degeaba...» *Rugăciunea 69* (I).

Denumirea de *Artist* i se face o rectificare în strofa a treia ca fiind înlocuită cu termenul *Giuvaerghiu*; cu ajutorul mediului lingvistic dobândim imaginea exactă pe care o are bardul despre creator: un meșter făurar, stăpîn de tainele naturii, pe care le regizează în căutarea elementului pur, după toate legile chimiei și psihologiei spirituale în același timp. Imbinarea celor două științe dovedește viziunea cuprinzătoare și completă pe care o îndrăgește Naregați, ea cuprinzînd esențialul ce poate fi afirmat despre lumea vie.

Vom vedea, către sfîrșitul paginilor închinat lui, că a fost pe deplin conștient de rolul său de artist plămădit de suflute. De pe acum trebuie să subliniem proiecția pe verticală a acestei conștiințe, Grigorie negăsind alt atribut dumnezeirii, superior celui ce imbină în sine Artistul, Omul de știință și Meștesugarul, adică: iubitorul, Cunoșcătorul, Creatorul, căci ultimii trei termeni reprezintă esența primului grup de trei.

Dacă ar fi să interpretăm stihurile de mai sus folosind metoda înlocuirii termenilor, nu ni s-ar părea deloc deplasat să considerăm că opera poetică este cea care, într-o dorință exasperată de a ființa, se adresează truditōrului poet printr-o acuzare sentimentală de sine, ce este, de fapt, o acuzare a incapacității mijloacelor folosite pentru perfectă ei *unire*, adică adevăr, în conformitate cu planul trăit anterior de creator.

Această nouă etapă a înțelegerii textului nu trebuie să pară ca nepotrivită (vezi ultimele două stihuri): Grigorie din Nareg e un mare nemulțumit. Cum ne-am făgăduit să parcurgem traseul testamentar al Memorialului, nemulțumirea ne întîmpină curînd.

Intr-această lume perfect echilibrată (echilibru simbolizat aici de mersul și de petrecerea regulată a vremilor sub veghea imobilă — uluitoare concepție despre heliocentrism în anii 1000! — și rotundă (sfericitatea perfecțiunii la anticii greci) a soarelui ce dă timpilor o valoare umană, tocmai după ce se specifică rolul de risipitor al întinericului fizic pe care îl joacă centrul de foc al sistemului nostru, noi neguri se adună la orizont, umbra caricaturală, gigantică, a unui *guignol* împărătesc, o mască lacomă din care nu percepem decît hrăpărețele mîini întinse, ca de cauciuc, din zăre în zăre, și pieptul hulpav la care corcolește țări străine, ridicol în dragostea-i nefirească de cloșcă uzurpatoare; și mai găsim rezultatele practice ale activității mîinilor acestora: zăbrelirea unor ținuturi fără margini, aidoma celor ce hotărînicește zonele de nisip greblat impecabil, țărîcînd lagărele de exterminare ale țărîrilor contemporane nouă. Arta descrierii se află pe culmea simplificării și nu greșim spunînd că pășește pe muchie de cuțit între figuraționism și abstracționism, o satiră de zile mari, păcată de singe și subliniată de șarja risului de netăvîns al învinsului. Grigorie a ucenicit la școala «cuvîntelor satirice — ale lui Ilie» (*Rugăciunea 64*) (se referă la Prooroc) și e obișnuit să cumpănească ticăloșia «regilor acestei lumi, ei ce necontenten se zbat ca să ucidă mai curînd decît ca viața să o dea» (*Rugăciunea 51*).

Apoi, coboară cu incizia și mai adînc, pune sare pe o rană proaspătă în Biserica Armenescă, scoate în evidență că răgazul acordat de asupritorii externi e folosit în țară pentru uciderea și batjocorirea fraților de un stînge, lucru ce e calificat prin raportarea la fericea scripturală («fericiți făcătorii de pace ca aceia fiii lui Dumnezeu» se vor chema), ironizează pacificarea credinței mume prin mijloace inumane. E bine de știut că unul dintre exemplele acestei pacificări este însuși tatăl nemulțumitului,

episcopul de Anġevatig, Khosrov, vinovat de a iubi prea mult limba și literatura elină, și de a susține că nu există deosebire, din punct de vedere al sacerdoțiului. Între episcopi și primat (problemă ce e astăzi ridicată în catolicism), greșeli pe care le-a plătit murind excomunicat. Mei mult, el a fost acuzat de a fi *dzaith*, adică vîndut credinței bizantine calcedoniene. Aceeși acuză îl va urmări toată viața și pe fiul său, de ale cărui scrieri ne ocupăm. Pentru a înțelege cît de injurioasă era această apelațiune în epoca respectivă se cuvine să menționăm că ea denumea un trib nomad ce pătrunsese pe teritoriul armean în veacul al cincilea, care a fost persecutat de localnici, apoi de arabi, a fost iar preluat în atenția localnicilor și prelucrat în sensul creștinării (în secolul al X-lea), purtat de arabi prin lume (unii cercetători se întreabă dacă franțuzescul *gitane* — țigăn — nu își derivă etimologia din *dzaith*), calcedonizat, deci socotit arma ideologică a imperialismului bizantin. Pe de altă parte unchiul său din partea mamei, Anania Naregați, starețul minăstirii din care făcea parte Grigorie, era și el bătut de schismă și prigonit pe nedrept.

Îată, așadar, puse bazele criticii sociale care apare evidentă ori subînțeleasă pe tot parcursul Cărții Elegiilor Sacre. Afirmăm aceasta deoarece tema fundamentală a lucrării este Judecata, judecata celui umil, ce se acuză de monstroase încălcări nesăvîrșite niciodată.

«Am auzit un «inocent», / un lucru ce nu mi-a plăcut, / ce-n chip neobrăzat spunea Aceluia / în fața căruia nu-i carne pămîntescă motivată: // Nu am curvit nicicînd, / nici preacurvit, / nici mi-a plăcut nimic muritor pe astă lume. / Or e-mpotriva oricărei cuvîșii. / Să-l ierte Domnul! // Desigur c-adevăr grația / și totuși în loc de-a mai progresa / Căzu: // rostise vorbe ce nu se cuvin» *Rugăciunea 72 (II)*.

Și nu e de mirare. E o *mea culpa* necesară atunci cînd ești fiul și nepotul unor nepoțiți la ospățul vieții și nu ești bun de nimic altceva decît să însălezi cuvinte potrivite după urîșenia societății în care trăiești. Soarta ta e simplă:

«Abia de-mi este rana vindecată și rănit sînt iar; / Mă-mpac și iarăși mă revolt; / Mă-nfățișez la tribunal lipsit de sprijin și sînt condamnat precum o merit!» *Rugăciunea 71 (II)*. De unde sprijin în fața judelei, cînd țaranul n-are după ce bea apă? «Cîștig puțin și cheltuiesc prea mult; / Culeg abia o țiră și făr-de măsură risipesc!». *Rugăciunea 71 (II)*.

Sătul de dreptatea pîrtinitoare, mereu solicitată și mereu refuzată, celul umil nu-i rămîne decît asocierea cu cei fără-de-lege; exclus din lumea ordinii contemporane, încearcă făurirea unei ordini noi în care să-și afle un loc alături de cei care au izbutit să acumuleze o oarecare experiență în lupta pentru supraviețuire:

«A Judelei instanță-o părăsesc / și conjur pe aceia nepioși! // Îndepărtîndu-mă de cei care sînt nobili, / prin plebe mă strecor!». *Rugăciunea 71 (II)*.

Parcă ascultăm glasul unui François Villon, baladele sale în care n-a încetat să explice condițiile și cauzele decăderii lui, numai că orga lui Grigorie armeanul este nespune mai bogată în implicații subiective psihologice și în rezonanțe sociale. Ce poate fi mai veridic și mai demn de a fi preluat de jelanii și în doinele sale de către popor decît cele ce urmează:

«Pe umeri țin povara zilei / și cînd sosește ceasul plății, făr de-a fi primit nimica ies! // De sînt departe, strajă n-am la gură cînd mă laud, / iar cînd răspuns se cade ca să dau, tac milc și n-am cuvînt! // La răsărit, eu par bogat, / iar seara, rătăcesc cu mîna goală! ... / Adorm cuprins de remușcări / și mă trezesc speriat și spăimîntat!» *Rugăciunea 71 (II)*.

Ce îi rămîne armeanului de rînd, cu voința prea tocită de restrîște ca să mai simtă-n el impulsurile vitejei? Bejenia, urmată de sclavie:

«Sînt exilat, și cale n-am de-ntors; / sînt vagabond nepocăit; / sînt trist, nemîngîiat; / ostatec, sînt de bunăvoie!».

Sau:

«De văd vreun ostaș, / m-aștept la moarte. // De văd un sol, / la dojeniri. // De e aprod, / la condamnare. // De-i un predicator, / Să-și scuture de pe picioare pulbera. // De este credincios, / aștept reproșul. // De-i om sever, / remarci usturătoare! // De-s încercat cu proba apei, / eu mor. // De iau otravă pînă la județ, / eu pier. // De văd că bunurile se împart, / știind cît sînt de rău eu îmi iau cîmpii. // De-ndat ce-o mînă se ridică, / mă încovoi. // Zărînd chiar și o sperietoare, / tresar. // De-aud un trosnet cît de mic, / mă înfior». *Rugăciunea 23 (III)*.

Grigorie Naregați ar putea provoca pe oricare dintre contemporanii săi europeni să concureze cu descrierea de mai sus a temerii sărăcimii, în care oamenii sînt îmbrăcați ca în niște piei noi, datorite lor de spaimele zilelor și nopților obidei.

«Sînt sclavul morții și-al corupției; / sînt chinuit în chip inexorabil; / vîndut sînt și nu pot să mă răsucumpăr; / tăiat sînt fără-a mai putea să fiu grefat! // Sînt stîns și nu e cu putință să mai fiu aprîns; / sînt ruinat definitiv; // sînt doborît și ridicat nu mai pot fi!». *Rugăciunea 71 (II)*.

Cu același glas al poetului, ce se încorporează pe rînd în toți, aspritorul recunoaște:

«Afirm din vîrfurile buzelor / și mint pe dinlăuntru, / cu dreapta dau, / cu stînga fur de sting! ... // Pe dinafară-n inger mă preschimb, / în taină — într-un diavol; / mă țin drept pe picioare, / în duh, în schimb, mă cîtin // Sînt plin de chipuri mincinoase / și să înșel cu-adevărat; / mă fac că-s drept, / de fapt — trădez! // Sînt așezat în corul celor blînzi / iar eu cu demonii mă-nvîrt în horă». *Rugăciunea 71 (II)*.

Cu alt prilej portretul demnitarului e făurit fără cruțare; el e perfid, necinstit, nedrept, neiertător:

«A Rigăi slugi grăbite-s, fără milă; / pe unii îi poftesc la viață, / pe alții îi condamnă la rușine; // le-arată onora un chip străfător / iar mie mi-l închipuie cumplit, de spaimă plin, // pe unii îi cinstesc cu strălucitele lumini / și altora vestesc pierzania lor de moarte». *Rugăciunea 79 (III)*.

Încovoiat de tristul spectacol al neamului său și de cel al propriei vieți, cîntărețul nu-și stăpînește strigătul neputinței și teama de singurătate:

«Acum să rog o ființă din pămînt născută, / eu, muritor și rob iluziei, / cînd e zadarnic ca să strig? // ... Un frate după sînge, / cînd însuși el nevoie are de un sprijin pentru pacea duhului din sine? // Pe tatăl pămîntesc, / cînd îngrijirea-i mi-a lipsit pe cit și zilele-i scădeau? // Pe maica mea ce în dureri născutu-m-a, / cînd mila-i încetă o dată ce-a plecat din viață?». *Rugăciunea 51 (I)*.

Dar e singura concesie biografică pe care o face pe tot parcursul acestei opere, cu excepția Memorialului unde asta a fost intenția. Altfel, interesul său stă general în nație, în obidiți, în dialectica istoriei, în curajul de a ridica fruntea, în capacitatea de regenerare. Credem a nu greși citind în următorul text Armenia în loc de Israel:

«Intr-adevăr vedem orașele din Israel fiind pustiite / și iarăși locuite; / și drumurile cum se întristează fără oameni / și-apoi din nou călcat le vedem; // cum duhul e topit fără de mîncare / și brațul dobîndind putere iar, / cum Dumnezeu, mînios, se-ntoarce tot de unde a venit, / din nou, cu milă, cum revine; // iar după ce-ai simțit ce-i părăsirea, cale afli / și-n mijlocul cumplitelor amenințări, zărești o dublă apărare / și-n tulburarea inimii, emoția îngrijirilor miloase!». *Rugăciunea 52 (I)*.

De la începutul și pînă la sfîrșitul tomului, cîtuși de puțin modest ca dimensiune, cartea reprezintă un autoportret continuu.

Un autoportret al umanității ce își întoarce chipul brăzdat de neîmpliniri, imperfecțiuni și neajunsuri către o oglindă lăuntrică, într-o introspecție năucitoare, de unde învățată? lui Grigorie i-ar place să scrie că umanitatea devine conștientă în versurile acestea de chipul său iovic, dar cred că sînt mai exact afirmînd că devine conștientă de chipul său baudelairian, rimbaldian, cêlinian, beckettian și de ceva cu mult mai alambicat în cruzimea revelației:

«M-am rătăcit printre sălbaticile-mi gânduri dînd frîu liber deșănțatelor purtări; / am îndrăznit ca să rostesc cu buzele lumeștile cuvinte; / m-am dăruit cu frenezie și neincetat atîtor fapte rușinoase! // Și m-am umflat, / m-am înălțat, / eu care cît pe ce era să mă afund sub glie! // Și arrogant am devenit, / trufaș, / eu ce nici sufletul nu-mi drămuiesc suflarea s-o inspire. // Plin de orgoliu-am fost, eu, pulbere cu viață; / pe mîndru l-am jucat, eu, lut cu darul vorbeii; / am fost semeț, eu, glod de ris; // umplutu-m-am de mine însumi, eu ce sînt cenușă bună de-aruncat; / și mîna-am ridicat, eu — cupă vrednică de sfărîmare! // Mai mult, m-am dat drept ființă superioară / și iar, eu, om ce-am decăzut, închisu-m-am în mine însumi. // Cu flacăra miniei fulgere-am zvîrlit, noroi ce pot gîndi // ca un nemuritor eu mi-am dat aere, / eu care morții-s dat cu patrupedele!». *Rugăciunea 20 (II)*.

Dacă în citatul de mai sus omenirea e văzută global, treptat, autorul se apropie de chipul său și-și explică mîrginirea, în termeni similari, de altfel:

«Cum pot om să mă numesc, / eu ce-ntr-o neoaameni ies la număr? // Cum să mi se spună ființă gânditoare / mie care-mpărtășesc stupiditatea dobitoacelor? // Cui să fiu eu ființă văzătoare / când lumina stins-am dintru mine? // și sensibil c-aș fi vestea să se ducă, / eu ce-atlata porți închis-am câte simțuri am?» *Rugăciunea 21 (III)*.

Rezultatul vădit al acestei comportări se desenează pe figură și în întreaga aparență :

«Chip trist / și licăr negurat, / uscată prospețime, / și buze subțiate; // pierdută-i frumusețea-n trăsături, / mi-e duhul mohorit, / schimbată vocea, / stă capu-ncovoiat... // Duh fără semețire / și inimă înfrînă, // nenorocit ce nu-ndrăznește să mai ceară dar, / stricat ce nu-ndrăznește să implore; // rătăcitor ce vinovat se știe, / înfometat neajutorat, cum se cuvine, / de foame chinuit, c-așa se cade; // lovit și nevrednic de lovire, / la moarte condamnat pe propria-i mărturie, / un ticălos ce singur se blestemă». *Rugăciunea 29 (II)*.

Citatele se pot înmulți la nesfârșit. Dar rostul lor a și fost evidențiat. Calitățile de psiholog și portretist ale scriitorului sînt pe deplin demonstrate. Acuitatea investigației merge, însă, și mai adînc. Starea sa de dejecție are o explicație: neintegrarea în societate :

«N-am știut, într-adevăr, nicicînd să mă cunosc / de cine, după chipul cui și pentru cine-am fost creat». *Rugăciunea 46 (I)*.

Izolarea pe care împrejurările i-au impus-o l-a depărtat tot mai mult de frămîntările mulțimii, lăsîndu-l pradă nimicniciei impusă de niște întrebări asupra rostului vieții și propriei ființe, ce nu-și află răspunsul decît în sacrificiul pentru semenii.

Acesta este omul care și-a găsit rostul de a scrie pentru oameni. Iată calea proprie lui de a contribui la patrimoniul comun, de a se dedica omenirii :

«Cîntarea noii Cărți de Plîngerii glăsuiește / s-audă toate vîrstele de oameni viețuind pe glod; / atît prin întocmire cit și prin descrierile ei / reflectă-n sine și acuză patimile rele / a tuturora în manifestarea lor, // pe cit se-mpărtășește autorul / din stăbiciunile oricărui om. // El se-adresează grupurilor numeroase de creștini / din universu-ntreg, // acelora ajunși în ceasul cel dintii, / chemaților la ceasul de al doilea, vîrsta matură, / acelora ce fură îndemnați către sfîrșitul zilei, / o bătrînețe fără trudă multă; // și vinovaților și drepților, / infumuratului cel încrunțat ce-i încîntat de sine însuși / și celui care a greșit și singur ce se judecă; // și celor liberi și boierilor ce glia stăpînesc / acelora din starea de mijloc și nobilimii titlul de își lasă moștenire, / țărănilor și-aristocraților; // și celor buni și ucigașilor; / învinșilor și curajoșilor, / și sclavilor și celor înrobiți; // bărbaților, femeilor, / poruncitorilor și celor ce-ascultare dau, / acelora de sus și umiliților, // la mari și mici, / acelora de seamă și norodului de rînd; // și cavalierilor și pedestrașilor, / și orașenilor și celor de la țară / și regilor semeți ce-s stăpîniți de frîul Celui Rău». *Rugăciunea 33 (II)*.

Enumerarea continuă cu cei din ierarhia clericală punîndu-se la dispoziție o imagine completă a orînduirii sociale feudale din jurul anului 1000. Este limpede că, deși claustrat, poetul monah cunoștea bine lumea în care trăia și avea o atitudine fermă în distribuirea simpatiei și acuzațiilor sale, atitudine dictată de sentimentul nedreptăților și discriminărilor la care era martor (și el însuși obiect). Dar cartea lui de exemple, sfaturi, îndemnări, imprecacții, implorări, răzvrătiri, acuzări, nu e adresată cititorilor ca un mijloc de distracție, de legănare a răgazului, ci are o menire răstălmăcitoare de vieți și așezăminte, un rol de ferment de existență :

«...fă ca mireasma Cărții-acesteia de spovedanii / să-și îndoiască-a ei putere și să acționeze-asupra multora: // să se împrăstie-n universu-ntreg, / pămîntul tot să-l umple...». *Rugăciunea 33 (I)*.

Pentru atingerea acestui scop poetul a săvîrșit ucenicii literare grele, studii spinoase, comparări de texte vechi și contemporane. Dacă desăvîrșita stăpînire a gîndirii și poeziei creștine este evidentă prin numărul imens de citate, aluzii, imagini, comentarii ce pigmentează opera sa, este la fel de evidentă și familiaritatea cu poezia arabă din care preia anumite tehnici (rîma realizată prin repetarea ultimului cuvînt). Multe din rugăciunile sale debutează cu o explicație tehnică a stilului ce urmează a fi demonstrat (ceea ce ne amintește de esul din Edgar Allan Poe asupra modului cum va realiza poemul Corbul). Poate cea mai interesantă este *A 26-a Odă Sacră*, în care, în fiecare dintre cele trei părți revine asupra teoretizărilor literare :

«Acum, e convenit și drept, / cu-aceia ce-adaptează al lor discurs / la plîngere și lamentare / aceeași asonanță la sfîrșitul silurilor aducînd, / ca mai adînc s-atingă / sensibilul lăcaș al inimii îndurerate, / să ducă la suspin și la vărsări de lacrimi, // la fel și eu în capul trupeii locul corifeului să iau / acelora ce sint — al hohotirilor poem, / să scot durerea toată ce o port în suflet la iveală / cu gemete și strigăte-ale jeluirii! // ...Și iată forma, deci, ce-adopt ca să-mi descriu regretele / ca prin aceasta eu să par de două ori de plîns : / aceeași asonanță va fixa și va păstra imaginea nenorocirilor din mine / și modu-acesta se va țese-așa» (I).

«Dar eu, aici, mi-am stabilit tiparul lamentărilor; / cu tonu-acesta mi l-am preschimbai în plîngere atît de tristă, / l-am încheșat ca stîl într-o-asonanță-unificată, / tot folosînd o literă inseparabilă, simbolică număr ce înseamnă zece — ori doi» * (II).

«Adăugai o altă parte la compunerea acestei elegii, / în schimbul harurilor Bine-făcătorului am oferit eu rodul lacrimilor mele; / și pierderea-am voit să mi-o măsoz, neizbutînd hotarul să-i descopăr; / m-am străduiut cu vorbe numărate publicului s-o expun; / n-am izbutit să o explic în ciuda aripilor luți a duhului ce port; / de-aceea-nfrîngerea inteligenței mele de abisul multelor păcate-am luat-o țintă-a furiei; / ca pe-o otravă am sorbit atîtea îndoieli și temeri ce mă chinuie. // Și-acum, cu glas de milă vrednic, mă preschimb în cîntec pentru numeroase crime! / Se-ncinge nevăzută vatră și nu pot s-o mai răcesc; / bulbucă fonta-n creuzetul tainic, de nestîn; / să-geșle-otrăvite mi se-nfundă în adîncul inimii; // zvîcnirea dureroasă-a rănilor de moartea-n vinele ficatului o simt; / durerea facerii îmi dă ocol prin măruntaie, implacabil; / e febra cuibărită în rinichi și n-aflu leac să mi-o tămăduiesc; / mi-ier cerul gurii potopit de-amărăciunea iremediabilă a fierii. // În gît îmi cresc imensele suspine-ale regretele și țipete; / a firii mele elemente învrăjbite unul altuia se-opun; / ființa-mă zguduită de temeri se simte-mprejmuită de pericol; / aceste elemente ce-s surori se-afundă-n perfidie; nu se-mpacă chiar de s-ar măcelări; / nici mort, nici viu, cuprins de milul impuțit al încălcărilor ce-am săvîrșit...» (III).

Tragicul shakespeareian al citatului nu însoțește întotdeauna documentarea asupra teoriei literare. Cîteodată ea pare indicație pentru ucenici :

«Deoarece nu mi-am schimbat purtarea ce-am descris mai înainte / și n-am pornit să calc pe drumul bun, / cum oare să n-arăt mișcarea-ntortochiată-a pașilor mei confundai în noapte / întru compunerea acestei scrieri? // De aceea folosi-voi și voi adapta în scopu-acesta / vădită formă a alegoriilor, / plasînd-o neschimbată-n felul indicat mai sus, / și voi mărturisi din nou, a doua oară, — aici / ce pete mi-au rămas în urma-altor crime, / aceasta lămuriv-a următorul meu discurs». *Rugăciunea 21* (I).

Grigorie simte cu atîta intensitate efortul pe care-l face de a înscrie pe pergament mesajul său înșit, ajunge la următorul glas de trîmbiță sfîșietor, dar triumfal, ce ar putea fi învidiat de oricare scriitor :

«Eu sint o carte vie în care-s adunate, / lăuntric și-n afară, plîns, jelanii, strigăt». *Rugăciunea 39* (I).

Punînd alături aceste două versuri de celebrul :

«E viața tristă și nu-i carte necităta» a lui Stéphane Mallarmé, oricine e iluminat de strălucirea de demurg a adevăratului geniu, cu răsuneț unanîm în toate inimile, care cunoaște timbrul tunetului și al răzvrătirii, martor al întregii umanități în fața Tribunalului Istoriei.

Și bardul nemulțumit în Nareg este conștient de valoarea sa. Cu temeritatea ce îl caracterizează (trebuie să ținem seama de credința lui și de poziția de monah) iată ce solicită :

«Primește-acuma dar compunerea discursurilor mele / cuprinse de cîntă și de gemete; / primește în mireasmă a suavității doru-acestei jertfe nelnsingerate, / O Rege-al cerului. // Sfințește, binecuvîntează Cartea-aceasta a Plîngerilor, / s-o consfințești ca pe un monument etern, / s-o numeri printre slujbele bine plăcute. // Alătura de tine să rămînă-n perpetuitate / și în fața ta necontenit să fie amintită. / Ros-tită de pe buzele aleșilor ce ai, / grăită de a Ingerilor guri. // Deschisă fie-n fața jluțului pe care stai / și jertfă fie în lăcașul Tău preasfînt, / Ca o tîmălie nalță-se-n biserica Numiri Tale / și ca mireasmă urce din altarul Slavei Tale. // Păstrată fie în

* Este vorba de litera ı a alfabetului armenesc.

Comoara Ta, / să-și aibă locu-n Proprietatea Ta. /Să fie povestită — la urechea națiilor / și predicată în auzul neamurilor. // Săpată fie-n porțile inteligenței / și dăltuită-n pragul simțurilor. // Ca ființă vie să istorisească, mărturisindu-le, nelegiuirile-mi. // Deși dator sint ca să mor, că muritor sint, / prin darul permanenței Vorbelor din Cartea-aceasta, / viu să fiu socotit l».

Și, într-adevăr, cel care cu multe veacuri înaintea lui Dostoevski a știut trăi sintagma: «Cadavru viu» (*Rugăciunea 18, II*) sau înaintea lui Blaise Pascal a putut defini foarte aproape de el omul ca: «arbore gânditor» (*Rugăciunea 18, II*), și care pe bună dreptate, afirmă cu și mai mult timp înaintea vizionerului Arthur Rimbaud.

«Acuitatea spiritului meu mă face ca să văd din depărtare / Spectacolul de groază dar și luminos al lucrurilor care au să vină», *Rugăciunea 40 (II)*, omul acesta, spuneam, are dreptul la nemurirea pe care o solicită atât de convingător.

Lector MIHAI RĂDULESCU

D. G. KIRIAC — CONTRIBUȚII LA ARMONIZAREA MELODIILOR PSALTICE

În viața muzicală europeană de la sfârșitul secolului trecut, începe să se afirme cu pregnanță tot mai vie specificul și valoarea expresivă a lumii modurilor ca urmare a studiilor întreprinse de un număr de cercetători și muzicologi grupați în jurul Scholei Cantorum de la Paris. Un L. A. Bourgault Ducoudray Vincent d'Indy, A. Gastoue, Dom. Moquereau, Gh. Bordes, prin lucrările lor au readus în atenția lumii muzicale cîntarea gregoriană și cea populară dinăuntru și dinafara granițelor Europei.

Puterea de înnoire, bogăția coloristică și expresivă a modurilor devine evidentă, iar specificul modului un mijloc de primenire a artei sonore aflată în impasul la care a adus-o crepusculul funcționalismului major-minor clasic și romantic.

Concomitent cu mișcarea de restaurare a cîntului gregorian, o mișcare identică este întreprinsă pentru «restaurarea muzicii eclesiastice bizantine, în prima și autentică ei frumusețe»¹.

Muzica românească aflată încă în mare parte într-un stadiu de tatonări a avut de beneficiat din contactul cu noua direcție din cultura europeană.

Pe această linie se angajează compozitorii noștri din acea vreme ca: Teodor Georgescu, Gheorghe Ionescu, G. Muzicescu, T. Cerne, T. T. Teodorescu, dar mai ales D. G. Kiriac care, cu o temeinică pregătire de specialitate însușită sub direcția celor mai renumiți pedagogi muzicali ai vremii (1892—1899), era menit să preia asupra-și sarcina de istorică răspundere a noului și autenticului stil de muzică românească. Lui îi revine meritul de a deschide noi drumuri nebătătorite pînă atunci.

El a intuit și realizat în chip pregnant o muzică înspirată din popor, ce conținea mijloace noi de expresie pentru acea vreme, îndeosebi sub aspectul modalismului².

Pe tărîm bisericesc D. G. Kiriac a căutat o împăcare între Apusul modern și străvechiul Răsărit, năzuind către un stil muzical cu înfățișare apuseană dar cu miez românesc. În muzica pentru Școală și Popor, acest miez l-a căutat în cîntecul popular, iar în muzica pentru Biserică, în imnul bizantin tradițional. Polifonia românească, visată și îndeplinită de Kiriac se bazează pe *modurile cîntecului nostru popular și bisericesc*, diferite de majorul și minorul Apusului³.

1. George Breazu, *D. G. Kiriac*, ediție îngrijită de Titus Moisescu, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1973, p. 19.

2. Doru Popovici, *Muzica corală românească*, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din Republica Socialistă România, București, 1966, p. 81.

3. C. Brăiloiu, *D. G. Kiriac — artistul*, în «D. G. Kiriac 1866—1928», broșură publicată cu prilejul ridicării bustului în grădina Ateneului, București, 1932, p. 8—9.

Spre deosebire de alți compozitori români care au studiat la Paris, fostul elev al lui Vincent d'Indy nu a plătit tribut impresionismului francez și nici a celor curente la modă în acea perioadă⁴.

Kiriac nu pierde din vedere nevoile muzicale ale patriei sale, ale poporului, deducând normele și reținând sugestiile privitoare la muzica românească. «Trebuie — scrie el lui Chirescu — să te gîndești, unde ai să trăiești și pentru cine ai să lucrezi»⁵. «Caută să te familiarizezi cu tonalitățile vechi — îți scrie el altădată — trebuincioase pentru armonizarea melodiilor bisericești și populare»⁶.

Dacă pentru contrapunct ia ca model pe Palestrina, ale cărui compoziții le copia nopți întregi «pină făcea bătăturii la degete»⁷, pentru armonie pornește după cîte se pare, de la ceea ce se realizase în muzica gregoriană și de la soluțiile preconizate — pentru armonizarea ehurilor grecești — de Bourgault-Ducoudray în a sa «Conférence sur la modalité dans la musique grecque» (Paris, 1878), dar merge mult mai departe decît acesta căutînd soluții proprii. O dată fixat acest principiu, Kiriac nu se mai abate de la el, folosindu-l și în prelucrarea creațiilor populare⁸.

Întors în țară de la învățătură — cu o bogată și variată experiență muzicală, artistică și științifică — D. G. Kiriac este numit profesor la Conservator, unde predă teorie — solfegiu, armonie și cînt coral, dedicîndu-se cu mare devotament cercetării, armonizării și prelucrării tradiționalului nostru tezaur melodic popular și de strană, fiind îndrumătorul al aproape întregii generații — de muzicieni români — formate în primul sfert al veacului nostru.

Recunoscut și apreciat nu numai în patria sa, ci și peste hotare, pentru meritele sale de compozitor, dirijor, folclorist, pedagog și om de știință, ajunsese renumit îndeosebi pentru «știința armonizării gamelor orientale», cum se exprima și se mîndrea cu arta și știința fostului ei învățcel, într-un volum festiv, *Schola Cantorum*⁹.

Adresîndu-se lui I. D. Chirescu, în patru puncte concretiza Kiriac directivele de muncă în domeniul muzicii românești: a) corul, b) muzica bisericească, c) cîntecul popular și d) dascălia (învățămîntul)¹⁰, puncte la care ne vom referi și noi în acest studiu la care vom adăuga, analiza într-un articol separat, *Axionul «Ingerul a strigat»*.

I. CÎNTECUL POPULAR

Procesul de neconțință afirmare a valorilor cîntării populare de origine țărănească și abandonarea treptată a folclorului lăutăresc, înseamnă o importantă cotitură în creația muzicală europeană și implicit și în cea românească.

Principiile estetice ale Schoele aduceau confirmarea valabilității acestor idei care se înfiripau și prindeau teme tot mai mult în cultura muzicală românească și produceau o adevărată schimbare de optică în ceea ce privește utilizarea folclorului.

«Pentru popor» — aceasta este lozincă sub care se desfășoară întreaga, bogată și multilaterală activitate muzicală a lui Kiriac. «Tot ce am făcut — scria el lui I. D. Chirescu — am făcut din drag pentru poporul la care am ținut»¹¹.

4. Doru Popovici, *op. cit.*, p. 82.

5. George Breazul, *op. cit.*, p. 71; I. D. Chirescu, V. Popovici, George Breazul, D. G. Kiriac *la 50 de ani de la înființarea Societății corale Carmen*, în Revista «Muzica», nr. 8—9, 1952, p. 99.

6. George Breazul, *op. cit.*, p. 88, D. G. Kiriac, *Opere Alese*, Ediție îngrijită de prof. Chirescu I. D. maestru emerit al artei, laureat al Premiului de Stat, Prof. Breazul George, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955, p. 27; I. D. Chirescu, V. Popovici, G. Breazul, *op. cit.*, în Revista «Muzica», nr. 8—9, 1952, p. 105.

7. D. G. Kiriac, *Liturghia psaltică pentru cor mixt*, Ediție postumă, cu o «Lămurire» de Const. Brăiloiu, Editura Societății compozitorilor români, București (fără an), p. 21.

8. Gh. Ciobanu, «Liturghia psaltică a lui D. G. Kiriac», Referat, ținut la Uniunea compozitorilor în 7 mart. cu prilejul împlinirii unui veac de la nașterea compozitorului, exemplar dactilografat, p. 2; a se vedea și L. A. Bourgault-Ducoudray, *Études sur la musique ecclésiastique grecque*. Mission musicale en Grèce et en Orient, Paris, 1877, p. 74 și cap. IV, *De la réforme musicale en Orient*, p. 65—76.

9. D. G. Kiriac, *Opere alese*, *op. cit.*, p. 27.

10. George Breazul, *op. cit.*, p. 58; I. D. Chirescu, V. Popovici, G. Breazul, *op. cit.*, p. 94.

11. George Breazul, *op. cit.*, p. 132.

Personalitatea artistică a lui Kiriac se caracterizează prin puternicele rădăcini pe care și le împlinează în viața socială și culturală a timpului. Ea nu este și nici nu poate fi judecată independent de postulatul educativ al țelurilor patriotice, ale poporului în preajma și la începutul secolului nostru. Kiriac se menține într-un robust realism, strins legat de popor și de munca lui, de plugar, morar, semănător, muncitor. Într-un cuvânt Kiriac făcea «artă cu tendință» cum scria despre el I. Vidu în ziarul «Drapelul» din 13/26 august 1905. Titlurile cîntecelor compuse de el sînt mărturie elocventă asupra concepțiilor sale artistice¹². Astfel de cîntece caută el spre a le înveșmînta în podoaba artistică a armoniei *neomodale* cum o numește G. Breazul¹³.

Pînă în 1914 cînd a început să culeagă el însuși melodii, cercetează vechile culegeri ale lui I. A. Wachmann, C. Mikuli, Berdescu, D. Vulpian, Th. Burada etc., cere notări de melodii culegătorilor: B. Anastasescu, Take Oprescu¹⁴ etc. Cere elevilor săi de la Conservator și membriilor societății «Carmen» și apoi devine el însuși culegător de muzică populară românească și folclorist, învederînd prin activitatea sa științifică și creatoare și ilustrînd în istoria artei noastre, adevărul rostit de Glinka: «Muzica o crează poporul; noi compozitorii, doar o aranjăm»¹⁵.

D. G. Kiriac este primul compozitor român care a cutreierat munții adunînd cîntece țărănești¹⁶. Încă din 1912 îl aflăm minuiind un fonograf¹⁷ cu care va strînge un număr mare de cîntece din gura și inima poporului, cum mărturisește ziarul «Dimineața» din ianuarie 1928.

Dîndu-și seama că stringerea melodiilor populare de pe întreg teritoriul locuit de români este necesară pentru cunoașterea specificului lor, Kiriac a sprijinit și îndrumat toate inițiativele de acest fel.

La intervenția lui se publică culegerea de melodii populare românești din Comitatul Bihor (1913) a lui Béla Bartok¹⁸.

Activitatea lui Kiriac pe tărîmul muzicii românești este multiplă, dar cea mai însemnată contribuție a adus-o el în domeniul prelucrării cu adevărat creatoare a melodiilor populare. Înzestrat cu fin simț artistic, el a intuit just armonia inclusă în mod virtual în cîntecele populare de structură modală. Acestora, le-a sesizat substratul psihologic, le-a disociat elementele constitutive melodia, ritmul, intervalele, modurile pe care interpretîndu-le în mod corect, a izbutit să le pătrundă în adîncime. Succesiunea de acorduri în care el le-a înveșmîntat diferă de la caz la caz, în funcție de structura intimă a melodiei¹⁹.

O caracterizare plastică a modului de tratare armonică a melodiilor populare de către D. Kiriac o face G. Breazul, arătînd că «el evită orice aplicare mecanică a procedeeilor armoniei clasice și caută să nu stînjenească libera expansiune a elanului melodic, ci dimpotrivă, să sprijine și să reliefeze cît mai pronunțat cuantumul melodic al cîntecului, să-i potenzeze valorile expresive și să creeze altele noi. Unde socotește necesar renunță la însăși ideea de acord, la cvinta acordului, se limitează la un minimum de sunete simultane, care nu au alt rol decît cel menționat de clarificare, sporire și intensificare a puterii expresive, a valorilor artistice muzicale din melodie, într-un cuvînt nu supune melodia regulilor armoniei funcționale, ci caută în structura melodică agregate armonice adecvate, proprii *neomodale*»²⁰.

Pe lîngă simple armonizări și prelucrări de folclor, el compune lucrări perfect încadrate în spiritul folclorului.

12. D. G., Kiriac, *Coruri* (cu un cuvînt introductiv de Prof. G. Breazul, sub îngrijirea Prof. I. D. Chirescu, și G. Breazul), *Muzica* (supliment), nr. 4, aprilie, 1954, p. 3; D. G. Kiriac, *Opere Alese*, op. cit., p. 10.

13. George Breazul, op. cit., p. 135.

14. Alex. Schmidt, D. G. Kiriac și cîntecul popular, în «Studii de muzicologie», nr. 3, 1957, p. 96.

15. D. G. Kiriac, *Opere Alese*, op. cit., p. 14.

16. Petru Comarnescu, *Muzica românească și D. G. Kiriac*, în «Universul Literar», anul XLIV, nr. 4, 22 ian. 1928, p. 58.

17. George Breazul, op. cit., p. 25.

18. Zeno Vancea, *Creația muzicală românească secolul XIX-XX*, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din R. S. România, București, 1968, p. 179.

19. Zeno Vancea, op. cit., p. 180.

20. George Breazul, op. cit., p. 112; D. G. Kiriac, *Coruri*, op. cit., p. 4, idem, *Opere Alese*, op. cit., p. 22; Zeno Vancea, op. cit., p. 181-182.

În opera lui se manifestă și începuturile artei polifonice autohtone, aflate desigur încă într-un stadiu destul de incipient. Aceste prime vestigii de polifonie constituie un prețios aport și fără ele, evoluția artei noastre corale ar fi suferit neîn-
doielnice întâzieri.

Înveșmintată în haina armoniei neomodale, melodia românească se prezintă sub forma care constituie baza muzicii culte naționale.

II. SOCIETATEA CORALĂ „CARMEN“

Încă de la Paris D. G. Kiriac milita la înființarea unei «Societăți corale pentru cultivarea și răspândirea muzicii în popor». Îmbold în această privință, l-a constituit exemplul lui Guy Roparts. Astfel la 4 iunie 1899 sub titlul: *Conversație cu d'Indy și Bordes*, Kiriac scria următoarele: «Roparts, ducându-se la Nancy ca director al conservatorului, a reușit să formeze concerte simfonice și o societate corală... cu elemente din toate clasele societății (Mijloc de democratizare; toate clasele la un loc). A expune un raport bazat pe această temă unui ministru binevoitor pentru a londa la noi societății corale».

Spicuum în continuare din această scrisoare inedită²¹ cîteva din gândurile care-l frământau pe Kiriac încă din vremea studiilor sale în Metropola Franței:

— În primul rînd își propunea înființarea unei «școli de cînt bisericesc la Conservator sau aiurea ... după exemplul dat de St. Gervais»²².

— Formarea unui repertoriu religios propriu «cărui să i se alătore o parte semi-religioasă: cîntece de stea, colinde etc.».

— Formarea unui «repertoriu profan, național: cîntece populare, coraluri protestante, Palestrina, cînt gregorian etc.». Dorea să dea concerte cu această formație și să pătrundă «pină la palat cu bună dimineața», pentru a cîștiga bunăvoința demnitarilor de stat și eclesiastici, în vederea cultivării și propagării muzicii pe întreg pămîntul românesc.

Își propunea deasemeni să viziteze «bisericele din Transilvania, Bucovina și celelalte ținuturi locuite de români» pentru a-și «da seama de cîntecul bisericesc cel vechi și de corurile de pe acolo».

Ca urmare a acestor gânduri, înțelegînd rolul educativ al muzicii corale în procesul de formare a gustului muzical al maselor Kiriac a înființat în 1901, Societatea corală *Carmen* — cu devisa «Să cîntăm cu voie bună, doina noastră cea străbună», pentru cultivarea și răspîndirea muzicii în popor și îndeosebi a cîntecului popular²³.

În jurul lui Kiriac, în *Carmen* și prin *Carmen* în straturi cît mai largi de iubitori ai muzicii, se organizează școală în cel mai cuprinzător și adînc sens al cuvîntului: «Școală de alfabetizare muzicală pentru neofiiți, școală pentru membrii societății care primesc sarcina de a preda muzica în clasele primare, școală de perfecționare pentru viitorii profesioniști, școală de compoziție muzicală românească»²⁴.

Aici își fac ucenicia artistică și se consacră definitiv muzicii vocale maeștrii ai corului românesc ca: G. Cucu, I. Croitoru, I. D. Chirescu, Vasile Popovici, Nicolae Lungu, Achim Stoia etc.

Referindu-se la D. G. Kiriac în ziarele: «Neamul Românesc» și «Dreptatea»²⁵, Nicolae Iorga spunea printre altele: «Adînc înțelegător al originalității artistice a neamului său, el nu s-a mulțumit s-o îmbrace în formele unei arte pe atît de știutoare pe cît de limpezi, ci a grupat în jurul lui, în jurul idealului său o întreagă falangă de luptători întru izbînda luptei pentru sănătatea și înălțarea societății noastre».

21. *Conversație cu d'Indy și Bordes*, 4 Iun 99, En route pour chateau-Rouge, Provins, Scrisoare inedită manuscris în biblioteca I. D. Chirescu.

22. Este vorba de societatea muzicală Sf. Gervais. 23. Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 187.

24. George Breazul, *op. cit.*, p. 61; I. D. Chirescu, V. Popovici, G. Breazul, *op. cit.*, p. 95.

25. N. Iorga, «*Gheorghe (sic) Kiriac*» art. în «Neamul Românesc», anul XIII, nr. 8, joi 13 ian. 1928; «Dreptatea», anul II, nr. 73, vineri, 13 ian. 1928; a se vedea și Revista «Armonia», anul V, nr. 3—4, 1928.

Intr-o dare de seamă înaintată Ministrului Instrucției la cererea acestuia — se arată printre altele că: a) Societatea «în cursul celor 4 ani și câteva luni de la înființare» a dat un nr. de «43 producții muzicale»... «în țară și peste munți».

b) «Membrii societății au colectat un număr însemnat de melodii populare și patriotice, pe care le-a armonizat.

c) «Au compus piese corale, religioase, populare și patriotice pentru repertoriul corului și pentru școlile noastre».

d) «Au predat cursuri de muzică la 12 școli primare din Capitală».

e) Au alcătuit o carte cu «81 coruri școlare»²⁶ etc.

Dându-și seama că «soarta muzicii românești în școală se hotărăște» și conform principiului formulat succint mai tirziu de el în termenii: «Cinstece românești în școala românească», Kiriac acordă o deosebită importanță pieselor destinate corurilor pentru copii, fiind primul compozitor care a aranjat melodii populare și a compus un număr însemnat de cinstece în stil popular pentru corurile de școlari. Încă de când era la Paris, a scris «o colecțiune de 50 de cinstece pentru școlile primare din țară»²⁷.

Prin Societatea corală «Carmen» și prin membrii săi, s-a răspândit în multe centre ale țării gustul și dragostea pentru cîntecul popular românesc. Societățile corale din diferite centre ca și cercurile culturale și artistice de la orașe și sate au fost în marea majoritate înființate de elevii lui Kiriac și de membrii societății *Carmen*.

Ca și Muzicescu, Kiriac fiind un mare patriot a întreprins cu corala «Carmen» turnee în Transilvania, Banat și Bucovina, ducînd cu bărbăție ideea mare a frăției etnice, și politice demonstrînd prin conținutul, limbajul și forma repertoriului interpretat, caracterul național unitar al creației populare românești de pretutindeni²⁸.

Cu frații din Transilvania, Carmen a avut legături încă din 1901. Ei, aveau societăți corale mai vechi cu un bogat repertoriu cu caracter românesc. Era Vidu la Lugoj, Dima la Brașov, Timotei Popovici la Sibiu, Mureșianu la Blaj. La festivalul din August 1906 pe arenele Romane din București, s-au manifestat două mii de coriști din toată țara și astfel: *Unirea culturală prin cîntec a românilor a avut loc înainte de unirea politică*.

Ca dirijor de cor Kiriac face educație auditorului pornind de la ceea ce considera fond apercceptiv, de la cîntecul popular, și ajunge la capodoperele literaturii muzicale universale²⁹ (simfonia IX Beethoven). Astfel referitor la concertul din 6 Noiembrie 1905 N. Iorșca scria în «Semănătorul» (13 Nov.) printre altele: «D. G. Kiriac și-a potrivit ca de obicei foarte bine programul, amestecînd în el elementul național cu cel clasic și cu cel modern... al muzicii apusului...».

Și astfel printr-o aleasă cultură muzicală, printr-o muncă fără preget și mai ales printr-o nețărmurită dragoste de neam, a ridicat muzica populară românească în rîndul muzicii culte românești și străine.

III. LITURGHIA PSALTICĂ

În realizarea operei sale muzicale de autentic caracter autohton, Kiriac, s-a îndreptat cu un egal interes și spre tradiționala muzică de strănă.

Cînd în 1865 se hotărîse introducerea muzicii corale în toate bisericile României³⁰ simțîndu-se lipsa unui repertoriu adecvat, s-a primit deocamdată muzica liturgică de tip rusec adusă de erhimandritul Visarion. Mai tirziu se creează un repertoriu cora, bisericesc în stil rusec (Gh. T. Burada, Al. Podoleanu, N. Bănulescu, I. Bunescu, I. G. Mușur etc) sau german (Al. Flechtenmacher, Andrei și Eduard Wachmann, G. Dima, I. Mureșianu, E. Mandicevski, I. Vorovchievici etc.).

Înăda Kiriac, cu foarte puține excepții toți compozitorii noștri credeau că valoarea estetică a unei muzici bisericești evaluate, nu poate fi garantată decît de un stil armonic apusean.

26. Doru Popovici, *op. cit.*, p. 102—103.

27. Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 186 ; Doru Popovici, *op. cit.*, p. 91 ; D. G. Kiriac, *Opere Alese*, *op. cit.*, p. 12—13.

28. Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 188 ; A se vedea și Petre Comarnescu, «D. G. Kiriac», *Poltica*, anul III, nr. 492, miercuri 11 Ian. 1928, p. 1.

29. George Breazul, *op. cit.*, p. 58.

30. Gh. Ciobanu, *op. cit.*, p. 2.

În aceste condiții, îndreptarea gândului către valorificarea corală a muzicii psaltice, apare ca firească în concepția și orientarea lui Kiriac care a avut intuiția valorii excepționale pe care tezaurul melodic al stranei o reprezintă pentru crearea unui stil muzical religios autohton. «Orice altă muzică decât vechea melodie bisericească — zice el — nu va fi la locul ei în biserică. Această melodie simplă înțeleasă de întregul popor ... nu se va putea înlocui prin aceea ... pe care o auzim la teatre și saloane»³¹.

Încă din Iulie 1894 conduce corul capelei Române din Paris, funcție ce i-a surgerat poate trecerea de la conservator la Schola, fundația lui Charles Bordes, care la acea dată era numai «Ecole de chant liturgique et de musique religieuses».

Devenind apoi elevul lui Vincent d'Indy, nu ezită să se pronunțe cu toată hotărârea asupra acestei muzici, «care n-are nimic de-a face cu tradiția bisericii noastre orientale», promițând marelui său maestru «Liturgia bazată pe tradiția poporului, liturgia națională».

Prin prelucrarea armonică și polifonică a melodiilor psaltice, corul său de la Paris ajunsese să cînte, încă de pe atunci «în armonie cîntările liturghiei pe glasurile vechi ale bisericii orientale»³².

Judecînd după manuscrise, Kiriac s-a gândit la folosirea melodiei psaltice în cîntarea polifonă poate din 1894.

Încă din vremea cît stă la Paris Kiriac scrie «două liturghii» — cum singur spune — una pentru cor bărbătesc, cealaltă pentru voci egale³³.

În 1898 a scris «Ingerul a strigat»³⁴ după melodia lui Macarie, în toamna aceluiași an apare în colecția «Repertor Școlar» (la nr. 21) «Troparul Învierii» glas III, armonizat pentru cor mixt, melodie notată după Gherasim Timuș³⁵, iar în 1899 termină de scris «Liturgia lui Ioan Crisostomul, pe melodii tradiționale ale cîntării bisericești orientale, armonizate pentru patru voci bărbătești (ms. autograf de 54 pagini în-folio) cîntată pentru prima oară cum însemna Kiriac însuși — în capela română, Paris Ianuarie 1899, în prezența mitropolitului Iosif Gheorghian» căruia i-o și dedică. La București a fost auzită întâi, la Internatul Teologic în martie 1900 de față fiind Sinodul, Ministrul Cultelor³⁶ și diferiți muzicieni, printre care Muzicescu, Brătianu, Podoleanu, Popescu Pasărea etc. care au elogiat îndelung pe maestrul inovator după cum atestă ziarele vremii³⁷. Și George Enescu și-a exprimat mai tîrziu o entuziastă admirație pentru muzica corală a lui Kiriac și în special asupra piesei «Am umblat pădurile și Liturghiei psaltice»³⁸.

Încă de la 1900 Kiriac începe prefacerea textului muzical pentru cor mixt prelucrîndu-l, îndreptîndu-l și întregindu-l pînă la cel din urmă an al vieții (1928) după cum afirmă C. Brăiloiu³⁹ sub îngrijirea căruia «Liturgia psaltică» se tipărește în ediție postumă de către Societatea Compozitorilor Români. Liturgia psaltică — lucrare de mari proporții, în care se găsesc din belșug minunate exemple de armonie și polifonie — ocupă un loc important în creația sa.

Să urmărim mai întîi: «Originea melodiilor psaltice din Liturgia lui Kiriac», după care vom vedea care sînt procedeele folosite de el în realizarea acestei capodopere a literaturii corale psaltice românești.

31. D. G. Kiriac, *Liturghia psaltică*, op. cit. p. I.

32. I. D. Chirescu, V. Popovici, G. Breazul, op. cit., Revista «Muzica», nr. 5, 1951, p. 61 ; D. G. Kiriac, *Coruri*, op. cit., p. 3 ; D. G. Kiriac, *Opere alese*, op. cit., p. 8 ; George Breazul, op. cit., p. 13 și 74.

33. D. G. Kiriac, *Coruri...*, op. cit., p. 3 ; Idem, *Opere alese*, op. cit., p. 12.

34. D. G. Kiriac, *Liturghia Psaltică...*, op. cit., p. I.

35. I. D. Chirescu, V. Popovici, G. Breazul, op. cit., Revista «Muzica», nr. 5, 1951, p. 61 ;

36. D. G. Kiriac, *Liturghia Psaltică...*, op. cit., p. I ; G. Breazul, op. cit., p. 188.

37. România Jună, «Audițiune de muzică bisericească», Anul II, nr. 95, marți 14 martie 1900, p. 3 ; Apărarea Națională, vineri 17 mart. și joi 23 martie 1900 ; Revista «România Muzicală», Audiția de cîntări bisericești (fără autor) an. XI, 1900, nr. 7, 1/14 aprilie, p. 49.

38. Doru Popovici, op. cit., p. 89. 39. A se vedea nota nr. 36.

După afirmația verbală a compozitorului profesor I. D. Kirescu, D. G. Kiriac, nu cunoștea notația psaltică astfel încât majoritatea pieselor pe care le-a prelucrat și redat în principala sa operă «Liturgia psaltică», i-au fost transmise în muzica liniară — din publicațiile psaltice ale vremii — de diferiți cunoscători ai acestei muzici, printre care: Alexandru Podoleanu — fostul său profesor de la liceul Sf. Sava din București, care învățase psaltichia la Mănăstirea Neamțu — Grigore Costea, Ion Croitoru, I. D. Chirescu etc.

Comparând melodiile psaltice din Liturgia lui Kiriac cu melodiile de același fel în principalele colecții din perioada 1823—1904 vedem că sursa majorității lor o găsim în scrierile lui Macarie psaltul, Anton Pann și I. Popescu Pasărea, iar cîteva în cele ale lui Iosif Naniescu și Nectarie Frimu.

Identificăm în cele ce urmează, fiecare piesă în parte:

— Mărire, Binecuvîntează, Nule născut (p. 5—9) din Atologhia lui Nectarie Frimu⁴⁰.

— Troparele Învierii (p. 10—23) pe cele 8 glasuri (cu excepția celui al glasului al II-lea pe care Kiriac nu-l armonizează), sînt luate din «Anastasimatarul» ... lui Macarie ieromonahul⁴¹, identic reproduce de I. Popescu Pasărea⁴².

— Sfinte Dumnezeule (p. 27—30) ebul al II-lea, prelucrare după Nectarie Frimu⁴³.

— Aliluia (p. 31) ebul I, din Liturgia lui A. Pann⁴⁴.

— Aliluia (p. 32) ebul al III-lea din Antologia lui Macarie Ieromonahul⁴⁵.

— Heruvicul (p. 35—39) ebul al VIII-lea — este luat din «Liturgia lui Gheorghe Ionescu»⁴⁶, publicată în notația liniară în anul 1885;

Menționăm în acest loc faptul că în Cabinetul de muzică al Academiei R. S. România⁴⁷ am găsit în manuscris autograf — un heruvic ebul al VIII-lea (necunoscut de G. Braul) a cărui melodie compusă de D. G. Kiriac a fost armonizată de G. Cucu.

— Pre Tatăl (p. 39) ebul al V-lea din A. Pann⁴⁸.

— Răspunsurile (p. 39—44) ebul al VIII-lea de I. Ionescu⁴⁹.

— Axionul Cuvine-se (p. 45—48) ebul al VIII-lea neidentificat.

— Tatăl nostru (p. 50—52) ebul al V-lea din Liturgia lui Anton Pann⁵⁰.

— Tropar la 2 februarie (p. 65—66) ebul I din Privighierul lui A. Pann⁵¹, modificat puțin de I. Popescu Pasărea⁵².

— Tropar la 25 martie (p. 67—68) ebul al IV-lea din Privighierul lui A. Pann⁵³ adaptat de Popescu Pasărea⁵⁴.

— Tropar la Paști (p. 74) ebul al II-lea din Podobierul lui Popescu Pasărea⁵⁵.

40. Frimu Nectarie (Ierod.) *Antologhie*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1840, p. 5—8.

41. Ieromonahul Macarie, *Anastasimatar bisericesc*, după așezămîntul sistimii cel noăo, alcătuit după cel grecesc pre limba românească, Viena, 1823 (gl. I, p. 16; gl. III, p. 78—79; gl. IV, p. 113; gl. V, p. 151; gl. VI, p. 187—188; gl. VII, p. 221; gl. VIII, p. 225).

42. I. Popescu-Pasărea, *Podobiile celor 8 glasuri*, Tipografia cărților bisericești, București, 1904, și 1940, p. 39—48.

43. Frimu Nectarie, *op. cit.*, p. 19.

44. Anton Pann, *Rînduiala sfintei și dumnezeieștei liturghii*, București, 1847, p. 35.

45. Ierom. Macarie, *Antologhie*, Tomul al II-lea, București, 1827, p. 26—27.

46. Gheorghe Ionescu, *Divina liturghie a Sfîntului Ioan Gură de Aur armonizată pe 3 voci egale întocmă după melodia orientală existentă în Biserica Ortodoxă Română*, [Edițiunea I, Opul 3, București, 1885, p. 14—16.

47. Ms. Rom., nr. 5623.

48. Anton Pann, *Rînduiala Sfintei ... liturghii...*, *op. cit.*, p. 71.

49. *Ibidem*, p. 55—57, «Aghioase după original», prelucrate și date mai întii în Siminarul Sfîntei Episcopii Buzăul, de Ipodiakonul Iosif Nania la anul 1836.

50. Anton Pann, *Rînduiala Sfintei ... Liturghii...*, *op. cit.*, pagini nenumerotate, între p. 70—71; *idem* «La Sfînta Liturghie a lui Ioan Gură de Aur», București, 1854, p. 30—31.

51. Anton Pann, *Privighie care coprinde în sine toată orînduiala privighierii sau a mîne-cărții*, București, 1848, p. 46—47.

52. I. Popescu-Pasărea, *Podobiile, troparele învierii și alte cîntări din Triod și Peni-costar*, București, 1904, p. 78—80.

53. Anton Pann, *Privighier ...*, *op. cit.*, p. 47—48.

54. I. Popescu-Pasărea, *op. cit.*, p. 81—82.

55. *Ibidem*, p. 51.

— Tropar la 21 Mai (p. 75.—76) gl. VIII din Privighierul lui A. Pann⁵⁶, adaptat de Popescu Pasărea⁵⁷.

— Tropar la 29 Iunie (p. 79) ebul al IV-lea (pe scara ehului al II-lea) din I. Podobierul lui I. Popescu-Pasărea⁵⁸.

— Troparul la 6 August (p. 82—83) ebul I din Podobierul lui I. Popescu-Pasărea⁵⁹.

— Tropar la 15 August (p. 82—83) ebul I din Podobierul lui I. Popescu Pasărea⁶⁰.

— Tropar la 14 septembrie (p. 84) ebul I din Podobierul lui I. Popescu Pasărea⁶¹.

— Tropar la 6 decembrie (p. 89—90) ebul al IV-lea (pe scara ehului al II-lea), din Podobierul lui I. Popescu Pasărea⁶².

În biblioteca I. D. Chirescu am găsit (în manuscris autograf) și troparul Sf. Andrei pentru cor mixt, nepublicat, scris de D. Kiriac pentru Grigorie Costea⁶³.

Dedesubtul acestui tropar citim: «Dragă Părinte, iată troparul făgăduit. Am căutat să fie cât se poate de ușor de executat. Din psaltichie am împrumutat *numai ritmul*. Se cîntă mai mult repede, — adică aproape în aceeași mișcare ca și la strană. Încearcă și vezi ce iese. La cuvîntul «roagă-le» se zice *mai rar* și *mai piano*, și apoi iar se reia mișcarea de la început. Ca să nu te incurci la baterea tactului, din cauza schimbărilor de măsură, e mai ușor să bați cîte o pătrime în jos peste tot. Primește salutările mele prietenești D. G. Kiriac, București, 30 Octombrie 1911».

— Cîți în Hristos (p. 93) ebul I din Liturgia lui Anton Pann⁶⁴.

— Crucii Tale (p. 94) ebul al II-lea din Liturgia lui Anton Pann⁶⁵.

— Îngerul a strigat (p. 98—104) ebul I din Irmologhionul lui Macarie Ieromonahul⁶⁶.

Originea unor melodii din «Liturgie, ne este arătată chiar de către Kiriac atunci cînd în prefața la «Cîntările liturghiei pentru copii și popor»⁶⁷ spune: «Pe lîngă cîntări compuse de mine, am păstrat și cîteva din cele cunoscute și obișnuite în biserică», intrate deci în tradiție (n.n.) și în continuare le enumeră. Printre aceste melodii tradiționale găsim:

— Ecteniile mari și mici p. 3—4; 6; 33—34; 38; 49.

— Hristos a înviat (p. 73) ebul al II-lea forma originală diatonică a melodiei grecești, cea cromatică obișnuită la noi, nefiind deloc potrivită cu textul, după afirmarea lui Kiriac⁶⁸.

— Cu noi este Dumnezeu ebul al III-lea chinonic (p. 105—111).

— Porunca cea cu taină (p. 113—115) ebul al VIII-lea.

— Prohodul (p. 116—118) ebul I-ii.

Toate aceste melodii a căror origine o găsim în lucrările muzicale: a lui Macarie, A. Pann, Iosif Naniescu, Nectarie Frimu și I. Popescu-Pasărea, au fost păstrate intact de către Kiriac, cu unele mici excepții cînd modificările unora dintre piese sînt cu totul nesubstanțiale.

Referitor la eburile cromatice din Liturgia lui Kiriac, facem următoarele observații:

1. În ebul al VI-lea scară proprie nu găsim nici o melodie.

2. Troparele ehului al VI-lea scrise pe scara glasului al II-lea: de la 25 martie (p. 67—68); de la 23 aprilie (p. 71—72); de la 29 iunie (p. 79); de la 6 decembrie (p. 89—90) ca și Troparul Inverii ebul al VI-lea (p. 18—19) scris pe aceeași scară a ehului al II-lea, sînt diatonizate de către Kiriac «probabil sub influența ideilor lui

56. Anton Pann, *Privighier* op. cit., p. 48—49.

57. I. Popescu-Pasărea, op. cit., p. 87—88. 58. *Ibidem*, p. 89.

59. *Ibidem*, p. 90—91. 60. *Ibidem*, p. 92. 61. *Ibidem*, p. 58.

62. *Ibidem*, p. 68—69.

63. Dedesubtul acestui tropar citim: «Dragă Părinte, iată...».

64. Anton Pann, *Rîndulata Sfintei ... Liturghii...* op. cit., p. 33. 65. *Ibidem*, p. 34.

66. Ieromonahul Macarie, *Irmologhion sau Catavasieru muzicesc*, Viena, 1823, p. 28—31.

67. D. G. Kiriac, *Cîntările Liturghiei pentru copii și popor*, Institutul de Arte grafice, N. D. Miloșescu, Tg. Jiu, 1926, Prefață, p. 4. 68. *Ibidem*.

A. Gastoué care susține că în perioada medievală toate modurile bizantine erau diatonice»⁶⁹.

Troparul de la 6 decembrie de pildă, scris de către A. Pann, în eahul al IV-lea care folosește scara glasului al II-lea cu baza (tonica) în *Mi*, are scara : (re), mi, fa, sol, la, bemol, si, do ; în timp ce la Kiriac același tropar scris cu baza (tonica) în fa are scara (re, mi bemol), fa, sol, la, si bemol, do, re.

Piesele care în original sînt scrise în eahul al II-lea : «Sfinte Dumnezeule» (p. 27—30) ; troparul «Paștelui» (p. 74) și «Crucii Tale» (p. 94) nu sînt diatonizate de către Kiriac ci în prelucrare autorul păstrează scara cromatică (secundele mărite) la toate vocile.

Liturghia lui Kiriac cuprinde și cîntări în care autorul se abate de la original modificîndu-l, fără să se îndepărteze de la specificul glasului, cum este troparul Sf. Dumitru de la 26 octombrie (p. 87—88) eahul al III-lea⁷⁰, cu excepția troparului Floriilor (p. 69—70) eahul I, unde părăsește nu numai melodia ci chiar și pilonii (cadențele) ehului.

Și în cazul Axionului întîmpinării Domnului (2 februarie) p. 95—97, care începe în eahul al VIII-lea (cu baza *fa*) și continuă în eahul al III-lea (cu baza *fa*), păstrează stilul psaltic deși doar amintește de piesa lui Macarie⁷¹. Către sfîrșit însă, Kiriac părăsește în bună măsură stilul psaltic și introduce un recitativ, inovație indiscutabil a sa⁷².

În afară de melodiile păstrate identic ca în original și de cele modificate, găsim în Liturghia lui Kiriac și melodii create de el în stil psaltic cărora nu le-am găsit, din punct de vedere muzical un model și care sînt : Veniți să ne închinăm (p. 24—27) ; Lăudați pre Domnul — chinonic (p. 54—57) ; Troparul de la 23 aprilie (p. 71—72) eahul al III-lea și de la Rusalii (p. 77—78), eahul al VIII-lea ; de la 14 Octombrie (p. 85—86) eahul al VIII-lea și de la 26 Octombrie (p. 87—88) eahul al III-lea. Cîți în Hristos (p. 91—92) eahul I-ii și stihurile de la chinonicul «Cu noi este Dumnezeu» (p. 105—111) eahul al III-lea.

Conform concepțiilor sale estetice, urmărind în «Liturghia psaltică» un perfect echilibru între armonie și contrapunct, cu tot caracterul melodic în care se desfășoară vocile interioare, contrapunctul este totuși în general subordonat unor considerente verticale. Cu toate că scriitura contrapunctică constituie una din caracteristicile prelucrărilor lui Kiriac, el acordă o importanță deosebită armoniei. Aceasta rezultă și dintr-o scrisoare adresată fostului său discipol, I. D. Chirescu — pe cînd acesta își făcea studiile la Paris — unde spune : «...eu sînt de părere ... să revezi și armonia, acum sau după ce faci contrapunctul. Căci dacă faci numai contrapunctul, cînd vei începe să scrii muzică, toate compozițiile vor fi numai contrapunct ... Mai cu seamă pentru cor vei avea nevoie de armonie. Din amîndouă, armonia și contrapunctul, iese muzica. Numai cu una din ele nu merge. Și apoi să știi că funcțiile tonale le înveți în armonie nu în contrapunct»⁷³.

În compozițiile lui Kiriac, vechile melodii bisericesti capătă o nouă strălucire, cîștigă în frumusețe, în intensitate, prin expresivitatea melodiilor coordonate (nu contrapuncte ci melodii) cu care formează un întreg, pretinsa lor monotonie fiind cu totul înlăturată prin posibilitățile de contrast ce le oferă stilul polifonic. Echilibrul sonor, unitatea construcției arhitectonice, frumusețea «formei» este realizată printr-o savantă distribuire a tuturor mijloacelor de construcție polifonică, — ison, imitație, dezvoltare liberă a vocilor din restul ansamblului — fără ca nici unul din aceste mijloace să devină un procedeu pur mecanic⁷⁴.

Bogăția armonică nu iese din mulțimea acordurilor, ci din varietatea melodiilor ce se suprapun unele altora. În timp ce una din voci cîntă melodia principală, alte

69. Gh. Clobanu, *op. cit.*, p. 6.

70. Simfonia nr. 13 a lui D. Cuclin, are la bază ca primă ideie acest tropar.

71. Ieromonahul Macarie, *Irmologhion* ..., *op. cit.*, p. 57—59.

72. Gh. Clobanu, *op. cit.*, p. 8.

73. George Breazu, *op. cit.*, p. 104 ; Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 184.

74. Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 62.

două sau trei voci se anină cu o melodie de aceeași natură pentru a-i mări expresivitatea.

Fiecare piesă își are forma sa bine determinată (tropar, heruvic, axion, chinonic), în funcție de stilul (irmologic, stihiric, paradic), de textul și de momentul liturgic.

De multă importanță este faptul că Kiriac folosește o armonie particulară pentru fiecare glas. Cadentele, diferitele formule armonice, variază de la o cîntare la alta, după iehurile în care melodia dată a fost concepută. Chiar dacă Kiriac manifestă prudență (explicabil în acea vreme) în abordarea ehurilor cromatice — II și VI — prezența scărilor tuturor glasurilor — cu excepția celei a glasului VI — constituie la el adevărate «momente profetice» pentru evoluția de mai tîrziu a stilului și limbajului muzical românesc contemporan, asociate firesc contribuției sale eminente pe planul general al creației noastre culte.

Liturgia lui Kiriac rămîne un exemplu strălucit de gîndire armonică și polifonică aplicate la melodia psaltică tradițională.

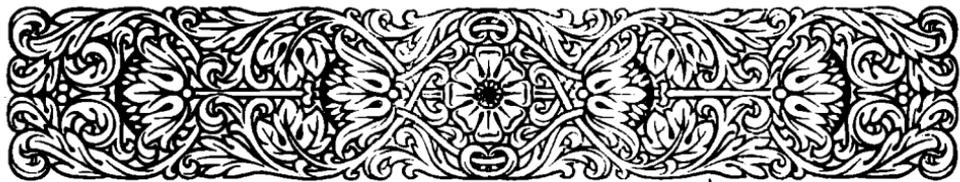
«Așa cum ni se înfățișează aici — Liturgia psaltică — rămîne — cum zice Cucu — o operă admirabilă, lărd pereche în celelalte țări ortodoxe»⁷⁵.

Absorbit peste măsură de atît de numeroase și variate munci artistice, educative, didactice și științifice, în care era afundat prin noile orientări ale muzicii românești al căror clior era, dar mai înainte de toate covîrșitor preocupat de societatea corală «Carmen», cu care își identificase existența, Kiriac nu a realizat în domeniul compoziției cît ar fi fost în stare și cum numai el ar fi putut-o face în acea vreme. Ceea ce a creat, constituie însă patrimoniul nepieritor al artei muzicale românești, al patriei noastre și pildă strălucită pentru generația în care trăia.

Lector SEBASTIAN BARBU-BUCUR



75. D. G. Kiriac, *Liturgia Psaltică...*, op. cit., p. II.



DOCUMENTARE

TITULARII EPISCOPIEI BUZĂULUI, ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA *

Episcopul Filaret (20 martie 1748 — sept.-oct. 1753).

După moartea lui Metodie, care lucrase intens pentru ridicarea Episcopiei, ajunge în scaun un grec, Filaret care venise din insula Zante din Marea Ionică. Numele său de familie era Mihalitzis și ajunsese egumen la Minăstirea Sfânta Ecaterina în București, care era închinată Sfântului Munte Sinai. La 24 martie 1748 când se face alegerea pentru scaunul vacant de la Buzău, prin învoirea mitropolitului Neofit și știrea domnitorului Grigore II Ghica, el trece înaintea contracandidaților care erau preotul Atanasie de la Mitropolie și egumenul Antim de la Minăstirea Mărgineni, tot sinait. Acest Antim îi va urma lui Filaret în scaunul buzoian, când cel din urmă este înălțat la rangul de mitropolit al țării peste șase ani, Episcopul Ghenadie Enăceanu afirma în *Condica sfântă*¹, că nu știe cit a stat în scaun la Buzău și este dispus a crede «că lucrul adică trecerea la scaunul mitropolitan s-a petrecut chiar în anul alegerii» (la Buzău). Mai mult, «că Filaret a fost om de origine român și poate chiar verde». Aceste afirmațiuni sînt cu totul neexacte, dar explicabile gîndindu-ne la stadiul în care se aflau studiile de Istoria bisericii române la anul 1886, cînd se publica opera aceasta. Din activitatea se episcop cunoaștem cele ce urmează, și care s-a desfășurat documentar de la 20 martie 1748, act care vine în contradicție cu 24 martie din *Condica sfântă*, și pînă la 17 iulie 1752. Și mai mult, la 22 septembrie 1753 — cînd începea noul an după vechiul sistem — Filaret în calitate de mitropolit al țării, căpăta reînnoirea privilegiului domnesc al fostei lui Episcopii, pe care aceasta îl avea la vinăriciul din Dealul Bontestilor. Aceasta mai însemnează că încă nu se alesese la acea dată urmașul său, la Buzău, Antim sinaitul de la Mărgineni. În adevăr prima mărturie scrisă de la acesta din urmă este de la 20 octombrie 1753, ceea ce însemnează că alegerea lui s-a făcut în intervalul de timp 22 septembrie — 20 octombrie 1753. Actul său de alegere nu se află trecut în *Condica sfântă*.

Dionisie monahul feciorul lui Tudor ot Tărtășești dăruiește cinci stinjeni le moșie în sat în Tărtășești, la sfîntul schil la Dobrișești, care era al Episcopiei noastre. Zapisul se dă la mîna episcopului Filaret al Buzăului, la 20 martie 1756 — 1748². Vășile sin Sloean diacon Beldea ot Focșani dă, la 25 iunie 1756 — 1748, zapis la «blagoslovita mîna» episcopului Filaret, că i-a vindut locul de dugheană ce are aci în Focșani «ce iaste alătorea pe lângă hanul sfîntii sale, cum vine podul în lungul hanului din dreapta». Locul era de 6 stinjeni în lat, iar în lung de 9, stinjenul cite 3 taleri și jumătate, fac în total 21 taleri. Intre maiotri și «cu pop Mărzea prot(opop) ot Focșani»³. Anghel cu soția sa Dumitra dau zapis episcopului Filaret, la 19 septembrie 1757 — 1748, prin care dăruiesc Episcopiei moșie în Păcăleasca, partea nepotului lor

* Vezi «Glasul Bisericii», nr. 5—6/1974.

1. P. 143—145. Nicl Lesviodacs în a sa «Istoria beserecească» — 1845 nu spune origina lui Filaret, deși pe a altor episcopi o arată. p. 442. 2. Mss. 173 f. 573. 3. P. 60/25.

lane, care murise, și ei nu puteau să-i facă toate pomenile. Moșia era de peste tot hotarul, din siliștea satului, cu livezi de pomi și «cu locuri de păcură»⁴.

Grigore Ghica II Voievod scrie la 29 octombrie 7257—1748, episcopului Filaret cum Mihalache «copilu' den casă» a dat jalbă contra unei femei Anița din județul Buzău, cum fiind la dinsa în gazdă și culcându-se în grădină i-a luat banii ce a avut «și călmărilor și islicul». Păgubașul o reclamă căpitanului, dar femeia fuge la București. Pentru clarificarea împrejurărilor episcopul este invitat să-i judece «mai cu dreptate», iar de nu se vor odihni, «cu soroc», să-i trimită să stea față la divan. Așadar, episcopul Buzăului judeca, ca de obicei, dar mai rar, procese penale⁵.

Filaret episcopul judecă din poruncă domnească, la 20 decembrie 7257 — 1748. pricina dintre Manolache postelnicul și Maria călugărița fata lui Iordache căp. pe de o parte și Dobre Mnzală și ceata lui, pe de altă parte, pentru moșia Schei de pe apa Slănicului. În urma dovezilor aduse, Manolache și Marta rămân stăpâni pe moșia lor, pe care o pierduseră de o bucată de vreme prin absentism⁶. Episcopul Filaret are mari neplăceri cu «popa Pană» nepotul lui Macarie Brăcăneanul fostul căpitan și apoi călugărit. Popa Pană face multe răutăți și «împotriviri» oamenilor sfinții sale. «Întâi cu 2 stupini ce au fost ale unchio-său Macarie Brăcăneanul lăsat cu vii, moșii ce au avut el, la sfânta Episcopie, precum arată diata lui, nu au lăsat pre oamenii sfinții sale să ucidă stupii, ci s'au pus de i-au ucis el în silă. Al doilea s'au pus de a oucis pe un popă Dumitru și i-au frânt și o mână. Al treilea multu puțin ce au rămas după moartea unchiu-sau lui Macarie nu au vrut să le dea, nici la trimișii sfinții sale, nici însăși înaintea sfinției sale când a venit acolo la Podeani. Pentru care sfinția sa i-au zis cu bine să le dea, el nu s'au supus cuvîntului sfinției sale. Care cerând sfinția sa judecata, el au răspuns că nu are cine-l judeca, zicând multe cuvinte împotrivă; la care văzând sfinția sa nesupunerea lui l-au oprit de darul preoții și l-au certat și cu bătea ca pre un nesupus arhierelui trimițându-l să stea la opreală la sfîta Episcopie». Atunci vine Dumnealui căpit. socrul lui, împreună cu uncheas Stoica tatăl popei Pană ot Podeanu, la Episcop, rugându-se să-l ierte, recunoscîndu-și și el greșelile. Popa Pană face mărturisire de căință în fața Episcopului, a polcovnicului Iancul ispravnicul Buzăului, a lui Stiriean biv căpt za dorobanț, a lui Mihalache biv văt za copii, «și toată sinodia sfintei Episcopii și după vina lui era să-l trimită la curte să-l pedepsească politicește». Socrul și tatăl pîrftului se roagă să fie iertat luîndu-l ei pe garanție. Episcopul îl iartă de a-l trimite la București «iar darul preoții, nu i l-au dat, până când să facă pocaință și părăsire de răutăți». Cei doi garanți dau scrisoare, la 22 decembrie 7257 — 1748, în mina Episcopului Filaret «că de s'ar întâmpla a mai face fiul nostru popa Pană, niscare pricini ... noi să dăm seama»⁷. Leontie monahul, pe mirenește Lara ot Pătârlage, călugărindu-se dăruiește Episcopiei două locuri de casă la Pătârlagele, 6 răzoare arătoare, pomet și partea lui de moșie de peste tot hotarul, la 30 ianuarie 7257 — 1749»⁸.

Grigore al II-lea Ghica (1748 aprilie — 1752 august) scrie episcopului Filaret la 5 februarie 7257 — 1749 să judece pricina dintre șetrăreasa Calița soția răposatului Șteful biv vel șalrar și nepoții de văr a bărbatului său, care nu respectă diata acestuia. Domnul spune episcopului că dacă și-ar fi luat ceva fără judecată și fără dreptate să-i dea în mina ispravnicului, ca să îplinească tot ce vor fi luat «dînd sfinția ta și cartea sfinției tale de judecată. Iar nemulțumindu-se de judecata sfinției tale ... să-i trimiți la Divan, ca să cercetăm și noi judecata»⁹. Costanda și Stiriean, nepoții Caliței fac jalbă la Domn, arătînd că «cum au judecat Episcopul, nouă nu ne place» și cer să stea de față la Divan cu mătușa lor «că noi o am chemat-o și n-au vrut să vie»¹⁰. Grigore II Ghica scrie la 20 aprilie 7257 — 1749 episcopului Filaret să trimită la divan toate scrisorile lui Costandin și Stiriean, nepoții Ștefului șetrar, pe care îi judecase în pricina cu mătușa lor Calița din porunca domnească. Ei nu fuseseră mulțumiți și de aceea merg la divan, care are nevoie de aceste mărturii. Odată cu trimiterea lor Episcopul trebuia să scrie pe larg, cum a găsit cu cale, la cercetarea ce a făcut. Iar Scarlat biv logofăt za vistierie, ispravnicul județului primea porunca să trimită la Divan, pe Calița, mătușa lor, sau dacă nu poate veni să-și trimită vechil. Altfel domnul spune că va trimite «om domnesc de o va aduce fără de voe»¹¹.

4. P. 41/39.

5. Acad. R.S.R., P. CXXVII/211.

6. P. 55/7 cop. f. 2.

7. P. 107/3.

8. P. 32/23.

9. P. 56/40.

10. Mss 172 f. 236.

11. Mss 172 f. 236 v.

«Nectarie monah de la satul ce să chiamă Dobrișăștie» dă zăpis la mina episcopului Filaret, la 16 mai 7257 — 1749, prin care dăruiește Sf. Episcopii zece stinjeni de moșie. Această moșie fusese răscumpărată de părintii lui, de la Șerban Greceanu vel logofăt. El dăruiește acești stinjeni «sfântului schit al sfintei Episcopii, ce să praznuiește sfântul Gheorghie» pentru pomenirea părinților și a mea «puindu-mi eu melania mea alea la sfitul schit. Subscriu Ț eu Nectarie monah adeverez ot Dobrișăști, Ț Mihail ig Vierosanul mart. Ț eu Daniil monah brat Nectarie monah adeverez și alții»¹².

La 22 mai 7257 — 1749 «Leon biv vel medelnicer ispravnic marginii, drept 6 boeri, i Gheorghe ceauș i Necula părăcalub i Adamache căpit i Lupea capit i Radul capit și n Coara i Mihalcea vătaf sint luați cu cartea Domnitorului Griğore Ghica de Zota căpitan Buescul și nepotu-său Neagul Buescul să le hotărăscă moșia lor Batogul ot sud Slam Ramnec». Ei aveau moșia de la moșul lor Ionasco comis, feciorul lui Neagre spătar ot Buești. Boerii hotarnici se string și cu Radul vtori portar și aleg moșia «făcindu-o masă s'au găsīt peste tot 3957 stinjeni». Ei pun pietre împotriva pietrelor răposatului Mihai spăt Cantacuzino «de niște danie la sfinta mănăstire Colțea». Din suma stinjenilor ce s-au aflat buni ai Zotei și ai Neagului hotarnici scot partea Sf. Episcopii, pe care o avea danie și cumpărătoare de la numiții Buești, stinjeni 1000. Ei hotărnicesc aceasta punind pietre desre Călmățui și despre Movila lui Obieală... «și pă din jos iar s'au pus pietri cu cărbuni». După această hotărnicie, ei dau carte Episcopului kir Filaret ca să aibă a ținea și a stăpini sf. Episcopie această mai sus zisă moșie¹³.

Moșiile Matia și Păcăleasca revin din nou în discuție, mai ales, credem, pentru bogăția petrolului ce se bănuia că există aici. De data aceasta intră în joc marele spătar Costandin Dudescu, care se adresează episcopului Filaret, prin rîndurile de mai jos: «Cinstit și de Dmnezeu iobitoriu sfintiea ta părintele Episcupe al sfintei Episcopii Buz, kir Filaret. Cu fiească plecaciune inchinindu-mă sărut blegoslovitoarea dreapta sfintii tale, rugăndu pe milostivul Dmnezeu ca să ție și să păzească pe sfintiea ta pururea cu întreagă sănătate. Pricina de alt nu iaste, fără de căt vedem că sânt atâtea zile de când ai purces sfintiea ta de aici și acum ne scrie trimisul nostru carele l-am orânduit să fie până să va aleage moșia Matii i Păcăleasca. Cum că boerii cei arânduiți de Mărea sa Vod, văzând că sfintiea ta nu ai mai trimis pe dichiu, ca să fie acolo de față să răspunză, sânt să vie aici și rămăne treaba jos. De care n-am gândit mai ales sfintiea ta fiind parte bisericească să nu pohtești alegere și îndreptare. Ci rugăm pe sfintiea ta să nu mai zăbovești, ci să trimiți pe dichiu să-s aleagă. De va rămănea spre partea sfintii tale să stăpănești nesuprătat; de va rămănea spre partea noastră, iarăș să stăpănim fără de pricină. Că de nu vei trimite sfintiea ta nici acum, ne caută a ne jăluii Mării sale lui Vod, căci nu putem să mai lăsăm și să nu ne alegem moșia. Și cu aceasta sfărșind, rugile sfintii tale ceale catră Dmnezu rugăm, să fie pururea cu noi

Ianuarie 17. 7257 — 1749

Al sfintii tale

fiio sufletesc

Costandin Dud. vel spat¹⁴

Grigorie al II-lea (1733—1735 și 1748—1752) dă un hrisov Episcopiei la 7 august 7257 — 1749 prin care-i reînnoiește dreptul de a lua vinăriciul și părăpărul din Dealul Bonteștilor ot sud Slam Răm, din zece vedre de vin o vadră după obicei, după cum hotărise Șerban Vodă Cantacuzino la leat 7190 — 1682 pentru prima oară. Acest privilegiu îl reînnoiesc apoi urmașii în domnie și însuși actualul Domn Griğore II Ghica, în țntia sa domnie la leat 7242 — 1734. Domnul mai reînnoiește și celălalt privilegiu ce avea Episcopia să ia, vinăriciul și părăpărul din Valea Manti și Valea Poeni ot jud. Saac «care să înceape viile acestor văi, latul din hotarul moșiei mănăstirii Glavaciogului pînă în hotarul Negovanilor». Înainte de acestea Episcopia avusese dreptul, prin hrisoave domnești să ia din vinăriciul județului Buzău cîte 250 taleri. Iar domnul Mihai Racoviță «socolind pentru ca să mai adauge ... am ridicat acei Ț 250 ce avea obicei de a lua» și prin hrisovul său de la leat 7250 — 1742 da ca să ia Episcopia vinăriciul din Valea Manti și Valea Poeni. Domnul mai dispune ca oamenii

Episcopiei trimiși să strângă acel vinăriciu, să aibă a umbla și a scrie vinăriciul de o dată cu vinăriciu domnesc: să facă două catastife «tot asemenea ounul cu altul» și să-l înscălească și vinăriciu domnești și cei episcopești. Apoi, ei vor stringe împreună banii vinăriciului de la toți care vor avea vii într-acele dealuri câte 4 bani de vadră «și poclonul de nume». Din acestea vinăricerii episcopali vor lua câte 2 bani, iar cei domnești asemenea; «și poclonul de nume după cum le va cuprinde în cartea domnească ce li să va da la vremea vinăriciului». Va mai lua Sf. Episcopie «de la cei ce vor fi având vii pe moșia Episcopiei otaștina după obiceia din 20 veadre cu vin o vadră, după cum s-au oțânduit de la Domniea mea, pentru otaștină vin să ea, iar nu bani, după cum să cuprinde și în testamentul ce am făcut Domniea mea, atât pentru oțându-eala vinăriciului, cât și pentru otaștină, care l am întărit Domniea mea cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boearilor Domnii meale»¹⁵. Popa Raduț ot Scăeni dă zapis Episcopiei și episcopului Filaret cum au venit acolo dichiu episcopiei Sili-vestru și popa Mihai protopopul și au găsit partea fraților săi Ghenadie și Cozma 3 pogoane de vie, ce dăruiseră Episcopiei, la Zilica și 1 pogon la Udre. Acest pământ rămîne a fi al Episcopiei «ca să fie și frații mei pomeniți la sfîntul Jartvenic». Se mai dă și un șopron pe care-l făcuseră cei doi frați acolo la vie, încheie zapisul, scris la 23 noiembrie 7258 — 1749¹⁶. Ion Pușcășciol feciorul Oprei din Păcălești, dăruiește Episcopiei la 13 decembrie 7253 — 1749 partea lui de moșie «cătă se va aleage» din Păcă-easca, care se găsea alătura cu moșia lui Macarie Brăcăcianul. Știm că acesta din urmă făcuse moșia sa, încă cu mulți ani înainte, danie Episcopiei. Din acest zapis aflăm cum s-a sculat Armeanca femeia Zaharii din Păcălești și-a vîndut partea ei de moșie paharnicului Ștefan Dudescul, și după moartea acestuia «au căzut acea parte de moșie întru stăpînirea dumnealui vel spătarului Dudescul. Deci fiind niște puturi cu păcură pe moșia lui Macarie Brăcăceanul, care era ale Sf. Episcopiei și zicînd Armeanca că sînt puturile pe moșia ei, au rădicat dumnealui Dudescu spat hotarnici, ca să aleagă acele puturi de păcură, să le ea întru stăpînire dumnealui ... și noi (moșneni) cunoscînd nedreptate, că ne scotea făr de moșie, nici pîrintele Episcopul, nici noi, nu ne-am odihnit pe acea hotărnicie, ci au rămas ca să mai rădice și sfînțiea sa pîrintele Episcopul alți hotarnici, să aleagă partea sfintei Episcopiei ... și partea noastră cât va fi». Ion Pușcășciol spune în plus, că el fiind de multă vreme mutat de la acea moșie «partea ce i s-ar cuveni o dăruiește Episcopiei». Din acest zapis aflăm deci originea neînțelegerii dintre Episcopia Buzăului și Dudești, mari acaparatori de moșii începînd cu veacul al XVII-lea, dacă nu și mai înainte¹⁷. Iată urmarea: «Cinstil și de Dmnezeu iobitorio sfînțiea ta pîrinte Episcupe al sfitei Episcopiei Buzăul, Kiriu Kir Filaret, cu fiească plecaciune și cu evlavie inchinandu-mă sîrut blagoslovitoearea dreapta sfînții tale. Nașterea Domnului nostru Iis Hs și ceastelalte ourmătoare zile și sîrbători, să fie sfînții tale de bine și de opășenie sufletească și trupească, învrednicindu-te Dumnezeu și întru mulți ani a ajunge și a le petrece cu bucurie.

Facem știrea sfînții tale, că vine și omul nostru carele îl avem purtătoriu de grijă atît pentru păcurile de la Matia cît și pentru alte trebi. Și ne spuse cum că ar fi venit oamenii sfînții tale, stînd și cu împotrivire ca să ea păcură; de care noi nu l-am crezut, socotind cum să poate a să face acest lucru. Mai vîrtos că sfînțiea ta știi, că aceaste păcuri s-au ales de 2 boeri mari prin cartea dumnealor care iaste la noi, din porunca domnească și încă și cu cartea de blestem a sfînții sale pîrintele Mitropolitul, că sântu pă moșiea noastră ... iar nu pă a sfintei Episcopiei. Și Macarie cînd au dăruit acea moșie Episcopiei va fi dat numai partea lui, nu și a noastră ... Măcar că nădărduiam că acum la aceaste sfinte zile vei veni și sfînțiea ta aici, dar neputința sfînții tale cu care nedandu-ți îndămănu, scriindu-și și Mării sale lui Vod, ai rămas să nu vii. Bine ar fi fost ouna ca să te vedem pă sfînțiea ta, a doao că înainte Mării sale lui Vod, dacă socotești, sfînțiea ta ca acei 2 boeri țe-au făcut strămbătate, s'ar fi căutat și s-ar fi hotărit. Iar de vreme ce sfînțiea ta acum nu poți să vii, ne rugăm, pe oum om al sfînții tale pe care vei socoti îl trimite ca să răspunză la Divan și să hotărască. Iar pînă atunci ne rugăm sfînții tale să poruncești ca să nu mai meargă oamenii sfînții tale să mai supere, că nici iaste cu cale, nici cu cînstea sfînții tale. Și nici că am gîndit ales de la sfînțiea ta să vedem lucrurile a ajunge pînă intrată, mai vîrtos că sfînțiea ta ești îndreptătoriu, care îndreptezi al-

tele. Dar aceasta care pen boeari mari s-au ales că sântu pe moșea noastră. Și încă noi nu numai că puțurile acestea nu le lăsăm, ci nici păcura ce s-au luat mai înainte vom să o căutam. Și pentru aceasta nu am lipsit a nu înștiința pă sfinția ta. Dacă nu te odihnești sfinția ta, pe alegerea acelor boeari, să vie omul sfinții tale aici la Divan. Și cu aceasta sfârșind rugile sfinții tale ceale către Dmnezeu, rugăm să fie puțurile cu noi.

Ghen 3 leat 7258¹⁸ — 1750.

Al sfinții tale fiio sufletesc

Costandin Dudescul

Am amintit mai sus cum popa Radul din Scăeni dăduse zapis asupra viilor fraților săi foști călugări la Episcopia Buzăului, care potrivit pravilei rămăneau aceștia. După câțeva vreme el se scoală și nu mai îngăduie să mai stăpânească Episcopia viile. Episcopul Filaret îl aduce la judecată și popa își recunoaște greșala, promițând că nu se va mai scula cu vreo gilceavă. Altfel «să am a rămănea de mare gloabă și pe-deapsă» termină pocăitul cleric zapisul său dat Episcopiei, la 12 martie 7258—1750²⁰. Frâncul feciorul lui Toader, nepot popei Paraschivei ot Păcălești se călugărește; cu acest prilej el dăruiește Episcopiei partea lui de moșie din Păcălești, cită se va alege, din livezi de dețin și de meri, din câmp, din pădure, cu vii la Măgură «și din fantăni de pacură». «Și eu să am a mă chivernisi de la Episcopie cat voi trăi». Zapisul poartă data de 19 martie 7258—1750²⁰.

Chestiunea puțurilor de păcură este expusă clar și cu bogăție de informații, în următoarea scrisoare adresată de către Panu polcovnic, ispravnic.

«Luminate și prea înălțate Doamne să fii Marjea ta sănătos întru prea luminat scaunul Mării tale, întru mulți ani.

Luminată cartea Mării tale, cu multă pleca(o)ciune o am luat și ceale ce-mi poruncești Mărea ta am înțeles. Între care îmi porunci Măria ta pentru pricina unui moșii, cu puțuri de păcură, ce ar fi înștiințat pe Mărea ta părintele Episcopul Buzăului, cum că iaste acum un an, de când sfînta Episcopie nu să atinge de acea moșie nimica, fiindcă o fâmeae anume Armeanca s'ar fi sculat de la o vreme încoace de ar fi zis, cum că acea moșie cu puțurile de păcură ar fi a ei, care moșie împreună cu puțurile le-au vândut. După luminata porunca Mării tale am trimis slujitorii, ca să aducă pe acea Armeanca, cu toate scrisorile ei, fiindcă și singur sfinția sa părintele Episcopul au venit pentru această treabă, neîncredințându-să pînă vechil, pentru ca să-ș descopere dreptul, la care au adus sfinția sa și toate scrisorile de stăpânirea acei moșii. Și slujitorul carele au mers să aducă pe Armeanca, cu toate scrisorile ei și împreună cu dînsa să aducă și mărturia, cari știu toată pricina acei moșii, ca să cerceteze după luminata poruncă Mării tale, întru care mărturia au venit. Iar acea Armeanca nici de cum nu s'au găsit, și s'au cunoscut Mărea ta că au dosit. La care și de al doilea am trimis la dînsa și nici decum n'au putut să o găsească. Și pentru ca să nu rămăe treaba acei moșii necercetată, am întroat pă acești marturi, anume pop Dumitru, Părvul dieaconul, Lavrentie monah, Anghel văt, Ion Pușcașoiul moșnean, Gherghie Ciobanu moșnean, Florea moșnean, Filaret dieacon moșnean, ce știu de să mărturisască de pricina acestei moșii. Și întâi au arătat Florea și Gherghie, cum că când s'au răcut aceale puțuri ei însuși le-au săpat și pă bărbatul Armencii nici în, ochi nu l-au văzut, ca să le zică cevaș. Și ceilalți marturi iar împreună cu acești doi zic: cum că această moșie au fost de cumpărătoare de la câțiva megieași de Manea căpit Brăcăcean, fiindcă și el era razoraș cu cea ce au cumpărat de la dînșii. Și cunoscându-ș slăbiciunea acei Manea Bracoceanul s-au fost călugărit la sfînta Episcopie; ș-au lăsat danie toată moșea sfîntei Episcopii. Carele și zapisele vechi de cumpărătoare am celit, ce să află le mână sfinții sale părintele Episcopului. Și iaste și ocolnică, iar la mână sfinții sale iscălită de Iane ce au fost văt de plaio și de un Dumitru căpit de la Strămbeanii și de Oancea protopop, care adeverează aceale zapise. După aceasta iarăș au mărturisit, tot acești martori, cum că acei Manea căpit după ce s-au călugărit și fiind ca în moșea lui iaste madem de păcură, au cerut cheltuială de la răposatul părintele episcopul Metodie, de au făcut puțurile și au luat sfînta Episcopie de atuncea și până an venitul acelor puțuri. Și când s-au făcut aceale puțuri trăea bărbatul acei Armence și ședea cu șăderea alătura cu puțurile acealea și

ei nici o pricină n-au arătat, cum că acelea puțuri să fac pe locul lui. Fiindcă acea moșie ce o face Armeanca că iaste a ei, n-au fost a ei, ci a fost a barbatu-său, că barbatu-său după ce s-au făcut puțurile au mai trăit 2 ani, și nimic n-au zis că sânt pe moșiea lui acele puțuri. La care martorii aceștea mai zic, cum că această Armeancă s-au întinsu de stăpâneaște și dăn moșiile lor. Și eu Măria ta, din cât mă pricep, de vrame că Armeanca nu stă de lafă, ca să-i văz și scrisorile ei, după luminăta poruncă Mării tale și după mărturisirea acestor marturi cu alt nimic nu să va îndrepta, fără numai când ar fi luminată porunca Mării tale, să-ș ea hotarnici amândoo părțile, ca de iznoavă să hotărăscă moșiea aceasta, atuncea să va cunoște dreptul pă a cui parte sânt aceale puțuri. Și iată că trimisești luminate Doamne și cartea de ceale ce au mărturisit ei înainte nica, care ei unii s-au iscălit și alții ș-au pus deagite. De aceasta fac știre Măriei tale și fii Măria ta sănătos.

Noembr. 19, 7259²¹.

Al Mării tale prea plecat slugă Panu polc. isp.».

În aceeași zi popa Dumitru și alții dau mărturisiri contra pretenției Armencii de stăpînire²². Astfel se înfățișa chestiunea acestei bogății pămîntești, la care țineau conducătorii Episcopiei. În noiembrie 1750, ea nu era încă clarificată.

La 9 decembrie 1751 Costandin bărbierul închiriază de la Episcopie o dugheană în Focșani²³.

Păcura, acest aur negru, a dat cum am spus mai sus mult de lucru Episcopiei și titularilor săi, începînd cu întreprinzătorul Melodie. De la 29 martie 7259 — 1751 avem o dovadă în plus. Daniil al Proilavului dă o scrisoare «fratelui kir Filaret episcop» cum «în trecutele vremi mi-ea cerut fratele întru Hristos răposatul kir Metodie episcopul taleri 100 și mi-ea spus frăția sa că vrea să dea dumnlui răposatului Ștefan Dudescu pentru niște păcuri, avînd între danșii multă pricină. De care și d-lui Ștefan Dudescu netăgăduînd despre mine m-e au arătat că are vrajbă cu sfinția sa». Murind Metodie, Daniil al Proilavului, cere banii de la urmașul în scaun episcopul Filaret, care îi achită «toți»²⁴. Episcopul Filaret scrie egumenului Atanasie de la Mî-năstirea Vîntilă Vodă la 29 februarie 7260 — 1752 să judece pricina dintre popa Teodor cu frații săi pentru moșia Schei. Era o transmisune a dreptului său de a judeca²⁵.

Costandin Filipescu oferea episcopului Buzăului spre cumpărare moșia sa Rușăț de 900 de stînjeni, Filipescu roagă Episcopul că în caz că vrea s-o cumpere, să scrie și creditorului său Canache săratarul să aibă răbdare «ca să fi îngăduitor până vei veni și sfinția ta aici sănătos». Scrisoarea poartă data 5 martie 7260 — 1752²⁶. Sanda fata răposatului Anton căpitanul își face deiată la 6 martie 7260 — 1752. Prin aceasta ea lăsa Episcopiei și episcopului Filaret 8 pogoane de vie lucrate în Dealul Cărlomăneștilor, iar după moarte alte patru pogoane de vie cu cramă: 1 pogon și jumătate lăsa schilului Maicăi Grajdana «care iaste făcut de Cozma arhimandritul». Ea mai lăsa Episcopiei moșia de la Tăbărăști; «și această moșie a fost a soției mele Andrei căpit și dumlui mi-eau vîndut o moșie a mea de zeastre Rușățul și mi-eau dat aceasta, în locul acestea, că fiind soțea mea Andrei căpit datorio la răposatul Misail episcopul tl. 470 și apucându-l răposatul Metodie episcop de acei bani, nevrînd ca să ea moșiea Tăbărăști și l-au închis și l-au ținut închis 12 zile și văzând că nu se poate întraț fel, am mersu lui și am dat moșiea Rușățul și mi-eau dat această moșie Tăbărăști; și am dat-o sfitei Episcopiei pentru sufletul meu și a părinților mei ca's stăpâneaască». Sanda mai avea o moșie la Rătești pe care o zălogise drept 40 taleri: că de va putea, s-o scoată fie-sa Maria s-o ia dînsa, iar de nu va da banii, să fie volnic sf. Episcopie să dea banii și s-o stăpînească. Diata este subscrisă de: † Eu Sanda fata răposatului Anton căpit, † Eu Mariea Lupoeanca fata jupanesei Sanda adeverez, † Cozma arhimandrit mart. † Ioanichie eromonah mart., † Varlaam ermonah ot Bisoca și alții²⁷. Baba Ioana și fiul său vind Episcopiei 80 de stînjeni moșie în Scurtești la 27 mai 7260 — 1752²⁸.

Episcopul Filaret avea o judecată grea, la 27 iunie 1752, înaintea Divanului sub președinția mitropolitului Neofit²⁹. Pricina era între Episcopia Buzăului și Marica soția lui Ștefan logof. Lămotescul. Aceasta era fiica lui Drăgan clucerul. Ștefan în ca-

21. P. 39/31. 22. P. 61/42. 23. P. 60/26. 24. P. 39/30. 25. 55/65.

26. Acad. R.S.R., P. CXXXVIII/133. 27. P. 89/4. 28. P. 50/51.

29. Mss. 173. f. 80 v — 82 v.

litate de vechi al soției sale Marica spune cum că aceasta a rămas mică de părinți și cu un frate al ei anume Radu. După moartea lui Radu, episcopul Metodie a declarat-o soră vitregă și a luat pe seama Episcopiei toată moștenirea fratelui său, în care se aflau moșiile Rumceni din județul Saac, Făurei ot sud Buz., țigani și multe altele, pe motivul că s-ar fi stins neamul Tătărănilor, din care se trăgea frate-său Radu, despre mamă. Ea fiind atunci mică nu și-a reclamat drepturile, lucru ce face acum «fiindu-i soră bună de tată». Episcopul răspunde că toate acele averi reclamate, sînt ale Schitului Aninoasa metohul Episcopiei datorite de răposata Doamna Neaga, a răposatului Mihnea Vvd. Cu timpul cei ce se trăgeau din neamul Doamnei Neaga, din sărăcie și prin îngăduința episcopală s-au făcut stăpîni pe acele averi. Iar la moartea lui Radu, care n-au socotit-o pe Maria soră bună, a făcut epitropi pe un Vintilă postelnic și pe un Dumitru, nepot lui Drăgan. clucerul, «ca să-i plătească datoriile și să-i facă pomenirile». Atunci, Metodie episcopul știind că moșiile, țiganii și alelalte sînt ale Schitului Aninoasa, metohul Episcopiei, vrea să-i tragă în judecată. Cei doi vin la Episcop și consimt să lase averile schitului cu condiția ca Metodie să le plătească bani pe care i-au cheltuit ei cu datoriile și pomenirile lui Radu. Episcopul se învoiește să le plătească 185 de taleri, luînd în schimb averile pe seama schitului. Ei dau și Maricăi 60 de taleri tot din această sumă pentru cheltuielile ce au fost făcut Drăgan clucerul, tatăl lor cu scoaterea moșiilor care fuseseră cötropite. Această înțelegere s-a făcut la anul 7249 — 1741. «Deci după cererea Maricăei sfîta pravilă li da să clironisească pe frate-său, fiindu-i soră bună de tată». Domnul, după cererea episcopului Filaret, vede însă pe temeiul mărturiilor, că moșiile și țiganii sînt ale schitului Aninoasa. Dovada cea mai bună era dieata Doamnei Neaga, de la leat 7123 «întărită cu pecetea Măriei sale». Judecata găsește că moșia Rumceni este dreaptă a schitului. Iar pentru moșia Făurei, țiganii și altele hotărăște să rămîie în stăpînirea Maricăi «ca uneia ce i să cade să clironomisească pe fratele său», însă dînsa să întoarcă cei 185 taleri dați de Metodie episcopul epitropilor «măcar că părintele episcop a zis ca poate în urma să dovedească și pentru acestea». Ambele părți puteau să-și dovedească pretențiile și mai tîrziu, dar deocamdată lucrurile rămîneau aci. Hotărîrea era semnată de Neofit al Ungrovlahiei, Costandin vel vorn, Costandin Brâncoveanu vel logof., Dumitrașco vel clioc și Ianache biv vel sârd. Actul este scris de Radu logofăt de divan.

Marta monahia pe nume Mariaea fata răposatului Iordache capît de la Buzău dă zapis Episcopiei și episcopului Filaret, după ce primul ei soț murise, și de al doilea se despărțise și se învoie să fie «ca niște frați», moșia sa Scheai (Buzău) cu moară, cu loc de două roate, 30 de pogoane de vie în Dealul Nanciului, din care 7 lucrate iar restul paragină, 15 pogoane de vie în Dealul Cepturile, 20 pogoane la Mîrcești, două suflete de țigani și alții care erau fugiți. Dania se datora și ajutorului pe care i-l dăduse episcopul Filaret, într-o greutate bănească a donatoarei. De reținut că ea dorește și gîndul i se satisface, ca acest zapis să fie întărit și de mitropolitul țării Neofit și de «dumnealor veliții boeri»³⁰. Scrisoarea, poartă data de 17 iulie 1752, adică fără să se mai tîină socoteala de anii de la Adam³¹.

Costandin Mihail Gehan Racoviță Vvd (1753 iunie — 1756 februarie) da la 11 septembrie 1753 o carte prin care arată cum unii din preoții Eparhiei Buzăului s-au sculat și au fugit cu tot al lor în Eparhia sf. Mitropolii «pentru ca să scape dă dajdii și să facă pagubă banilor vistirii». De aceea el împuternicește protopopii din Eparhia Buzău, să umble prin țară, și unde-i vor găsi să-i ridice să-i ducă la urma lor, să-i așeze de unde vor fi fost fugiți³². Desigur că bieții preoți nu vor fi fugit de bine! Același domnitor întărește vinăriciul și părăpărl Episcopiei Buzău din Dealul Bonțăștilor din județul Slam-Rîmnic, la 22 septembrie 7262 — 1753, pe care-l avea mai dinainte cu hrisoave domnești. Prin această carte, după rugăciunea mitropolitului Filarel, care fusese episcop al Buzăului, Domnitorul dă volnicie omului pe care va orîndui sfîntia sa, să umble cu vinăricierii domnești să scrie tot vinăriciul din Dealul Bonțăștilor și să ia de la toți cei ce plătesc vinărici, cite doi bani de vadră partea

30. P. 55/56.

31. De reținut că primul act datat cu ani, de la Hristos, l-am aflat în Pachetul 39/29 : 1750 octombrie 22 prin care Grigore II Ghica, poruncește ispravnicului de Săcuieni să cerceteze pricina puțurilor de păcură dintre Episcopie și Armeanca.

32. Acad. R.S.R., P. CXXIV/145.

Sf. Episcopii, precum au luat și mai înainte. Iar ceilalți câte doi bani și poclonul, să ia vinăricerii domnești. Cartea se încheie cu porunca către slujbași vinăricieri din județul Slatina Râmnic, să urmeze poruncii date. ca omul orînduit de mitropolit să ia mila Episcopiei Buzău «câte doi bani de vadră și părpăr după obicei», să fie «de întărire și chiverniseală Episcopiei»³³. În aceeași zi se da poruncă în același sens și formă pentru «vinăriciul i părpăr de la Valea Mantei i de la Valea Poenii»³⁴.

Episcopul Antim (1753—1757)

Urmașul lui Filaret, la scaunul buzoean este tot un grec, călugăr sinait și fost contracandidat al lui cu prilejul alegerii la Buzău. Activitatea lui Antim nu este fără însemnătate cum se vede din cele ce înfățișăm aci, dar ieșirea sa din episcopat este însoțită de un scandal. Pentru păcatele sale el va fi silit să-și dea dimisia, să facă «paretesie», iar mărturiile ce înfățișăm aci, ni-l pun într-o lumină tristă. Profesorul N. Iorga ocupându-se de dînsul scrie un articol intitulat: «*Un conflict al Bisericii cu statul în anul 1757*»³⁵, în care arată că este «cel dintîi conflict cu apel și la străini» și mai departe: «acest incident trebuie pus în raport cu rolul politic pe care l-au jucat șefii clerului român începînd cu prima jumătate a secolului al XVIII-lea și care va fi reluat numai citiva timp înainte de revoluția greacă din 1821». În ultima vreme, cel care scrie aceste rînduri a descoperit în depozitul Arhivelor Statului, în fondul Mitropoliei București, un act pe care l-am socotit — caracterizat de altfel și de contemporani — ca actul caterisirii sale, deși se declară aci că Antim a înțeles să se retragă³⁶.

Cazurile de «parētisis», adică de retragere din scaun, de «prostire de bună voie», de luare a mării schime monahale, sînt destul de frecvente în istoria ierarhiei superioare a Bisericii românești.

Cu mult mai rare sînt caterisirile.

Dintre cele din urmă amintim pe aceea a Mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei, căruia i se ceruse pedeapsa la Patriarh de însuși înțeleptul Matei Vodă, pentru motivul amestecului său în mișcarea anarhică a Seimenilor, și de care acuzație, Mitropolitul se simțea dator a se dezvinovăți în diata sa, deci în ultimele clipe ale existenței sale pămîntești. Alt caz de caterisire este acela al Episcopului Ilarion al Rîmnîcului, acuzat de filopapism și altele.

La mijlocul secolului al XVIII-lea aflăm un altul, care va fi înfățișat în cele ce urmează:

Este vorba de caterisirea — căci așa este trecută hotărîrea de mai jos în inventarul documentelor Mitropoliei din București în depozitul Arhivelor Statului, — a Episcopului Antim, căruia îi vom zice I-ul, al Buzăului.

Pe verso-ul actului însuși, în litere jumătate grecești, jumătate chirilice, citim, scris de o mină bolnavă: «Katerisis lui Antim episcop Buzău și alegere de alt episcop din preoții eparhiei». (Arhivele Statului, București, Mitropolia din București, pachetul 270.../458).

Pare a fi o însemnare, dacă nu contemporană, sigur din veacul al XVIII-lea. Cine este acest Antim?

Un călugăr grec de metanie de la Muntele Sinai, trimis ca egumen la bogata Mănăstire Mărgineni (Prahova). La 12 martie 1748, după moartea lui Metodie, Episcop de Buzău, Mitropolitul țării fiind Neofit, iar domnitor Grigore II Ghica (1748—1752), se procedează la alegerea viitorului conducător al Eparhiei vacante. Între cei trei care se propuneau a fi aleși, în rîndul al doilea găsim pe «prea cuviosul egumen de la Mărgineni, D. Antim».

Se alege Filaret, Arhimandritul de la Sfînta Ecaterina, «care s-a judecat mai vrednic decît ceilalți» (*Condica Sfîntă*, p. 143).

Filaret stătu în scaunul Buzăului, între anii 1748—1753, cînd va trece ca Mitropolit al Bucureștiului și unde va păstori pînă la 1760. Este vorba de Filaret Michalitzki, grec de origină, pe care Episcopul Ghenadie Enăceanu al Rîmnîcului îl credea român (*Condica Sfîntă*, p. 144).

33. P. 113/5. 34. Mss 173 f. 317.

35. «Biserica Ortodoxă Română», LV, nr. 7—10 (Iulie—octombrie) 1937, p. 385—393.

36. T. G. Bulat, *Caterisirea unui episcop de Buzău în secolul al XVIII-lea Antim I, 1753—1757*, în «Glasul Bisericii» nr. 8—9 (august—septembrie) 1957, p. 586—592.

Pentru felurite considerațiuni față de fostul lui concurent la scaunul Buzăului, Filaret îl ajută pe Antim să ajungă titularul acestuia, cînd el înainta la demnitatea de Mitropolit.

Evenimentul se întîmpla în anul 1753. Activitatea lui ca Episcop de Buzău, n-a fost din cele mai rele, după cum reiese din actele parvenite de la dînsul și pe care le vom înfățișa aci.

Și totuși, la 31 august (1756), Sinodul bucureștean, alcătuit din șapte episcopi greci, în frunte cu Mitropolitul Filaret și un român Grigore al Mirelor viitorul Mitropolit al țării și episcopul Grigorie (Socoteanul) al Rîmnîcului, iau măsuri de înlăturare a fostului coleg, Antim I al Buzăului.

Documentul, cum se vede, este scris într-o limbă frumoasă românească, deși cei care îl subscriu iscălesc grecește, afară de Grigorie al Rîmnîcului.

Argumentația canonică, cit și citațiunile scripturistice sînt surprinzător de bogate. De reținut recomandațiile ce se fac pentru trimiterea la București a imputerniciilor clerului buzoian. Iată-l aici :

«Cucernicilor protopoli i preoți din Eparhia Episcopiei Buzăului i toți ceilalți ai smereniei noastre întru Duhul sfânt iobiți făii sufletești blagosloviților creștini ci santeji lăcuitoři întru acea Eparhie, molitvă și blagoslovenie Vă trimitem.

Amar omului același prin care vine zmințeala, zice Domnul nostru Iis. Hs., în Sfânta Evanghelie. Și cine va zminti pre unul dintru acești mici care cred întru mine mai bine iaste lui să să spănzure o piatră mare de moară la gătul lui și să să arunce în mare. Și într-altă parte iarăși zice, cătră Sfinții Apostoli, așîderea și cătră toți arhieriei de pretutindenea: voi sântenți lumina lumii, deci de vreme ce lumina ce întru tine iaste întunerec: dar întunerecul cu cât mai vartos. Și voi santeji sarea pămîntului: deaca să va înva (sic) împuti sarea cu ce să va mai sara. Și iarăși mai zice: așe să lumineze lumina voastra înaintea oamenilor ca văzînd ale voastre bune fapte să slăvească pe părintele vostru cel din ceriori. Și dumnezeescu Pavel zice: către Timotei, fă-te pilda credincioșilor, cu cuvântul, cu petrecerea, cu dragostea, cu Duhul, cu credința. Ia aminte la citanie, la mîngăere, la învățătura. Acest învățători ale Sfinței Evanghelii și graiori ale Apostolului, întru nimic socotîndu-le: proin Episcop Kir Antim al Buzăului, nu numai că n'au făcut binele, ci încă și pricini multe de zmințeală au dat la turma sa, de când s'au hirotonit păstor și arhieriu Episcopiei Buzăului. Dintru care în multe și multe fealio de jălbi acum s'au pornit asupra lui. Care aceste jălbi iată că vă le și însemnăm anume: întăi cum că iaste om cu năravuri necuioase, al 2, cum că iaste foarte iote la mânia, 3, cum că Harul Duhului Sfântu cel neprețuit adecă ahieria a luat cu bani, 4 cum au făcut hirotonii preoți și diaconii cu bani, 5, cum că multe jafuri au luat de la preoți și de la călugări, 6, cum că au luat și mită, 7, au luat și gloabe, 8, cum că au făcut bătăi și închesori făr de vină și făr de judecată bisericască, 9 sudalme cu cuvinte necuvincioase le are, 10, cum că e rășipitori de casă, 11, cum că e amestecatoriu la cele ce nu i să cade, 12 cum că e tulburători și dă scandalu poliției, 13, cum că să amestecă la lucruri mirenești, 14, cum să s'au amestecat la trebi domnești, 15, cum că s'au amestecat la slujbele dajdiilor, 16 cum că s'au lăsat metaniea sa, unde au (a)jvut-o prin jurămint, 17 cum că au prăpădit mănăstiri, 18, cum că au prăpădit și mănăstirea sa, 19, cum că Episcopia au răpit-o cu sila, cu meșteșug și cu dare făr de voia și știrea turmei, 20, cum că dă scadală la toate lucrurile, și la toți, 21, cum că de cătra toți ai turmei sale iaste lepădat de totuș, 22 cum că nici o purtare de grijă n'au avut pentru turma sa, 23 cum că nu s-au nevoit, să ocarmuiască turma și Episcopia sa nici cu cazanii nici cu sobor, nici cu ispovedanie, nici cu îndreptare, nici au căutat vre un lucru duhovnicescu, 24, pe unii călugări ayându-i rășipiți pe la chinovie îi avea dajnici de le lua bir. Pentru care aceste vini iată că vă arătăm și canoanele ale Sfinților Apostoli și ale Sfinților Părinți în ce chip pedepsescu pre cei ce cad întraceste vini; canonul al 6 al Sfinților Apostoli zice: Episcopul sau preotul sau diaconului să nu primească a avea griji lumești, iar de nu va asculta să-i ia darul. Canonul al 25 zice: Episcopul sau preotul sau diaconul de să va prinde în curvie sau în călcare de jurămint sau în furțișag să i să ia darul. Canonul al 27 zice: poruncim să i se ia darul Episcopului sau preotului sau diaconului ce bate pre cei credincioși cînd îi greșesc sau pre cei necredincioși cînd îi fac strămbătate de vreme că printraceste bătăi voeaște să-l aibă de frică. Canonul 29: ori carele Episcop, sau preot, sau diacon va lua această vrednicie și dar

prin bani, să i se ia darul și lui și celui ce l'au hirotonisit; canonul 30: omicare Episcop puind mijlocitori, boeri mirenești și printrânșii să va face Episcop, să i se ia darul; și cei ce-i țin lui parte toți să să aaurisească. Așijderea zice și canonul al treilea de la al 7 săbor. Canonul 28 al Sfinților Apostoli zice: Episcopul sau preotul deacă nu va purta grijă de clirosi și de norod ca să-i învețe pre dănsii blagoveștenia, să să aaurisească și deacă va sta tot la acea leane și trândăvie să i se ia darul. Canonul 81 zice, mai înainte au zis, cum că Episcopul sau preotul, nu trebuie să să lase pre sine la purtări de griji lumești, ci să aibă vreme ca să caute treburile bisericesti. Deci să să supue ca să nu facă aceasta, sau de nu, să i se ia darul. Canonul al doilea al sfântului sobor al patrulea de la Halchidon: ori care Episcop se va hirotoni pre bani și cu vânzare va pogorâ darul celui nevândut, și va hirotoni pre bană Episcop sau horiepiscop sau preot sau diacon sau pe vreun alt din cei ce să numescu între clirici, au că va pune iconom prin bani sau egdik; sau paramonarios, sau ori pe cine alt, din orânduiala și dregătoriile bisericesti, va face cu bani pentru câștig. Arhierul care să va dovedi c'au făcut una ca aceasta să să primejduiască la treapta sa. Canonul 20 (?) al săborului de la Trulan: poruncim să li să ia darul, celor ce să hirotonescu pre bani, or Episcop or oricine alt cliric va fi, iar nu să hirotonescu prin cercare și prin bună vițuire. Canonul al 4 al sfântului Sobor al 7: Episcopul nici cum să nu izvodească câștiguri reale, găsind pricini prin păcate ca să ceară aur și argint, sau ori ce alt, de la Episcopii ce-i sănt supuși, sau de la clirici, sau de la călugări. Iar de să va afla vreun cum că pentru cererea de aur, sau altă cevaș, sau pentru vreo patimă a lui, adecă pizmă va opri de liturghie sau va afurisi pe vre unul din clirici ce-i sănt supuși sau va inchide vre-o sfântă biserică, ca să nu facă liturghia lui Dumnezeu întrânsa aruncând mânia sa la lucru nesimțitor, cu adevărat el nesimțitor iaste, și va cădea întru aceeaș patimă, ca și Petru verhovnicul Apostolilor zice: păstoriți cea dintru noi turma lui Dumnezeu, ocărnuind-o nu cu sila, ci cu voe după plăcui lui Dumnezeu, nici prin câștiguri, ci prin nevoiță.

Pentru care aceste jălbi, ce au dat mulți pentru proin Episcop al Buzăului Kir Antim, chemându-să el la judecată, ca să răspunzu, și el socotindu-se că nu va putea sta împotriva, ca să-s îndrepteze la săbor de aceste jalbi, dintre luiș bună voe și priimnță s'au lăsat de Episcopie, simțindu-se încă și pre sine, cum de totuluș tot iaste neputincioș a mai săvârși de ceale ce să cuvîn arhierelor, pentru boale slăbă-nogirea ce i s'au întâmplat și în locul lui să să hirotonească alt Episcop Buzăului, vreadnic și după pravilă. Deci dar și noi urmând Dumnezeescului Pavel, ce zice la întâia poslanie către Timotei la al 5 cap: mărirea de gia pre nimenea nu le pune, adecă să hirotește lesne pre nimenea nici te împreune la păcate streine, nevoiță pune ca să să găsească vreadnice și destoinice obraz. Cei ce să vor hirotoni, ori diiaconi, ori preoți, ori Episcop, împodobit cu bunătățile ce coprinde. Și zice iarăș Dumnezeescul Pavel, la întâia poslanie către Timotei cap 3: diaconii adecă să fie cinstiți, nu îndoiți la cuvânt, nebăutori la vin mult, neagositori de reale, având taina credinței, curata știință și acestea să-ș ispitească întâi. Și apoi să slujească nevinovați filnd și să fie ai unui mueri bărbați pre fii lor bine îndreptând și casele sale. Iar Episcopul să fie făr de prihană al unei mueri barbat, treaz, întreg la minte bine rânduit, iubitori de streini, învățatori, nebețiv, nesfadnic, neagonisitori de dobândă grozavă, ci blînd neinvrăjbitori, neubitori de argint, casii sale bine îndreptători, având fii ltru ascultare cu toată cinstea. Iar de nu știe cineva aș îndrepta casa sa cum de biserică lui Dumnezeu va purta grije. Și trebuie el și bună mărturie să aibă, de la cei din afară, ca să nu căză în ocără și în cursa diavolului. Și iar mai zice la întâiul cap al posleniei către Tit: Episcopul trebuie să fie nevinovat, ca al lui Dumnezeu dregător, nu obraznic, nu mănios, nu bețiv, nu sfadnic, nu iubitori de purcată dobândă, ci iubitori de streini, iubitori de bunătate, întreg la minte, drept, curat, răbdători, țindu-se de cel după învățătura credincios cuvânt, ca puternic să fie să-ș îndemne întru învățătura cea ce e sănătoasă. Și pre cei ce-i grăescu împotriva să-i înfrunteze. Iar preolul tot la acest cap zice să fie nevinovat al unui mueri barbat, având fii credincioși, nu întru ponosuire de curvie, au neascultători. Canonul al 2 de la al 7 săbor, acesta mai ales poruncește celui ce va să-ș hirotonească și să să sue la treapta Episcopiei să știe mai bine decît toate Psallirea, ca să învețe pe norodul său mai întâi decăt tot, tâlcuind învățăturile Psalliriei. Foarte bine să să cerceteze de către Mitropolitul său, de iaste priimitor cu denadinsul iar nu fieștecum, să cinstescă sfintele

canoane și sânta Evanghelie și cartea dumnezeescului Apostol, și toata cealaltă scriitură, și cu denadinsul să aleagă înțelegerea ei. Și după dumnezeestele ei porunci și el să viețuiască, și pre ceilalți să-i îndemne ca să fie gata a da răspunsul, la oricine va cere răspunsu pentru nădejdea credinței noastre, și pre supușii lui să-i facă să fie gata spre aceasta. Pentru că ființa și starea arhieriei noastre sânt graiorile cele date și grăite de Dmnezeu, dupre cum au zis marele Dionisie. Și de să va făgădui că cu dragoste va face acestea, așa să primească hirotonie. Iar de va afla îndoială și să va sfii să-se gonească fără de nici o isprav, pentru că zice Dmnezeu prin proorocul: tu ai lepădat înțelegerea și eu te voi lepăda de a nu-mi fi mie preot. Că de vreme ce toți credincioșii citind Psaltirea ne făgăduim și zicem întru îndreptările tale voi cugeta și nu voi uita cuvintele tale, negreșit că cât mai vărtos aceeaștia trebuie să o facă cei ce sânt îmbrăcați cu veșmântul preoții. Și canonul al 18 și 19 al săborului de la Cartagen poruncește să să aducă aminte celui ce să hirotonește să păzească rânduielile Sfinților Părinți și cele ce au hotărât pentru credința și cele ce au hotărât pentru sfințele canoane, ca nu cumva abătându-să din orânduielile acestor părinți, mai în urmă să vor căi, fără de nici un folos, ori în veacul de acum caterisindu-să, sau în veacul viitorii pedepsindu-să. Și canonul al 14 și al 15 de la al 6 săbor, și canonul 15 de la săborul al 4 și canonul al 16 de la săborul de la Cartagen poruncescu: preotul să fie de 30 de ani când se va hirotoni, iar diaconul de ani 25, ipodiatonul de ani 20, citetul de ani 18. Deci dar noi urmând Dumnezeestele canoane ale Sfinților Părinți, nu îndrăznim a va hirotoni vouă *Episcop dintr'alt loc*, ci fiindcă arhierieul cu turma eparhiei sale iaste nuntă duhovnicească și precum nunta cea trupească să face cu învoirea amândurora obrazelor adecă a bărbatului și a muerii, așașderea și nunta cea duhovnicească adecă a arhierieului cu turma sa, după placul lui Dmnezeu și după canoane iaste să se hirotonească arhierieul, în fiește eparhie, cel ce să va alege dintracei eparhioț: însă alegerea să se facă precum place lui Dmnezeu, după cum mai sus ne-au învățat dmnezeescul Apostol. Ci fiindcă și voi acum ați rămas far de mire duhovnicescu vazut, ce e arhierieul (pentru că mirele cel nevăzut duhovnicesc apururea iaste, viața fiindcă e, adecă Domnul nostru Is-Hs) dup cum zice și sântul Pavel, către Efeseni, cap 5: taina aceasta mare iaste iar eu zic în Hs și întru Biserică, Iată dar că vă stătuim părintește și vă scriem molitvelor voastre preoților de mir și diaconilor ce vă aflați în eparhia Episcopiei Buzăului ca cu toți să vă adunați la Sânta Episcopie Sănbata în zioa ajunului Nașterii Maicăi Precestei, și făcând seara vecernie și noaptea vdenie și dimineața Sânta Liturghie, rugându-vă cu umilința lui Dmnezeu ca să vă lumineze să alegeți obraze vrednice și după placul lui Dmnezeu și așa cu toții sfatuindu-vă, dintre molitvele voastre să alegeți 5, 6 preoți din toată eparhia Episcopiei Buzăului, pre care veți socoti și veți ști că sânt mai înțelepți și mai vrednici ca să primească vrednicia păstorii acei Episcopi și după ce veți face alegerea aceasta sa-i trimețeți aici cu carte despre partea tuturor proților ce vă veți strânge acolo la Episcopie cu însuși iscăliturile molitvelor voastre, ca să-și facă aici desăvârșita alegere și psifos de către arhierie după pravila. Aceasta și fiți blagosloviți.

August 3. 7264

Grigorie episcopul Rîmnice

Această hotărîre se lua la 31 august 1756, iar noua alegere se făcea numi la 12 aprilie 1757, adică după mai mult de o jumătate de an. Cu acest prilej aflăm ceva mai multe știri care țar a elucida substratul acestui conflict bisericesc. În condica sflntă (p. 169—170) în care se înregistra alegerile episcopale, citim următoarele:

«Fiindcă pre sânta episcopie a Buzăului a rămas fără de stăpînitor și fiindcă fostul de mai înainte arhierieul D. Antim, pentru multe scandaluri ce au urmat într-o prea luminată domnie a Ungrovlahiei... cu voie proprie și cu consimțămîntul nesiliuit a demisionat din episcopie, dupe cum se vede din demisiunea lui, așezată aici în fața».

Mai departe se arată cum a fost ales Episcop, un alt grec.

Din aceste rînduri se vede că pe lângă păcatele individuale ale lui Antim se adăuga minia domnească a stăpînitorului țării, care era abilul Constantin Mavrocordat în a sa a cincia suire pe tron (1756 februarie 8 — 1758 august).

Aceasta se vede din mărturisirea sinodalilor, cît și din reclamațiunile arțagosului grec.

În adevăr, Antim I se plînge Patriarhului Matei (Psaltul) al Alexandriei, fostului vizir Ali-Paşa Ekimoglu şi căminarului Manolache, capucehaia lui Mavrocordat la Constantinopol. El spune tuturor care vor să-l asculte, că Domnul l-a mazilit şi că i-a luat şi 40 pungi de aspri. Patriarhul Matei al Alexandriei fusese egumen la Zlătari şi investit la Bucureşti de Mitropolitul Neofit, împotriva canoanelor şi tradiţiei, ca Patriarh. El fusese şi duhovnicul lui Constantin Mavrocordat, graţie căruia ajunsese şi Patriarh³⁷.

Ca să intervină pe lingă fostul său protector, era o treabă grea, de aceea nici n-o încerca decît foarte pe ocolite.

Se pare că domnitorul Constantin Mavrocordat avusese grijă să-l informeze de cazul Antim, căci Matei al Alexandriei, într-o scrisoare de la 8 septembrie 1757, către Vodă, spunea: «Am primit şi copiile fostului episcop de Buzău, prin care am aflat rătăcirea acestuia»³⁸.

Atît şi nimic mai mult!

Antim, grec ambiţios, nu ceda cu uşurinţă şi scandalul ameninţa să ia proporţii neplăcute pentru Mavrocordat.

Domnul scrie Patriarhului Matei să intervină, ceea ce acesta face, după cum reiese din scrisoarea sa, trimisă la 20 noiembrie 1757, către capucehaia Manolachi Chirliţă:

«Am cunoscut ... acelea despre fostul episcop de Buzău, precum şi din copiile ce mi le-a trimis prea înălţatul Domn mai lămurit am înţeles, că fără dreptate spune că i s-a făcut nedreptate, de înălţimea sa. Am scris deci şi Înălţimii Sale (că) le vom arăta şi Prea sfinţitului de Sinai şi celorlalţi părinţi, ca să nu creadă ei că în adevăr a fost nedreptate, căci astfel de pretexte le-a spus şi lui Ali-Paşa Hechimoğlu, că l-a nedreptăţit, luîndu-i cu sila eparhia şi cu aceasta şi patruzeci de pungi de bani, precum şi către noi a povestit. Deşi n-am crezut în vorbele lui, dar, vrînd să ne asigurăm mai desluşit, am scris Înălţimii sale, *nu oarecum mijlocind*, ci mai ales l-am sfătuit (pe episcop), l-am sfătuit destul spre cuminţenie şi l-am sfătuit, atît noi, cît şi Sinaii, să dea supunere la porunca împărătească şi să meargă la mînăstirea sa, căci avea fantezia să stăpînească acolo şi să nu meargă. Deci, cu îndemnul nostru şi cu grija părinţilor a mers la mînăstirea Sinai şi acuma stă acolo liniştit»³⁹.

În sfîrşit, astfel se termină activitatea Părintelui Antim sinaitul, ajuns egumen la Mărgineni şi mai apoi Episcop de Buzău.

De la satisfacţiile de tot felul din Ţara Românească, la zidurile bătute de vînturile pustiei, de e la Sinai, este un jalnic drum! Şi părintele Antim l-a parcurs, cum am văzut mai sus!

Reflectînd asupra actului de acuzare care putea să pornească şi din o duşmănie domnească, atenţia se opreşte pe două semnături din josul lui, pline de conţinut moral şi autoritate, pe aceea a viitorului mare mitropolit Grigorie, care încăleste aici greceşte «al Mirelor», iar în al doilea rînd asupra celeia a lui Grigore Socoteanu, fost episcop de Rîmnic, şi scurtă vreme chiar Mitropolit al ţării. Credem că aceşti bărbaţi, de aleasă ţinută, nu puteau să facă o nedreptate unui confrate, dacă prin purtarea lui Antim n-ar fi ofuscat oarecum îndatoririle sale pastorale.

Dar mai este aici un lucru curios, ce trebuie să semnalăm. Am văzut mai sus, cum la 20 noiembrie 1757 Patriarhul Matei comunică capucehaiei Manolachi Chirliţă că Antim «a mers la mînăstirea Sinai şi acum stă acolo liniştit». Poate va fi mers acolo, dar dorul de Ţara Românească, îl aduce din nou la Bucureşti. Dacă iscălitura sa este bine citită de autorul Condiţiei sfinite apoi Antim apare la ieşirea din scaun a lui Rafail, urmaşul său. El subscrie acest «paretesis» la 4 septembrie 1763⁴⁰; deci cam după şase ani de absenţă îl semnalăm aici, în Bucureşti. De asemenea, Antim semnează alegerea la Buzău a lui Cozma⁴¹, făcută tot în septembrie 1763, şi participa la alegerea distinsului arhimandrit Chesarie, ca episcop la Rîmnic, la 26 decembrie 1773⁴². Semnătura sa, destul de viguroasă, apare şi pe actul de alegere al Mitropolitului Sidiei, făcută sub presidenţia Mitropolitului Grigorie, la 7 mai 1779⁴³. Aşa-

37. Ionescu D., *Relaţiile Ţărilor Române cu Patriarhia de Alexandria*, Bucureşti, 1935, p. 42—46.

38. Hurmuzaki — Iorga, vol. XIV, p. III, p. 173.

39. *Ibidem*, p. 185—186.

40. *Condiţia sfinţită*, p. 174.

41. *Idem*, p. 177.

42. *Idem*, p. 186.

43. *Idem*, p. 168.

dar, dacă iscălitura sa este bine citită, Antim episcopul a suspinat peste 20 de ani după scaunul buzoiian, ca apoi țărina românească să-i acopere trupul odată cu speranțele pierdute pentru totdeauna!

Din activitatea gospodărească a episcopului Antim însemnăm următoarele :

Toma brutarul din Focșani, dă episcopului Antim, la 20 octombrie 1753 zapis, prin care spune, cum avind Sfânta Episcopie un loc de casă s'a înțeles mai întâi cu popa Luca să dea chiria locului pe an 11 (lipsă)... «fiind la mahala aproape de scaunele de carne». Apoi el face casa și se angajează să dea tot anul cîte 2 taleri, începînd anul de la Sfîntul Dimitrie⁴⁴. Stana văduva dă zapis la mina Episcopului Antim cum ea are casă cu dugheană, făculă din temelie de dînsa, în Focșani, pe locul Sfîntei Episcopii și da părinților Episcopii pe an cîte taleri 5. Ea se angajează, după acest așezămînt, să dea și de acum înainte aceeași sumă, de două ori pe an, la Sfîntul Dumitru jumătate și la Sfîntul Gheorghe jumătate, începîndu-se anul de la Sfîntul Dimitrie. Zapisul se făcea tot la 20 octombrie 7262 — 1753⁴⁵. Necula bărbierul da zapis, în aceeași zi, aceluiași episcop, cum are o casă cu dugheană făcută de el la Focșani, pe locul Sfîntei Episcopii și după așezămîntul făcut plătea chiria locului, cîte taleri 6 pe an. El se angajează să-i plătească la fel cu acei de mai sus⁴⁶. Alt embaticar al Episcopiei și Episcopului Antim este Ispir băcanul, din același oraș. Acesta spune cum a cumpărat de la Gligoraș, odoșa de beslii o casă cu taleri 32, iar acea casă este făcută pe locul Sfîntei Episcopii. Gligoraș plătea chiria locului cu 2 taleri, pe care Ispir se îndatorează a-i plăti în aceeași condițiuni ca toți cei mai de sus. Și acest zapis are data tot de 20 octombrie 7262 — 1753⁴⁷. În luna noiembrie fără menționarea zilei, în anul 7262—1753 Strol vătaf de copii, ajuns Isaia monahul și Radu logofăt de vistierie după ce închinaseră biserica Sfîntul Dumitru, făcută pe locul celei de lemn a Bălcenilor, din București ei mai fac și un schimb de loc din capitala țării cu o moșie din părțile Buzăului pentru împăcarea Episcopilor de Rîmnici și cei de Buzău. Amănunte se vor vedea cînd vom aminti de metoacele Episcopiei. Schimbul se face cu aprobarea Episcopului Antim și Grigorie al Rîmnicului⁴⁸. Ceva mai tîrziu, la 6 decembrie, același an, Dumitru bărbier da zapis Episcopului Antim cum are el o casă cu dugheană pe locul Episcopiei și după cum a avut așezămînt «cu alți sfinți părinți Episcopii» plătea pe an taleri 6 «chiria locului». Se angajează a plăti mai departe aceeași sumă⁴⁹. La 4 septembrie 1754 Costandin Mihaï Cehan Racovița Voievod (1753 ianuarie — 1756 februarie) scutește patru «călugărași» de la Dobrișești județul Ilfov de toate dajdiile ce vor ieși în țară de la vistieria domnească «atît pe preoți, cît și pe mireani», «pentru carii, zice Domnul», înștiințându-ne Domniea mea de la sfințea sa părintele Episcopului Buzăului Kir Antim, cum că sânt călugări cu adevărat și sânt oameni foarte săraci, încît nu au nici un fel de chiverniseală». Poruncă se da ispravnicilor județului, slujbașilor și părăcalabilor de prin sate să nu le facă nici o supărare⁵⁰. Același voievod dă carte la mina Episcopului Antim la 26 septembrie 1754 să aibă voie a orîndui omul sfinții sale să umble cu slujbașii vinericeri din județul Saac și să scrie vinăriciul de la tot omul ce va fi avînd vii «în popoarele ce sânt date sf. Episcopii miă» Valea Manti și Valea Poeni. Și din patru bani ce plătesc vinăriciul de vadră, să aibă a lua sf. Episcopie de la tot omul, de vadră cîte doi bani și pîrșarul după obicei și alți doi bani să-i la slujbașii vinericeri «care sânt parte domnească. Li se cere să facă și două catagrafii, unul oprindu-l vinăriceru domnești, iar altul omul sfîntei Episcopii. Domnul mai poruncește vinăricerilor domnești, să dea și mină de ajutor omului Episcopiei ca să-și ia mila pe deplin⁵¹. Episcopul Antim mai capătă o nouă favoare de la Costandin Mihaï Vodă Racovița la 16 februarie 1754. Episcopul arată cum țigani Episcopiei n-au plătit nici o dată sărăritul, iar acum le fac mare supărare slujbașii sărari. Domnul le dă carte, să nu mai aibă nici o greutate din partea aceloră, cărora li se cere respectarea poruncii date⁵². La 20 februarie 1754 același domnitor reînnoiește dania mai veche, care apoi se schimbă, ca Episcopia Buzăului, să ia în toți anii «din vinăriciul domnesc ot sud Buz cate tl 250 vechi. Și acești bani să-i ea din banii domnești, ori fie vinăriciul în credință, ori vîndut. Cu care bani să aibă a ținea

44. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/88.

45. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/235. 46. P. 60/30.

47. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/112.

48. P. 85/35. 49. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/112.

49. Mss. 173 f. 584.

51. Mss. 173 f. 380. 52. Acad. R.S.R., P. CXXVI/64.

sfinția sa cinstitul și de Dmnezeu iobitorio părintele nostru Kir Antim episcopul, doao școale de apururea la sftita Episcopie, însă ouna grecească și alta slovenească. Și dascăli să fie oameni de ispravă și învățați cât sa cade spre procopseala oucnișilor. Și toată cheltuiala la aceaste 2 școale să aibă a o face sftita Episcopie, dintracești bani ce sânt ziși mai sus. Și această datorie să o aibă neștrămutată, atât sfinția sa părintele nostru de Dmnezeu iobitoriol Kir Antim, cât și alți iobitori de Dumnezeu episcopi, care după vremei vor obolădui această sfință Episcopie a Buzăului. Care milă și hotărîre iaste făcută atit de prea înălțatul părintele Domnii mele Io Mfhai Racoviță Vvd, cat și de alți fericiți Domni»⁵³. Episcopul Antim pare totuși să fi făcut o bună impresie ca păstor la Buzău, după cum o constatăm din conținutul unei foarte interesante diate, din care spicuim aci. Calița șătrareasa a răposatului Ștefulului șătrarul își arăta ultimele dorințe în diata sa de la 16 martie 7262 — 1754. La primul punct citim: «Moșiea de la Ungureul toată căta să va afla, de moștenire și de cum-părătoare din hotar până în hotar partea noastră, o las danșe sfintei Episcopii supt mână cinstitului și de Dumnezeu iobitorului, al meu sufletesc părinte Kir Antim episcop Buzăului. Pentru care moșie să ni-s facă o bisearicuță de piatră la vilele noastre del Lipiea, care le-au lăsat răposatu soțul meu, iar la Episcopie, încă de la moartea lui, pentru pomenirea noastră.

Moșiea Mircioleasca ce iaste alătura pe lângă moșiea sftitei Episcopii ce-s cheama Leoteasca, care iaste hotărâtă și impietruită, după cum și mai înainte au dat-o danie răposatul soțul meu la sftita Episcopie, așijderea și eu acum o las să o stăpânească cu bună pace. Moșiea Săinești toată cata iaste partea noastră, din hotar pân în hotar, o las iar danie la sftinta Episcopie pentru pomenirea noastră, și zapisele aceștii moșii s'au dat mai nainte vreamie în mână raposatului Metodîe episcopul ca să stea. Și după moartea mea să o stăpânească sftinta Episcopie cu bună pace.

Moșiea de la Coca dup Slânic, toată cu tot hotarul, din hotar până în hotar, o las asupra sfinții sale părintelui Episcopului și a dumnealui nepota-mieu Stiriean biv vel șătr, ca, au să vândă, au din venitul ei, sau în orice mijloc va socoti sfinția sa și dumlui numai să facă turnurile și să-ș șindrilească și 2, 3 bolte la mănăstirea noastră del Focșani, hram sf. Nicolae, dare din *temelica iaste făcută de noi și închinată meloh la sftitul și de Dzeu umblatul munte al Sinaii*. Ci de va socoti sfinția sa că să va putea face din venitul moșiei, sau cu altă chiversineală turnurile și boltele aluncea moșiea va rămănea supt stăpânirea mănăstirii, iar de nu, precum am zis mai sus, să va vinde pre bani și să va lucra la mănăstire».

Moșiea de la Bălișoara o lasă nepotului său Stiriean biv vel șătr, dar cu recomandația ca după moartea lui «să o lase fără de stăpânire să nu-s tindă nimeni să ea dijmă, ci oricine să va hrăni să nu dea dijmă, pentru pomană». Moșiea de la Lipiea, de asemenea fusese lăsată de soțul său «iar fără de stăpânire, ca cine s'ar hrăni pe dânsa să nu dea dijmă, ci să fie de pomană». Asupra acesteia ridicindu-se pretenții de către fiiș Mireului, Calița șătrareasa cere ca epitropii să se judece s-o scoată și să rămîie de pomană cum a lăsat-o soțul ei. Țiganiș îi lasă nepotului ei Stiriean, dar după moartea lui să dea 2 sălășe la Sftintul Nicolae din Focșani, iar ceilalți toți la Sftinta Episcopie, «afară de doi țigani ce țin lișancele dlui nepotă-meu Stiriean».

«50 tl las în sărindar, să slujească sfinția sa părintele Episcopul, pentru sufletele noastre».

1 sărindario să se dea la preoții de la Episcopie.

1 sărindario să-s dea iar la Episcopie, la paraclis.

1 sărindario la mănăstirea Banului.

1 sărindario la sft Neculae din Focșani.

16 sărindare să-s dea la alte sftite besearici unde se va socoti. 40 oi las sfintei Episcopii.

Pentru puțul cel adânc de supt deal del Lipia ori cu ce mijloc să va putea, din loate ale mele ce o rămînea așa las, cu sufletul micu, ca să să facă 'âr de zmințea.

Pentru pogrebania mea și pentru pomenirile mele până la anul, să mi să facă toate cu rândușla lor, precum să cade, după cum am rânduit cu altă foae deosebită de pomeniri.

30 tl las să-s dea acum la sftita Episcopie, pentru dresul clopotniții.

Pentru toate acestea ce scrie într-oareastă diată las episcop ca să le plinească pe dum nepotă-mieu Stiriean sătr; și toate ori ce va face să fie cu întrebăciunea și prin știrea sfinții sale părintelui Episcopului Kir Antim al Buzăului.

La martor iscălește viitorul candidat la episcopat «Cozma arhimandrit» iar diata este scrisă de cunoscutul specialist în redactarea lor: «Vasilie dascalul ot sfința Episcopie: am scris cu învățătura dumneaei». La 23 iulie 1754, Episcopul Antim dă o carte de judecată lui Bănică bărbierul ot Focșani care avea pîră cu soacra sa Ghirița, care rămînînd «săracă de barbatul ei Ursul și c-o copilă mică, ia nu ș-au păzit cinstea bărbatului ei, fiind și despre vârsta batranetelor și s-au măritat». Copila crescînd de asemenea s-a căsătorit și ea cu Bănică bărbierul. Acesta se plînge Episcopului că soacra nu i-a dat tot ce scrie în foaia de zestre. Antim cercetează foaia și face o alta nouă, de cele ce au dat Ghirița fiicei sale și cele ce nu i-a dat. El o iscălește, ca să aibă a stăpîni Bănică și cu femeia lui, iar pentru 2 pogoane de vie lucrătoare din Dealul Dălhăuțului ce nu sunt date de zestre să aibă a le stăpîni Ghirița cît va trăi, și să nu fie volnică a le vinde sau a le dăruî altcuiva, ci după moartea ei să le stăpînească fiică-sa⁵⁴. Stana femeia Neculi ceaprazur, cu feciorii săi dă zapis Episcopului Antim, la 3 august 1754, cum au avut o casă făcută de bărbatul ei, la Focșani «cu fața la podul de piatră, ce merge la ocol»; dar numai casa este a lor, iar locul al Episcopiei. Ei nu pot s-o stăpînească pentru multă sărăcie și fiind și datoare după chirie taleri 10, o vind Episcopiei. «Și sfinția sa au trimis boeri, oameni vreadnici de credință și au prețuit casa»⁵⁵. Maria Lupoianca fata jupănesii Sanda snă Anton căpit ot Buzău vind Episcopului Antim la 24 august 1754 zece pogoane de vie în Dealul Cărlomăneștilor, alătura cu 12 pogoane de vie dăruite de mama sa Sfintei Episcopii. Ea le vind fiindcă a avut mare trebuință de bani ca să-și răscumpeze o moșie ce să cheamă Cămpina de la unchiul ei Grigore Cioran biv vel pitar. Vînzătoarea vind vilele, cite 12 taleri pogonul «căzandu-i-se sfinții sale ca să le cumpeze mai mult de cît alți răzași, fiind alătura cu vilele sfinței Episcopii ce le-au dat mumă-mea de danie». Se vind cu știrea tuturor neamurilor ei⁵⁶. Popa Ilie de la Bucov împreună cu soția sa Rada dau zapis Episcopului Antim, la 5 martie 17263 — 1755, cum au dăruit Episcopiei 4 pogoane de vie «cu oblastea i cu pomii căt cuprinde curtea lor, în Dealul Măruntșului pe Valea Crîngului. Ei le dăruiesc pentru pomenirea sufletelor lor și ale părinților, între martori apare și Pană Filipescu biv vel medelnicer⁵⁷. Costandin Mihai Ghehan Racoviță Voevod dă la 4 iulie 1755 carte omului pe care-l va numi Episcopul Antim isprăvnicel la moșia Episcopiei Rumceani sud Saac, ca să aibă «volnicie» pentru toți oamenii ce sint șezători pe numita moșie să-i puie să clăcuească pe an cîte 12 zile. Ei vor fi obligați să dea și dijma din toate semănăturile ce vor avea arate pe moșie, din zece una, afară numai din legumele ce le-au pus împrejur pentru treaba caselor lor, iar nu de vreo neguțătorie. Nimeni să n-aibă voie a vind vin și rachiu, ci numai al Episcopiei să se vînză, sau cînd nu va avea aceasta, sătenii care vor voi să vînză vin, să ia voie de la ispravnicul moșiei. Vînzătorii să dea cite un leu de bute și așa să vînză. «Și de la cei ce vor avea capre pe moșie să se pasca cu iarbă și cu crîngurele să dea cîte doi bani de vită, căci că fac multă pagubă și stricăciuno». De asemenea să se ia de matca de stupi cîte bani trei «după obceio», «ier de va ajunge moșia în baltă, încă să ia zecuială de la cei ce vor vîna pește din zece pești unul iar nu mai mult». Cartea se termină cu porunca către ispravnicii de județ «i căpit» de a ajuta isprăvnicelului Episcopiei la îndeplinirea acestor îndatoriri. Cînd locuitorii nu vor asculta «pă unii ca aceea aducându-i să le faceți certare și fără de voea lor să-i faceți să-s supue la toate după cum scrie mai sus» spune cartea domnească sub formă imperativă⁵⁸. Ilinca văduva da, la 1 mai 1756, scrisoare la mîna Episcopului Antim că șade într-o casă «ce are sfinția sa în Tîrgul Focșanilor cu chirie pe an tl. 6; de anul trecut am dat acești bani la popa Luca iar de anul acesta n-am dat, ci sînt să dau»⁵⁹. La 9 mai același an găsim o altă scrisoare de la Șarban lumănărar, către Episcopul Antim «precum să-s știe că șăzînd

53. Acad. R.S.R., P. CXXV/5.

54. P. 56/42.

55. P. 59/60.

56. P. 60/27.

57. Acad. R.S.R., P. CXXVII/249.

58. P. 44/4.

59. Mss 172 f. 82 v—83.

în prăvălie ce are sfinția sa în Târgul Focșanilor cu chirie pe an câte tl 6; de anul trecut am dat niște făclii drept tl. 3, iar de anul acesta am rămas să mă dau tl. 4; iar doi lei am dat părintelui Lucăi. Dă aceasta «ca să se crează»⁶⁰. Lazăr ceauș de slujitori ot Focșani dă zăpis la mina Episcopului Antim la 9 mai 1756 cum are o casă pe locul Sfintei Episcopii «la uliță» și după cum avea așezămint de mai înainte vreme plătea chiria locului cu câte tl. 3. Se angajează să plătească și de acum înainte la fel începîndu-se anul de la sfânt Dimitrie⁶¹. Angașamente se mai fac în aceeași zi cu Vasile băcanul, care avea prăvălie la han și Spirea băcanul tot din Focșani⁶².

Prof. T. G. BULAT

O CATAGRAFIE NECUNOSCUTĂ A BISERICILOR ȘI SLUJITORILOR LOR DIN JUD. MUSCEL LA 1832

La articolul 79 din Regulamentul Organic se prevedea alcătuirea, din 7 în 7 ani, a unor catagrafii de repartitia dăjdiilor pe cap de locuitor¹. Preoții și diaconii, întrucît nu primeau salariu, erau scutiți de bir și ca atare nu erau trecuți în aceste catagrafii². Țircovnicii, deși erau înscrși în numărul birnicilor, nu plăteau capitația. Fiind necesar ca fiecare biserică să aibă cel puțin cite un cîntăreț și un paracliser, la articolul 72 din Regulamentul Organic se prevedea că «de se vor lua aceștia dintre sătenii dajnici, capitația lor se va plăti din cutia satului»³.

Pentru a se preveni creșterea numărului slujitorilor bisericești s-a dispus întocmirea unor catagrafii ale bisericilor și slujbașilor lor. Păstrate la vistieria țării, aceste catagrafii erau consultate cu prilejul hirotonisirii preoților. Catagrafia la care se referă prezenta comunicare este întocmită potrivit acestor dispoziții.

La 9 februarie 1832 Logafetia Pricinilor Bisericești porunca Ocîrmuirii Muscel să-i trimită «catagrafiile dă toate bisericile ce să află într-acel județ cu această dăslușire însă fieșcare biserică ce hram are, în ce sat, p'a cui moșie, căți preoți, diaconi și țircovnici are»⁴. Pentru întocmirea acestei catagrafii Ocîrmuirea Muscel poruncește suptocîrmuitorilor, la 16 februarie 1832, să trimită la cîrmuire catagrafiile bisericilor și slujitorilor lor din plășile și plaiurile județului⁵.

La scurtă vreme după primirea poruncii suptocîrmuitorii vor trimite cîrmuirii catagrafiile cerute. Astfel suptocîrmuitorul plaiului Dimboviței trimite catagrafia la 24 februarie 1832⁶, cel de la plaiul Nucșoara la 29 februarie 1832⁷, iar cei de la plășile Podgoria⁸ și Rîurilor⁹ la 8 martie 1832. Pentru orașul Cîmpulung catagrafia, întocmită de protopopul Elefterie, va fi trimisă de-abia la 24 august 1832¹⁰. Catagrafia pe care, credem că, suptocîrmuitorul plășii Argeșului a trimis-o nu se mai păstrază.

În ceea ce privește importanța catagrafiei pe primul plan se situează faptul că ea ne prezintă numărul bisericilor și hramul lor, pe ce moșie se aflau, numele preoților, diaconilor și țircovnicilor care slujeau la aceste biserici. Potrivit acestei catagrafii erau în plasa Rîurilor 45 biserici, 66 preoți, 55 diaconi și 18 țircovnici, iar în plaiul Nucșoarei 15 biserici, 23 preoți, 4 diaconi și 7 țircovnici. În plaiul Dimboviței erau 15 biserici (cea de la Bădeni Ungureni, netîrnosită și fără slujitori), 22 preoți, 6 diaconi și 9 țircovnici. N-am inclus în rîndul slujitorilor din plaiul Dimboviței pe cei de la Cetățenii din Deal, fiind locul rupt în catagrafie. Pentru plasa Podgoria am alcătuit noi situația, întrucît tabelul centralizator de la sfîrșit nu corespunde cu situația din catagrafie. Astfel erau în această plasă 39 biserici, 58 preoți, 20 diaconi, 32 țircovnici și nu 37 biserici, 56 preoți, 19 diaconi și 36 țircovnici cît arată tabelul centralizator. În orașul Cîmpulung erau 23 biserici, din care 3 netîrnosite dar cu slujitori,

62. P. 60/29 a.

60. P. 60/29 b.

61. P. 60/29 c.

1. *Regulament Organic*, București, 1847, p. 38.

2. *Ibidem*, p. 36.

3. *Ibidem*.

4. Arh. St. Filiala Argeș-Pitești, fond Ocîrmuirea Muscel, dos. 44/1831, f. 108.

5. *Ibidem*, f. 109.

6. *Ibidem*, f. 91-92 și 131.

7. *Ibidem*, f. 93-94 și 129.

8. *Ibidem*, f. 137-140 și 149-150.

9. *Ibidem*, f. 141-147.

10. *Ibidem*, f. 215-216 și 229.

4 nesfințită și fără slujitori, 33 preoți, 2 diaconi, 16 cîntăreți și citeți, 8 călugări și 1 iconom.

Lectura catagrafiei va furniza cercetătorilor și alte date importante dintre care enumerăm numai cîteva: indicarea bisericilor la care mergeau locuitorii satelor ce nu aveau biserică, a funcțiilor pe care le-au ocupat sau le ocupau unii preoți în ierarhia bisericească, a satelor de unde erau slujitorii ce slujeau la biserici din alte sate etc.

În transcrierea catagrafiei s-au completat tacit prescurtările ce nu dau loc la îndoieli, iar între paranteze unghulare s-au făcut întregirile susceptibile de mai multe soluții. Cuvintele aflate între paranteze drepte au fost introduse de noi pentru a da claritate și cursivitate catagrafiei.

I. PLAIUL DÎMBOVIȚEI

Catagrafie dă bisericile ce să află într-acest plaiu, la fieșce biserică ce hram și pã ce moșie este biserica, cum și cãți preoți, cãți diaconi, cãți țircovnici să aflã la fieșcare bisericã, cum în jos să aratã.

1. Satul Vãleni. Bisericã, hramul Sfãntului Spiridon și al Muceniței Anastasii, pã moșie megieșascã. Preoți 2: Nicoarã sin popa Stan, Din sin popa Costandin. Diaconi 2: Ion sin popa Ion, Iorga sin popa Ion.

2. Runceasa. Bisericã, hramul Innãlțãrii, pã moșie megieșascã. Preoți 1: Stan sin popa Mihaiu. Diaconi 1: Ion sin Busuioc. Țircovnici 1: Ion sin popa Sfetcu.

3. Micloșani. Bisericã, hramul Nașterii Precistei și al Sfãntului Gheorghe, pã moșia dumnealui coconului Iorgu Bibescu. Preoți 2: Nițu sin popa Stan, Ion sin Ion Paicu. Țircovnici 1: Ion sin Rãuțã Bragã.

4. Lãicãi. Bisericã, hramul Preapãdoamnei Paraschevi, pã moșia dumnealui coconului Iorgu Bibescu. Preoți 1: Gheorghe sin Stan ce au fost țircovnic la Vãleni și s-au preoțit acum. Țircovnici 1: Ion sin popa Ion.

5. Cetãtenii din Vale. Bisericã, hramul Ovedeniei, pã moșia dumnealui coconului Iorgu Bibescu. Preoți 1: Ianache sin popa Ion ce slujește și la schitul lui Negru Vodã, ce să aflã dasupra acestui sat în munte. Diaconi 1: Stoian sin popa Ion, Țircovnici 2: Nicolae sin popa Neagoie, Ion sin popa Ianache.

6. Cetãtenii din Dial. Bisericã, hramul Sfintei Adormiri, pã moșie megieșascã...¹¹. 7. Mesteacinu. Bisericã, hramul Adormirea Maicii Domnului, pã moșie megieșascã. Preoți 1: Panait sin popa Ion. Diaconi 1: Ion sin popa Ion.

8. Cotești. Bisericã, hramul Sfinților Voievozi, pã moșia lui Gheorghe Coteșcu cu frati-sãu Nicolaie. Preoți 1: Stanciu sin Stoica Spãnei. Țircovnici 1: Gheorghe sin Radu Paltin.

9. Bãdeni Pãmînteni. Bisericã, hramul Sfãntului Vasile i al Sfãntului Ioan și al Sfãntului Grigore, pã moșia mănãstirii Cãmpulungu. Preoți 2: Ion sin popa Stoica Luțea, Dumitru Ungureanu.

Tot Bãdeni Pãmînteni. Bisericã, hramul Adormirea Precistei, pã moșie megieșascã. Preoți 1: Ghiorghe sin popa Oancea. Țircovnici 1: Iosif sin popa Bucur.

10. Bãdeni Ungureni. Bisericã, pã moșia mănãstirii Cãmpulung, netãrnositã, n-are nici preot, nici diacon, nici țircovnic.

11. Nãmãroști. Bisericã, hramul Sfãntului Nicolae, pã moșie megieșascã. Preoți 3: Gheorghe sin vãtaful Ghinea, poprit-dã sfãnta liturghiie, Nicolae sin Maidan, Ion sin popa Gheorghe ce au fost țircovnic și s-au preoțit acum. Diaconi 1: Radu sin popa Radu.

Mai este într-acest sat un schit al Întrãrii în bisericã a Maicii Domnului la care sãnt doi preoți, popa Nițu sin Nicodim și popa Bucur sin popa Ion.

12. Valea Foi. Bisericã, hramul Nașterii Domnului, pã moșia vist<ie>rului Nicolaie Lerescu. Preoți 2; ...¹¹. Țircovnici 1: ...

13. Voinești. Bisericã, hramul Sfintei Troițe, pã moșia mănãstirii Cãmpulungu. Preoți 2: Nica sin Dumitru Puscuș, Nicolaie sin Stoica Negulescu.

14. Lereștii dã Sus. Bisericã, hramul Sfinților arhangheli Mihail și Gavriil, pã moșia lui Iordache Lerescu. Preoți 1: Bucur zet Samoilã Șterca, Țircovnici 1: Nițu sin popa Stan.

11. Loc rupt.

II. PLASA PODGORIEI

Prescriere de către biserici i preoți, diaconi și țarcovnici să află în plasa Podgorii din sud Mușcel și ce hram are fieșce biserică.

1. Satul Glâmbocata. Biserica hramului Cuvioasei Parașchiva, pă moșia megeeșască. Preoți 1 : Radu. Fără țarcovnic și diacon.

2. Satul Căluğărița. Biserica hramului Sfintului Necolae, pă moșia sfintei mănăstiri Cămpulung. Preoți 1 : Radu. Diaconi 2 : Pătrașcu, Din. Țircovnici 1 : Radu sin popa Radu.

3. Satul Ciulnița Mică. Biserica Cuvioasei Parașchevei, pă moșia d<umnealui> postelnicului Filipp. Preoți 1 : Ion sin popa Ion. Diaconi 1 : Marin sin Iene.

4. Satul Prundeni. Biserica n-au, ci merg tot la biserica satului Ciulnița Mica.

5. Satul Bălotească. Biserica n-au, ci merg iar la biserica de la Ciulnița Mica.

6. Satul Budișteni. Biserica hramului Cuvioasei Parașchevi. Preoți 1 : Ion. Diaconi 1 : Din. Țircovnici 1 : Mihai sin diaconul Dinu.

Biserica schitului Budișteni hramului Sfintii Voievozi. Preoți 1 : Gheorghe. Țircovnici 1 : Marin zet Gheorghe.

7. Satul Glâmbocelu. Biserica hramului Sfântului Nicolae, pă moșia lui Chiriiac. [Ambele biserici erau pe] moșia megeeșască.

Preoți 1 : Neagul. Diacon și țarcovnic n-are.

8. Satul Chițești. Biserica n-au, ci merg la biserica satului Bogați, [județul] D<i>mboviă.

9. Satul Leordeni. Biserica hramului Sfintului Gheorghe, pi moșia d<umnealui> Ion Leordeanu. Preoți 1 : Costea. Diaconi 1 : Neagoie, bolnav de dambă. Țircovnici 1 : Toma sin Stan Apostescu.

10. Satul Golești Badii. Biserica cu hramul Sfântului Viserion și Cuvioasa Parașchiva, pă moșia mănăstirii Nucetului. Preoți 1 : Ion. Țircovnici 1 : Costache.

11. Satul Topoloveni. Biserica hramului Sfinților Voievozi, pă moșia d<umnealui> Mincu Topoloveanu. Preoți 1 : Voicu. Țircovnici 2 : Dincă sin preoteasa Gherghina, bătrîn, Dumitrache vnu sin Voicu.

12. Satul Vițișești. Biserica hramului Impăraților Constandin și Eleana, pă moșia megiiășă. Diaconi 1 : Gheorghe Colceag.

13. Satul Țigănești. Biserica hramului Sfintului Necolae. Preoți 1 : Stan. Țircovnici 1 : Neagoie sin Ion Ciobanu.

14. Satul Priboeni. Biserica hramului Buna Vestire, pă moșia megeeșască. Preoți 3 : Ion Oprescu, Lăpădat, Ion Parașchivescu. Țircovnici 1 : Radu sin popa Iordan.

Biserica hramului Nașterea Maicii Domnului, tot pă acea megeeșască. Preoți 3 : Ioniș pristosul, Badea, Stan sin diaconul Gheorghe, ce e făcut preot de județul Argeșului.

15. Satul Beleți. Biserica hramului Prea Cuvioasei Parașchevi, pi moșia megeeșască. Preoți 1 : Iordache sin popa Constandin.

16. Satul Negrești. Biserica hramului Sfintului Nicolae, pă moșia megeeșască. Preoți 2 : Constandin, Predă. Diaconi 3 : Arsenie, Niță, Stan.

17. Satul Dobrești. Biserica hramului Adormirii Maicii Domnului. Preoți 2 : Iancu sin popa Dumitrașcu, Ion sin Oprea.

Biserica schitului, hramul Innălțarea Domnului. Preoți 2 : Nedelcu, Dimitrie. Diaconi 1 : Gheorghe. Țircovnici 1 : Oprea sin preoteasa Catrina.

18. Satul Furești. Biserica hramului Prea Cuvioasei Parașchevi, pă moșia mănăstirii Râncăcioului. Preoți 1 : Ion diaconul Lazăr.

19. Satul Zgripcești. Biserica hramului Preapadoamnei Parașchevi, pă moșia megeeșască. Preoți 4 : Neagoie, Atanasie, Ion cel Mare, Ion cel Mic. Diaconi 2 : Stan, Arsenie. Țircovnici 2 : Matei sin preoteasa Ana văduva, Cârstea sin diaconeasa Anca.

20. Satul Bântău, fiind siliște de doăsprezece familii și împărțiți pă trei fășii de moșie, merg la biserica satului Glâmbocata.

21. Satul Valea Mare. Biserica Schitului din Mijloc, hramul Sfântului Ion Bogoslov și Sfântul Necolae. Preoți 2 : Preda sin Marin, Voinea sin Chirca. Țircovnici 1 : Anghel sin popa Preda.

Biserica Ianculești, hramul Sfântului Necolae. Preoți 1 : Mincă sin popa Marin. Diaconi 1 : Ion sin diaconul Necolae. Țircovnici 1 : Florea sin Stan Bădăringă.

[Ambele biserici erau] pă moșia schitului.

Biserica metohului Vieroşului, hramul Naşterii Maicii Domnului, pă moşia sa. Preoţi 3: Marin duhovnicul, bătrin, Iene, Procopie sin Stoica Schiopul dus să s<ă> facă preot pă biserica schitului Valea Popii. Țircovnici 1: Ion sin Floarea văduva, holteiu, dat dă sat cu adeverința după trebuința.

Biserica schitului Valea Popii, hramul Adormirea Maicii Domnului, pă moşia Sfintei Mitropolii. Preoţi nu este că au murit, dar s-au dus Procopie țircovnicul, de la biserica schitului Gura Văii, să s<ă> facă preot la această biserică și în locul lui țircovnic au dat satul, cu adeverința, pă Ioaniță sin Floarea, iar țircovnic la pomenita biserică este un Dumitru dascălul, om bătrin.

Biserica Izvorani, hramul Sfântului Necolae, pă moşia bisericii satului. Preoţi 1: Ion sin popa Marin. Țircovnici 1: Ion sin Gheorghe Lungul.

22. Satul Ștefănești. Biserica hramului Sfântului Ioan, moşia megeșască. Preoţi 2: Tanase duhovnicul sin popa Ion, Ion Oțelea. Diaconi 4: Manole brat popa Tanase, Mîcu, Pitru sin diaconul Tanase, Mihai Bugea, bătrîn. Necolae sin diaconul Mîcu, [dus] să s<ă> facă țircovnic, fiindcă au fost la biserica de ani 16.

Biserica Gura Văii, hramul Sfântului Dumitru, pă moşia Sfintei Episcopii [a] Argeşului. Preoţi 2: Dimitrie sin popa Marin, Soare sin Oprea Năstăsoiu. Țircovnici 1: Neculae sin Păuna văduva dat de sat, cu adeverința, după tribuințele bisericii.

23. Satul Golești. Biserica hramului Sfintei Troiți, pă moşia dumnealui răposatul Dinu Goleşcu. Preoţi 2: Costache duhovnicul, Marin. Diaconi 1: Din. Țircovnici 1: Costache. Ion sin popa Marin, trecut în capitație.

24. Satul Ciocănești. Biserica hramului Buna Vestire, pă moşia mănăstirii Cotmeana. Preoţi 6: Nicolaie duhovnicul, Gligore brat, Nicolae proestosul, Dinu sin popa Radu, Ștefan, slujește la biserica schitului Lacu Negre ot Vrănești, Andrei sin popa Radu, slujește la biserica Gorganu, pă moşia dumnealui sărdăreasă Duducă. Țircovnici 1: Ion sin popa Andrei.

25. Satul Văleni. Biserica hramului Sfântului Gheorghe și Sfântul Dumitrie, pă moşia sfântei mănăstiri Radu Vodă. Preoţi 2: Constandin Sofronie duhovnicul, Iene sin popa Varlam. Diaconi 1: Iliee. Țircovnici 1: Dumitrache.

Biserica hramului Întrarea în biserică al Maicii Domnului, pă moşia d<umnealui> răposatului Dinu Goleşcu. Preoţi 1: Teofilact schimnec. Este un Dinu Brătuloiu de ajută la slujbă bisericii, dar este în capitație trecut.

26. Satul Vrănești. Biserica hramului Sfinților Voivozi. Preoţi 1: Șerban. Țircovnici 1: David sin Andronache.

Biserica schitului Lacul Negre, hramul Sfântului Necolae. Popa nu ie, ci slujește popa Ștefan Boia ot Ciocănești. Țircovnici 2: Sandu preotesei Stanchi, Dinu sin popa Preda Vintilă, iar acesta s-au dat cu adeverința satului să s<ă> facă preot la biserica schitului Lacul Negru.

[Ambele biserici erau pe] moşia megeșască.

27. Satul Gorganu. Biserica hramului Prea Cuvioasei Parașchivi, pă moşia dumnealui sărdăreasă Sezreli?. Preot nu este, ci slujește popa Andrei sin popa Radu ot Ciocănești. Țircovnici 1: Ioan.

Biserica hramului Adormirea Maicii Domnului. Preoţi 2: Barbu duhovnicul, bătrin, Anastase zet popa Barbu, iarăși zice că s-au dus a să face preot.

Biserica hramului Sfintei Ecaterini. Preoţi 1: Floarea. Țircovnici 2: Damiian, Ion, dar este intrat în capitație.

[Ambele biserici erau] pă moşia mănăstirii Râncăciiovului.

28. Satul Cărstieni. Biserica mănăstirii Râncăciiovului, hramul Întrarea în biserică a Maicii Domnului, pă moşia sa. Preoţi 1: Pahomie calugar. Diaconi 1: Gavrilă. Țircovnici 1: Constandin zet diaconul Gavrilă.

Biserica hramului Sfântului Gheorghe, pă moşia megeșască. Preoţi 1: Necolae sin Ioniță mămlaru. Țircovnici 1: Ion Arsene.

29. Călinești. Biserica hramului Sfinților Voivozi, pă moşia dumnealui răposatului Gligore Izvoreanu. Preoţi 1: Teodorache. Țircovnici 1: Antone sin popa Toma.

30. Turculești. Biserica hramului Prapadoamnei Parașchevi, pă moşia mănăstirii Cotrăceanca. Preoţi 1: Ion. Țircovnici 1: Ioniță sin popa Duțu.

Adică treizeci și șapte biserici, cincizeci și șase preoți, noăosprezece diaconi și treizeci și șase cercovnici sânt într-această plasă ¹². 1832 martie 8.

III. PLASA RIURILOR

Catastih de suma i numele preoților, diaconilor și țarcovnicilor, ce să află la sa-tele aceștii plăși cum înlăuntru arată.

1. Colești. [Hramul] Nașterea Precistei, [pe moșie] megeeșască. Preoți 1 : Neculae Zecuț.
2. Godeni. [Hramul] Cuvioasa Parascheva, [pe moșie] megeeșască. Preoți 2 : Ioan sin Ioan, Tudor Popescu, Diaconi 2 : Neculae Ion, Cârstea Matei.
3. Furnicoși. [Hramul] Sfântul Ioan Botezătorul și Sfânta Ecaterina, [pe moșia] d<umnealui> medelnicerul Ioan Budișteanu. Preoți 1 : Petrance sin Iosiv. Diaconi 1 : Ioan brat.
4. Capu Piscului. [Hramul] Sfântul Necolae, [pe moșia] mănăstirea Aninoasa. Diaconi 1 : Neagoe Prună. Țircovnici 1 : Miriță popa Stanciu.
5. Rădești. [Hramul] Sfântul Gheorghe, [pe moșia] mănăstirea Valea. Preoți 1 : Tănase.
6. Valea Popii. [Hramul] Sfinții Inpărați, [pe moșia] mănăstirea Valea. Preoți 2 : Ion sin popa Dobrin. Dobrin. Diaconi 1 : Istrate Lazăr.
7. Poenari. [Hramul] Cuvioasa Parascheva, [pe moșie] megeeșască. Preoți 2 : Toader Voicu, Nițu diaconul Matei. Diaconi 1 : Miriță. Țircovnici 1 : Ion Gheorghe.
8. Schitul Golești. [Hramul] Sfinții Ierarși, [pe moșia] mănăstirea Câmpulung. Preoți 1 : Matei Ungureanu.
9. Aninoasa. [Hramul] Sfântul Necolae, [pe moșia] mănăstirea Aninoasa. Preoți 2 : Nedelcu Gheorghe, State Gheorghe. Diaconi 2 : Simion Radu, Nica Surdu.
10. Vlădeștii de Sus. [Hramul] Sfinții Voievozi, [pe moșia] mănăstirea Aninoasa. Preoți 1 : Pătru Matei. Diaconi 1 : Neculae Vasile.
11. Vlădeștii de Jos. [Hramul] Tăerea capului Sfântului Ioan, [pe moșia] răposatului Costache Vlădescu. Preoți 1 : Neculae Ioja. Țircovnici 1 : Neculae popa Neculae.
12. Drăghiciul i cătunul Văcarea. [Hramul] Cuvioasa Parascheva, [pe moșie] megeeșască. Preoți 2 : Neculae Ștefan, Banu. Diaconi 3 : Neculae Neagoe, Ștefan, Iou Balaban.
[Hramul] Sfântul Necolae, [pe moșia] mănăstirea Valea. Preoți 1 : Badea.
13. Băjăști. [Hramul] Adormirea, [pe moșia] d<umnealui> logof<ă>t<ului> Belu. Preoți 1 : Ion sin popa Ioan. Diaconi 1 : Dumitru popa Ioan. Țircovnici 1 : Pantazi brat.
14. Stălpeni. [Hramul] Sfinții Voievozi, [pe moșia] boerănași Stălpeni. Preoți 1 : Petrance ot Vlădeni. Diaconi 1 : Neagoe Radu.
15. Băilești. [Hramul] Adormirea, [pe moșie] megeeșască. Preoți 2 : Petre proin protopop, Grigorie Dumitru, Diaconi 3 : Stanciu, Bănică Dincă, Dincă Izbășășcu, Țircovnici 1 : Ion popa Antonie.
16. Rumânești. [Hramul] Duminica tuturor sfinților i Adormirea, [pe moșie] megeeșască. Preoți 1 : Marin. Diaconi 3 : Dincă Duțui, Matei Bănică, Radu Budișteanu.
17. Vlădești Pământeni. [Hramul] Sfântul Necolae, [pe moșia] răposatului Matei Lăngescu. Preoți 2 : Radu Buzoianu, Ioan brat. Diaconi 2 : Simion Cocion, Iene popa Nedelcu.
- [Hramul] Sfinții Ingeri, [pe moșia] moștenilor ot Rucăi. Preoți 2 : Ion duhovnicelu, Iosiv Cozmou [ambii] ot satul Rucălu.
18. Livezeni, [Hramul] Adormirea, pe moșia mănăstirea Valea. Țircovnici 1 : Ion sin popa Dumitru.
19. Țițești. [Hramul] Sfântul Necolae, [pe moșia] mănăstirea Valea. Preoți 1 : Radu Moțoi.
[Hramul] Sfânta Troiță, [pe moșia] mănăstirea Valea. Preoți 1 : Ioan Iosiv. Țircovnici 1 : Niță popa Stan. [Ambii slujesc] la mănăstire.
20. Vlădeni. [Hramul] Sfinții Voievozi, [pe moșia lui] Petrance Mihăescu. Preoți 1 : Gheorghe ot Juțur. Țircovnici 1 : Samfir popa Dragomir.
[Hramul] Adormirea, [pe moșia] d<umnealui> sătr<arului> Naom. Preoți 1 : Ioan Manea.

21. Golești. [Hramul] Sfântul Ioan Botezătorul, [pe moșia] proin protopop Petre. Preoți 1: Antonie, Diaconi 1: Neagoe Matei.
[Hramul] Adormirea, [pe moșia] Sfânta Mitropolie. Preoți 1: Dincă proin protopop. Diaconi 2: Ion Zgârdea, Dumitru Radu. Țircovnici 1: Ion popa Ioan.
22. Petrești. [Hramul] Cuvioasa Parascheva, [pe moșie] megeșască. Preoți 3: Mihai proin protopop, Ion popa Mihai, Nedelcu Bold. Diaconi 1: Radu. Țircovnici 1: Duță popa Mihai.
23. Valea Nandrii. [Hramul] Adormirea, [pe moșia] d<umnealui> logof<ă>-t<ului> Belu. Preoți 1: Neculae Ungureanu. Țircovnici 1: Ion popa Nedelcu ot Petrești.
24. Micești. [Hramul] Adormirea, [pe moșia] boerănași Micești. Preoți 1: Ion Bărzoteanu ot Jupănești, Diaconi 1: Badea Anghel. Țircovnici 1: Barbu brat popa Ioan.
25. Retevoești. [Hramul] Adormirea, [pe moșia] răposatului căminar Gheor<ghe> Drugănescu. Preoți 2: Vasile duhovnicul, Ilie Marcu. Diaconi 1: Neculae Marcu. Țircovnici 1: Ion popa Moise ot Bădești.
26. Ciumești. [Hramul] Adormirea, [pe moșie] megeșască. Preoți 2: Stan duhovnicul, Stan Roșu.
27. Adunați i Purcăreni. [Hramul] Sfântul Necolae și Sfântul Gheorghe, [pe moșia lui] Ioan Uriianu biv căpitan za dorobanți. Preoți 2: Tănase ot Purcăreni, Barbu ot Jupănești.
29. Mărăcineni. [Hramul] Sfântul Necolae, [pe moșia] mănăstirea Vieroșu.
30. Negreni. [Hramul] Sfinții Voievozi, [pe moșia] d<umnealui> logof<ă>tuł Belu. Preoți 1: Vasile Ungureanu.
31. Piscani. [Hramul] Adormirea, [pe moșia] d<umnealui> logof<ă>tuł Belu. Preoți 1: Preda.
32. Tămășăști. [Hramul] Adormirea, [pe moșie] megeșască. Preoți 2: Nițu Ștefan, Ion.
33. Cosăști. Hramul Sfântul Necolae, [pe moșia] mănăstirea Aninoasa. Preoți 2: Nițu Pătru, Stan Pătru. Diaconi 7: Grigore Cărstea, Ghinea Cărstea, Stoica Bold, Ioan Tănase, Neagoe Șandru, Ioan Nedelcu, Ilie Radu. Țircovnici 1: Ioan popa Stoica.
34. Leicești. [Hramul] Cuvioasa Parascheva și Sfântul Necol<ae> [pe moșie] megeșască. Preoți 2: Iene Tănase, Cărstea duhovnicul. Diaconi 5: Sandu Elefteriie, Mihai Tudor, Ioan Matei, Ioan Sandu, Ilie Neagoe.
35. Păcioiu. [Hramul] Adormirea și Sfântul Gheorghii, [pe moșie] megeșască. Preoți 2: Stanciu Matea, Neculae Coman, Diaconi 2: Pătru Stan, Gheorghe Ramcea Țircovnici 1: Neculae popa Tănase.
36. Jupănești. [Hramul] Innălțarea, [pe moșie] megeșască. Preoți 3: Ion duhovnicul, Coman, Ioan Ianiotu. Diaconi 9: Dumitru Ianiotu, Toma Pelinel, Duță, Iene Mihăilă, Barbu Tudor, Ioan Tudorache, Dinu Radu, Ioan Stoica, Manole Pârlea. Țircovnici 1: Costandin popa Ioan duhovnicul, Popa Neculae slujăște la satul Racovița, plasa Argeșului.
37. Lăpușani. [Hramul] Sfinții Voievozi, [pe moșia] răposatului postelnic Dinu Lăpușanu. Preoți 1: Costandin, Diaconi 1: Oprea Elefteriie. Țircovnici 1: Gheorghe Neculae ot Leicești.
38. Pietroșani. [Hramul] Sfântul Necolae și Sfinții Voievozi, [pe moșia] d<umnealui> sluger Gheorghe Baldovin. Preoți 2: Costandin, Neculae ot Bădești. Diaconi 1: Ștefan Săndulescu. Țircovnici 1: Dinul popa Costandin.
39. Bădești. [Hramul] Sfântul Necolăi și Cuvioasa Parascheva, [pe moșia] mănăstirea Câmpulung. Preoți 3: Vasile proiestosul, Moise, Ioan. Diaconi 1: Nica.
40. Domnești. [Hramul] Intrarea în biserică, moșia Sfânta Episcupiie Argeșul. Preoți 2: Moise, Pavel.
- [Hramul] Buna Vestire, [moșia] Sfânta Episcupiie Argeșul. Preoți 2: Nica, Bucur. Diaconi 1: Ioan.

Adică șazeci și șase preoți i cincizeci și cinci diaconi i optsprezece Țircovnici și patruzeci și cinci biserică, însă cu doao mănăstiri, adică Aninoasa și mănăstirea Valea, s-au găsit în satele aceștii plăși. Ioan Uriianu, 1832 martie 8.

IV. PLAIUL NUCȘOAREI

Catastih de către biserici sânt într-acest plai și ce hramuri are i pă ce moșii sânt așazate bisericile și căți preoți i diaconi și țircovnici este pe fieșcare biserică. 1832 fevr<uarie> 29.

1. Satul Nucșoara. [Hramul] Duminica tutulor sfinților, pă moșie megieșască. Preoți 2: Ion Căușin, Milea sin Simion Spaimă.

2. Satul Corbi, [Hramul] Sfântului Dimitriie. Preoți 1: Ion sin Pavel. Diaconi 1: Pavel sin Ion Mănțu.

[Hramul] Sfânta Troiță. Preoți 2: Ion sin Simion, Ion sin Ion Hulea.

[Hramul] Nașterea Maicii Domnului. Preoți 2: Pavel duhovnicu, Moise. Diaconi 1: Ion sin Bucur, Țircovnici 1: Nicolae sin popa Pavel.

[Hramul] Sfinții Apostoli. Preoți 1: Ion Ghibu ajuns spre bătrânețe. Diaconi 1: Ion sin popa Ghibu.

[Toate bisericile erau] pă moșia Sfintei Episcopii Argeș.

3. Satul Poinărei. [Hramul] Sfânta Parascheva, pă moșie megieșască. Preoți 1: Gheorghe sin Gligore. Diaconi 1: Costandin. Țircovnici 1: Gligore sin Dumitrache.

4. Satul Corbșori. [Hramul] Nașterea Maicii Domnului, pă moșia sfintei mănăstiri; Aninoasa. Preoți 2: Hera duhovnicu, Pavel văduvu. Țircovnici 1: Ion sin popa Hera.

5. Satul Stănești. [Hramul] Sfânta Troiță, pă moșia sfintei mănăstiri Cămpulung. Preoți 2: Pavel sin Mariian, Samoilă sin Gligore Răceanu. Țircovnici 1: Neculae sin Mariian.

6. Satul Părăești. [Hramul] Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil, pă moșia sfintei mănăstiri Cămpulung. Preoți 2: Dinu sin popa Gligore, Stan sin popa Dinu.

7. Satul Slănicu Pământeni i satul Slănicu Ungureni. [Hramul] Sfântul Nicolae, pă moșie megieșască. Preoți 2: Ștefan sin popa Ion, Ion sin Chirca. Țircovnici 1: Scarlat sin popa Drăgoi.

8. Satul Berivoești Ungureni. [Hramul] Innălțarea Domnului, pă moșia sfintei mănăstiri Vierășu. Preoți 2: Ion, Petre.

9. Satul Berivoești Pământeni. [Hramul] Intrarea în biserică. Preoți 1: Toma. Țircovnici 1: Costandin.

[Hramul] Adormirea Maicii Domnului. Preoți 1: Mihai.

[Ambele biserici erau] pă moșie megieșască.

Schitu Bândea, [hramul] Intrarea în biserică, pă moșia răposatului log<ofă>t Costandin Golescu. Preoți 1: Nicolae Drugă.

10. Satul Albești. [Hramul] Sfânta Adormire, pă moșie megieșască. Preoți 1: Stanciu. Țircovnici 1: Gheorghe sin popa Stanciu.

Adică cincisprezece biserici, douăzeci și trei preoți, patru diaconi și șapte țircovnici.

V. ORAȘUL CÎMPULUNG

Prescrierea sfințelor bisericilor orașului Cîmpulung, hramul și ce slujbași să află la fieșcare biserică, avgust 1832.

1. Popa Ene¹⁹. [Hramul] Adormirea Maicii Domnului-Fundeni. Preoți 1: Ioanu duhovnic sin Nicolae.

[Hramul] Intrarea în biserică a Maicii Domnului-Subeștii. Preoți 1: Ioan sin Mărcșeanul.

2. Sfântul Gheorghe. [Hramul] Sfântul Marele Mucenic Gheorghie. Preoți 2: Iorga sin popa Iosif, Ion sin popa Ioan Spiroiu. Țircovnici 1: Ion sin diaconul Gheorghe.

3. Popa Stoica. [Hramul] Sfânta Troiță. Preoți 1: Gheorghe sin popa Pătrașcu. Mănăstirea Cîmpulung, nesfințită, iar cea veche au fost Adormirea Maicii Domnului și fără preot. Iconom al mănăstirii, preotul Nicolae protopop din sud Teleorman.

Bolnița mănăstirii în care să slujește sfânta slujbă, [hramul] Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul. Preoți 1: Gherman ieromonah. Cîntăreți 3: Chiprianu citeșul, Nicolae sin Bănică, Neofit monahul, paraclisier, aprinzător de candele.

4. Țîrgul. [Hramul] Sfântul Ierarh Nicolae-Domnească. Preoți 2: duhovnicul Gheorghie, văduv, sin popa Iosif, Dimitre sin popa Ghirca. Nicolae sin Pandeli, cîntăreșul. Petre sin Ilinca hănuleasa, văduva, citeșu.

Bărăția, catolico-romană. Nazarie parohul și năstavnicul.

5. Mărginea. [Hramul] Sfânta Troiță și Prooroc Ilie. Preoți 2: Ioanu sin popa Vasile, Ioanu sin Bucur, așazăt acum de curind. Dimitre sin popa Nicolae, citețu.

[Hramul] Preapodoamna Parascheva. Preoți 2: Gheorghe sin popa Constandin, Chivul sin popa Teodorache. Diaconi 1: Dinul sin popa Costandinu, slujaște cu patimă. Vasilache pititeșeanul, cântărețu.

6. Popa Savul. [Hramul] Sfântul Nicolae și Bunile Vestiri. Preoți 2: Costandin duhovnicul, zugrav, sin diaconu Șarban, Nicolae sin popa Nicolae. Nicolae sin popa Ion Sărarul, cântărețu.

7. Bradul. [Hramul] Adormirea Maicii Domnului. Preoți 2: Iacov văduvul sin Vasile, Hristea sin popa Stoica, Gheorghe sin popa Scarlat, citețu.

8. Mucenița Marina. [Hramul] Mucenița Marina. Preoți 2: Docsache sin Constandin, Gheorghe sin Badea. Diaconi 1: Nicolae sin popa Teodor, bătrân, nevolnic, nu slujaște. Gheorghe sin popa Apostol, citețu.

9. Sfântul Nicolae din Sus. [Hramul] Sfântul Ierarh Nicolae. Preoți 3: Pană văduvul din Dragomir, Mușat brat ego, Nicolae sin popa Pană.

10. Valea. [Hramul] Întrarea în biserică a Maicii Domnului. Preoți 1: Savul sin diaconul Gheorghe. Iorga sin popa Savul, citețu.

11. Schei. [Hramul] Întrarea în biserică a Maicii Domnului. Preoți 2: Stoica duhovnic sin Radul, Gheorghe sin ego.

12. Vișoiu. [Hramul] Sfinții Apostoli Petru și Pavel. Fără preot, s-au trimis un țarcovnic Ion a să hirotonisi la Sfânta Mitropolie.

13. Bughea Humele. [Hramul] Schimbarea la față a Domnului nostru Isus Hristos. Preoți 1: Dinul sin Nicolae.

14. Schitul Mărculești. [Hramul] Înălțarea Domnului nostru Isus Hristos și Sfântul Dimitrie Izvorătorul de mir. Preoți 2: Leontie pretosinghelul, Hăstavnicul, Hrisandru ieromonahul. Cîntăreți 1: Stanciul sin Dumitru.

15. Ocheștii Malu de Sus. [Hramul] Adormirea Maicii Domnului. Preoți 1: Ion duhovnicul, văduv, sin popa Șarban. Simeon citețul.

16. Ocheștii Malu de Jos. [Hramul] Întrarea în biserică a Maicii Domnului, fiind veche, de lemn, să zidește alta noă. Preoți 2: Ion sin Oancea, Moisi sin ego. Constandin sin popa Gheorghie, citețu.

17. Ocheștii Malu [Hramul] Sfântul Marele Mucenic Dimitrie. Preoți 1: Nicolae sin diaconu Dumitru.

18. Mărcușul. [Hramul] Duminica tuturor sfinților, nesfințită, din josul orașului, la Apa Sărată. Preoți 1: Lumea sin popa Ion.

19. Scitul Ciocanul. [Hramul] Întrarea în biserică a Maicii Domnului. Neofit ieromonahul. Cravan sin Dinul, citețu. Călugărași de la acest schit: Isidor monahul, Daniil monahul, Mitrofan monahul, Hariten monahul, Acachie monahul, Galaction monahul, Pimen monahul. Dumitru fratele.

Adecă doozeci și trei biserici cu cea catolicească și treizeci și trei preoți cu cel catolic, doi diaconi și șaisprezece cântăreți ca citeți și opt călugărași. Ierei Elefterie. protopop.

SPIRIDON CRISTOCEA

BISERICUȚA DIN SATUL MEU

La circa 25 km. de la Buzău spre vest, pe șoseaua asfaltată Buzău — Smeeni — Pogoanele, se află satele Albești și Udați, care înainte de reforma administrativă formau comune separate; în prezent sînt încorporate comunei Smeeni-Buzău.

Golul dintre Albești (Cacaleți) și Udați aproape s-a umplut prin construcțiile necesare gospodăriei din Udați.

Satele sînt așezate pe terasa ce începe să se ridice, pe malul drept al Călmățuiului, terasă formată în milenii de apele Buzăului, în așa fel că după ce treci apa Călmățuiului ai impresia că urci o zonă deluroasă, pe cînd în realitate începe să se desfășoare cîmpia care se pierde în zări, întinsă, uniformă, punctată din loc în loc

de acele enigmatice movili, mari odinioară și încărcate de nostalgia copilăriei noastre, dar acum tocite și pe cale de a dispărea în întinsul cimpiei, roase de vânt și de lucrările agricole, an de an.

Satul Albești e de origine moșnenească și din el se naște, mai tirziu, satul Udați.

Caracteristica moșnenilor era unitatea de stăpînire, chiar dacă pe parcurs se «sforșeră» pe moși, sau se desfăcuseră în «răzoare» sau «stînjeni». Și «înfrățirea» era reglementată de datini, care nu se puteau călca, tot spre a se păstra unitatea îndepărtatului «moș».

În 1570 (7078) Iunie 11, unitatea moșneniei Albeștilor este spartă: ...«Io Alexandru voievod...» întărește *dania lui Albul*, dreptul lui de moșie, către Episcopia Buzăului iar Albul ... «să petreacă la acest sfînt și dumnezeesc locaș...»¹.

În 1587 (7095) mai 13, ... «Io Mihnea Voevod...» întărește lui Bădicea și nepoților «ocină la Albești dela Zapșa...»².

În 1589 (7097) august, ... «Io Mihnea Voevod...» întărește lui ... «Căzan și cu fiii săi...» ocină la Albești, din partea lui Neagu 20 stînjeni... «din cîmp și din pădure și din tot hotarul...»³.

Ori toate aceste «danii», «întăriri» etc., nu erau decît semnele unei violente și apropiate furtuni: actul din 1596 cînd moșnenii albeșteni cad în clăcășie, act fals întocmit de Andronie vistier.

Pentru răul imens pe care l-a antrenat, actul merită reproduș în întregime :

«1596 (7104) Iulie 7, București: Din mila lui Dumnezeu Io Mihail voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei fiul marelui și prea bunului răposatului Petrașcu voievod, Dă domnia mea această poruncă a domniei mele sfîntei, dumnezeieștii mănăstiri ce să zice Blagoveștenie, unde este sfîntul Hram Ușpenia Născătoarei de Dumnezeu din jos de orașul Buzău, ca să-i fie ocină satul Albești, însă 310 stînjeni cu vecini și cu tot venitul de peste tot hotarul, pentrucă au venit moștenii satului de a lor bună voie, de s-au vîndut cînstitului dregător al domniei mele, lui jupan Andronie vistier, pentru prețul de 38.000 aspri gata. A scos birurile din sat și toate dările și toate mîncăturile cu voia domniei mele. Iar la aceasta, cînstitul dregător al domniei mele jupan Andronie vistier a dăruit și a miluit sfînta, dumnezeiasca mănăstire cu acel mai sus zis sat, să-i fie pomană lui și părintelui lui și sfîntei, dumnezeieștii mănăstiri spre întărire și părinților călugări care locuesc în sfîntul hram de hrană și să-l pomenească la sfîntul jertfelnic neîncetat și la sfînta taină. Și au venit moștenii satului de a lor bună voie, fără nici o silă (s.n.) de s-au vîndut cînstitului dregător al domniei mele, lui jupan Andronie vistier, cu știrea megiașilor dimprejurul locului, din sus, din jos și dinaintea domniei mele.

De aceia am dat și domnia mea sfîntei, dumnezeieștii mănăstiri ca să-i fie ocină, ohabă, veșnică pomenire. Și după trecerea domniei mele, pe cine va alege Domnul Dumnezeu să fie să țină schiptrul Țării Românești sau din rodul inimii domniei mele, sau din rudele noastre sau, după păcatele noastre sau din alt neam, dacă va cînsti și va înnoi această carte a domniei mele și mai mult să întărească sfînta mănăstire și această miluire, pe acela Domnul Dumnezeu să-l cînstiască și să-l păzească în domnia lui. Iar cine nu va cînsti și nu va întări sfînta mînăstire, ci va călca această miluire, pe acela Domnul Dumnezeu, să nu-l cînstiască, nici să-l înnoiască, nici să-l păzească în domnia lui și nici în veacurile viitoare sufletul lui, ci să fie cu Iuda și cu Arie nedespărțiți la un loc, veșnică pomenire, amin.

Iată martori punem domnia mea: jupan Ivan mare vornic și jupan Chisar mare logofăt și jupan Teodosie mare vistier și jupan Negrea mare spătar, și jupan Radu mare comis și jupan Stroie mare stolnic și Șerban paharnic și jupan Preda mare postelnic. Și ispravnic Chisar mare logofăt.

Și am scris eu Neagul logofăt în cetatea București luna Iulie 7 zile cursul anilor de la Adam pînă acum în anul 7104 (1596).

Io Mihail voievod, din mila lui Dumnezeu, domn»⁴.

1. Documente privind Istoria României, B. Țara Românească, vol. III (1551—1570), p. 364.
2. Ibidem, vol. II, p. 308.
3. Ibidem, secolul XVI, vol. II, p. 420.
4. Arh. Stat. Buc. S. I., nr. 1581 ; cf și Documente, op. cit., secolul XVI, vol. VI, p. 396—399.

Sub document se face adnotarea, că «după grafie este un falsificat» și că «Divanul corespunde, dar la această dată Mihai Viteazul se afla la Tîrgoviște, nu la București».

Deci *cinstiul* vistiernic Andronie Cantacuzino, *miluia* pe *cinstiții* călugări greci de la Mănăstirea Banu, cu un furt al unui drept multisecular al moșnenilor din Albești. Mai mult, cere ca să fie și pomenit pentru această *miluire* (!?) la sfințele slujbe!

Cu doi ani mai înainte căzuse ... «satul Rătunda care să chiamă Groșăneasca⁵ de la Meteleu», ... «cotropit de dădjii și de biruri mari, îngreuiată de năpăști...» *cumpărat* (s.n.) tot de Andronie vistier, ca ... «să plătească cu săracii, care sunt la cei fără nimic... și dăruit m-rei Banu, tot pentru «veșnică pomenire»⁶.

Evenimentele care urmează confirmă furtul făcut de Andronie vistier asupra moșnenilor din Albești.

În 1617 (7125) Ianuarie 23, ... «Io Alexandru voievod...» întărește din nou dania lui Andronie vistier asupra satelor... «Rătunda ce să chiamă Groșneasca de la Meteleu tot satul, și satul Albești tot, de la Călmățui și cu tot hotarul și cu toți vecinii... Mănăstirii Banu, pentru că s-au ridicat contra minăstirei... «vecinii din Albești anume Răduț Răgele și Drăgan și Voico și popa Stan și Tudor cu toată casa lor...» (s.n.)⁷. Judecata o pierd moșnenii, pentru că egumenul Hareta din Nucet jură că dania lui Andronie vistier a fost dreaptă.

Tot în 23 Ianuarie 1617, «Io Alexandru Voevod» ... întărește Mănăstirii Banu din nou dreptul peste Albești, pentru că iar s-au ridicat... «Tudor cu ceata lui...» contra egumenului Samoil zicînd că ei moșnenii «nu i-au închinat ocina (lui Andronie) nici n-au luat nici un ban...»⁸.

Pierzid, deocamdată, speranța de a-și mai redobîndi drepturile, moșnenii fug și minăstirea se vede în situația de a nu avea cine-i munci pămînturile. Și în astfel de situații se recurgea la înființarea de sate noi, de *slobozii*, pe moșii, spre a se dobîndi brațe de muncă.

De aceea în același an 1617 (7125) aprilie 8, același voievod Alexandru dă poruncă să ... «Să facă sat de milă și slobozie pe ocina sfintei mănăstiri de la satul Albești și la satul Maxenu, să adune oameni străini, din ală țară, fără bir și fără dajdie, fie slrb, fie arbănaș, fie ungar fie moldovean, fie vlahi din această Țară, însă cari vor fi fost robiți și vor fi și fugari și robii, vor fi venit aici în țara aceasta, încă să se adune la această slobozie și să se apuce de loc și de hrană (...) Să aibă bună pace și iertăți de bir și de găleată de fân, și de oaie seacă, și de cal domnesc, și de miere, și de toate dădjiile și mîncăturile cîte sînt peste an în țara domniei mele, și să fie în pace și de cal de olac, și de bani de județ. (...) Pentru că domnia mea am răvnit să mă numesc ctitor nou la această sfință mănăstire...».

«Iar pentru rîndul de judecată al satelor și al sloboziei să aibă să judece nastavnicul sfintei mănăstiri (...) cu tot soborul»⁹. Deci în aceeași mină și plinea și cuțitul.

În document se arată că a fost nevoie de aceste sate «de milă» și «de slobozie» la Albești și Maxenu, pentru că... «S-au risipit pentru marea răutate a turcilor (sic) care în cotro au putul, ca niște săraci, pînă ce au rămas satele pustii și fără oameni»¹⁰.

Năpasta turcilor (?) și năpasta lui Andronie vistier mai ales generau «risipirile» de oameni și sate.

Totuși după numai trei ani, în 1620 (7128) iunie 8, ... «Io Gavriil Moghilă voievod...» întărește din nou mănăstirii lui Andronie din Buzău stăpînirea peste... «satul Albești de pe Călmățui», fiindcă s-au ridicat din nou vecinii... «Tudor cu fiii săi, și Nenciul cu fiii săi, și Drăgan cu fiii săi, și Neagul fiul Pîrcălabului și Dumitru...», spunînd că ei... «nu s-au vîndut vecini cu ocina lor lui Andronie vistier, nici nu i-au ținut călugării, nici nu i-au apucat legătura lui Mihai voievod»¹¹.

5. «Groșani», Groșăneasca, probabil Brădeanu de azi, opinează cei ce-au întocmit *Indicele*. 6. *Documente*, vol. VI, p. 118—119.

7. Din «casa» moșneanului «Tudor sîn Tudor» coboară autorul acestor rînduri. Confirmat de Marin Stanciu, fratele mamei, în vîrstă de 99 ani. Nu știe carte. Locuiește în Udați, 1972.

8. *Documente*, vol. IV, p. 91—92. Vezi și nota 7. cf. *Documente*, vol. III, p. 75.

9. *Ibidem*, vol. III, p. 114—115.

10. *Ibidem*, p. 115.

11. *Ibidem*, vol. III, doc. 492, p. 551.

Foștii moșneni au încercat să-și recâștige drepturile, folosind prilejul pe care li-l oferea Gavriil voievod, care da din nou *întăriri* de stăpânire, celor ce-și pierduseră zapisele etc. cu prilejul pustiirii ce aduseră și turcii, și leșii, dar și luptele interne, după moartea lui Mihai Vodă Viteazul.

Boierii care au fost trimiși să cerceteze plângerea foștilor moșneni, au confirmat că s-au vindut drept!

Și în 1622 (7130) iunie 20 ... «Io Radul voievod...» întărește iarăși drepturile Mânăstirii Banu în Albești, așa cum se specifică în falsul lui Andronie vistier, că 310 stînjeni s-au vindut cu «38.000 aspri gata», din «tot locul», din cîmp, din pădure și din apă»¹².

În 1630—1638 iulie 12 se ia «carte de blestem» pentru hotare¹³, în 1643 (7151) Iulie 16 la fel¹⁴, arătînd în ce stare de tulburare era această moșie și faptul acesta se va repeta în continuare, la diferite date, după cum arată documentele din secolele XVIII, XIX, etc.

Un alt fapt important pentru fosta moșnenie Albești, începînd din secolul al XVII-lea, e că i se mai dă și numele de *Cacaleți* (cacalet — lăcustă, slava veche). În copilăria mea azeam numai de Cacaleți și prea rar de Albești. Acest nou toponim pentru Albești e o diversiune a călugărilor greci de a încerca o distragere a atenției foștilor moșneni albeșteni de la lupta lor de a-și dobîndi fosta moșnenie.

În 1639 (7147) iunie 23, cînd se dă întărire lui Radu mare comis, asupra unor «moșii și rumâni», se specifică printre altele de «Ptclenii de sus»... și... «*Cacaleți*» (s.n.)¹⁵.

Se mai specifică de Cacaleți în 1823 august 10, în cartea de judecată ispravnicască în pricina fiilor lui Sloica Serbu cu Radu Popa și alții, pentru vînzare prin îmbătăre¹⁶, în 1824 martie 20, cînd se ia mărturie de luare de moșie cu sila¹⁷, în 1824 aprilie 22, cînd se hotărînicește partea Mânăstirii Banu despre Radu Popa¹⁸, în 1846 august 3, cînd se dă mărturie de stăpînire de Gh. Scipion în pricina cu Ioan Cămpineanu mare logofăt¹⁹, ca în 1852 decembrie 16, cînd se confirmă hotărînicia moșiei să se facă precizarea: «Albești sau Cacaleți»²⁰.

Noul toponim de *Cacaleți* corespunde unei realități: în cîmpia Albești-Udați sînt multe lăcuste, că dacă lași o flaneu de lîna pe cositură, după cîteva ore o găsești ciuruită de lăcuste, cărora le place firul de lîna!

Am afirmat la începutul acestui studiu că satul Udați, satul meu, a generat din tragedia moșneniei Albeștilor, Vom documenta afirmația.

Am arătat că în 1617, Alexandru voievod, dă poruncă să se facă «sat de milă», «slobozie», în Albești și Maxenu, pentru că satele se «risipiseră» și din pricina samavolniciei lui Andronie vistier, și din pricina turcilor și leșilor, cum și din pricina frămîntărilor interne. Slobozie la Albești nu s-a putut face.

Sloboziile s-au menținut, unele, și se mențin și acum, numai acolo unde n-au mai fost înainte stăpîniri ale oamenilor, de exemplu moșneni. Acolo unde însă au fost stăpîniri străvechi, «sloboziile» au dispărut, fie că au mai rămas locului din vechii băștinași, acceptînd clăcășia în speranța unei reveniri asupra drepturilor străvechi, fie că unii din ei s-au *reîntors*, după ce au fost fugari în alte părți, tot așa așteptînd timpuri mai bune²¹.

E ceea ce s-a petrecut cu o parte din foștii moșneni albeșteni. Risipiți prin moșiile Mânăstirii Banu: Maxenu, Ungurei (Unguriu) etc, mai tirziu încep să revină la locurile lor, în condiții de clacă, nutrind aceleași speranțe, de a-și recâștiga stăpînirea, fără însă să facă «slobozie».

12. *Ibidem*, doc. 169, p. 157—158.

13. Arh. Stat. Buc., *Episcopia Buzdului*, ms. 171, f. 457, f. 459, cf. și orig. pac. LXIV, doc. 1.

14. *Ibidem*, ms. 171, f. 454, orig. pac. LXIV, doc. 3.

15. Arh. Stat. Buc., *Episcopia Buzdului*, orig. slav pac. XIII, doc. 5. cf. Șt. Nicolaescu, *Documente istorice relativ la Comuna Cacaleți sau Castra-Nova din jud. Romanași*, («Arhivele Olteniei», IX (1930), Craiova, 47—48, p. 4—5).

16. *Ibidem*, pac. XXI, doc. 30.

17. *Ibidem*, pac. XXI, doc. 34.

18. *Ibidem*, pac. XXI, doc. 35.

19. *Ibidem*, pac. XIX, doc. 1.

20. *Ibidem*, pac. XIX, doc. 12.

21. De ex. din Buzău, din satele cunoscute, au dispărut satele «Slobozia» și «Lilcolu» din comuna Beceni, fostă comună moșnenească, și «Slobozia» din Maxenu.

Cîteva din ei trec tot pe moșia Minăstirii Banu, mai jos de Albești, circa 2 km., într-o buclă mare și leneșă, pe care o face rîul Călmățui spre est. Își fac bordeiele pe locurile date de conducerea minăstirii, pe panta ce coboară spre albia Călmățuiului, unde pătrunde apa prin bordeie, de unde numele ce li se dă de «Udați», «cei udați», cînd se «umflă» Călmățuiul, mai ales primăvara, prin topirea zăpezilor. «Sus pe Muchie», nu era permis să se facă decît «gropile de bucate», fiind loc mai scurs și mai bun de păstrat cerealele.

Documentar satul Udați apare în 1729 (7227) aprilie 2, cînd Nicolae Alexandru voievod dă carte ... ca «hodăiași din Udați» să nu mai vindă vinurile lor sau ale altora «cîl numai vinurile m-rii și vinuri domnești să vindă»²².

Faptul acesta jena atît de mult interesele circiumelor minăstirești, că se revine asupra acestei probleme și în 1733 (7241), mai 22, prin cartea lui Grigorie Ghica voievod, care se referea la «hotărașii» de la Udați²³, să nu mai vindă vin de al lor, cum și în 1736 (7244) ianuarie 14, cartea lui Constantin Nicolae voievod, pentru «hodăiașii» din Udați²⁴, tot în aceeași problemă.

În 1769 februarie 17, iar se menționează Udați, printre alte moșii, în catastihul de seama moșiilor, al egumenului Macarie²⁵, iar în 1781 mai 11 iarăși e menționată moșia Udați în porunca de cercetare între Minăstirea Berca și Ungureu²⁶.

Toponimul se nascuse, citeva bordeie răsăriseră în valea Călmățuiului, dar de sat propriu-zis nu se va putea vorbi decît mult mai tîrziu. Rămînd locului, citeva case, cu numele de «Udați».

În 1839, Ghenarie 26, cînd se întocmește *Listă de satele ce după trebuință urmează a să încolona cu altele pentru întîințarea școlaelor comunale*²⁷, în Plasa Cîmpului în zona Udaților e dat satul «Coluna» care se «incolonează» cu Brădeanu, care rămîne ca centru, dar de Udați nu e vorba, fiind prea mic și nici de Albești (Cacaleți) nu se amintește, fiindcă nu se «incolona» cu nici un alt sat. Deci aproape la 100 ani de la menționarea toponimului de «Udați», localitatea rămăsese tot la cei cîteva «hodăiași» sau «hotărași», satul nedezvoltîndu-se decît cu mare greutate.

«Satul Udați era așezat divale, pe malul Călmățuiului, în bordeie, iar gropile de cereale le aveau sus, pe deal, pe unde-i școala».

«Cînd venea apa mare le îneca bordeile și le-a rămas numele de «Udați».

«Oamenii din Udați, o parte din ei, a venit din alte comuni, din Țîntești, Bilhacu.. de muncea moșiile grecești.

Albești a fost la fel ca Udați, oameni muncitori, clăcași.

Se spune că în timpul ciumii lui Caragea, de la Smeeni și pînă la Caragele era peste nouă bisericuțe și pe movila Pochina²⁸ se zice că a fost o biserică, un fel de cetate».

«Două movili» pă moșia Sălcianca să numea «Două Gemene», fiind apropiate amîndouă: «Movila Săracă», fiind teren nisipos, neproductiv, «Movila Boului», fostă a lui ta'tu. Drumul Buzău — Brăila se numea «drumul Ciovlicului», unde era hanul lui Nicolae Măcelaru și hanul Borindel.

«Valea Mare» e cuprinsă între Caragele și Udați.

Pe «drumul Sării» se mai găsea și «Valea Baciului», ora mai mult islaz.

Conducătorii greci îi numeau *cațaoani*. Nicula Grecul stăpînea Niculeasca, Radu Grecul stăpînea Rahideasca, iar moșia Sălcianca o stăpînea grecul Sălcianu.

Ei se purtau binîșor.

Oamenii munceau în dijmă: din șapte părți una lua grecul.

22, 23, 24. Vezi Prof. Dimitrie Gh. Ionescu, *Biserici vechi din orașul Buzău* în «Glasul Bisericii», XXIV (1965), nr. 1—2, București, p. 91 și bibliografia respectivă.

25. Arh. Stat. Buc., *Ibidem*, pac. XIII, doc. 33. 26. *Ibidem*, pac. XIII, doc. 35.

27. Arh. Stat. Buc., Minist. Instr., dosar 6704/837, f. 155 r—166 a. Cf. și Pr. Sandu Tudor, *Primii ani de învățămînt public în județul Buzău* în «Glasul Bisericii», XXX (1971), nr. 11—12 București, p. 1194.

28. *Pochinele* nu sînt ridicături rotunde ca «movilele», ci sînt ridicături prelungi, lângă ape și în coturi bune de apărut. *Pochine* sînt în lungul Călmățuiului—Buzău, dar și în lungul Călmățuiului din Teleorman, dar toponimul aici se accentuează pe penultima silabă: *Pochină*.

Pe moșia Benteanca era un hoțoman numit Bojin, care fura cai din Baltă, și-i învăța la ham vara, în luna lui Cuptor, la sanie, nu la căruță²⁹.

Știrile date de moș Marin Stanciu se completează cu cele de la Duțu Popescu³⁰, fiul primului preot la Udați.

«Pentru formarea satului a intervenit tot Necula grecul, fecior de preot grec. Satul era pe Vale, format din clăcași, veniți din comunele vecine: din Țințești, Iancu Boba, Stroie Avram ș.a.; din Pietroasa, Poterașu; din Albești-Cacaleți, Grigore Badea, Tudor sin Tudur, ș.a.; din Unguriu, Radu Usturoi³¹ ... tot din neamu vostru».

«Satul s-a ridicat, sus, pe Muchie mai înainte de 1863, și locurile de casă au fost date de călugării greci».

«În 1864 unde i-a găsit legea, i-a lăsat și le-a măsurat și locuri de casă. Satul avea 48 familii în 1864 și anume: 37 familii fruntași cu 4 vite mari trăgătoare și 11 mijlocași cu cite 2 vite mari trăgătoare. La fruntași li s-a dat cite 11 pogoane, iar la mijlocași li s-a dat cite 8 pogoane.

«Satu Cotuna a fost distrus de stăpînire pe la 1860, că se făcuse sat de hoți»³². Și acum mai sînt în Cotuna citeva case.

Casa cea mai veche din Udați, pe care am apucat-o și eu, era a lui Gheorghe Ilie. Era o singură odaie, cu intrare direct de afară, cu pereți îngrădiți cu lipani și îmbulgăriți, pe pari bătuți în pămînt, cu un «pop», un stîlp fixat în mijlocul camerei, ca să susție acoperișul care era din paie.

Această odaie a fost dărimată în 1928.

Biseriçuța de lemn, de tip navă, cu absida altarului în cinci laturi, decroșată, cu o turlă pătrată deasupra pronaosului, în lungime de 12,50 m și în lărgime de 3,50 m., a mai fost lungită în 1898, așa cum se vede în plan. Biseriçuța era lucrată simplu, din scînduri bătute direct pe scheletul clădirii și numai pereții din altar aveau bătute scînduri și-n afară și pe dinăuntru.

N-a avut zugrăveală pe pereți, ci icoane cumpărate din tirg și prinse de pereți. Icoanele împărătești, cu desen și colorit de un interes sporit, aduse de Văsii, din Transilvania.

«Biseriçuța este adusă de la Măneci-Ungureni, județul Prahova, cu hramul Sfințului Nicolae. S-a adus la 1862, primăvara, disfăcută. S-a adus de locuitori. Pe la 1898 a mai fost lungită.

Iar Necula Popa, grec, arendaș al moșiilor episcopiei grecești, închinată la Sfințului Munte (sic) a insistat de s-a adus și să fie preot Dragu Stan.

Ion Olteanu din Transilvania a adus Evanghelia; Antologhionul, Cazania, Ciaslovu, de la Brădeanu, de la popa Ion; policandrul adus de Vasile Lazopol, grec; clopotul, luat de nemți în 1916, era adus de Nicodim ciobanul din Transilvania, și el și clopotul; sfeșnicele împărătești, aduse de Necula Popa; icoanele împărătești aduse de Văsie din Transilvania și el și icoanele; candelile împărătești, nu mai sînt (1931), 2 fuseseră cumpărate de Tudor sin Tudor, «tat'tu mare», poreclit și «Usturoiu», 2 de Dumitru Potcoavă și una de Ion Știrbu»³³.

Biserica e menționată și în *Dicționarul...* lui B. Iorgulescu³⁴, ca și în *Marele dicționar geografic al României...*³⁵, care reproduce date și din B. Iorgulescu.

29. Povestite de moș Marin Stanciu. Încă e în viață: «În 1907 am fost «cocentrat» la Ifanterie, conduși de ofițeri români. Pînă la Vaslui ne-a dus cu trenu', apoi adușt la Buzău, podu mărăcinenilor, pã unde trecea răsculații, spre orașul Buzău.

«A fost lupte grozave. Dacă nu aducea artilerie îl scăpa în orașu' Buzău. Artileria a tras pã deasupra răsculaților de i-a spăimîntat.

La Podu Buzăului am stat ca două luni, pînă s-a potolit revoluția, apoi am fost desconcentrați și trimiși la vatră». 30. Duțu Popescu, de 73 ani în 1931, știa carte († 1940).

31. Vezi mărturia locuitorilor din satul Albești relativ la «strămutarea» lor la o altă moșie a Mînistirii Banu, în *Documente privind relații agrare în secolul XVIII, în Țara Românească*, 1852 Iulie 14. 32. Informații de la Duțu Popescu în 1931.

33. Toate datele sînt de la Duțu Popescu, în 1933.

34. B. Iorgulescu, *Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*, București, 1892, p. 3-4 («Albesci»).

35. G. I. Lahovari, C. I. Brătianu și Gr. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, București, 1898, vol. I, p. 37.

Biserica satului meu natal care a fost dărmată în 1962 a fost înlocuită de alta de zid, la a cărei realizare s-a străduit mult și un frate al mamei, mi-a rămas în imagine, așa cum s-a întipărit din copilărie: nu știu ce vîrstă aveam, dar am sosit cu mama în fața bisericii și mama, închinîndu-se mi-a zis: «Inchină-te, mamă, intrăm în biserică». Și am intrat. Imaginea imprimată atunci, a fost vie, a fost puternică, a fost nouă. Vedeam ceva, ceea ce acasă nu văzusem: pereți simpli, ca la magazii, cu scîndură negrită de vreme, dar încărcăți cu icoane diferite care se pierdeau aproape sub șervetele colorate frumos și înodate într-un fel deosebit, deasupra. Atît mi-a mai rămas din prima reamintire a bisericii.

Cărți vechi cu note

1. *Octoih*, București, 1792, prima filă albă: «Să se știe de cînd a fost molimă de gilci și a murit în Udați în doa luni 100 prunci, de la sfin(ții) Apostoli și pînă la sf(înta) Maria mari. 1872 Iunie 27.

Preotul Dragu Duhovnicu»

«Să se știe de cînd m-am făcut preotu, eu subtsemnatul la leatu 1863 Noemvrie 16. Preotul Dragu Duhovnic»

f. 2: «Împreună cu mineiul i cu antimisul .. intrat în biserica sfinții Apostoli întăiași dată și le-am cu(m)părat di la un(u) Teodosie iconomul ci era egumen la Sfântul Nicolai cel Nou și l-amu cumpărat prin of(s)teneala me(a) și cu ajutoriu lui Dumnezeu ca să fie spre pomenire(a) me(a) și spre podo(a)ba sfinților biserici și folosul copiilor ... și am scris ca să să știe și să se pomenească ori cine va citi, și acestea am scris. Umbla veleat 1796 Mai 15 Pop Necula».

2. *Molittlelic*, lipsește începutul, (secolul al XVIII-lea).

p. 308: «Să s(ă) știe de cîndu m-am făcut eu preotu, martie 4, în zi Duminică opta era veleat 1800, Meletie arhereu, domn Io Alicsand(r)u Moruț voievod. Pop Stoian sin pop Necula».

«Să s(ă) știe de cîndu s-au vinit domnul Costandin Ipsilat voevod erea veleat 1802 Ap. 1.»

p. 512: «Să să știe că acestu Molfencu este a lui Tănase logofătul otu Grăjdana sinu popa Ioniță D-hu ot Miculi otu Grăjdana

Tănase Logofătul»

p. 537: «Să să știe de cîndu s-au cutremurat pămîntul octomvrie 14 în zi Marți 1802. Pop Stoian ot Ichim».

ultima filă: «Să să știe de cîndu s-au pristăvitu preotul Ion cu d(u)hul lui cătră D(o)mnul, otu Grăjdana. La leatu 1830 Noevre 1.

Tănase Logofătul»

3. *Molittenic*, lipsește începutul și sfîrșitul (secolul al XVIII-lea),

p. 322: «Acest sf(ă)nt și d(u)mnezeu(s)că carte ce să numește Molitten(i)c este a pă(r)in(tel)ui Mat(e)j și f... ot Râmneș. Și am scris eu... Cu zisa lui I. C. 1787 Apr. 1».

p. 334: «Acestu sf(ă)ntu și dum(ne)zeescu Molidfenicu este al pări(n)telui Șearban, a sfinție(i) sale, pentru ca să s(ă) știe, să nu zică cin(e)va că este a lui».

Șirul prooșilor

1. Preot Dragu Duhovnicu (Ciurea), 1863—1918, adus de Necula Grecu arendaș. Vezi semnătura din *Octoih*. E fiu de oler român, născut în Poiana Sibiului și venit în «Țară» la vîrsta de cinci ani, cu părinții și alte neamuri, se statorniceșc în comuna Săgheata-Buzău. Ultimii ani a slujit orb, neavînd cine îl înlocui³⁶.

Îmi reamintesc, din ceea ce ne povestea mama acasă, cit se obosea preotul Dragu, cu îngroparea celor mulți, care mureau de tifos, în timpul primului război mondial (1916—1918).

2—3. Între 1918—1921 biserica e suplinită sporadic de preoții Ștefan Brătulescu din Albești și de Luca Lupașcu din Moisca.

4. Pr. Ilie Georgescu, 1921—1927, este «furat» (cu învoirea lui, pentru că nu-l lăsau credincioșii din Largu) de moș Marin Stanciu, Anton Tudor (tata) și Neagu Croitoru și adus la Udați.

36. Informații date de Pr. Radu Ciurea din Albești-Buzău, prin scrisoarea din 31/X/1972.

5. Pr. Radu Ciurea, 1927—1933.

6. Pr. Radu Ene 1934 —, e preotul care slujește și acum, care reușește de face o biserică de zid, la șosea, în centrul satului, unde a depus multă muncă și sprijin material, printre alții, și Dumitru Stanciu, fratele mamei.

De la ... «popa Stan (primul preot menționat documentar la Albești în 1617 moșnean și el) și Tudor cu toată casa lor...»³⁷ (indepărtatul meu strămoș, aruncați în clăcășie prin falsul lui Andronie vistier, în 1596), străvechii moșneni, după sute de ani de «risipiri» și dijme, își regăsesc închinarea, la vechea bisericuță adusă din Măneci-Ungureni, la Udați, în 1862. Erau aproape de Albești, străvechea lor moșnenie.

Pr. SANDU TUDOR-BUZĂU

DATE DESPRE BISERICA SFÎNTA PARASCHIVA DE LA VALEA-ZIMBRULUI — ARGEȘ

Așezată în amonte pe cornișa dreaptă a Glimbocului¹, la gura văii Zimbrului² aproape de Silișteacu vechii așezări risipite a satului Bogați³ din plasa de altădată a Cîrcinivilor⁴ dat la linie în perioada regulamentară organică (1831—1858), biserica această a fost refăcută și tirnosită într-aceiași hram pe vatra altui locaș de lemn dispărut⁶ dela începutul secolului al XVII-lea sub domnia lui Al. I. Cuza — Vodă (24

37. *Documente*, B. Țara Românească, vol. III, p. 75.

1. Împrumutat⁷ de la tema slavă — globoku — (adinc), numele se-nfîlțește în hidronimia și toponimia internă, sub forma diminutivelor Glimboaca, Glimboia, Glimboca, Glimbocata ori derivatul Glimboșeni, iar apa izvorăște din masivul Scheleanca undind satele Glimbocei, Budișteni și Ciulnița, — Leurdeni, vârsîndu-se mai la vale în albia Argeșului vecin. Comp. I. Iordan, *Toponimia românească*, ed. Buc. 1963, p. 165; M.D.G., ed. Buc. 1898 vol. III, p. 54 col. II.

2. Apelativul vizează aria de răspîndire a bouului negru carpatic de altădată al cărui chip se-nfîlțește pe vechea marcă, stemă și pecete domnească a Moldovei.

3. Ca și aiurea toponimicul reflectă realitatea economică a vechii așezări ale cărei ocine se destrămează prin vinzări, cumpărări și înfrățiri înainte și după 1624 pentru plată de găleată și bir, cînd un popa Ivan și Preda din Beleți se-nfrățeau prin porunca marelui vornic Ivașcu pe jumătatea de codru de loc al obștei în dealul Glimboceilor — stăpînire întărită la 1649 printr-o carte de judecată a megieșului Iorga armașul și a lui Șerban Topoloveanu din Priboeni. La 1743 Maria Topoloveanca stăpînind mai dinainte vreme prin foaie de zestre, 500 stînjeni într-această moșie cu răzoare de vil ca și alte moși și vil din Topolovenii vecini le dăruie prin diată, mitropoliei din București adăugînd trei suflete de țigani și cinci iepe. Destrămarea pare să se fi sfîrșit în anii ce au urmat, cînd moșnenii Bogați după o hotărnicie cu șapte boieri, alte cu doi boieri și apoi cu douăzeci și patru de boieri poruncită la 1776 de către Alexandru Ipsilant (1774—1781; 1796—1797) izbutiseră să li se aleagă, să se îndrepte și să le dea pre din sus de sat, părțile cumpărate de către popa Iie din Bogați. Oprea pîrcălabul din Cîndești și Șerban Topoloveanu. Recensămîntul bisericesc al Țării Românești de la 1810 arată că satul Bogați număra trei cătune: Bogați de Sus, Valea Mare și Mărcești cu 147 case și 375 vietători: — bărbați și femei — afară de copii, iar harta rusă de la 1835 notează 127 așezări ortodoxe. Comp. Arh. St. Buc. Mitr. Țării Rom. ms. 127 f. 367 v. — 368; 370—371; pachet LVII, doc. 117. Bib. A. R.S.R. ms C.M.X.V., vol. I f. 304—306 v. C. C. Giurescu: *Principatele Române la începutul sec. al XIX-lea*, Buc. 1957, p. 222.

4. Documente statistice interne dintre 1872—1898 consemnează plasa Dîmboviței cu reședința la Dragomirești, iar satul Bogați avînd aceleași cătune, dar cu apelative schimbate — Chișești și Suseni — număra 2215 locuitori. Vezi: D. Frunzescu: *Dict. top. și statistic al României*, Buc. 1872 p. 51.

5. În 1734, un popa Iordache din sat vindea șase răzoare de vie, mitropolitului Ștefan, iar la 1810 în cele trei biserici de lemn purtînd același hram cu veșminte, podoabe și cărțile deplin slujeau: La satul Bogați de Sus, popa Radu sin Matei, bun la cetire și cîntare, preotii la 1807; diaconul Mihai sin Petru văduv diaconii la 1793, diaconul Badea sin Popa Dumitru diaconii la 1806 de către proin mitropolit Dositei; la Valea Mare, popa Mihai sin Costandin

ian./5 feb. 1859—11/23 feb. 1866) de către meșteri țărani și cu materiale de fabricație locală, din indemnul și cheltuiala obștei devălmașe. Zidită după plan anume, rareori întinlî în zona subcarpatică munteană, arhitectura obiectivului profilată în treflă pe temelie uscată din cărămizi subțiri de apă oltenestă — $0,26 \text{ m} \times 0,12 \text{ m} \times 0,03 \text{ m}$ —, var de gîrlă, nisip aspru și argilă măsoară un perimetru de 54 m c-un ax longitudinal de 26 m , pronaos — $6 \text{ m} \times 5 \text{ m}$, naos eptagonal aidoma pridvorului ctitoriei cronicarului Stoica dela Ludești de pe Potop, absida altarului în douăsprezece laturi cu suprafațe interioare semicirculare, pereți masivi — $0,80 \text{ m}$ — scunzi și simpli străpuși de orificii înguste în arcuri de cerc decorați exterior în tencuială cu acolade duble, iar interiorul cu zugrăveală în frescă de factură realistă redusă ca număr de teme și chipuri de sfinți. Calotele bolților țesute pe nervuri cu niuele de alun tencuite din var gras, paie tocate și cîlți se-nalță în lumina podului, iar clopotnița prismatică de pe fronton purta ca și lemnăria scaunului în patru ape rezezi prinsă pe cosoroabe bărduite în cuie de lemn, învelitoare inițială de șindrilă cu streășina larg deschisă ce umbrește torul cornișei simple. Pe iconostasul de zid marcat cu trei deschizături în arcuri trilobate s-au zugrăvit icoane îndătinate de dată tîrzie și-n factură realistă, pridvorul deschis este adosat peretelui frontal, iar pavimentul a fost așternut cu dale de gresie — $0,60 \text{ m} \times 0,60 \text{ m}$ — din Valea-Largă (Micloșani) a Dimboviței. Deasupra ușii inițiale din table de gorun bărduite — $2 \text{ m} \times 1,60 \text{ m} \times 0,03 \text{ m}$ — prinsă în cadrul de piatră la intrare în pronaos pe pragul de sus a fost descoperit cu ani în urmă⁶, brațul vertical al unei cruci de pomeneire⁷, poate al vechei ctitorii ori adusă de aiurea, dimensionată ca și altele de acest fel din calcar numulitic cu roduri dese și-n factură mijlocie — $1,60 \text{ m} \times 0,28 \text{ m} \times 0,10 \text{ m}$ — de către vr-un pietrar la el acasă ori în atelierile de la Tirgoviște, Lăicăi sau dela Albești pe care s-au săpat cu maiuscule reliefațe cirilo-române — $0,02 \text{ m}$ în rinduri continue și-n spații regulate, vocabule oneori prescurtate ori cu semne etajate unde se spune: «*Aci (as)lă si(ă)ntă cruce) (ridicatu-s-a) într-(u) slava și ci(n)stea prea pod(o)mna Paraschiva în zilele luminatulu(ui) domn: Io Mihail voevod ... rabi(i) Bojiu, jip(an) Stăn(i) miria, Voica. V(i)ade, Chirca, Despa, Dumitra, Mara(sic) Eana, Ilie, m(esița) O(c)to(m)brie dni 14 v(i)eat) 7110 (1601)*». Pe fragmentul superior al unei alte cruci de pomeneire dăltuită din material asemănător de tehnica și după izvoadele pietrarilor de sub domnia lui Matei Basarab Voevod (1632—1654) aflată în vatra satului și-ntr-aceeași vreme se văd cinci cercuri reliefațe dintre care trei se-ntrețae cu cel mare de pe centrul pietrei. Deasupra pe rotul s-au săpat inițialele răstignirii: Is. N(azarineanul) Ț(arul) Iu(deilor) în primul cerc, monogramul — Is —, o stea cu șase colțuri, biciul, trestia, buretele, ciocanul, cleștele și cuiele, în cel de mijloc prescurtatul — Hs — și vocabula etajată — Ion — (evangelistul) circumscrise de patru stele cu opt colțuri, iar pe cele din dreapta, stînga și de jos între și sub ele inițialele — Ni, Ka — cu cite o stea precum și ale sfinților evangheliști — Mat(ei), Mar(cu) și L(u)c(a). Numele precistei *п(р)ч(т)л(а) > Богородична* (Prea curată stăpînă) și semnele stihului prescurtat din innul crucii <M.A.P.E. (мѣстоловни рачъиет> (locul osindei rai s-a făcut) — completează textul părții prime a stilpului, restul fiind nimicil.

ÎNSEMNĂRI PE CĂRȚI

Intr-o evanghelie, ed. Buc. 1723 legată în piele scrie: «Această sf(ă)ntă ev(a)ngelie iaste cumpărată de Dumitrașco cu fămeeia lui Ioana și o au dat de pomană pentru sufletul lor părintelui popii Barbului fiind văr primar cu Dumitrașco, iar cine s-ar ispiti ca s-o fure și s-o înstrăineze dela mine, unul ca acela să fie proclat și afurisit de cei 318 părinți dela Niceia și să fie într-un loc cu Iuda și cu afurisiru Arie și să aibă cutremurul lui Cain și bubele Gheezii. Și ilcă nu numai cel ce o va fura și cel ce o va afla și o va ști a cui iaste și nu o va aduce să nu ia ertăciune nici

preoțit la 1796, Radu flul său învăța ceaslov; diaconul Stan sîn popa Radu neglobit și diaconul Udrea sîn Stan diaconit la 1808. Vezi: Bib. A. R.S.R. ms. ct.

6. Amănunt comunicat de către parohul actual cu prilejul efectuării lucrărilor de reparații și întreținere a bisericii.

7. Asemenea stilpi țineau loc și de pisanii așezîndu-se după vechiul obicei afară în dreapta pronaosului sau absidei altarului ctitoriei pomenindu-se la sărbătoarea hramului.

blagoslovenie, iar aducînd(u) — o să fie blagoslovit. Eu popa Barbul ot besearca Tutuescului, văleat 7237 (1728—1729) pisoh az Lupul log(ofăt) 8 ff. 1—12.

Pe marginea altor file se spune: «Această sf(ă)ntă și dumnezească evanghelie e a sfintei biserici Leurdeni și fiind stricată foarte rău s-au legat de robii lui Dumnezeu Oprea și Ana la Cîmpu-Lung 9 în zilele prea înălțatului domn Grigorie Ghica voevod în anul dela Hs. 1825 feb. 10. Popa Co(stan)din d(u)h(ovnic) ff. 165—166. Pe poarta unei cazanii, ed. Sibiu 1850 scrie: «Aflîndu-să două armii împărătești — rusești și turcești — în țară».

ALTE TIPĂRITURI

Psaltire legată în piele cu cheotori metalice, ed. Buc. 1810.

Apostol netrebnic, ed. Buc. 1856.

Octoih netrebnic, ed. R. Vilcii 1865.

Pr. ILIE GH. DIACONESCU

O SUTĂ DE ANI DE LA APARIȚIA PRIMULUI NUMĂR AL REVISTEI „BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ“

1 OCTOMBRIE 1874—1 OCTOMBRIE 1974

Nevoia unei reviste sau a unui ziar bisericesc care să oglindească viața Bisericii Ortodoxe Române în trecutul îndepărtat, era mult simțită, atât de către cler cît și de credincioși. Încercări sporadice de ziare sau reviste s-au făcut către sfîrșitul secolului al XIX-lea, în Muntenia cît și în Moldova. Dintre acele periodice cu caracter religios-moral consemnăm, de pildă, citeva: *Vestiitorul Bisericesc*, Buzău, 1839, gazetă scoasă de către Dionisie Romano, episcopul de mai tirziu al Buzăului, editată împreună cu profesorul ardelean Gavriil Munteanu, care în 1866 a fost ales membru al Academiei Române; *Eho Ecclesiastic*, gazetă apărută la București, în 1850, scoasă tot de Dionisie Romano; la Sibiu apare în 1853 *Telegraful Român*, din inițiativa mitropolitului Andrei Șaguna; în 1861 apare la Iași *Preutul* și tot la Iași mai apare: *Predicatorul* moralului evanghelic sau al umanității, în anul 1864, iar în 1868, apare *Biserica Românilor*, foaie oficială a Mitropoliei Moldovei; la București, apare în anul 1867 *Biserica*, foaie religios-morală și *Vocea Bisericii* în 1870. În scurt timp însă aceste periodice și-au încetat apariția din lipsă de fonduri.

Pentru a se împlini acea mare lipsă, a unui ziar bisericesc, care să publice viața bisericii noastre, care să comunice, printre altele, și informații religioase pentru clerici și credincioși, Sfîntul Sinod a hotărît să dea la lumină un jurnal bisericesc, care să fie organul oficial al Bisericii Române. În acest scop, înaltul for bisericesc votează un Regulament și obligă pe preoți, diaconi, superiori minăstirilor, îngrijitorii de biserică, directori, profesori de pe la seminarii, și chiar preoți aflați în alte servicii publice, să citească pentru instruirea lor, *Jurnalul bisericesc*, care urma să apară. Regulamentul compus din 18 articole a apărut după promulgare prin Decret regal. Acest Regulament fusese prezentat, în prealabil, de către Titu Maiorescu, Ministru Secretar de stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii publice, forurilor în drept cu raportul Nr. 4500/1874. În Decretul de promulgare se spune: «Văzînd votul dat de Sf. Sinod al Bisericii autocefale ortodoxe române din ședința sa, de la 6 noiembrie, anul expirat 1873; Văzînd jurnalul Consiliului Nostru de Miniștri, încheiat în ședința sa, de la 6 mai, anul curent 1874; În virtutea art. 15 din legea pentru alegerea Mitropoliților și Episcopilor eparhioți, cum și a constituirii Sfîntului Sinod; Am decretat și decretăm ce urmează: *Regulament* pentru jurnalul bisericesc. Art. 1. Con-

8. Poate dascălul cu același nume de la 1752 al școlii domnești de slovenie din București.

9. La 1773 dascălul Iacov din Cîmpu-Lung lega cărți de slujbă pentru biserică din sate depărtate între care și un Antologhion ed. Buc. 1762 aflător la biserică Adormirea Precistei de la Golești-Badei după cum spune o însemnare a unei mîini pe verso-ul scoarței prime.

form art. 16 din Regulamentul Sfintului Sinod, pentru disciplina bisericească, se va da în capitala României un jurnal bisericesc. Art. 2. Jurnalul va purta titlul de: *Biserica Ortodoxă Română*. Art. 3. Jurnalul va ieși odată pe lună în broșuri cel puțin de cite 5 coale broșura, formatul în 80, pe hirtie bună. Art. 4. Numărul exemplarelor va corespunde cu numărul persoanelor clerului în serviciu la bisericile din toată țara și la alte instituții bisericești. Numărul exemplarelor poate să fie și mai mare, dacă s-ar ivi cereri din partea și a abonaților particulari. Art. 5. Toți preoții și diaconii parohiali, superiorii monastirilor, îngrijitorii de pe la biserici, directorii și profesorii de pe la seminarii și oricare cleric în servicii publice sint obligați a ceti acest jurnal, pentru a se instrui în ceea ce privesc datorile lor bisericești. Art. 6. În jurnal se vor trata următoarele materii: despre necesitățile intelectuale, morale, materiale ale clerului și ale bisericilor din România. Tratatate asupra istoriei bisericei Românilor și a altor persoane însemnate ce au conlucrat pentru proprietatea ei. Datorințele morale și religioase ale clerului către societate. Despre învățămîntul religios în România. Intimplări din istoria generală a bisericii creștine și în special ale cei ortodoxe, mai ales relative la trebuințele contemporane ale bisericii noastre. Modeluri de conduite morale și viața evanghelică din toate stările societății. Modelul de activitate și zel pastoral luat de istoria bisericească generală și din viața poporului României în special. Explicațiuni la citirile bisericești, din apostol și evanghelie. Predici la toate duminicile și sărbătorile anuale, spre a se ceti poporului în biserică la oficiul divin. Apărarea bisericii și instituțiilor ei contra atacurilor ce i se vor adresa, ori de unde, fie ele provenite din intențiuni malițioase, fie din ignoranță, opunînd rătăcirii adevărul. Predicările și alte lucrări privitoare la administrația eparhială și în general la proprietatea bisericii noastre emanate de la Ierarhii țării noastre, pentru eparhiile respective, precum și orice lucrări teologice și bisericești s-ar recomanda de dinșii. Predici, dizertații și alte compuneri în ramul teologic, emanate de la profesorii sau elevii seminariilor de Ierarhii eparhiali. Lucrările Sfintului Sinod al bisericii române. Noțiuni istorice despre starea religiounii și a bisericei la alte națiuni ortodoxe, precum și cele eterodoxe. Deasemenea, se va analiza diferite cărți religioase ce se publică în străinătate și au însemnătate oarecare. Explicarea rînduieilor și a citirilor din punct de vedere dogmatic, moral și istoric. Anunțuri, analiză și critică asupra cărților religioase ce apar în țară și străinătate. Traducțiuni alese din operele sfinților părinți, mai ales de acele ce s-ar acomoda la trebuințele stării actuale ale bisericii și ale poporului român. Lămuriri asupra canoanelor bisericei, care prin neștiință s-ar explica într-un sens eronat și rău înțeles. În genere, orice privește dogmatica, morala disciplinară și la cultul ortodox, precum și la progresul bisericii române spre destinațiunea sa spirituală. Art. 7. Pentru redactarea și administrațiunea jurnalului bisericesc se va institui un comitet compus din trei membrii redactori responsabili. Membrii acestui comitet se vor numi de Sfintul Sinod. Art. 8. Pot fi primiți ca colaboratori orice persoane erudite, ale căror scrieri comitetul redactor le va găsi meritabile de a fi publicate prin jurnalul bisericesc. Art. 9. Jurnalul va fi scris în limbă corectă, pe cît se va putea populară și accesibilă înțelegerii comune. *Neologismele* se vor întrebuința numai unde va cere estetica exprimării ideii. Termenii noi vor fi explicați în notițe. Art. 10. Stilul jurnalului trebuie să fie demn. Nu este permis nici un fel de personalități, cu altă mai puțin atacuri adresate cuiva. Chiar la atacurile personate altora, jurnalul să răspundă trecînd peste ele și combătînd pur, numai ideia eronată ce ar fi emisă de atacuri contra redactorilor, ori a jurnalului sau asupra oricui. Art. 11. Nimic ce nu ar fi în spiritul învățătorei Bisericii Ortodoxe nu poate fi admis în jurnal de cît doară spre combatere sau respingere. Deasemenea, orice chestiune ce nu se raportă la materiile specificate mai sus nu se admit în coloanele jurnalului. Art. 12. Abonamentele se vor face prin administrațiile eparhiale și anume prin protoierei, care vor trimite la redacție liste de numărul preoților și diaconilor aflători prin districte, iar redacția va trimite protoiereilor numărul cerut de exemplare. Aceștia le vor distribui după destinație. Art. 13. Prețul abonamentului să fie redus la minimum posibil, cuprinzînd în el costul tiparului, remunerariul redactorilor și alte necesare cheltuieli. Art. 14. Baniș îi vor aduna de la abonați, protoiereii la fiecare jumătate de an și-i vor trimite redacției. Art. 15. Comitetul redactor va ține contabilitatea regulată de toate cheltuielile și de tot venitul, spre a da compt Sfintului Sinod, la finele anului, despre starea casei sale, cînd își vor face și bugetul special pentru redacția jurnalului.

Art. 16. Redactorii vor fi remunerați cu onorare egale cu ale profesorilor seminarilor de gradul al II-lea. Art. 17. Unul din membri va fi numit președinte de către Sfântul Sinod. Art. 18. Comitetul redactor își va procura tot felul de jurnale bisericești străine, ce le-ar crede el necesare, pe costul casei jurnalului. Acelea vor fi proprietatea redactorilor și vor forma biblioteca. Acest regulament s-a votat în unanimitate de către Sfântul Sinod al sfintei Biserici autocefale Ortodoxe Române, în ședința din 6 noiembrie 1873. Președintele Sfântului Sinod, Nifon, Mitropolitul Ungro-Vlahiei. Ministrul subsecretar de stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii publice este însărcinat cu executarea decretului de față. Dat în București la 27 mai 1874. Ministrul secretar de stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii publice. Titu Maiorescu Nr. 1125

Imediat după promulgarea aceluși Regulament mitropolitul Nifon, care fusese și inițiatorul acestui jurnal, prin adresa Nr. 42, din anul 1874 din luna septembrie 2, face convocarea comitetului de redacție, trimițând-o Arhiepiscopului Ghenadie fost Argeșiu. Adresa trimisă de Sfântul Sinod găsește așa: «În urma adresei ce am primit din partea D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice, sub Nr. 5810, prin care ni se comunică despre suma de 6000 lei, prevăzută în bugetul rectificativ pe anul curent, prin care votul onor Adunării legislative, pentru fondarea jurnalului bisericesc, urmînd a se începe acest jurnal, Noi pe baza votului Sfântului Sinod din ședința de la 17 noiembrie 1873, despre persoanele anume, ce au a compune comitetul redactor, scriu Frăției tale, ca împreună cu ceilalți doi membrii, Cuviosul Ierodiacon Ghenadie Enăceanu și Cuviosul Protosinghel Silvestru Bălănescu să vă constituiți în comitete, sub președinția Frăției tale și să procedați, fără întîrziere la lucrările necesare, spre începerea jurnalului, avînd a implini cu scrupulozitate, în însărcinarea ce se pune asupra-vă, toate prescripțiunile regulamentului special, publicat în «Monitorul Oficial», Nr. 124, cu care Sfântul Sinod a asigurat buna conducere a menționatului jurnal, pentru ca el să fie un organ demn de Biserica noastră ortodoxă». Semnat Președintele/ Nifon Mitropolitul Ungro-Vlahiei.

Înainte de a vorbi despre apariția primului număr al jurnalului oficial al Sfântului Sinod, credem că este necesar să prezentăm, cu scurte note biografice, pe cele trei persoane care au fost propuse să facă parte din comitetul de redacție: Ghenadie fost Argeșiu, Ierodiaconul Ghenadie Enăceanu și Protosinghelul Silvestru Bălănescu.

ARHIEREUL GHENADIE ȚEPOSU-ARGEȘIU

Modestul cîntăreț de la biserica Sfântul Ilie-Gorgani, din București, care îmbrățișase monahismul, avînd înclinare spre studii înalte, este trimis ca superior la capela română din Lipsca. Venind în țară este numit superior al bisericii Sfântul Gheorghe Nou, din București. În anul 1864 i se încredințează funcția de locotenent de episcop al eparhiei Buzăului, iar în anul următor este ridicat la treapta de Arhiepiscop nîmîndu-l episcop al Argeșului. În anul 1875 ia parte, împreună cu episcopul Melchisedec al Romanului, trimiși de Sfântul Sinod ca să participe la conferința de la Bonn, a catolicilor, unde se pregătea o încercare pentru unire. Acolo, în afară de delegații țării noastre, au mai luat parte și alți delegați: din Constantinopol, Rusia, Grecia, și Serbia.

În 1877, luna aprilie, arhiepiscopul Ghenadie este numit vicar al Mitropoliei Ungro-vlahiei; la 30 noiembrie, același an, încetează din viață și este înmormîntat la Mînăstirea Cernica. El era cunoscător al mai multor limbi: elenă, greaca modernă, latină, germană, franceză și italiană. Multilateralul lui pregătire intelectuală l-a făcut cunoscut multor savanți din afara granițelor țării noastre. Din operele sale cităm cîteva: *Explicarea Evangheliilor din Duminica lăsatului de sec, de carne și Duminica I-a a marelui post* — *Duminica ortodoxiei*, București, 1864: *Evanghelia populară sau Sacra Scriptură*, traducere după originalul grecesc, însoțită de note explicative; *Albina Muzicală*, cuprînzînd în sine troparele cele mai uzitate ale prosomiilor (podobiilor) celor opt glasuri, făcute a se cînta întocmai ca în grecește și cîntări sărbătorale din Triod Penticostar, Octoih și Minee etc.

ARHIEREUL GHENADIE ENĂCEANU

Era fiu de cleric. Primele noțiuni în ale cărții le-a primit în familie, apoi și-a continuat învățătura de carte la Sfântul Sava din București, la Sfinții Trei Ierarhi și Seminarul din Socola, din Iași. Avînd înclinări pentru viața monahală intră în mona-

hism. Dovedind deosebite însușiri la învățătură este trimis, în Turcia, la Seminarul superior ortodox din Insula Halki. Acolo a studiat: filosofia, literele și greaca, după aceea a plecat la Kiev ca să studieze teologia. Venind în țară a ocupat diferite funcții, ca: profesor la seminariile: Socola, Iași; Central și Nifon Mitropolitul din București; Director al Tipografiei Cărților Bisericești. După reînființarea Facultății de Teologie din București ocupă postul de profesor, unde predă gratuit lecții de istorie bisericească, fiind numit și decan. Ca un mefit pentru contribuțiile sale aduse bisericii este ridicat la treapta arhieriei și este numit episcop al eparhiei Rîmnicului Noul Severin.

Bibliografia operelor sale este foarte bogată, noi însă, din lipsă de spațiu, vom insera numai citeva: *Creștinismul în Dacia și creștinarea Romanilor*; *Petru Movilă*; *Mesterul Manole*; *Condica Sfîntă* — opere nemuritoare — *Iconografia*; *Eraldica veche a Românilor*; *Stemele țărilor în fața religiunilor Daco-Romane*; *Patristica, Evangheliile* — studii istorico-literare etc.

ARHIEREUL SILVESTRU BALĂNESCU

Era fiul unei familii sărace, din Pingăracior-Pingărați, din Neamțul Moldovei. Început la învățătură l-a pus în satul natal și în Minăstirea Bisericanii, ctitoria domnitorului Ștefan cel Mare. În 1854 s-a călugărit primind numele de Silvestru, în locul celui de botez de Simeon. După învățătura primită în satul natal și de la Minăstirea Bisericanii urmează cursurile Seminarului din Socola, iar după absolvire audiază cursurile Facultății de teologie de pe lângă Universitatea din Iași. Mergînd în Rusia obține diploma de candidat în teologie al Academiei din Kiev. Întors în țară, este numit profesor de teologie dogmatică, pastorală și drept canonic la Seminarul Central din București, îndeplinind și funcția de director al celui seminar. În 1879 este hirotonit arhieru cu titlul de Piteșteanu. Suplinește, la Facultatea de teologie din București, catedra de istoria dogmelor, fiind ales apoi și decan. La 10 decembrie 1886 este ales episcop de Huși. Din viață încetază la 25 noiembrie 1900.

Cităm din lucrările lui următoarele: *Berdnicov*, curs de drept bisericesc, tradus din limba rusă; Silvestru episcop de Canev, *Dogmatica*, idem tradusă din limba rusă; *Carte pastorală* adresată credincioșilor din eparhia Hușilor, referitoare la însemnătatea legii bisericești și în special la căsătorii, cu un apendice asupra gradului de rudenie; *Tipic bisericesc* și altele. A mai publicat tot felul de articole, prin revistele și jurnalele bisericești, dar mai ales în Revista «Biserica Ortodoxă Română», care «fac o pagină mare și luminoasă în istoria literaturii noastre bisericești, avînd un stil curgător, o limbă românească pe înțelesul tuturor Românilor».

După aceste scurte prezentări ale primilor redactori ai jurnalului bisericesc începem vorbirea despre apariția și cuprinsul primului număr, care are pe foaia de titlu acest text: «Biserica Ortodoxă Română», jurnal periodic ecclesiastic — Octombrie — București, 1874, Anul I, Nr. 1, menționînd că apare odată pe lună. Primul număr a fost tipărit la «Tipografia Curții lucrătorii asociați», Pasajul Român.

În prima pagină președintele Comitetului de redacție adresează către clerul și poporul credincios următorul apel: «Trebuie de a se înființa un ziar bisericesc era simțită de tot clerul român, încă de cîțiva ani înainte, și probă la aceasta sînt înșeși încercările ce s-au făcut atît dincoace, cît și dincolo de Milcov; dar fiindcă acele s-au făcut de către particulari și fără un sprijin serios al autorităților ecclesiastice, de aceea, unele mai curînd altele mai tîrziu, ne putînd a se mai susține și-au încetat apariția.

Acum însă, mai mult de cît oricînd, simțindu-se lipsa unui jurnal religios, și ne putînd a se mai amina fără o mare pagubă a religiei și a Bisericii Ortodoxe Române, Sfîntul Sinod, în ședința din 17 noiembrie, a anului trecut, după mature chibzuiiri a și votat un Regulament sau programă pentru înființarea unui jurnal bisericesc, și fiindcă în Sfîntul Sinod este reprezentată toată Biserica Autocefală Română, deoarece Sfîntul Sinod este acum centrul ei de activitate, de aceea și titlul acestui ziar ce s-a așezat în menționatul Regulament este «Biserica Ortodoxă Română».

Deci dacă, noul jurnal bisericesc nu mai este al cutărui, sau cutărui particular, ca să se teamă cineva că va putea avea și el soarta celor mai înainte de dînsul, el este al Bisericii Române întregi, al clerului și al poporului credincios ortodox, al păstorilor și al turmei, într-însul toți clericii români vor găsi destul nutrimenț spiritual; cu care să se nutrească și pe sine și turma lui Christos ce li-s-a încredințat;

intr-insul și laicii vor afla toate obiectele de credință și ale moralei creștine, cum și ale cultului religios, explicate și lămurite așa de bine, încît fiecare să poată a le înțelege cu înlesnire. Și fiindcă după cum s-a spus, mai sus, lipsa unui asemenea jurnal este foarte mult simțită de către tot clerul Bisericii Române și fiindcă acest jurnal este un jurnal oficial al Sfintului Sinod, în care se vor publica toate acele acte ale Sinodului, pe care sunt datorți a le citi și medita toți clericii români, pentru a se instrui despre datoriile misiunii lor, avem o deplină convicțiune, că toți îl vor primi și susține cu mai multă râvnă de cit a susținut pe cele ce s-au arătat înaintea acestuia, fiindcă numai pe o călduroasă primire de către întregul cler român, jurnalul bisericesc își poate întemeia un statornic și sigur viitor căci, deși Onorabilul Guvern s-a aliat cu bucurie la dorința Sfintului Sinod, ce a manifestat pentru înființarea unui jurnal bisericesc și pentru care a și cerut și dobîndit, de la Cameră, votarea unei subvențiuni de șase mii lei, cu care abia se vor putea întîmpina cele dintîi cheltuieli ale tipăririi jurnalului.

Noi însă, mulțumim Guvernului și D-lor Deputați pentru această sumă, prin care se vor putea înlesni cele dintîi cheltuieli ale jurnalului; dar speranța viitorului acestui jurnal nu se întemeiază pe aceasta; ea se întemeiază pe bunăvoința a clerului român și a altor persoane ce vor binevoi a se abona la dînsul și călduroasa primire făcută ziarelor religioase celor mai înainte de acesta, ne asigură că noul ziar bisericesc eșînd sub egida Sfintului Sinod, va afla o primire și mai călduroasă și mai generală. Noi, contăm cu atît mai mult pe un numeros concurs de abonați, cu cît și din parte-ne ne vom pune toată silința ca prețul abonamentelor să fie cît se poate mai jos.

Lăsînd la o parte bisericile eterodoxe ale națiunilor culte ale Europei, unde orice preot este un bun catehet, un bun predicator evanghelic și unde asemenea foi religioase au ajuns pînă la lux și vorbind numai de Biserica noastră ortodoxă, vedem că în Rusia, unde există mai multe Facultăți de teologie și unde cateheții și predicatorii s-au înmulțit și se înmulțesc, pe fiecare an, aci vedem și o mulțime de jurnale și reviste religioase foarte importante, pe care clerul și poporul le citește cu un imens folos spiritual și sufletesc. Încă și în unicul regat al Greciei există o Facultate de teologie și jurnale religioase, încă mai de mult. La noi însă unde nu există nici o Facultate teologică, în care să se poată forma teologi și predicatori, la noi nu există nici măcar o foaie religioasă prin care să se propage doctrina creștină, să se combată erorile religioase ce se nasc în popor, din cauză că lipsește o adevărată direcțiune, și în scurt, să se cultive poporul și din punct de vedere religios, iar nu numai enciclopedic și științific, precum se face și la celelalte nații ortodoxe și eterodoxe.

Aceste și încă multe motive juste a îndemnat pe Sfîntul Sinod, chiar de la prima sa sesiune a se preocupa foarte serios pentru înființarea unui ziar ecclesiastic și *iată cu ajutorul lui Dumnezeu că astăzi ese la lumină întîiul număr al ziarului «Biserica Ortodoxă Română».*

Principiile acestui ziar sînt destul de precizate chiar de către Sfîntul Sinod în Regulamentul pe care îl publicăm, imediat după aceasta, încît credem că nu avea trebuință a le mai repeti și aici. Prețul abonamentului s-a fixat la 12 (doisprezece lei pe an) care se vor plăti în două semestre, la începutul fiecărui semestru.

Sfîntul Sinod prin înființarea acestui ziar și-a împlinit o datorie, pe care i-o impunea însăși sacra sa misiune, rămîne acum, ca și clerul și publicul ortodox să-și îplinească pe a sa, cu același zel și bunăvoință.

București, 20 septembrie 1874

Președintele Comitetului
Ghenadie fost Argeșiu

Despre felul în care a apărut jurnalul bisericesc, președintele Comitetului de redacție Ghenadie fost Argeșiu, în prefața numărului 1, din anul al II-lea de apariție scria, printre altele, și acestea: «Iată, cu ajutorul lui Dumnezeu, un an a trecut, de cînd jurnalul bisericesc, ca fîntină duhovnicească revarsă lumina învățăturei ortodoxe trebuincioasă clerului și poporului ortodox român...», iar în continuare, plin de mulțumire, informa pe cititori că «jurnalul nostru se expediază în multe țări, merge în Austria și Rusia și în Turcia».

Pe parcurs, jurnalul își schimbă titlul în felul următor: «Revistă periodică ecclesiastică», iar din punct de vedere a apariției a avut cîteva întreruperi: una

din lipsă de fonduri iar două din cauza celor două războaie — războiul independenței și primul război mondial. În ceea ce privește materialul cu care a apărut revista Biserica Ortodoxă Română, în primul său număr, anul I, din octombrie 1874, reproducem articolele și autorii lor, din tabla de materii, după cum urmează: «*Despre Biserica — Ierodiacon Ghenadie Enăceanu: Serbarea Duminicii la creștinii antici sau vechi — Protos. Silvestru Bălănescu; Duminica a șaptea de la Luca, cap. VIII, 41; Duminica a cincea de la Luca, cap. XVI, 19; Duminica a opta de la Luca, cap. X, 25; Duminica a noua de la Luca, cap. XII, 16; Discurs la Intrarea în Biserica a Maicii Domnului, 21 noiembrie și Duminica a 13 de la Luca, toate acestea de Arhiepiscopul Ghenadie fost Argeșiu; Cronica ecclesiastică: Biserica Rusă, Biserica Eladei, viața religioasă a bisericilor din occident, de Ierodiacon Ghenadie Enăceanu.*»

Din bogatul și variatul material apărut, în cursul vremii, în paginile acestor reviste, vom aminti numai în treacăt de unele aspecte. Mai întâi, câteva din lucrările Sfântului Sinod: Lege pentru alegerea mitropoliților și episcopilor eparhioți și a constituției Sfântului Sinod al Bisericii autocefale ortodoxe române; Regulament pentru aranjarea arhierieilor locotenenți la eparhii; Regulament pentru alegerea arhierieilor titulari sau locotenenți; Regulament pentru disciplina bisericească; Regulament pentru procedură în materie de judecată; Regulament pentru fixarea sărbătorilor legale; Regulament pentru pozițiunea mitropolitului primat; ...Raport către Sfântul Sinod, din partea membrilor săi (episcopul Melchisedec și Ghenadie fost Argeșiu) care au fost însărcinați să ia parte la conferința religioasă a catolicilor, de la Bonn; Episcopul Melchisedec propune Sfântului Sinod să dea publicității sumarele ședințelor, în revista Biserica Ortodoxă Română, pentru ca atât clerul, cât și poporul să ia cunoștință de cele discutate și măsurile ce se iau în interesul bisericii... Tot episcopul Melchisedec alcătuiește un proiect pentru revizuirea și editarea cărților bisericești schimbându-se și termenii vechi slavoni pe care credincioșii nu-i mai înțelegeau, iar pentru cler depune un memoriu în care descrie starea preoților din România, arătând și pozițiunea lor morală și materială. Sfântul Sinod alcătuiește legea clerului mirean care prevedea salarizarea clericului, întreținerea bisericilor, fixarea parohiilor, numirea și pregătirea clericului de mir, precum și redactarea unui Regulament pentru situația materială și morală, problemă susținută în mod deosebit de către Ghenadie Enăceanu, Silvestru Bălănescu și mai ales Melchisedec. În același timp Sfântul Sinod s-a preocupat și de minăstiri și de monahii și monahiile din minăstiri. În acest scop a alcătuیت un Regulament de disciplină monahală prin care a stabilit ca în fiecare minăstire să se numească «un superior sau superioară, dintre monahii sau monahiile din minăstire, cu mai multe merite câștigate prin serviciile făcute chinoviei, prin știința Sfintei Scripturi și prin viață duhovnicească exemplară». Tot în acest regulament de disciplină monahală se menționează la art. 89 și 90 despre ospitalitatea laicilor în minăstire. Pentru cuprinsul lor interesant le reproducem textul în întregime: «Arhondarul, sub povățuirea superiorului, va îngriji ca primirea oaspeților să se facă cât se poate mai convenabil, se înțelege că în marginea mijloacelor de care minăstirea dispune, iar în art. 90, spune că «orică închinător sau oaspe care va veni la minăstire, ori în ce timp, va fi primit de arhondar la arhondărie cu toată cuviința. La caz când nu ar fi încăpere la arhondărie, va înștiința îndată pe superior sau superioară, care va destina locul unde să se găzduiască oaspetele. Oaspeților nu este permis aș alege de sine altă gazdă în minăstire de cât aceea ce li se va destina de superior sau superioară. Oaspeții în vizitățile ce ar dori să facă prin minăstire sau la vreunele din chilii vor fi întotdeauna însoțiți de arhondar sau de altă persoană respectabilă, dintre monahi, orînduîți de superior sau superioară. Cu aceeași rînduială se va face și vizitățile monahilor sau monahiilor pe la gazdele oaspeților. Tot pentru minăstiri s-a alcătuیت un proiect de lege, pentru cultura albinelor. La art. 3 se prevede ca toate minăstirile, atât de monahi cât și de monahii, care primesc o subvenție de la Statul român și au personal de trei indivizi au obligația de a întreține o prisacă. Numărul uleelor va fi: 2 ulee de individ, iar de la promulgarea acestei legi numărul uleelor va crește pînă la 10 stupi de fiecare individ trăitor în minăstire. «Tot prin lege se introduce și monopolul pe luminările din ceară curată, iar pentru fabricarea luminărilor din ceară curată s-au instituit trei stabilimente: Minăstirea Neamtu, Căldărușani și Tismana. Din fondul realizat, prin introducerea monopolului, s-a stabilit: salarizarea clericului, înființare de biblioteci parohiale, și ajutorarea bisericilor sărace.

Un mare pericol mai îndepărtat de zilele noastre, era pentru biserică, icoanele venite din afara țării. La fel arhitectura, pictura și ornamentele bisericesti, care nu mai corespundeau normativului Bisericii Ortodoxe. Pentru înlăturarea acestui pericol Sfntul Sinod dă o Decizie foarte aspră pentru cei ce nu se vor supune normativului dat. Iată cuprinsul Deciziei sinodale: «Văzînd noua afluență de tot felul de icoane străine, care au inundat țara din toate părțile; văzînd că prin casele Românilor se introduc icoane care sunt departe de a înfățișa după cum se cade imaginea Dumnezeui și chipurile sfinților, din vechea și păzita de Dumnezeu Biserică a Românilor; văzînd că ornamentația bisericii în genere, ce se introduce de cîtva timp, este lipsită aproape și de cerințele artistice și de cele liturgice ale ritualului nostru ... temîndu-ne ca nu cumva prin introducerea de noi arte în biserică și prin casele creștinilor să se zdruncine dreapta credință în popor și în el însuși; Sfntul Sinod ia dispozițiunile următoare: pictura să fie conform stilului deja în uz în Biserica noastră autocefală de răsărit. Preoții înainte de a contracta zugrăvirea unei biserici să se prezinte la aprobarea prealabilă a chiriarhii, cu modelurile lor de zugrăveală; preoții să nu primească în biserică spre sfințire de cît numai icoane care sunt și recomandate de Chiriarchie sau ieșite din atelierele pictorilor noștri români, cunoscuți și probați cel puțin de doi sau trei Chiriarhi ai țării; numai să aibă sarcina ca în districtul lor să nu îngăduie vînzarea de icoane și obiecte creștine. Aceste obiecte să se procure numai prin biserica parohială; prescurile se vor fabrica de femei pioase sau numai de creștini. Abaterea de la dispozițiunea de mai sus va atrage pentru preoți — *caterisirea* — și pentru epitropi destituirea și darea lor în judecată. Biserica a cărei pictură, arhitectură și ornamentațiune s-a făcut contra acestor dispozițiuni, este și rămîne închisă. Abaterea de la dispozițiunea a treia, (a nu primi în biserică spre sfințire, de cît icoane care sunt aprobate și recomandate de Chiriarhi sau este din atelierele pictorilor noștri români) preoții se vor opri pe trei luni, al doilea cu oprire pe un an și al treilea cu *caterisirea*. «Deciziunea a fost semnată de membrii Sfntului Sinod, în frunte cu Iosif, mitropolitul primat. Această deciziune a fost publicată de mai multe ori, în revista Sfntului Sinod, pentru a fi adusă la cunoștința celor vizați».

Necesitatea înființării unei Instituțiuni de înaltă cultură religioasă — o Facultate de Teologie în Muntenia — pentru cler se simțea de mult nevoie. Această importantă problemă a fost o preocupare permanentă pentru membrii Sfntului Sinod. Dintre cei care au susținut cu multă tărie, înființarea acestei facultăți, a fost Episcopul Ghenadie al Argeșului, ajuns apoi mitropolit al Ungrovlahiei. Ca să motivăm această afirmație, vom reproduce din discursul său, referitor la această problemă, ținut în ședințele Sfntului Sinod. Adresîndu-se Mitropoliților, Episcopilor și membrilor Sfntului Sinod, a spus: «...Viu eu smeritul și cel mai mic între episcopi a vă ruga să primiți următoarea propunere: 1. Să se roage Onor Minister a înființa imediat facultatea de teologie în Capitala României; 2. Să se numească profesori români, cunoscuți prin erudițiunea lor teologică, ca să se înceapă cît mai curînd anul întii de teologie și 3. Pentru acoperirea cheltuielilor trebuincioase oferesc Guvernului jumătate din salariul meu pe timp de doi ani și rog smerit să ne unim cu toții la sacrificia jumătate din salariile noastre, pe timpul de doi ani, pentru ridicarea unui asemenea monument național. Pentru care faptă generoasă Biserica și poporul român, vor fi recunoscători și vă vor binecuvînta. Ghenadie al II-lea, episcopul Argeșului».

El mai donează 30.000 lei, ca fond pentru Facultatea de teologie, din al cărui venit să se întrețină cinci bursieri în Internatul teologic, iar cu ocaziunea onomastice sale, fiind de data aceasta mitropolit primat, în fața membrilor Sfntului Sinod și a clerului Capitalei, face această declarație: «...de astăzi dau din avutul meu propriu, cît voi trăi în viață, *cinci burse*, de cîte 500 de lei fiecare, pentru studenții teologi merituoși și lipsiți de mijloace, pe care burse Corpul profesoral al Facultății le va distribui prin concurs după cum va socoti; iar aceasta în scop de a se instrui și educa clerul român, spre a răspunde pe deplin menirii sale de adevărați apostoli ai Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos căruia din ornicie, eu smeritul, i-am servit...»

În anul 1881, Facultatea de teologie își deschise cursurile, dar nu trecu mult timp și încetă de a mai funcționa deoarece nu i s-a dat recunoașterea, pe deoparte, iar pe de altă parte, și din lipsă de fonduri. După puțin timp însă, prin stăruințele mitropolitului Calinic Miclescu și ale Episcopului Melchisedec, precum și ale altor membri ai Sfntului Sinod, Facultatea de teologie își deschide porțile, de această dată.

În mod oficial, în anul 1884, luna noiembrie, în prezența istoricului V. A. Urechia, ministrul Instrucțiunii Publice, avînd numai trei profesori: Dr. N. Nițulescu, Gherasim Timuș și Ghenadie Enăceanu, care a fost numit și decan. Din anul 1887, prin stăruința mitropolitului primat, Iosif Gheorghian, s-au mai adăugat încă trei profesori: Constantin Țrbiceanu, Arhim. Dr. Pimen Georgescu și Pr. Dr. Alexandru Mironescu, ambii ajunși mitropoliți. În Regulamentul care prevedea materiile care se vor preda, la art. 2. s-a recomandat ca «în orele libere studenții Facultății de teologie să asculte cursurile Facultății de Litere, iar studenții din anul IV, să audieze Dreptul Roman».

După deschiderea oficială din anul 1884 în urma demersurilor întreprinse de Sfîntul Sinod, se dă publicității un articol unic, de lege, în care se spune că «Pe lângă cele patru Facultăți prevăzute prin art. 249 din legea Instrucțiunii Publice, se recunoaște ca făcînd parte din Universitatea din București și Facultatea de teologie, avînd aceleași drepturi și prerogative ca și celelalte Facultăți supuse la aceleași îndatoriri».

O altă problemă, destul de spinoasă, pentru biserica noastră, a fost sfințirea Sfîntului și Marelui Mir, pe care nu-l puteam sfinți la noi ci îl procuram de la Patriarhia de Constantinopol. Această necesitate religioasă s-a rezolvat, în timp, după o îndelungată corespondență purtată între Sinodul Bisericii noastre și Patriarhia de Constantinopol, aducîndu-se argumente pentru sfințirea sfîntului Mir în țara noastră. Cu această delicată problemă a fost însărcinat, de către Sfîntul Sinod, Episcopul Melchisedec, care după studii amănunțite a răsturnat învinuirile nejuste aduse Bisericii noastre că noi nu avem acest drept după spiritul canoanelor. Din raportul prezentat Sfîntului Sinod, de către Episcopul Melchisedec, amintim aceste memorabile cuvinte: «*Biserica noastră nu mai crede că Sfîntul Duh trebuie să se pogoare mai întîi la Constantinopol și de acolo să-l dobîndim și noi, ci trebuie să-l căutăm și să-l cerem de sus, de la Părintele luminilor și dătătorul a tot darul desăvîrșit*». La 25 martie 1882 a avut loc acel mult așteptat eveniment religios cînd, pentru prima dată, se sfințește sfîntul și marele Mir, în catedrala mitropoliei din București.

N-au trecut decît numai cîțiva ani de la sfințirea pentru prima dată, în țara noastră, a sfîntului Mir, ca la 25 aprilie 1885, Biserica noastră să capete autocefalia, de la Patriarhia de Constantinopol, «aprobată de Patriarhul Ioachim al IV-lea, în urma solicitării și intervenției Sinodului nostru. Tomosul constantinopolitan recunoaște «Autocefalia» bisericii «întru toate de sine cîrmuită». În 4 februarie 1925 ia ființă Patriarhia Română, prin hotărîrea Sfîntului Sinod, în locul Mitropoliei Ungrovlahiei. Corpurile legislative promulgă legea de întărire la 25 februarie 1925, în același an s-a făcut și înveslirea întîiului Patriarh, în persoana fostului episcop de Caransebeș, Miron Cristea, care în anul 1918 a făcut parte din solia trimisă la București, pentru unirea Transilvaniei cu patria mamă-România. Trecînd întru cele veșnice, Miron Cristea, este ales al doilea Patriarh Nicodim Munteanu, fost mitropolit al Moldovei. Iar după decesul celui de al doilea Patriarh, tot de la Moldova, din scaunul renumiților mitropoliți, este ales și întărit ca Patriarh Prea Fericitul Părinte Justinian Marina, care venind în această calitate «a deschis drumul cel nou, incunuinîd Biserica cu atîtea luminoase biruinți». Cu 6 iunie 1948 s-a început o epocă nouă plină de fapte și realizări mărete.

Presa bisericească a îmbrăcat și ea o haină nouă. Revista Biserica Ortodoxă Română al cărei început se duce în urmă cu o sută de ani, prin bogatul și variatul material apărut sub direcția și supravegherea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, este mult solicitată dincolo de granițele țării. Despre haina cea nouă a acestei reviste imprimată după venirea la cîrma Bisericii a actualului Patriarh vom scrie mai amănunțit cu alt prilej.

În acest articol — comemorativ — am reprodus numai cîteva aspecte din curgera vremurilor, din multele probleme dezbătute și publicate în paginile acestei reviste. Am ținut să scriem acestea ca un omagiu adus celor care acum o sută de ani au înființat zurnalul oficial al Sfîntului Sinod cu titlul de «Biserica Ortodoxă Română», titlu pe care îl poartă și astăzi, ca Buletin oficial al Patriarhiei Române. Și am ținut să scriem aceste scurte secvențe ca un omagiu celor care s-au trudit de i-au dat ființă, precum și celor care, prin paginile ei, au transmis din generație în generație, credințioșilor noștri flacăra credinței creștine ortodoxe.

Diac. GEORGE DINCĂ

CENTENARUL UNUI MANUAL DE SEMINAR

Sînt în posesia unui manual de seminar de acum o sută de ani.

După înfățișare, manualul acesta este un manuscris, cu formatul de caiet obișnuit, cu filele din hîrtie color și cu o caligrafie chirilică fermă. Titlurile în majuscule aldine, chirilice, conținutul în cursive miniate tot chirilice, paginile ordonate aranjate și ortografia deosebit de corectă demonstrează din partea posesorului acestui manual — elevul Mihail Stănculescu — un incontestabil simț artistic, iar folosirea unei bogate bibliografii, unei bune orientări în ea, unei judicioase sistematizări a materiei și unei echilibrate redactări a textului demonstrează din partea autorului lui — Dimitrie Racoviță — reale calități didactice.

După conținut, manualul acesta este un curs de istorie bisericească universală, purtînd titlul *Introducere în istoria ecleziastică*. Așa cum este formulat acest titlu, manualul de care ne ocupăm este un curs de istorie bisericească redus. Cercetînd istoria învățămîntului seminarial, potrivit legii din 11 aprilie 1834, aflăm că durata cursurilor era de patru ani. După programa seminarelor eparhiale, din anul școlar 1865—1866, printre obiectele care se predau era și studiul religiei din care făcea parte și Istoria bisericească universală. Acest obiect se predă în doi ani consecutivi. În primul an, adică în clasa a II, se predă materia pînă la Constantin cel Mare, iar în anul al doilea, adică în clasa a III-a, se predă restul. Se pare însă că, la data apariției manualului de față, programa analitică se modificase, în sensul predării întregii materii a acestei discipline în cursul unui singur an școlar. Pentru aceasta pledează, în primul rînd însuși textul, căci în el nu se face distincție între cele două presupuse părți. Spre pildă, nu se menționează sfîrșitul unei părți sau începutul celeilalte și nici măcar nu se marchează acest moment printr-o pauză ortografică, așa cum se obișnuiește și cum logica o cere. În al doilea rînd, numărul capitolelor care alcătuiesc acest manual este corespunzător cu numărul de ore afectat pentru predarea istoriei bisericești universale în timpul unui an, iar conținutul fiecărui capitol este proporționat cu durata unei ore de curs, în care se includ examinarea și predarea noilor cunoștințe.

Real, manualul de care ne ocupăm are două părți: 1) — partea introductivă și 2) — conținutul propriu-zis.

În partea introductivă sînt prezentate notiuni generale despre studiul istoriei bisericești universale, cu următoarele paragrafe, cum zice autorul: *Ce este Biserica? Ce este Istoria bisericească?, Alți ani, sau hronologii vrednice de însemnat, veacuri, perioade, epoce, Scopul și folosul istoriei ecleziastice, Veritatea religiei hristiane și Stăruirea Bisericii*. Dintre acestea, demn de menționat este capitolul *Scopul și folosul istoriei ecleziastice*, care descoperă atît concepția autorului despre importanța acestui obiect pentru preoți cit și intenția lui de a trezi interesul elevilor pentru studiul respectiv. Cităm:

«Istoria ecleziastică este comoara vieții spirituale a omenirii, înrînsă se păstrează de neuitare toate bunurile cite Providența dumnezească a arătat către neamul omenesc și se arată și toate relele cite vrăjmașul fericii și al mîntuirii oamenilor, diavolul, a uneltit prin felul de chipuri în Biserica lui Hristos mai înainte. Și toate acestea, Pronia dumnezească le voiește spre întărirea noastră în credință și spre înfruntarea curselor diavolului, ca să fie înaintea noastră ca o oglindă. De aceea se vede de cît folos este istoria bisericească pentru fiecare creștin, dar mai virtos pentru clerici este cea mai necesară și mai principală știință, căci prinrînsa se cunoaște adevărul învățaturii credinței hristiane, se cunoaște curățenia dogmelor Bisericii Ortodoxe și deosebirea de celelalte Biserici ereticești. Și, într-adevăr ce poate mai mult a ne întări în adevărata credință și apostoleasca învățatură a Bisericii noastre decît a vedea că tot aceeași credință și învățatură, care și astăzi păzește Biserica noastră, se învață și la început prin Sfinții Apostoli, prin mucenici, prin Părinții Bisericii și se întărea printr-atîtea minuni și cu cît disciplină Bisericii se va vedea nevătămată, cu atîta ea trebuie să fie mai venerabilă fie în forma rugăciunilor, fie în practicarea posturilor, fie în săvîrșirea tainelor și a celorlalte sfînte ceremonii. În sfîrșit, exemplele sfinților ne vor face să vedem în ce stă țărta Bisericii și vor nimici necuviincoasele noastre desvinovățiri, arătîndu-ne că desă-

virșirea creștinească este putincioasă fiindcă ei au pus-o în lucrare cu jertfa într-adevăr».

În partea a doua, conținutul propriu-zis are 68 de paragrafe. În ordine cronologică ele sînt: *Înălțarea, Alegerea lui Matei, Publicarea Evangheliei, Alegerea diacnilor, Mucenicia Sfîntului Ștefan, Întoarcerea la credință a Sfîntului Pavel, Minunata întindere a Evangheliei, Biruința celor dinții creștini, Simon Vrăjitorul, Soborul din Ierusalim, Goana împotriva creștinilor sub împăratul Neron la anul cinci zeci și patru d. Hr., Pro(o)rocii înfricoșate asupra Ierusalimului, Stricarea Ierusalimului la anul 70 după Hristos, A doua goană sub Domițian la anul 93 după Hristos, A treia goană sub Traian la anul 108 după Hristos, Casele de rugăciune a(le) hristianilor în timpul goanelor și chipul săvîrșirii Tainelor, Apologia lui Iustin la anul 150 după Hristos, A patra goană sub Marcu Aureliu la anul 166 după Hristos, Apologia lui Origen, Goana a șasea sub împăratul Maximin la anul 226 după Hristos, Goana a șaptea sub împăratul Deciu la anul 248 după Hristos, Goana a opta sub împăratul Valerian la anul 257 după Hristos, Goana a noua sub împăratul Aurelian la anul 274 după Hristos, A zecea și cea din urmă goană sub împăratul Dioclețian la anul 303 după Hristos, Băgare de seamă asupra goanelor, Constantie Clor protejează pe creștini la anul 305 după Hristos, Întoarcerea lui Constantin la anul 312 după Hristos, Triumful religiei hristiane, Înălțarea Sfintei Cruci, Intemeerea monastirilor de Sfîntul Antonie, Sfîntul Ilarion întemeiază Mînăstirea în Palestina, Viața monahilor, Eresul lui Arie, Întiul sobor general de la Niceea, Simbolul de la Niceea, Împăratul se amăgește și osîndește pe Sfîntul Atanasie, Grözava moarte a lui Arie, Chemarea îndărăt a Sfîntului Atanasie, Împăratul Iulian voiește să restabilească păgînismul, Iulian întreprinde a zidi Biserica Ierusalimului și moartea sa, Iovian ocrotește credința ortodoxă, Valens reînnoiește turburările arienilor, Neînfricoșarea Sfîntului Vasile episcopul Czeareii, Valens tremură înaintea Sfîntului Vasile, Virtutea Sfîntului Grigore Nazianzul, Eresul macedonenilor, Soborul general din Constantinopol, Milostivirea lui Teodosie, Virtuțile și sfătuirile Sfîntului Ioan Gură de Aur, Eresul lui Nestorie, Soborul general din Eles, Soborul general din Calcedon, Soborul general din Constantinopol, Pseudo-proorocul Mohamed, Coprinderea Ierusalimului sub Hostroe împăratul perșilor, Aducerea îndărăt la Ierusalim a Sfintei Cruci și Înălțarea ei, Eresul monotelitilor, Soborul general din anul 690, Eresul iconoclaștilor sau al stricătorilor de icoane, Cruzimile iconoclaștilor, Soborul general și al doilea de la Niceea.*

Enumerînd aceste titluri nu este greu de observat că aceste capitole sînt niște lecții, menite, pe deoparte să sporească interesul elevilor pentru studiul istoriei bisericești universale, iar pe de altă parte să sporească și prestigiul catedrei respective.

Interesant în asigurarea unei omogenități didactice, profesorul grupează aceste capitole în mari unități tematiche, cum sînt: Persecuțiile împotriva creștinilor, Simbolurile ecumenice, Figuri de personalități bisericești, Monahismul etc.... După fiecare din aceste unități tematice, autorul adaugă și cîte un capitol de sinteză. Amintim în acest sens capitolul *Băgare de seamă asupra goanelor*, în care este analizat, critic și obiectiv, materialul expus anterior, în legătură cu persecuțiile împotriva creștinilor. Citînd în extenso acest capitol exemplificăm o lecție de sinteză de acum o sută de ani

«Dumnezeu ce să arate că Biserica este fapta Sa a voit ca ea să fie întemeiată cu toate împotrivrțile oamenilor și întărită prin mucenici. El a ținut-o în starea aceasta mai mult de trei sute de ani, fără să-i fi dat măcar un ceas de odihnă; El prezise ucenicilor Săi că ei vor fi gonîți, tirîți înaintea împăraților și dregătorilor, ocăriți, batjocoriți și duși la moarte pentru numele Lui și le-a făgăduit că va zădărnici toate silințele vrăjmașilor lor. «Nu vă fie frică, zise, de aceia a căror putere se întinde numai peste trup, iar nu și peste suflet; fără voia Tatălui ceresc un păr nu poate cădea din capul vostru. Prin răbdare sufletul vostru îl veți ținea în pace, eu sînt sprijineala voastră, eu vă voi întări și vă voi da îndrăzneală ca să biruiți pe vrăjmași voștri». Și, într-adevăr, îndată cum s-a ivit cristianismul în lume, toate puterile pămîntului s-au sculat asupra lui. Dulcețile trupului, patimile, toate interesele se luptau pentru idolatrie. Aceasta a fost făcută pentru plăcere; jocurile, privilegiștilor și dezmierdările făceau parte din cultul zeilor păgîni; sărbătorile păgînismului nu erau decît desfătări și nici într-o altă împrejurare a vieții nu se socotea mai puțin rușinea ca în ceremoniile acestea. Religia hristienească, curată, strașnică, vrăjmașă cărnii și lipită numai de bunurile nevăzute nu putea să placă unor oameni

atit de stricați. Creștinii care nu se împărțeau de sărbătorile păgînilor, trebuiau pentru aceasta să fie urși și batjocoriți. Toate acestea erau atitea pricini ca să-i gonească. Către aceasta chiar și interesul preoților păgîni a(le) căror biserici se pustiau din zi în zi mai mult și altarele lor rămăneau fără jertfă, precum și interesul statului, fiindcă politica romană se credea izbită în bazurile ei, văzînd că se nesocoteau zeii și toate acestea erau îndemnuri la goane împotriva creștinilor. Roma se fălea a fi după întemeierea sa orașul sfințit, sfințit de la nașterea sa prin prooroci dumnezeiești și închinat prin fondatorul lui la zeul războiului. El se credea dator religiei pentru biruințele sale; prin aceasta se explică faptul că a subjugat toate națiile. Zei erau aceia care țineau temelia împărăției și tot ei erau aceia care susțineau biruințele și puterea popului roman. Astfel creștinii (fiind) vrăjmași republicii, împărații cer dar mai mult stirpirea lor decît (stirpirea) pașilor, sarmaților și dacilor. Din pricina aceasta, creștinii, de la stăpînirea lui Neron, au fost totdeauna goniți atit subt împărații cei buni cît și subt cei răi. Începutul goanelor era cînd porunca împăratului, cînd ura din partea dregătorilor, cînd hotărîrile senatului sau scularea noroadelor pe care le întărrău contra creștinilor, hulindu-i. Uneori, niște pricini particulare mai îndulceau goanele pentru puțină vreme, ura publică începea iarăși îndată, furia păgînilor se aprindea în toată împărăția care se înriura de sîngele creștinilor. Dar goanele erau mai cumplite și mai obștești atunci cînd ele erau poruncite și sprijinite de puterea publică. Înnoirile acestea de goane mai cumplite au stătut pricina că istoricii bisericești însemnează zece goane subt zece împărați diverși și numărul mucenicilor este foarte important și se pune la mai multe milioane. Împărații idololatri se linguseau crezînd că vor stinge prin aceste măceluri o religie pe care ei o urau; însă religia aceasta dobîndea noi puteri de creștere subt fier și în foc. În zadar întrebuntau ei în contra religiei chinurile cele mai groaznice: clește de fier, roată împănată cu arme ascuțite, gratii de fier, foc, colții dobitoacelor feroase și tot felul de cazne au fost întrebunțate spre mucenia creștinilor și toate acestea în loc să îi împutineze, mai mult îi înmulțea. Cu cît goanele erau mai înversunate, cu atit se înmulțeau și creștinii; sîngele mucenicilor era o sămîntă bogată din care răsărea însutit și înmii. La furia țiranilor creștini nu puneau împotriva nimic decît răbdarea, care răbdare după făgăduința Mîntuitorului îi făcea să triumfe peste toată tulburarea goanelor. Din partea creștinilor nu s-a făcut niciodată nici cea mai mică răzvrătire; în vremea atitor veacuri de goane așa de cumplite Biserica a fost totdeauna supusă, subt Diocletian cînd era înlinsă peste tot pămîntul, cît și subt Neron cînd era abia în leagăn. A suferi pentru adevăr era îndeletnicirea din toate zilele pentru creștini și ei alergau la mucenicie cu mai multă fierbințeală decît păgînii la sărbătorile lor cele mai desfătătoare. Niște bătrîni slăbănogiți, niște fecioare fragede nesocoteau chinurile, plecau capul cu bucurie sub arma gîzilor; s-au văzut copii care încă nici putea a vorbi bine, a măturisi pe Hristos fără îngrozire și a suferi cazne fără să plîngă. Fierul ucigător cădea din mîinile gîzilor, care întorcîndu-se la credință își plecau capul la acel fier și se făceau creștini. Tirania biruiți au fost silîți de a oprî goana spre a nu despopula împărăția. Iată degetul lui Dumnezeu, împărații păgîni minunîndu-se de statornicia mucenicilor cunoșteau într-aceasta puterea lui dumnezeiească; se auzia de multe ori în teatru aceste strigări ale norodului: «Într-adevăr nu poate cineva privi stăruirea întinderii și măcelăria ce au suferit Biserica, fără să nu cunoască în tăria eroilor ei o virtute peste fire și curaj însuflat de Dumnezeu. Atitea silințe nefolositoare a puterilor împărăției Romei, ce să jura să stingă pe creștini, adică pe oameni care nu știau decît să pătimizească, să suferă și să moară pentru o religie care era fapta lui Dumnezeu și că oamenii nu puteau să întemeieze cecece oamenii nu puteau să strice. Biserica drept credincioasă stăruiește nu numai fără reazăm sau ocrotire, ci chiar și cu împotrivirea puterilor pămîntului. Ea stă așa cum a fost întemeiată cu ierarhia sa, cu dregătoriile și puterile ei duhovnicești, adică cu constituția ce a primit-o de la Hristos, constituție care a ținut lungă vreme prin însăși puterea sa în mijlocul creștinilor, putere care nu putea veni decît de la Dumnezeu și nu este putere omenească nici de a o strica nici de a o schimba».

Dar cecece atrage de la început atenția observînd aceste capitole este fără îndoială titulatura lor. Uneori, această titulatură surprinde prin aroma discretă a limbii noastre vechi. Cităm: Goanele împotriva cristianilor în loc de Persecuțiile împotriva creștinilor, Soboarele Bisericilor a toată lumea în loc de Sinoadele ecumenice, Stri-

carea Ierusalimului, în loc de Dărămarea Ierusalimului, Băgare de seamă asupra goanelor în loc de Privire generală asupra persecuțiilor împotriva creștinilor, Dihonia urmată între Biserica Răsăritului și Biserica Apusului, în loc de Neînțelegerea dintre Biserica de Răsărit și Biserica de Apus etc. ... Alteori această titlatură sintetizează fidel conținutul care urmează. Spre pildă, titlul Calitățile lui Origen, exprimă o serie întreagă de virtuți care conturează portretul psihic al marelui teolog, Origen. Prezentate cu o pregnanță dibăcie pedagogică, aceste virtuți au apărut, bănuim, în fața clasei ca o veridică și definitorie fișă caracteriologică a lui Origen. Vorbind cu căldură și forță de convingere despre suflul creștinesc ce a tutelat gândurile și acțiunile fundamentale ale lui Origen, grăitoare este caracterizarea pe care profesorul o face în legătură cu opera și personalitatea plurivalentă a acestui mare teolog. Cităm :

«El avea atîta dulceață în vorbire, un caracter atît de plăcut, niște talente atît de înalte, el vorbea cu astfel de grație încît se umpleau toți de o dragoste pentru adevărul ce el propovăduia și se strîngeau la el o multime de ascultători nu numai dintre tineri, ci și dintre bătrîni filozofi, nu numai dintre creștini, ci și dintre păgîni. El a întors o sumă mare de păgîni la credință și mai mulți dintre ucenicii săi s-au făcut sfinți, iar alții s-au învrednicit și de cununa muceniciei. El postea mai toldeauna, el petrecea cea mai mare parte a nopții în rugăciune și în citirea Sfintei Scripturi. Nu era știință pe vremea aceea, pe care el să n-o cunoască și, cu toată această multime de științe, învățătura lui era atîta de deslușită, atîta de curată încît putea oricine înțelege lucrurile cele mai grele și mai impleticite. În astfel de stare aflîndu-se Origen, a deschis școala de gramatică pentru ca să se ție atît pe sine cit și pe mama sa și surorile sale și cu vremea a ajuns șeful școlii alexandrine, care pe atunci era foarte faimoasă. Pe vremea aceasta și-a vindut toate cărțile profane, ca să se ocupe numai cu Sfînta Scriptură și totodată să aibă cu ce trăi, căci de acum înainte lecțiile lui începe să le facă fără plată. Rivna lui Origen în împlinirea datoriilor lui de creștin a arătat-o mai cu seamă în privința acelor creștini care se mistuiau pentru credință ; el îi cerceta în temniță, îi întovărășea la tribunale, chiar pînă la locul muceniciei ; îi înconjură prin semne și uneori și prin cuvinte înfocate. Chiar tatălui său, neputînd face altceva, i-a trimis o scrisoare foarte mișcătoare, prin care îl îndemna la mucenie :

«Nu te întrista pentru copiii tăi îi zise el. Dumnezeu va purta grijă de noi».

În mai multe rînduri și-a pus viața în primejdie, de mai multe ori era să se omoare cu pietre, ba încă a fost și prins, legat în fiare și aruncat în temniță. L-a făcut să simtă asprimea foamei, a setei, a golicunii, fără să se clătească măcar cit de puțin prin suferințele acestea.

În continuare, această titlatură arhaică reflectă nu numai conținutul, ci și importanța lui. Astfel, titlul Neînfricoșarea Sfîntului Vasile cel Mare este concludent în această privință. Primul cuvînt — un adjectiv substantivizat — exprimă refuzul acestui episcop în fața prefectului împăratului Valens de a primi arianismul. Dialogul dintre prefect și Sfîntul Vasile cel Mare, cu celebrul răspuns al acestuia din urmă, justifică importanța capitolului de față. Exemplificăm :

«Nu ți-e frică de urmările mîinilor împăratului ? Nu știi că el este stăpîn să te despoaie de avuțiile tale, să te surghiunească, să te căznească și să-ți ia viața ?».

«Amenințările acestea nu mă îngrozesc» răspunde Sfîntul Vasile, «acela care nimic nu are, nu poate să piardă nimic, afară dacă vei voi de a-mi lua aceste cărți care alcătuiesc toată bogăția mea. Încît pentru surghiun nu mă tem, pentru că tot pămîntul lui Dumnezeu este patria mea. De moarte nu mă tem, dimpotrivă, aceasta va fi un bine pentru mine, pentru că mă va face să trec la adevărata viață, mort fiind pentru aceasta de acum de demult. Nici caznele nu mă pot îngrozi, căci trupul meu este într-o stare de slăbiciune așa de mare, încît multă vreme nu va putea suferi caznele tale ; cu izbirea cea dintîi se va sfîrși și viața și cu dînsa toate chinurile».

Ne oprim aci cu citatul, subliniind tactul pedagogic al profesorului prin care sesizează esențialul și-l documentează la modul absolut.

În același fel este dovedită și importanța cuprinsului din capitolul intitulat tot în stilul limbii noastre vechi : Virtuțile și sfătuirile Sfîntului Ioan Gură de Aur ; ele au ajuns la rangul de principii prin folosirea clasicului procedeu pedagogic care elucidează tema centrală de la concret la abstract. La temelia acestui procedeu stă o strictă documentare prin exemple din viața Sfîntului Ioan Gură de Aur și prin ex-

trase din opera lui. Astfel, vrînd să-i dovedească elocința nu-i folosește altă forma strălucitei sale activități predicatoriale, cît roadele ei adică participarea unui auditoriu numeros și select la slujbele oficiate de el, întoarcerea multor păgîni și eretici la adevărata credință, îmbunătățirea unor relații sociale între oameni etc... Vrînd apoi să explice sfaturile evanghelice, profesorul nu teoretizează importanța lor printr-o simplă expunere, ci înfățișînd însuși modul de viață călugăresc al Sfîntului Ioan Gură de Aur, astfel:

«Ne sculam la întîiul cîntat al cocoșilor sau la miezul nopții, petreceam fiecare în chilia noastră cu citirea Sfîntei Scripturi sau cu prescrierea cărților. După aceasta mergeam la Liturghie, după Liturghie ne întorceam iarăși în chilii. Nu vorbeam niciodată unul cu altul. Hrana noastră era pline cu apă și pentru bolnavi legume. După mîncare ne odihneam puțintel și după odihnă se apuca fiecare iarăși de obișnuitele sale indeletniciri. Noi săpam pămîntul, tăiam lemne, împleteam coșuri, ne făceam haine și spălăm picioarele la călători. Patul era dintr-o rogojină, hainele din piei de oi și capre, încălțăminte nu aveam, proprietate nu era, vorbele «al tău și al meu» nu se auzeau».

În sfîrșit, vrînd să dovedească înalta misiune a sacerdoțiului, manualul de care ne ocupăm înfățișează pe însuși Sfîntul Ioan Gură de Aur ca pe adevăratul chip al preotului, conturîndu-i portretul psihic din faptele sale, după cum urmează:

«Înalta această chemare (de episcop) a început-o prin a-și mîrgini cheltuelile casei sale, a întemeiat și a sprijinit spitale, a îmbunătățit starea morală și fizică a preoților și a întors la credință mulțime de păgîni și eretici. Milostivirea a împărțit-o cu atîta îmbeșugare încît i-au dat numele de Ioan vărsătorul de milostenie; cu o rivnă nepusă căuta pe bolnavi iar pentru lățimea evangheliei a trimis episcop preste tot».

Toate acestea impun concluzia că Sfîntul Ioan Gură de Aur a dat preoției prestigiul capabil să genereze în sufletele credincioșilor convingeri religioase și practici creștine.

Un moment critic din istoria creștinismului este eresul lui Arie. Acestui fapt îi sînt consacrate mai multe capitole. Semnificativ din punctul de vedere al titlaturii este capitolul Grozava moarte a lui Arie. În cazul de față este de ajuns un adjectiv tare ca să-i descopere cuprinsul și să-i sublinieze importanța. Sfîrșitul tragic a lui Arie este apreciat de autor, nu ca o satisfacție pentru moartea unui om, ci pentru faptul că Dumnezeu s-a milostivit «a depărta eresul care mergea cu îndrăzneală să intre în altar». Rugăciunea Patriarhului Alexandru al Constantinopolului, care urma să fie înlocuit cu Arie este convingătoare:

«Doamne Dumnezeule, dacă Arie este să intre în biserică, te rog, ridică-mă din lume înainte de s-ar întîmpla aceasta, iar dacă Tu ai milă de Biserica Ta despre care nu mă îndoiesc, nu lăsa ca ea să ajungă de batjocoră vrăjmașilor».

Ne oprim aci cu exemplificările, cele citate fiind suficiente să pună în lumină calitățile didactice ale profesorului Dimitrie Racoviță, autorul acestui manual. Cu studii superioare — patru clase de seminar, patru clase de gimnaziu și Facultatea de litere de la Atena — deci cu un orizont intelectual destul de larg, acest profesor a militat pentru introducerea și în școlile teologice a procedurii pedagogice de predare a învățămîntului pe obiecte. Aplicîndu-se deci și în seminarii principiul referitor la specializarea cursurilor, profesorii în anul cînd a apărut acest manual, nu mai predau pe clase, ci pe materii. În cazul de față, profesorul Dimitrie Racoviță, dîndu-se cu totul numai la această disciplină de strictă specialitate, și-a întins cît a putut mai mult sfera cunoștințelor trebuincioase pentru predarea ei. Datorită acestui principiu, manualul de care ne ocupăm prezintă o sistematică orînduire a cuprinsului, ceea ce îi conferă autorului lui meritul unei deosebite activități didactice. Cert este că acest manual aduce o învioreare tinerei catedre de istorie bisericească universală de la Seminarul din Buzău, iar cursul titularului ei însemna începutul modest, dar organizat al învățămîntului religios de la această școală.

Lectura acestui manual, de la început, lasă impresia unei planificări a materiei. Mai întîi, urmînd uzanțele consacrate studiilor științifice, manualul acesta face trimiteri pentru unele indispensabile explicații. Apoi, numărul capitolelor care alcătuiesc acest manual corespunde cu numărul de ore afectat pentru un an școlar, iar cuprinsul fiecărui capitol este proporționat cu durata unei ore de curs, așa cum am

mai arătat. Mai mult, aceste capitole sînt adevărate lecții, căci analizate atent, se observă că sînt structurate pe toate verigile procesului de învățămînt.

Ca om de cultură în general și ca om de școală în special, autorul acestui manual, dîndu-și seama de rostul său în învățămînt își fundamentează fiecare lecție pe cele trei mari părți ale ei: introducere, tratare și încheiere. În prima parte, el face legătură cu materia predată și conduce cu competență la temă, realizînd astfel ceea ce pedagogia numește pregătire a perceptivă. Tema este enunțată în termeni clari și conșiși, iar atunci cînd i se pare greu de receptat el folosește parantezele și parafrazele accesibile vîrstei și pregătirii elevilor. În a doua parte, predarea materiei constă în expunerea noilor cunoștințe și prezentarea lor într-o formă vie și atrăgătoare. Fiind la curent cu literatura de specialitate, sînt restrînse unele demonstrații necorespunzătoare, sînt suprimate unele momente considerate ca neesențiale într-o lucrare didactică și sînt evitate cu desăvîrșire repetițiile spre a nu spori inutil cuprinsul. În schimb, păstrînd fondul acestui cuprins, el practică sistemul consacrat al comparației de texte, documentează expunerea cu citate din Sfînta Scriptură și diferiți scriitori bisericești și motivează evoluția faptelor ca manifestări ale voinței divine. Se observă apoi o aprofundare a cunoștințelor noi prin sublinierile unor noțiuni, care, neapărat, se impuneau reținute. Se observă, în sfîrșit, și o generalizare prin fixarea unor concluzii care comunică cu convingere ideea centrală din lecție.

Ceea ce dă un caracter de temeinicie ultimei părți din fiecare lecție, aplicarea, este fără îndoială modul cum profesorul înțelege să lege învățămîntul cu viața, străduindu-se să imprime în mintea și inima elevilor, așa cum am mai spus, nu numai convingeri religioase, ci și practici creștine. Pentru exemplificare cităm lecția model: Dihonia urmată între Biserica răsăritului și (cea) a apusului pentru bulgari: «După ce s-au botezat bulgarii și după ce patriarhul Fotie a trimis către dinșii episcopi și dascăli ca să-i învețe religia și să-i întărească în credință, atuncea papa Neculai I, după un timp de doi ani, a trimis și el în Bulgaria episcopii să-i învețe. Scopul papei însă nu era adevăratul zel de a lăți în Bulgaria lumina evangheliei, ci ambiția și interesul său: supunerea Bisericii bulgare, la numele papei, fără a se gîndi că el calcă drepturile Bisericii răsăritene și ale împărăției de Constantinopol a cărui provincie era și Bulgaria și că sămînta bunei credințe s-a aruncat mai întîi de către Biserica răsăriteană.

De aceea, între aceste două Biserici s-a ivit o mare dihonie despre care vreau să vă învăț astăzi.

Trimișii papei atît de mult au înaintat în Bulgaria prin cuvintele lor cele măgulitoare încît chiar pe regele bulgarilor — Mihail — l-au înduplecat ca să se depărteze de patriarhul Fotie și să se lipească de papă, căruia i-a și trimis daruri. Episcopii papei spre dobîndirea scopului lor viclean nu încetau de a înegri în ochii bulgarilor pe Fotie, birînd că el s-ar fi suit în tron hoștește și peste canoane și că prin urmare toate cite el făcea n-aveau nici-o tărie, de aceea și ungeau cu mir pe cei botezați de episcopii răsăritului ce Fotie îi trimisese mai înainte. De aceasta înștiințîndu-se Fotie și mîniindu-se de urmarea cea vicleană a papei împotriva legilor, a adunat un sobor în Constantinopol asupra lui Neculai episcopul Romei. La acest sobor, pe lîngă alți episcopi au fost de față și locuitorii patriarhilor de Ierusalim și de Alexandria. După ce s-au citit în soborul acesta scrisorile episcopilor apuseni, care se plîngeau de cruzimile și nelegiuirile lui papa Neculai I, a cercetat pe urmă și pricina rădăcată între Biserici pentru bulgari, față fiind și împăratul Mihail cum și următorul său basilic și s-a osîndit obraznicia episcopilor trimiși de papa în Bulgaria, numindu-i slugi ale lui Antihrist, iar pe papa Neculai I l-a caterisit (scos din scaun), soborul, dîndu-l anatemii ca pe un călcător de lege și nevrednic de împărtășirea bisericască. Dintr-această vreme Răsăriteni au început și mai mult a cerceta pe bulgari ca pe cei mai întîi botezați de ei și îi învățau credința, iar papa îi cerea pentru că însuși regele bulgarilor, de bună voie, a părăsit pe Fotie și s-a alăturat de dînsul, cerînd încă și dascăl de la Roma. Din cele zise însă se vede care din amîndouă părțile a fost bolînd de lăcomie și de deșărtăciune, fiindcă chiar lucrurile arată luminat și faptele mărturisesc nelegiuirea. Pricina de la care a început a se dezlega legătura de unire dintre Biserica răsăritului și cea a apusului, care unire atîtea veacuri s-a purtat nevătămată, n-a fost numai pricina bulgarilor pe care cu nedreptate latinii voiau a o răpi de la

răsăriteni, dar după cum Fotie zise: «cele mai mari pricini spre dezbinarea Bisericilor au stat înnoirile antihristiane ale episcopilor Romei», din care mai însemnate sînt: Nelegiuita pretenție de a voi să se supuié Romei Biserica răsăritului.

Dezlegarea de brînză, lapte, ouă și altele asemenea în săptămîna întăia a marului post.

Postul de sîmbăta.

Nefsurarea preoților.

Pretenția Apusenilor că miruitul cu Sfîntul Duh este lucrul episcopilor, iar nu al preoților, de aceea și miruiau ei de al doilea pe cei miruiți de preoții răsăriteni.

Adăugirea făcută împotriva învățăturii apostolești și a soboarelor la Simbolul Credinței, adică și de la Fiul, care și este cea mai mare dintre toate pricinile și vîrfurile tuturor răutăților în care latinii au căzut.

Ascultînd acestea, voi, ca viitori preoți, aveți datoria să iubiți pe Dumnezeu, Biserica și pe oameni. Aveți apoi nestrămütata datorie să păstrați credința cea adevărată de răsărit de toate cursele omenești și diavolești.

Faptele voastre să fie lucrătoare și să pornească din dragostea cea către Dumnezeu și cea către aproapele.

În încheiere se impun următoarele concluzii.

Manuscrisul de care ne-am ocupat este un manual de Seminar. El redă un aspect al învățămîntului nostru seminarial din jumătatea a doua a veacului al XIX-lea.

Manuscrisul acesta este apoi un cod de viață. Conținutul lui își demonstrează valoarea practică din mesajul unor reguli de viață care vizează formarea educației a viitorilor preoți.

Manuscrisul acesta este și un vestigiu lingvistic. În el evoluează un text cu aroma vechiului nostru grai românesc, cu perioade sintactice — propoziții și fraze — remarcabile construite și cu o vădită tendință de cultivare a limbii noastre literare.

Și, în sfîrșit, manuscrisul acesta este o piesă de muzeu. Locul lui se află acum în Muzeul episcopal de la Episcopia Buzăului, vizitatorii avînd prilejul să-l vadă și să-l aprecieze.

Introducere în istoria eclesiastică (Manuscris chirilic, 1870).

Arhivele Statului, București, Ministerul Instrucțiunii, 1834—1866.

Ionașcu Ion, *Istoria Seminarului din Buzău*, 1937, București.

Iorga Nicolae, *Istoria învățămîntului românesc*.

Ureche V. A., *Istoria școlilor de la 1800 la 1864*, tomul I, București, 1892.

Preot HORIA CONSTANTINESCU

BISERICI DIN MUNICIPIUL ALEXANDRIA

BISERICA SFINȚII ÎMPĂRAȚI

Biserica Sfinții Împărați din Alexandria s-a construit între anii 1852—1854. Înmulțindu-se populația orașului, o parte din enoriașii fostei biserici a Bicicienilor, ca și ai bisericii Sfîntul Alexandru și-au voit propriu lor locaș de închinare.

O contribuție deosebită a avut-o pitarul Dumitru Pașaliu, prin a cărei cheltuială și stăruință, se va ridica această biserică.

În anul 1854, ea era gata așa cum arată și pisană de piatră așezată deasupra ușii de la intrare în biserică. Ea are următorul cuprins: — «Această biserică s-a zidit la anul 1852 în zilele prea înălțătului nostru Domn Barbu Dimitrie Știrbei, cu stăruința și cheltuiala ctitorului Dumitru Pașaliu și a altor orășeni contribuie sârbîndu-se hramul Sfinților Împărați Constantin și Elena».

A fost sfințită abia la 28 mai 1854.

Despre ctitor se știe că avea rang de pitar, așa cum de altfel și semnează pe cărțile bisericii, donate de el. Pe soția sa o chema Maria. Contemporanii îl cunoșteau sub numele de: Dencu. Din semnările găsite pe cărțile bisericii, el era în bune ra-

porturi cu un oarecare Eclesiarh Ghermano, fost într-o vreme călugăr la Mânăstirea Didești, de lângă Roșiorii de Vede. Acest Ghermano, va dărui bisericii mai multe cărți de ritual, cu interesante însemnări.

Tot ctitorul Pașaliu, va construi și casele din stînga bisericii existente și azi și vechi de peste 100 ani, fiind construite între ani 1856—1857. Ele serveau ca locuință preoților. El este înmormîntat în curtea bisericii, în stînga altarului. Pe peretele din dreapta pronaosului el și soția sa sînt pictați în costume de epocă, fără copii și ținînd în mînă biserica.

Biserica a fost concepută disproporțional, fiind prea înaltă fața de simplitatea arhitecturală a ei. Are formă de navă, avînd la intrare o tindă deschisă la început, iar astăzi închisă și transformată într-un frumos pridvor. A fost acoperită cu șită, iar ferestrele erau mici și de lemn. Nu se știe cine a pictat-o inițial. Din spusele unor oameni bătrîni, biserica ar fi fost pusă pe temelii de grinzi groase de stejar. A fost înzestrată cu 2 clopote, din care unul turnat la Odesa și ridicate de nemți în 1917, în ziua de 2 mai.

În decursul anilor, biserica a suferit o serie de reparații și de renovări. În anul 1887 s-a refăcut tavanul, care la început era de scîndură. Acum se va face din tencuială și se va refăce pardoseala, acoperișul și ferestrele, fiind prima mare reparație a bisericii. În anul 1909, se toarnă pe jos mozaic, înlăturîndu-se pardoseala de lemn și tot în acest an s-a pictat din nou, de către pictorul Dimitrie Cabadieff. În ziua de 13 decembrie 1909, i s-a făcut slujba de redeschidere de către protopopul Haralambie Constantinescu dela Turnu Măgurele. Amintirea acestei lucrări e consemnată prin următoarea pisanie, așezată pe peretele din stînga pronaosului «În anul 1909, această sfințită biserică cu hramul Sfinților Împărați, pentru a doua oară s-a restaurat și pictat din nou în zilele ... și P. S. Mitropolit Atanasie Mironescu, prin stăruința preoților Marin Albulescu și Tache Sfeatcu și a epitropilor Manole Tomescu și Ivan Nenu, iar banii trebuincioși din venitul bisericii și contribuția enoriașilor. Pictor Dumitru N. Cabadaieff».

În anul 1911 s-au plantat pomi fructiferi în curtea bisericii, iar în fața bisericii s-a plantat gard viu din liliac și s-a făcut un frumos pavaj de la biserică pînă la stradă. În anul 1928, s-a reparat și consolidat turla și acoperișul a fost pus din nou, deoarece fusese stricate de o puternică furtună. Lucrarea a costat 96.000 lei. Între anii 1930—1936, s-au făcut alte lucrări la biserică. Așa se repară zidăria exterioară, se toarnă beton armat la temelii bisericii și se face țoclu de jur împrejurul ei. Ferestrele cele vechi se înlocuiesc cu ferestre noi de fier, iar pridvorul de la intrare se închide cu ziduri și cu o masivă ușă de fier la intrare. Se zidesc patru coșuri de zid pentru sobele din biserică și s-au lucrat frumoasele uși de stejar din pronaos. Tot acum se spală și se va refăce toată pictura, de frații pictori Albani. Construindu-se cafas pentru corul bisericii, s-a ridicat și o scară spirală din beton armat. Lucrările au costat peste 100.000 lei. În amintirea acestor lucrări, sub pisania din 1909, s-a adăugat și următoarele rînduri «În anul 1936, această biserică pentru a treia oară s-a restaurat, spălîndu-se și refăcîndu-se întreaga pictură. Făcîndu-s-au din nou ușa de stejar dela intrare, cea de fier de afară, ferestrele de fier precum și o scară spirală la podul corului precum și alte îmbunătățiri în zilele ... I. P. S. S. Mitropolit Miron Cristea, patriarhul României, Consiliul Parohial fiind: Econom Gh. Tuinea, paroh, pr. Ilie Ciobăneț, ajutor, Istiniam Vestemănu. C. Andreescu. C. Călinescu. I. Zalana. C. Vasilescu, D. Popescu, C. Mitran, G. Frumosu și M. Oprescu, epitrop fiind Marin G. Gurban și M. Ruse iar suma necesară din venitul bisericii și contribuția enoriașilor. Pictor G. și N. Albani Roșiorii de Vede».

Cutremurul din noiembrie 1940, a provocat și la această biserică stricăciuni grave, făcînd necesare noi lucrări pentru consolidarea ei. Lucrările s-au făcut abia între anii 1945—1947, legîndu-se zidurile cu patru legături transversare de fier, care au costat parohia 1.323.000 lei. S-a refăcut de asemenea pictura deteriorată de către pictorul Ștefan Panciu, costul lucrării ridicîndu-se la 4.000.000 lei, în bani devalorizați. Între anii 1959—1960, s-a refăcut mozaicul și s-a vopsit acoperișul bisericii.

În prezent biserica se prezintă în foarte bună stare de funcționare, avînd și o mică livadă de pomi pe rod în curtea bisericii, care li aduc anual un frumos venit.

PREOȚII SLUJITORI. — Biserica a avut foarte mult timp cîte 3 preoți în funcțiune, care au locuit în casele bisericii, ridicate de ctitori.

Preoți slujitori. — Pr. Ioan Duhovnicul, 1852—1871. El însemna despre sine în mineiul lunii mai, că era căsătorit în anul 1843, preoțit în anul 1845, preiestos al plășii Marginea, în anul 1853, iar în anul 1855, era făcut duhovnic.

Pr. Manoilă Drăgănescu, 1853—1870. Pr. Albă Bănărescu, 1856—1872.

Pr. Radu Iliescu, Mirodot, 1872—1895.

Pr. Tache Sfeatcu, Mirodot, 1873—1920.

Pr. Marin Albulescu, Mirodot, 1880—1920. Acest preot era venit din satul vecin Țigănești, rămânind de la el, foarte interesante însemnări, care constituie o adevărată cronică a multor evenimente petrecute în oraș.

Diacon Ioan Popescu, 1886—1887. Pr. State Micescu și Ioan Ionescu, provizorii în 1921.

Pr. Gheorghe Tuinea, 1920—1947, transferat în 1920 de la Galați.

Pr. Ilie Ciobănete 1930, actualul paroh și Dumitru Badea preot slujitor.

ODOARE. — Pe Sfinta Masă este un chivot mic, argintat, cu turlă înaltă și avînd 5 icoane de email albastru, reprezentînd: *Cina cea de Taină, Ruga în Ghetsimani, Iisus ducînd crucea, Punerea în mormînt și Învierea*. Chivotul este străjuit de Sfinții Apostoli Petru și Pavel și doi îngeri.

O cruce de argint purtînd însemnarea: «Această cruce s-a dăruit bisericii Sfinților Împărați. Marica Tudor Dumitru».

Catapeteasma de lemn avînd în dreptul icoanelor 8 candelă de argint cu însemnarea: «Dencu Pașaliu 1854, Mai 2».

Tot la catapeteasma, în stînga ei, se află o icoană a Proorocului Ilie frumos lucrată din anul 1877. Pictorul care a lucrat-o, e semnat jos: «Gh. M. Tăttaru 1877».

La iconostas, se află deasemeni o frumoasă icoană, reprezentînd un înger luînd sufletul unui decedat. Alături de el, este demonul care ține în mînă o pungă de bani, scrișnind din dinți. În spatele lor se văd rude plîngînd și case de epocă. Icoana este probabil o copie după o pictură clasică.

Pe perete din fund sînt pictați cîtorii bisericii în dreapta, iar în stînga e pictat Mitropolitul Alanas Mironescu bust. Alături de el, sînt pisaniile amintite.

Mai amintesc că biserica a avut o colecție de monede de aramă din secolul XIX grecești, sîrbești, bulgărești, franceze, italiene, etc. care au circulat în oraș alături de monedele românești. Ele au fost donate muzeului de istorie din oraș.

CĂRȚI VECHI ȘI ÎNSEMNĂRI. — Triod, fără copertă, tipărită în timpul domniei lui Caragea, are următoarele însemnări: «Acest triod l-am cumpărat dela preotul Ion dela biserica Sf. Ilie din Gorgani, drept lei 94 și parale 20, adică 3 galbeni împărătești și spre a fi crezut că este al meu, m-am iscălit însumi Ghermano preot eromonah de la Antim, metohul Sfintei Episcopii Argeșul la leatul 1847, Iunie 29, ziua Sfinților (Apostoli Petru și Pavel)».

Altă însemnare: «1907 Aprilie 19. În această seară biserica era plină de soldați care păzeau orașul cu devastările făcute de popor, făcînd spargerii și omoruri contra proprietarilor, săfirșite în zile de 9, 10, 11 Martie 1907. Pr. Marin Mirodot».

Cazanie 1834. — Evanghelie. Neamț 1834. Are următoarea însemnare: «În acest an 1909, viile au dat un rod nemaî pomenit de mult și de o calitate excelentă. S-au vîndut în București, zece de mii de vedre cu prețul de 3 lei și 3,50 lei vadra veche. Măi tîrziu s-au vîndut și cu 5, 6, 7 lei vadra Pr. M. Albulescu».

Altă însemnare: «Această Sfîntă Evanghelie s-au dat danie de mine cel mai jos iscălit la preoții satului Voievoda din Jud. Teleorman, la biserica unde se prăznuiește hramul Sfinții Voevozi spre pomenirea mea. Iosif Arhimandrit, Dimitrie. Monahi Dobra cu tot neamul lor».

Evanghelie. 1837. Are următoarele însemnări:

«Această Sfîntă Evanghelie, 1855 făcut de D. Pitar Dencu Pașaliu, la a sa ctitoricească biserică din Alexandria 1855 Mai 21»...

«Se se știe că în anul 1880, m-am permutat din comuna Țigănești la această Sfîntă biserică cu hramul Sfinții Împărați, și am scris pentru tîner de minte. Pr. Marin Mirodot».

«Această Sfîntă Evanghelie este a mea și am hărăzit-o Sfintei bisericii dela Alexandria și cu un triod bogat, la biserica care s-a făcut de D. Pitarul Dencu și ca să se știe am iscălit însumi, Ghermano Eclesiarhul 1855 Martie 28».

«Această Sfântă Evanghелиe este a mea, cumpărată cu doi galbeni întocmai și ca să se știe am iscălit. Ghermano Dideșteanu 1848 Iunie 28.»

«În anul 1893, luna Iunie 1, au venit Mitropolitul Ghenadie în Alexandria și au închis biserica Catedrală, ca să se termine lucrarea.»

«În anul 1910, Iunie 13, s-au Sfințit biserica din Țigănești de Mitropolitul Primar Atanasie Mironescu. Cu acest prilej au inspectat bisericile din Tr. Măgurele, apoi au fost cu automobilul la Roșiori de Vede și de aici s-au întors la Alexandria, fiind primit la Catedrală de mii de oameni.»

«În anul 1897 au fost cel mai ploios an, riul Vede a venit mare de mai multe ori, adică Aprilie 17, Mai 4, Iunie 2, 13 și 14, au venit pînă la moara lui Constantin la colț, podul se vedea numai apărătoarea de sus». Pr. M. Mirodot.

«În anul 1896 luna Iulie 30, ziua marți, pe la orele 3 p.m. s-au ivit un foc în dosul caselor lui Ioniță Marinovici și fiind și un vînt uragan, focul prin puterea vîntului, într-o oră au cuprins 120 de case pînă la abator, pînă ce și pomii, salcîmi, fîntînile ardeau ca și cînd erau înbălsămați cu gaz; țipete și jale se ridicau pînă la cer. Pagubele la incendiați s-au făcut de una jumătate milion. Pr. Marin Mirodot.»¹

«Să se știe de cînd au murit Mitropolitul Grigore Mitropolit român, 1834 Iunie 22. Să se știe de cînd au murit și Mitropolitul Neofit la Icoana la minăstire în București în casele arhieresti. Scos din scaun și dat drumul la Țarigrad silit de Patriarh și au anurit Vineri noaptea spre Simbătă la 2 ceasuri după 12 Evropenești, la 13 zile ale lunii lui ghenarie, anul 1850. Simbătă, Duminică și Luni l-au îngropat la un ceas după amiază zi. Ghermano Eclesiarhul.»

Penticostar, Sibiu 1841. *Triodion*, Buda 1848.

Cele 12 Minee București, 1852. Au următoarele însemnări :

«Mineiul lunei Iunie, — În anul 1877 Iulie în 19, au fugit lumea de Turci în țara românească. Și Muscalii și Pahonții cu căruțele pe stradă strigau : Bijoiul moldovan, Turecki (fugarii moldovenii din Turcia).»

Mineiul lunei Iulie : — «În anul 1905 era mare și bogat rod în vii, cum n-a mai fost de foarte mulți ani, încît oamenii se îngrijeau de unde vor procura vasele necesare pentru strînsul vinului. Mana a distrus însă complet viile.»

Mineiul lunei August : — «În acest an 1903, din luna Iunie 18 și pînă astăzi 6 August, nici o picătură de ploaie n-au dat, nici rouă nu au căzut. Porumbul s-au uscat, viile s-au mănăt, încît nici de mîncare n-a rămas. Sînt 8 ani de-a rîndul de cînd nu s-a făcut vinul, luctul ne-mai pomenit spun bătrînii. Pr. Marin Mirodot.» — «În anul 1894 luna August în 19, ziua Vineri pe la orele 2 P.M. s-au cutremurat pămîntul și în unele părți, în Galați și Brăila s-au surpat case, forța fiind mai mare. Pr. Marin Mirodot.»

Mineiul lunei Septembrie : — «În anul 1893 Aprilie 27, riul Vede a venit foarte mare, înecînd toate casele de pe marginea orașului. Veneau pe apă porci, găini, case. Peste jumătate milion a costat statul pagubele făcute. Pr. M. Mirodot.»

Mineiul lunei Decembrie : — «În acest an 1907, putem zice cel mai nenorocit din toți anii Răscoalele din Martie în 9, omoruri, jafuri, punere de foc. Ridicarea din fiecare comună ca instigați, legați, închiși, bătuți, omorîți, împușcați cu miile și anul cel mai secetos, țară griu și porumb nici de potă. Pr. M. Mirodot.»

Ochloih. București 1854. Psaltire, 1854. București. *Molitfelnic*, București 1854; *Prochinatar* al Sfîntului Munte al Atonului, București, 1856. *Ceaslov*, 1858, București. Are următoarea însemnare : — «Astăzi 30 și 31 luna Octombrie anul 1918, au plecat din Alexandria toți germanii și austriecii în patria lor, unul nu a mai rămas.»

Evanghелиe ce se citește în 6 limbi în ziua de Paște, București, 1859.

Cele 12 Minee București, 1892. Au următoarele însemnări :

Mineiul lunei Martie : — «În anul 1901 luna Martie 18, ziua Duminică pe cînd slujeam Sfînta Liturghie, pe la ora 9¹/₂, ieșisem cu Sfintele Darurii, am apucat de am

1. Despre acest foc din Alexandria, nu se face mențiune de nici una din lucrările publicate asupra orașului. Incendiul a provocat o mișcare de simpatie de ajutorare pentru sinistrați în toată țara. Ministerul Cultelor a dat dispoziții Protoierilor să facă liste de subscripție în toată țara pentru a se veni în ajutorul locuitorilor sinistrați. Așa de exemplu în 1897, jud. Brăila trimitea 20 lei, Dimbovița 24 lei, R. Sărat 13 lei etc.

pus Sfintele pe prestol, și un cutremur nemaipomenit. Lumea care se afla la biserică, nu se putea ține pe picioare, candelile și policandrul se balansau și mare frică au cuprins pe popor, că are să cadă biserica. Pr. M. Mirodot».

Mineiu lunei Noembrie: — «În anul 1912 luna Septembrie 14, au început ploii ziua și noaptea continuu, fără a mai sta. În lunile Octombrie și Noembrie, în toată țara s-au revărsat riurile, făcând inecuri mari, case înecate, vite luate și înecate, etc.

Mineiu lunei Decembrie: — «Acest an 1906, poporul ar trebui să-l scrie cu litere de aur în privința belșugului ne mai pomenit, căci s-au făcut grâu foarte mult, iar pogonul de porumb au dat 70—80 banițe vechi, dar vin nu s-a făcut nici de poftă. Zăpada au dat la 1 Decembrie ca jumătate de metru. Pr. M. Mirodot».

Evangelhie, București, 1895 are următoarele însemnări: — «În anul 1916, luna Noembrie 11—12, ziua Vineri și Sîmbătă, armata Germană au trecut pe pod la Zimnicea în Țara Românească, s-au încins lupte crâncene între amîndouă armatele. Armata Română a început a se retrage pînă la comuna Găuriciu și au intrat în tranșee, dîndu-se lupte grele și cu mortalitate mare. De la Găuriciu s-au retras asupra comunei Brînceni și Țigănești, unde iar s-au dat lupte și mai mari că nu știu, ce au mai rămas în viață de la armata noastră. În acest interval, lumea de la baltă, toate comunele din Teleorman și Alexandria, au pornit cu carele, pe jos, cu copii de mină, cu vaci, boi, porci, păsări etc., mergînd care pe valea Teleormanului, care pe drumul Bucureștiului și în alte sate în Vlașca, să scape de băjenie. Mare chin, mare dezastru, plus țipete de femei și de copii. Mulțumită lui Dumnezeu, că timpul era cald și frumos. De aeroplane nu mai vorbesc, zburînd deasupra noastră și lepădînd ghiulele, făcînd explozii omorînd lume și dărîmînd bînale. Ce credeai că era cîtitorule, n-am spațiu de a vă scrie cu deamănuntul: ieșiți morții să intrăm, vii. Astăzi anul 1916 luna Noiembrie ziua 13, zi de Duminică, s-au ținut iar lupte crâncene la Brînceni, Găurici și Țigănești; toată armata noastră ce-au mai rămas, noaptea spre Luni, s-au retras spre București, lăsîndu-ne pradă. Tot în aceeași zi Duminică pe la ora 1 p.m. au venit cavaleria germană în acest oraș Alexandria și au cuprins-o, luînd cheia de la primărie și poliție, rămînd stăpîn peste Alexandria. Generalul german a dat poruncă să nu se facă nimic la populație, să fie liniște și să se întorcă fiecare la casele lor, cei plecați cu carele de băjenie» (fără semnătură, dar este scrisul aceleiași preot M. Mirodot).

«În anul 1902 luna Aprilie 14, în ziua de Sfîntul Paște, pe la orele 4 p.m. în mahalaua Sfîntul Nicolae s-au aprins o casă și de la acea casă în cîteva minute, s-au aprins și alte case cu toate acareturile lor, formîndu-se un lanț de foc nemaipomenit ajutat fiind de un uragan de vînt. Poporul nu a putut scoate nimic din casă și au ars găini clocînd, găște, boi, vaci, cai din cauza focului celui mare și de țipetele lumii te cuprîndea groaza. Pe la ora 5½, au început o ploaie de s-au stins focul. Pr. Marin Mirodot».

«Astăzi 2 Mai 1917, prin ordinul Protopopiei, urma după al Comandamentului german și austriac, ni s-au luat clopotele de la biserică. Unul în greutate de 191 kgr. făcut în orașul Odesa, Rusia, Sunetul lui se auzea la 15 km., iar cel de al doilea în greutate de 128 kgr. era făcut în București de Alexandru Spireanu. Mare jale și plîngerea lumea pentru ridicarea lor, blesteme, afurisenii, etc., (nesemnat)».

BISERICA SF. NICOLAE

Biserica Sfîntul Nicolae din orașul Alexandria, este situată în partea de nord-est a orașului. Ea cuprinde un număr de peste 800 de familii în marea lor majoritate ortodoxe.

Locuitorii Parohiei sînt cooperatori agricoli și salariați la diferite întreprinderi. Și aici, ca pretutîndeni în oraș și în satele vecine, s-au construit și se construiește mereu. În cuprînsul Parohiei se află Liceul nr. 2 construit în anul 1968. Tot în apropierea bisericii, se află și vechea școală Normală astăzi Liceul Agricol, iar la marginea de miază-noapte, se află încă o școală nouă și un spital modern cu mai multe nivele, construite în urmă cu cîțiva ani.

Biserica Sfîntul Nicolae este cea mai veche biserică din oraș păstrîndu-se în linii mari așa cum era ea la terminare în anul 1848. Celelalte biserici din oraș, Sfîntul

Alexandru și Sfinții Apostoli, deși construite anterior, sînt reconstruite din nou mai tîrziu, iar Sfînta Adormirea, Sfînta Vineri și Sfinții Împărați, sînt zidite după anul 1850.

Biserica Sfîntul Nicolae a fost construită de un număr destul de mic de locuitori mai ales că simțeau nevoia unei biserici, întrucît biserica Sfinții Apostoli la care se bisericeau pînă în 1848 era și ea destul de mică și nencăpătoare.

Pentru a înțelege mai bine ridicarea Bisericilor din orașul Alexandria, destul de multe în raport cu populația de atunci a orașului, țin să adaug și următoarele :

Orașul a fost înființat în anul 1834 de către locuitorii țîrgului Mavrodin și din țărani ai satelor Nanov, Adămești, Bîcieni, Mitropolia etc. Orașul cu statut de oraș liber avea conducere autonomă pe baza unor vechi privilegii medievale, fiind condus de o Epitropie după un regulament propriu numit : Ekstrucția. Pentru a-și manifesta bucuria înființării orașului, locuitorii se întrecură să-și ridice biserici în fiecare cartier al orașului, împărțit în patru : «văpșele».

În decurs de 26 de ani s-au construit astfel cele 6 (șase) biserici ale orașului, adică între anii 1836—1860.

Biserica actuală a fost construită între anii 1846—1848, pe un loc dăruit de un oarecare arnăut Enache, în partea orașului numită : «vopseaua verde».

Pentru ridicarea ei s-a străduit în mod deosebit un oarecare preot Florea, care însă a murit înainte de sfințirea ei făcută la 1 decembrie 1848, așa cum am găsit însemnat acest lucru în arhiva protoieriei de la Turnu Măgurele².

Tot aici am găsit și următorul act ce reprezintă angajamentul acestei noi biserici cu preotul Rizea Stancu, act deosebit de important întrucît constituie documentul de datare a bisericii. Îl voi cita : «Noi subiscăliții enoriași ai acestei sfînte biserici din nou clădită în acest oraș Alexandria cu hramul Sfîntul Nicolae, după săvîrșirea clădirii și sfințirii ei, văzînd neapărată trebuință ce este și de preot spre slujirea celor sfînte deocamdată am găsit pe preotul Rizea de ale cărei bune purtări pe unde au fost, îndestulîndu-ne și prin încercare ce i-am făcut, fiind mulțumiți avem dorința de a fi așezat în slujba pomenitei biserici pentru care îi dăm acest înscris sub iscălit de noi înșine și a se arăta unde buna credință cere, dar mai ales la cinstita protoierie locală spre dobîndirea dorinței noastre și așezarea sfîntiei sale, adevărit și de cinstita Epitropie a acestui oraș după orînduire. 1849 Ghenarie 15».

Și semnează : «Radu Nan, Toma Rîoșanu, Petre Popa, Smadu Popa, Gheorghită Turuneanu, Cojocaru Noghia, Anghel Măcelaru, Zuicu Dogaru, Toma Ilie, Coman Măcelaru, Marin Cojocaru, Voicu Gurban, Dobre Dogaru, Nicolae Măcelaru. Florea Măcelaru, Pantilie Sin Tudor Stan Bratu, Dragomir Badea, Constantin Stan, Nicolae Ion, Marin Constantin, Marin Badea, Mirea Călutu, Călin Dumitru, Stan Condac, Sirbu Vasile, Ion Zaharia, Petre Ghicică, Costea Olteanu, Gheorghe Bratu, Ovedenie Folică, Voicu Spinea, Vasile Zorzără, Stoica Soare, Mircea Drăgan, Petre al Babei, Ion Ceaușu, Șerban sin Ion, și Dumitru sin Radu».

Epitropia Orașului Alexandria. «Înființat fiind acest înscris chiar de către dumnealor ceji în față și fiind și noi iscăliți spre a fi crezut să adeverează cu iscăliturile noastre i punerea pecetii» 1849 Ghenarie 18. nr. 5.

C. Nodelcovici Petru Ion. Gheorghe Vilcovici,
Epitropia orașului Alexandria scriitor P. Hristescu».

Nu cred că a existat inițial o pisanie a bisericii. Abia în anul 1929, reparîndu-se și pictîndu-se din nou biserica s-a amintit acest lucru pe peretele de apus din dreapta prin următoarele rînduri : «Această sfîntă biserică cu hramul Sfîntul Nicolae cu ajutorul lui Dumnezeu întreime mărit și prin dărnicia credincioșilor și a altor binefăcători, este zidită între anii 1848—1850, și mai mărită în urmă pe preoții săi Rizea, pr. Dobra, Rizea, pr. Anghel, pr. D. Rizea, a fost reparată radical și pictată din nou în anul 1929, tot cu cheltuiala enoriașilor săi și a altor binefăcători creștini, fiind paroh preot Nedelea Georgescu, profesor și epitropi : Voicu M. Marin, Florea I. Toader, și Gheorghe Prunaru. Gheorghe Albani. Pictor. Roșiorii de Vede».

La început biserica mult mai strălucită și mai scurtă decît astăzi, avînd doar 12—14 m. și era acoperită și cu șită.

2. Arhiva Protoieriei Turnu Măgurele, manuscrise 1848.

În decursul anilor a suferit mai multe modificări fiind înălțată, lungită și punindu-i-se acoperiș nou.

Prima lucrare de renovare și reparare s-a făcut în anul 1885. În acest an se desființează vechea tindă fiind transformată în pronaos. Tot acum se desființează cele două rinduri de ziduri ce existau între vechiul naos și pronaos. Biserica va fi legată cu fier spre a o feri de eventuale crăpături, iar peste acoperișul de șită, s-a așezat tablă vopsită în roșu.

În anul 1890 se face o nouă împrejmuire a curții bisericii. Un sprijin deosebit de mare pentru înfrumusețarea bisericii și înzestrarea ei cu obiecte de bună calitate a primit-o biserica între anii 1896—1898, de la creștinul Radu Voievozeanu († 1924) fost om de serviciu la Seminarul Central din București. Deși om sărac prin munca sa dăruiește bisericii șapte sfeșnice de alamă, unul cîntărind peste 50 kg.; două sfeșnice «împărătești» cu cite trei purtătoare de luminici foarte frumoase și înalte de peste 3 m.; două policandre, unul de peste 800 kg și altul mai mic tot din alamă; două candelă de argint; două țăvi mici de alamă; un vas de alamă pentru ulei; două sfeșnice de fier și două sfeșnice mici de alamă pentru altar.

Pentru a-și eterniza donația a lăsat bisericii un portret al său, înrămat în ramă masivă de alamă, pe care și-a scris toate donațiile, precum și aceste rinduri: «Cinstiți părinți și domnilor epitropi, dorința mea este ca portretul meu să fie aici, cit timp vor dura și obiectele pe care le-am făcut cu multă osteneală și le-am oferit acestei biserici, Sf. Nicolae, Radu Voievozeanu. 1898».

În anul 1908 catapeleasma va fi pictată din nou de către pictorul Pandelescu Ioanid, contra sumei de 850 lei, așa cum arată procesul verbal încheiat la terminarea lucrării și păstrat în ramă în altar. Între anii 1909—1910, se înalță zidurile cu aproape un metru și se înlocuiește vechiul acoperiș de șită și tablă veche, cu acoperiș nou de tablă. Pentru a doua oară se lungeste biserica și se leagă cu încă trei legături de fier, reparându-se exteriorul și altarul se subzidește cu mortar. Toate aceste lucrări sînt menționate pe evanghelia din Sfîntul Altar, de către preotul Nedela Georgescu și purtînd data de 8 iulie 1910. În anul 1929, se construiește o tindă lungă de 3 m. închisă cu geamuri și se pictează biserica din nou de către pictorul Albani. În anii din urmă s-a făcut împrejmuire nouă de gard și beton în jurul bisericii, se învește cu tablă nouă turla bisericii deteriorată de furtună în ziua de Florii, 1964, iar în prezent sînt în curs lucrări de renovare a picturii bisericii. Biserica se prezintă în stare foarte bună de funcționare. Stilul de construcție este simplu, avînd o singură turlă deasupra pronaosului, iar în interior are un naos o turlă mică fără deschidere în afară. Biserica este lucrată din cărămidă și acoperită cu tablă. În interior are formă de cruce datorită celor două ziduri din naos în formă de semicerc, iar exteriorul are formă de navă. Altarul este despărțit de pronaos printr-o frumoasă catapeleasmă lucrată în lemn avînd ușile împărătești sculptate cu motive florale, și zoomorfe.

Naosul este despărțit de pronaos printr-o despărțitură de zid avînd un metru grosime în ambele părți și terminate sus printr-o frumoasă arcadă. Încă două arcade împarte biserica în trei părți dînd interiorului un aspect foarte frumos. Pe jos în biserică este pusă piatră, iar în tindă ciment. În biserică se intră urcînd o treaptă în tinda bisericii. Deasupra pronaosului în stînga și în dreapta turlei se mai află cite un mic turnuleț de cite 1 m înălțime, și avînd fiecare deasupra o cruce mică de metal înfiptă într-o sferă mică de tablă. Alte două cruci mici de fier se află exact deasupra tindei și alta la baza turlei.

Pictura actuală a bisericii este făcută în anul 1929, de către pictorul Gheorghe Albani din orașul Roșiorii de Vede. La început biserica a fost pictată de un oarecare Matei zugrăvit iar pictura făcută de el era: «Ordinară și nu se mai cunoștea bine». Numai catapeleasma a fost lucrată în ulei și este ceva mai frumoasă și ceva mai conservată», nota preotul Nedelea Georgescu pe o Carte a bisericii. Pictura din anul 1929 a fost spălată în anul 1952, iar în prezent se face din nou renovarea acestei picturi. S-a sfințit în ziua de 15 sept. 1929. Pictura făcută de Albani este o pictură neobizantină frumos executată, după rîndujelile iconografice ortodoxe. Catapeleasma este pictată de Pandelescu Ioanid, în anul 1908. Dintre picturile bisericii ținem să reamărcăm: Învierea și Nașterea încadrate prin lujeri de stînjenei, înfloriți. Mai menționăm: Coborîrea Sf. Duh peste Apostoli; Scoaterea lui Petru din apă de către Iisus și pe sfinții Trifon și Ecalerina, foarte frumos stilizată.

Preoții slujitori : Din datele adunate de pe însemnările cărții bisericii cît și din arhiva fostei protoierii a Județului Teleorman am putut întocmi șirul următorilor preoți slujitori la această biserică. *Rizea Duhovnicul* (1849—1888). Era născut în anul 1798, și mai slujise în satul Măgura înainte de 1849. Era preot grămătic. *Preotul Dobre Rizea* 1858—1893. Era fiul preotului Rizea și a slujit împreună cu tatăl său și după 1879 și cu fiul său Petre Rizea fiind în acest timp patru preoți la biserică.

Anghel Ionescu, 1849—1889. Și el era preot grămătic și a slujit împreună cu ceilalți trei preoți amintiți mai sus. *Preotul Petre Rizea* 1879—1903, era fiul preotului Dobre Rizea și a fost un preot apreciat în mod deosebit, fiind, *Mirodol*, Econom și Protopop, A avut 12 copii.

Abdie Demetriad, 1889—1900. A slujit mai întii la Biserica Sfînta Adormire, din Alexandria între 1883—1887, iar între 1887—1889, în comuna Puchenii județul Prahova. A murit tînr. *Nedelea Georgescu*, 1904—1949. Era ginerele preotului Petre Rizea și primul preot licențiat în teologie al acestei biserici. Era născut în anul 1873 a urmat școala la București și Facultatea de teologie, avînd și Seminarul Pedagogic, fiind și profesor în oraș. A fost un om deosebit, remarcat scriitor publicînd următoarele cărți : *Contra cămătarilor* ; *Taina întrupării*, *Apogetical* (traduceri), iar lucrări proprii : *Invierea morților*, *Este folositoare religia creștină ?*, (1912) ; *Despre existența lui Dumnezeu*, (1914), *Despre suflet și nemurirea lui*, 1920 ; *Minunile Domnului nostru Iisus Hristos* (1907), etc.

Grigore Iosil, 1940—1953. A slujit mai întii la fosta Episcopie din Constanța, între 1929—1933, iar după 1933, pînă în 1940 la Biserica din Slobozia. A depus deosebită activitate social-culturală, ridicînd un frumos cămin cultural ; formează și dirijează un cor deosebit de apreciat, el însăși fiind un bun muzicant, absolvent al Conservatorului de muzică. Și la Alexandria a depus aceiași frumoasă activitate corală, refăcînd și pictura, și dînd concerte ca dirijor, compozitor, și profesor de muzică. Actualii preoți sînt *Spiru Ioan* și *Eugen Popoiu*.

Biserica păstrează următoarele cărți vechi :

Indreptarea legii, Tirgoviște 1648. Este legată în piele și are următoarele însemnări : «Pă această pravilă am dat lei 96, Proestos Teodor Teodorescu».

Evangelie, București 1750, legată în piele și tipărită în vremea lui Grigore Ghica. Are următoarea însemnare : «această sfințită și dumnezeiască carte ce se numește evanghelie este a popii Rizea cumpărată de la popa Badea Duhovnicul cu două chile de bucate, una de grîu, una de porumb, grîul era prețuit lei 30 lei, iar porumbul lei 23, chile mici, iar cine din preoții bisericii se va isplîti să o fure să fie sub blestemul celor trei sute optispreze pîrinți sfinți de la Niceia. Și am scris eu popa Rizea cu mină de țărîină, dar slova să rămîină iar cine o va citi mă va pomeni. 1843. mai 21, Popa Rizea».

Antologhion, 1775, Iași, *Molitvernice*, București, 1819. *Anasta... simatar bisericesc*, Viena, 1823. După o însemnare a aparținut bisericii din satul Brînceni. *Penticostar*, Sibiu, 1841. *Aghiasmatarul mic*, Buzău, 1845. Are însemnarea : «Acest Aghiasmatar a rămas ca suvenir Bisericii Sf. Nicolae de la tatăl moșu meu anume preotul Rizea care a încetat din viață la 9 iunie 1888, în etate trecută de 90 de ani. 1888, 10 iunie, ziua înmormîntării. Preot Rizea Sachelar, profesor».

Părăsimier, București, 1847 ; *Epitahul — prohodul Domnului*, București, 1853. *Cele dousprezece Minee*, București, 1850. *Noul Docstar*, București, 1853. *Ceaslov*, București, 1854, *Aghiasmatar*, 1854, *Triod*, *Apostol*, *Psaltirul*, *Octoih*, 1856, și *Slujba Sfințirii Bisericii*, 1862.

Odoare, Biserica păstrează o candelă de argint avînd gradat pe ea anul 1848, Are de asemenea următoarele antimise din anii 1855—1875, 1889—1895. Mai menționez în pronaos două icoane împărătești pictate în ulei de o deosebită valoare artistică, fără pictor cunoscut.

Pr. ION SPIRU

UȘILE DIAONEȘTI DE LA BISERICA ȘUBEȘTI DIN CÎMPULUNG-MUSCEL

Biserica Șubești s-a numit astfel de la ctitorii săi, negustori și lucrători de șube. Ea a fost zidită în 1552 (7060) de șubarii Oprea, Stanciul, Bojea și fiii lor, cum precizează o veche pisanie slavonă¹. Rezidită a doua oară din temelie de fostul județ Gheorghe în vremea lui Matei Basarab², iar în forma actuală a fost reclădită tot din temelie pe vremea lui Alexandru Ipsilante, în anul 1779 de Dositei arhimandritul, năstavnicul minăstirii Negru-Vodă din Cîmpulung și de logofătul Trandafir ale căror chipuri sînt zugrăvite pe peretele de apus al pronaosului³.

Arhitectura bisericii Șubești e caracteristică epocii lui Matei Basarab, avînd două turle, ferestre mici și înguste, iar colonadele pridvorului sînt prevăzute cu arcuri strimte, sprijinite pe cuzineți de piatră.

Pictura bisericii în frescă înfățișează numeroase scene, avînd o ornamentație bogată și variată atît în interior, cit și în exterior. Stilul amintește pictura de la Hurez și a altor biserici din secolul al XVIII-lea, denumit stilul epocii lui Brîncoveanu.

Întreaga pictură s-a păstrat în starea ei de la început, însă în mare parte s-a înnegrit și degradat din cauza fumului de luminări. Totuși subliniem că în Cîmpulung singură biserica Șubești ne dă o imagine fidelă a stilului brîncovenesc din epoca sa de înflorire⁴.

Descrierea ușilor diaconești.

În ambele părți ale ușilor împărătești, adică în stînga și în dreapta lor se află ușile diaconești. Pe ușa din stînga e pictat în *tempera* Arhanghelul Mihail și pe cea din dreapta Arhanghelul Gavriil. Ușile au forma unui dreptunghi, terminat în partea de sus cu o calotă semisferică. Ambele uși au aceleași dimensiuni: lungimea 2 m, lățimea 0,70 m și grosimea 0,22 m; sînt formate din cîte două blăni de arțar sau de măr, lipite între ele și fixate la capete în balamale de fier, mari.

Arhanghelul Mihail.

Pe un fond cafeniu închis e zugrăvit Arhanghelul Mihail. Deasupra capului său scrie cu litere chirilice în românește: **СОНЪ АРХ И СТРАТИГЪ МИХАИЛЪ** adică Sfîntul Arhanghel și strateg Mihail.

Pictura reprezintă o figură ovală, feminină, cu ochii migdalați, pupile mari, umbrite de sprîncene încondeiate, pleoapele indicate prin două semi-cercuri; două linii paralele ce duc spre frunte stilizează nasul drept și prelung cu nări pronunțate, buze subțiri, gura și bărbia mici. Părul capului cafeniu închis, ondulat și cade pe spate în bucle împletite. Nib de aur ornat îi încadrează capul. În ansamblu un chip expresiv, melancolic și gânditor, avînd un caracter statuar. Pe trupul bine proporționat veșmintele alunecă în falduri bogate. Pe deasupra poartă o hlamidă roșie închis cu chenar auriu, sub ea o tunică galbenă, bogat ornată pe mînci și pe trup cu motive geometrice, iar pe piele o haină cafenie închis, lungă pînă la genunchi; în picioare cizme. Aripă mari cafenii închis îi atrîrnă de umeri, mîini subțiri, desenate cu stîngăcie; în dreapta ține o sabie în stînga un rotuli, un pergament, pe care scrie cu litere chirilice în românește:

СЪ СТЪМЪ	adică. Să stăm
БИНЕ СЪ	bine, să
СТЪМ СЪ	stăm cu
ФРИКЪ СЪ	frică. să
ЛУОМЪ	luom
АМИН	amin-
ТЪ	te.

1. N. Iorga, *Inscrispții din bisericile României*, vol. II, București, v. p. 31; *Istoricul Bisericii Șubești*, de Preot Paroh Becuț, aflat pe ușa de la intrarea în Biserică; Preot Ioan Răuțescu — Cîmpulung-Muscel, *Monografie istorică*, Tip. Gh. Vlădescu, Cîmpulung-Muscel, 1943, p. 426, p. 249.

2. O altă inscripție mai nouă din *Istoricul Bisericii Șubești*, art. cit.

3. *Istoricul Bisericii Șubești*, art. cit.; Pr. Ioan Răuțescu, op. cit., p. 249.

4. *Ibidem*, p. 249.

Deoarece nici pe față și nici pe dosul ușilor diaconești nu există nici o inscripție și nici o dată, se naște întrebarea : *Cînd s-au pictat aceste uși ?*

I. D. Ștefănescu afirmă că «fiecare icoană corespunde unui prototip istoric și artistic foarte îndepărtat în timp»⁵. De asemenea pictorii în realizarea operelor lor s-au inspirat fie după o icoană veche, fie după «...o pictură murală»⁶.

Mai mult, Corina Nicolescu spune : «Il y a des icônes du VI-e siècle qui, par leur technique et surtout par le dessin des corps drapés... semblent détachées d'ensemble de peinture murale»⁷. Din compararea Arhanghelului Mihail de la Biserica Subești din Cîmpulung cu alte opere de pictură murală sîntem de părere că pictorul român sau grec, care l-a creat s-a inspirat după o scenă zugrăvită pe perețele de vest din Exonartex-ul Mînăstirii Dochiarion din a II-a jumătate a secolului al XVI-lea. Vezi planșa 239, Fig. 3, ce reprezintă : «Primul și al șaptelea Conciliu. Treimea, Arhanghelii Mihail și Gabriel... Daniel și Simion»⁸.

Arhanghelul Mihail din ansamblul mai sus menționat seamănă la figură într-o măsură cu Arhanghelul Mihail de la Biserica Subești, avînd același caracter statuar, veșmintele cu cute ce scot în relief formele corpului ; silueta atinge proporțiile picturii murale, iar figurile lor sînt expresive și interiorizate, cu deosebire că Arhanghelul Mihail de la Mînăstirea Dochiarion ține un «rotuli» cu însemnări tot în mîna stîngă, însă alunecînd în jos, către genunchi⁹.

Toate aceste trăsături stilistice ne duc la concluzia că Arhanghelul Mihail de la Biserica Subești, este o operă în manieră bizantină din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Arhanghelul Gavriil.

Pe ușa diaconească din dreapta e zugrăvit Arhanghelul Gavriil. Pe un fond cafeniu închis e pictat în tempera Arhanghelul Gavriil. Deasupra capului său scrie cu litere chirilice în românește : **ГОРЪ АРХ И СТРАТИ ГАВРИИЛЪ** adică Sfințitul Arhanghel și strateg Gavriil. Pictura reprezintă arhanghelul din față : o figură ovală, drăguță, cu părul ondulat, cafeniu închis, terminîndu-se în cozi împletite ce i se pierd pe spate. Modul cu e tratată anatomia feței, osatura frunții, ochii mari și migdalați, sprincenele lungi și incondeiate, liniile pomelilor, nasul drept și lung, gura mică, cu buze subțiri și bărbia mică sînt caracteristice. În jurul capului nimb de aur decorat cu vreji. De umeri atîrnă aripi mari de aur. În ansamblu o figură distinsă, grațioasă și artistic realizată. Pe deasupra trupului poartă o hlamidă castanie închis, cu chenar, bogat, ornat și prinsă la gît într-un nasture. Sub hlamidă se vede o tunică lungă de culoare roșu-închis, care-i acoperă corpul pînă la glezne. Tunica e ornată cu motive geometrice, iar pe margine se distinge un chenar brodat cu fir de aur cu motive florale și romburi. În picioare poartă sandale bizantine. Pe mîna dreaptă cu degete lungi și subțiri alunecă în jos un omofor frumos brodat cu fir de aur, tot în dreapta ține un crin, iar mîna stîngă e plecată în jos. Veșmintele au cute care scot în relief formele trupului. Culorile cafeniu închis, roșu, castaniu închis cu nuanțe de galben sînt bine armonizate.

Chipul Arhanghelului Gavriil de la biserica Șubești seamănă cu chipul Arhanghelului Gavriil pictat pe perețele de apus al Exonartex-ului de la Mînăstirea Dochiarion din a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Cu deosebire că Arhanghelul de la Mi-

5. I. D. Ștefănescu, *Icoana de artă în Moldova*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul (1959), XXXV, nr. 9-12, v. p. 590.

6. Corina Nicolescu, *Îcônes Roumaines*, Editions Meridiene, Bucarest, 1971, p. 80, v. p. 18 ; «...certaines (icônes) se rattachent directement à la peinture murale d'où elles tirent leur origine».

7. *Ibidem*.

8. Gabriel Millet, *Monuments de l'Athos*, vol. II, *Album-Planches 264*, Paris, 1927, v. Planșa 239, Fig. 3 : Premier et septième concile. Trinité. Michel et Gabriel, les stylistes Daniel et Symeon».

9. *Ibidem*. Pentru comparație vezi Viktor Lazarev, *Storia della pittura bizantina*, Einaudi, Torino, 1967, p. 497 ; Planșe 576, v. Fig. 522, care înfățișează pe Arhanghelul Mihail, pictură murală de la finele secolului al XIV-lea, executată de Manuele Eugenio în Biserica Calendzicha.

10. Gabriel Millet, *op. cit.*, v. Planșa 239, Fig. 3 mai sus citată.

năstirea Dochiarion e prezentat din față, în mîna dreaptă ține o sulită și în stînga globul pămîntesc¹¹.

Caracterul monumental al personajului, eleganța mișcărilor, expresia feței calmă și plină de demnitate, detaliile anatomice ne îndreptățesc să afirmăm că pictorul care a înfățișat pe Arhanghelul Gavriil din Biserica Șubești s-a inspirat după o pictură murală din a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Totodată subliniem că chipul Arhanghelului Gavriil frumos și artistic realizat, ne amintește picturile murale de la Biserica episcopală de la Curtea de Argeș.

În concluzie, ușile diaconești de la biserica Șubești din Cîmpulung-Muscel prin stilul și tehnica lor dovedesc că sînt zugrăvite de mina aceleiași meșter român sau grec, care, cunoscînd erminia bizantină și inspirîndu-se după picturi murale din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, a creat o operă originală plină de farmec și prospețime cu un pronunțat caracter monumental¹².

OCTAVIAN MĂRCULESCU

SALARIZAREA PERSONALULUI CLERICAL ȘI ASIGURĂRILE SOCIALE ÎN CADRUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

A. SALARIZAREA PERSONALULUI CLERICAL

Remunerarea personalului clerical, a personalului administrativ și de specialitate din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, se stabilește pe funcții, iar salariile tarifare sînt diferențiate în raport de vechimea în muncă și studii și de nivelul de pregătire profesională.

Salariul tarifar al personalului clerical se compune dintr-o dotație ce se acordă de Departamentul Cultelor și o completare de salariu din fonduri proprii pînă la nivelul salariului tarifar de încadrare.

Salarizarea personalului clerical se face prin analogie cu membrii Corpului didactic din învățămîntul de cultură generală și învățămîntul mediu, iar preoții care conduc Oficiul Parohial primesc o indemnizație lunară ca și directorii de școli, indemnizație ce se include în salariul mediu tarifar cu începere de la 1 martie 1970 —, conform aprobării Departamentului Cultelor nr. 6408 din 27 martie 1970 —, în baza căruia se stabilesc pensiile.

B. ASIGURĂRI SOCIALE ȘI PENSII

Casa de Pensii și Ajutoare a Salariaților Bisericii Ortodoxe Române a fost înființată la 1 ianuarie 1959, în baza Decretului nr. 718/1956, este persoană juridică cu patrimoniu propriu, are conducere autonomă și își desfășoară activitatea conform Regulamentului său de organizare și funcționare aprobat de Departamentul Cultelor, sub directa supraveghere și îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Principalul obiectiv al acestei Case, este de a asigura personalului clerical și salariaților din cadrul Patriarhiei Române toate drepturile de care se bucură salariații sectorului de stat în cadrul Asigurărilor Sociale de Stat și anume:

11. Pentru comparație vezi și Arhanghelul Gabriel de pe peretele de est din naos de la Mănăstirea Xénophon din a II-a jumătate a secolului XVI, Planșa 186, Fig. 1, care înfățișează scena: «Ascension, Michel et Gabriel, saint Georges Ménologe, le Vierge et le Christ.

12. De reținut că în Istoricul Bisericii Subești, art. cit., scrie: «Ușile diaconești din dreapta și stînga Altarului sînt cele vechi din secolul XVI, avînd zugrăviți pe Arhanghelii Mihail și Gavriil», știre care se află trecută și în Inventarul Bisericii.

— Asigurarea materială în caz de bătrînețe sau de incapacitate de muncă, prin acordarea de pensii sau ajutor material, în caz de întrerupere temporară a capacității de muncă;

— Căutarea și îngrijirea sănătății prin trimeri la tratament și odihnă pe contul Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române și pe cont personal.

— Asistența medicală în unitățile sanitare de Stat; și

— Asistența pensionarilor bătrîni și fără sprijin familial, la Casele Sanatoriale Viforita și Dealu din județul Dîmbovița.

În cadrul Casei de Pensii și Ajutoare a Salariaților Bisericii Ortodoxe Române, pensiile de toate categoriile — pensii pentru limită de vîrstă, pensii de invaliditate și pensii de urmaș, se stabilesc în baza Legii Pensiilor nr. 27/966, republicată, a H.C.M. nr. 252/1967 după aceleași criterii ca și în cadrul Asigurărilor Sociale de Stat și în același cuantum, în funcție de vechimea în muncă și de salariul mediu tarifar.

Angajații care nu îndeplinesc condițiile pentru obținerea unei pensii pentru limită de vîrstă sau de invaliditate, pot beneficia de ajutor social în condițiile Legii Pensiilor, iar soțul supraviețuitor și copiii unui beneficiar de ajutor social, au dreptul la un ajutor social de urmaș, dacă îndeplinesc condițiile cerute de Legea Pensiilor.

Deosebit de pensii și ajutoare sociale ce se acordă personalului clerical, aceștia au dreptul și la pensie suplimentară, care se plătește din contribuția angajaților de 2% asupra salariului tarifar.

În virtutea principiului mutualității pe care se bazează pensia suplimentară, toți angajații Bisericii Ortodoxe Române, contribuie la constituirea fondului pentru plata pensiei suplimentare și în consecință beneficiază de această pensie la terminarea activității salariale.

Salariații care nu au dreptul la pensie sau ajutor social, au dreptul la pensie suplimentară, proporțional cu timpul de contribuție.

Ca și pensia și ajutorul social, pensia suplimentară este transmisibilă urmașilor, dacă sînt înscrisi la pensia de urmași și dacă susținătorul a beneficiat de o astfel de pensie.

Plata pensiilor și ajutoarelor sociale.

Plata pensiilor și ajutoarelor sociale se face din fondurile Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române, care se alimentează din contribuția de 15% și 2% acordată de Departamentul Cultelor la salariile plătite de Stat și din contribuția de Asigurări Sociale de 15% ce se plătește de unitățile bisericești asupra salariilor tarifar de încadrare din fonduri proprii, iar de la 1 ianuarie 1974, 15% dotație ce se plătește pentru toate posturile vacante cu excepția posturilor de cîntăreși bisericești și îngrijitorii de la parohii și din contribuția personală de 1 și 2% ce se plătește de angajați prin Protocolii în contul Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române.

Pensiile și ajutoarele sociale nu sînt impozabile, iar această scutire de impozite se integrează în complexul de dispoziții a căror finalitate este ridicarea nivelului de trai al pensionarilor și beneficiarilor de ajutor social.

C. ASISTENȚA SOCIALĂ

Salariații și pensionarii Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române și membrii lor de familie, se bucură de asistență medicală și medicamente gratuite, în toate unitățile sanitare ale Statului, în baza art. 6 din Decretul nr. 718/1956, în aceleași condiții ca și angajații din sectorul de Stat, fapt ce demonstrează grija Conducerei Superioare Bisericești pentru viața și sănătatea membrilor Casei.

În acest scop, Casa de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române contribuie la Bugetul de Stat cu o cotă ce se fixează anual, în raport cu numărul salariaților, al pensionarilor și al membrilor de familie.

Pe timpul întreruperii temporare a capacității de muncă, din cauză de boală sau accident, personalul clerical și salariații Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române primesc ajutoare materiale în baza actelor normative de Stat — certificatelor medicale eliberate de unități sanitare din sistemul Ministerului Sănătății.

Pensionarii Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române au dreptul la ajutoare pentru proteze chirurgicale, dentare, oculare, auditive, centuri abdominale și aparate ortopedice, în condițiunile Hotărîrii nr. 880/965, modificată prin H.C.M. nr. 1356/1968 și de ajutor în caz de deces al oricărui membru de familie, iar familia are dreptul la acest ajutor în caz de deces al pensionarului.

Aceste ajutoare se plătesc de Protoierii, Școli teologice, Centre Eparhiale, Administrația Patriarhală, din contribuțiile datorate Casei.

Casa de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române este preocupată de îngrijirea sănătății membrilor săi și această preocupare se realizează prin trimiterea la tratament și odihnă fie la Casele proprii înființate în acest scop — Casa Sanatorială și de Odihnă Olănești și Casa Sanatorială și de Odihnă Cozla-Călimănești, fie în alte stațiuni balneo-climaterice, în aceleași condițiuni ca și salariații sectorului de Stat.

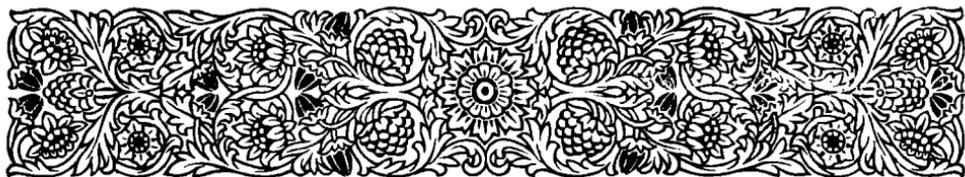
În cadrul Casei de Pensii și Ajutoare a Salariaților Bisericii Ortodoxe Române funcționează două Case Sanatoriale în incinta fostelor mănăstiri Vîforita și Dealu, care acordă asistență socială pensionarilor bătrîni, suferinzi, și fără sprijin familial.

Crește din inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian sub a cărui îndrumare își desfășoară activitatea, ambele case acordă asistență medicală cu personal de specialitate și asigură condițiuni bune de viață membrilor săi, lucru subliniat și de vizitatorii din țară și de peste hotare, care au apreciat modul în care se acordă asistență socială în cadrul Bisericii Ortodoxe Române prin aceste două așezăminte.

Aplicarea în mod egal a condițiilor de pensionare și de asistență socială a personalului clerical din cadrul Patriarhiei Române fără nici o discriminare, dovedește grija Statului Român și a Bisericii Ortodoxe Române de a trata echitabil pe toți cetățenii țării, creîndu-le optime condițiuni de asigurarea materială după încetarea activității salariate.

MIHAI BĂDIUȚEANU





VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

CONFERINȚA DE ORIENTARE DIN LUNA AUGUST 1974

Cea de a treia conferință de orientare din anul acesta a preoților din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor a avut loc între 16 și 22 august a.c. desfășurându-se sub nimbul marii aniversări naționale — 23 August — sărbătorirea a 30 de ani de la eliberarea Patriei noastre de sub dominația fascistă.

Prilej de firească și legitimă bucurie pentru întregul nostru popor, sărbătorirea a trei decenii de la eliberarea noastră, a constituit în același timp și o privire înapoi, peste ani, și o prezentare a multelor și multilateralelor realizări ale Patriei.

Numeroase și fundamentale în esența lor și în sensul lor istoric, marile biruințe ale poporului au dăruit vieții, țării și poporului nostru, pe baza unei adânci și sănătoase conștiințe politice, noi orientări și mari transformări în întreaga noastră viață. Etapă după etapă, din ce în ce mai sus, pe o treaptă superioară, întreaga noastră patrie și-a schimbat esențial fizionomia, iar prin mărețele aspecte ale activității sale multilaterale, a devenit o țară cu un nivel de trai ridicat, ajungând din urmă, în unele privințe, multe alte popoare din lume.

Cunoscând că cel mai înalt țel al vremilor noi este «omul și viitorul lui» și folosind toate mijloacele moderne de culturalizare a maselor populare, oamenii muncii, începând cu data de 23 August 1944, au înscris în palmaresul celor 30 ani de intensă activitate piscuri nemăintâlnite, într-un interval atât de scurt în toate domeniile. Cunoscută, cercetată și urmărită cu interes, România socialistă de azi s-a impus pe toate liniile și la toate nivelurile în arena politică internațională, prin oameni de cultură și artă, prin productivitatea muncii, prin roadele industrializării și cooperativizării și prin acest elan de nestăvilit, spre progres, pace și fericirea întregului popor. Prin participarea sa, prin delegații săi la forurile și întâlnirile internaționale cele mai mari — Organizația Națiunilor Unite, Conferința general europeană de la Geneva etc., dar, mai ales prin vizitele istorice făcute de către Președintele R. S. România, Domnul Nicolae Ceaușescu, în numeroase țări ale lumii, prestigiul patriei noastre a crescut atât de mult, nu numai că a devenit cunoscută tuturor, dar prin valorile sociale și umanitare ale spiritului său de colaborare și cooperare cu toate

statele, indiferent de organizarea lor politică sau socială, ea s-a înscris și activează alături de popoarele cele mai înaintate din lume.

În acest interval de 30 de ani Biserica Ortodoxă Română și-a împletit viața și activitatea cu poporul pe care îl slujește, îmbrățișând cu sinceritate coordonatele noi de viață socială și economică și sprijinind cu toată forța ei, munca, cinstea, îndepărtarea exploatării de către om și îndreptarea racilelor sociale și a luptat pentru bunăstarea tuturor. Ea s-a dovedit un factor de înalt sprijin pentru marile realizări ale poporului în aceste trei decenii.

Biserica Ortodoxă Română începând de la nivelul înalt al Sfântului Sinod pînă la modestele parohii de pe virfuri de munte, ea și-a dăruit ce a avut mai de preț pentru propășirea și bunăstarea credincioșilor ei.

Predica și învățătura evanghelică, muzica omofonă — care unește în dub încreaga colectivitate creștină, angajarea sinceră a preoțimii și activitatea clericilor în comitetele de luptă pentru pace, ARLUS, — și mai de curînd în F.U.S. — și mai în toate acțiunile obștești, au dus la faptul că Înalta Conducere de Stat să evedențieze munca multora din clerici și să decoreze cu multe ordine valoroase multe personalități ale Bisericii de la ierarhii ei pînă la preoții de enorii.

Traducînd în faptă principiul «apostolatului social» — formă nouă de slujire a preoțimii — a dat un nou făgaș slujirii omului credincios și consolidării vieții sale sufletești. Biserica Ortodoxă Română constituie o realitate și sprijină lupta pentru pacea și progresul întregii omeniri. Incadrîndu-se în mișcarea ecumenică și inaugurînd mai întîi o înțelegere și un respect între cultele din patria noastră și o participare constructivă pe linia ecumenismului mondial prin delegații ei, ea se impune la cel mai înalt nivel. Unitatea, înțelegerea și dragostea creștină evanghelică au îndemnat și îndeamnă încreaga preoțime să-și slujească patria, biserica și tazarul de cultură a poporului nostru.

De aceea, într-o formă retrospectivă și cu cea mai adîncă bucurie, Conferința de orientare din luna august a constituit un omagiu al muzicii și realizărilor poporul nostru și la aceasta a contribuit și Biserica Ortodoxă Română prin ierarhii, preoții și credincioșii ei.

Ea a constituit, în același timp și un îndemn de o și mai puternică hotărîre pentru a putea pași și mai departe — cu bun augur — spre noi realizări, spre noi biruințe, spre o pace trainică și un progres desăvîrșit.

În acest climat sărbătoreasc, Conferințele au început prin oficierea unui Tedeum, de către un sobor de preoți din cei prezenți, răspunsurile fiind date de ceilalți preoți. Subiectul tratat a fost: Chipul patriei noastre la împlinirea a 30 de ani de la eliberarea Țării (1944—1974).

Astfel, în ziua de 19 august au fost următoarele conferințe :

La Protoieria Circa III Capitală. — A prezidat P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar mitropolitan. Tema a fost susținută de pr. Georgescu Mihai de la parohia Doamna. Au luat parte la completări și discuții preoții : Petrescu Gheorghe, Stănescu Marin și Teodorescu Dumitru.

La Protoieria Găiești. — A prezidat P. C. Pr. Ioan Popa, consilier mitropolitan. Subiectul a fost tratat de preotul Grigore Erhan de la parohia Cuparu. Au luat parte la discuții preoții : Florea Popescu, Guja Pavel, Dumitrescu Constantin și Popescu Stefan.

La Protoieria Urziceni. — A prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan, consilier mitropolitan. Tema a fost prezentată de preotul Rotaru Gheorghe.

Au participat la discuții preoții: Dinu Ion, Petecu Ion, Mihăilescu Constantin, Perianu Ilie, Gheorghe Petre, Dragomir Gheorghe, Marinescu Alexandru și Arhim. Veniamin Nicolae.

La Protoieria Cîmpulung Muscel. — A prezidat P. C. Pr. Marinescu Mihai, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost prezentat de preotul Dascălu Gheorghe de la parohia Nicuș.

Au luat parte la discuții preoții: Becuș Ion, Malea Ion, Nicolaescu Nicolae, Coman Ion și Petrescu Luca. Au prezentat rapoarte preoții Vișoiu Simion și Becuș Gheorghe.

La Protoieria Videle. — A prezidat P. C. Pr. Ion Cristache, consilier mitropolitan.

A prezentat tema preotul Troșan Vasile de la parohia Schela.

Au luat parte la discuții preoții Dincă Gheorghe, Ion Popescu Bujoreni, Ciulacu Valeriu, Budeanu Atanasie, Ciortan Gheorghe, Palaloga Victor, Mustăreacă Petre, Tiriță Constantin, Grigore Ian, Nicolae Ionescu și Ion Fierbințeanu.

La Protoieria Oltenița. — A prezidat P. C. Pr. Petre Alexandru, consilier mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Popa Mircea de la parohia Izvoare. Au luat parte la discuții și completări preoții: Radu Marin, Bălășescu Nicolae, Dionisie Hlađiuc și Sandu Dumitru.

LA 20 AUGUST

La Protoieria Circa II Capitală. — A prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan.

Subiectul a fost tratat de preotul Spiru Apostol de la parohia Sf. Ioan — Moși.

Au participat la discuții preoții: Dumitru Alexandru, Dumitru Naumescu, Stan Dimancea, Rîslaru Ion, Stănescu Ion, Băbătie C-tin, Nicolau Ion, Cristea Ion, Pretorian Nicolae și Ionescu Vasile.

La Protoieria Circa I Ilfov. — A prezidat P. C. Pr. Alexandru Ionescu. Tema a fost prezentată de preotul Roșca Aurel de la parohia Vinători Mari. Au luat parte la discuții și completări preoții: Crețeanu Constantin, Petre D. Ion, Voiculescu Emil, Anghel Tudor și Leonida Patrichi.

La Protoieria Căldrași. — A prezidat P. C. Pr. Petre Alexandru.

Subiectul a fost tratat de preotul Alecu Zamfir. Au luat parte la discuții și completări preoții: Zaharcu Valentin, Stan Gheorghe, Sima Jean, Popa Cristea, Stănescu Constantin, Viașu Ion și Coman D-tru.

La Protoieria Ploiești. — A prezidat P. C. Pr. Consilier Ion Cristache.

Tema a fost tratată de preotul Săvulescu Ștefan de la parohia Sffntul Vasile Ploiești. Au participat la completări și discuții preoții, Lospa D-tru, Ilie Petre, Giduiță Valeriu, Ion Păcuraru, Vintilescu Emilian, Ion Tănăsescu, David Croitoru, Arion Leon, Nicolae Ion, Gheorghe Ion, Laudă Florea, Ștefănescu Petre și Georgescu Dinu.

LA 21 AUGUST

La Protoieria Circa I Capitală. — A prezidat P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar mitropolitan.

Subiectul a fost tratat de preotul Gheorghe Ciocan, de la parohia Sfintul Nicolae Buzești.

Au luat parte la discuții preoții: Ioan Huștiu, Dagne Gheorghe, Țițeica Gheorghe, Silviu Șerbănescu și Olescu Alexe.

La Protoieria Slobozia. — A prezidat P. C. Pr. Vasile Diaconescu, inspector eparhial.

Tema a fost prezentată de preotul Chiriță Ion.

Au luat parte la discuții preoții Leonte Ion și Negoită Ilie.

La Protoieria Țirgoviște. — A prezidat P. C. Pr. inspector Ion Ionescu.

Tema a fost tratată de preotul Comănoiu Nicolae de la parohia Fieni.

Au luat parte la discuții preoții: Voinea Ion, Marinescu D-tru, Ciocan Gheorghe Vătășescu Ion, Iacobescu Gheorghe, Voiculescu Stan și Popescu Emil.

La Protoieria Giurgiu. — A prezidat P. C. Protopop Ion Băltărețu.

Subiectul a fost prezentat de preotul Grosu Dumitru de la parohia Bălăria. Au participat la discuții preoții: Dumitrescu Ion, Drăgoi Mihai, Ioan Gheorghe, Pătrașcu Ion, Constantinescu Ion și Serghe Ion.

La Protoieria Cîmpina. — A prezidat P. C. Protoieru Stoicescu Atanasie.

Tema a fost dezvoltată de preotul Andrei Tătăranu.

La discuții au participat preoții: Georgescu Traian, Vasiliu Vlăduț, Săndulescu Ion, Grigorescu Ion, Enăchescu Emil, Floroiu Gh., Izvoranu Stelian, Georgescu Teodor, Sambriș Ion și Arjoca Aurel. Au prezentat rapoarte: Pr. Mitican Petre și Boitan Florin.

LA 22 AUGUST

La Protoieria Titu. — A prezidat P. C. Pr. Mihai Marinescu.

Subiectul a fost tratat de preotul Popescu Alexandru de la parohia Lungulețu. Au luat parte la discuții preoții: Stancu Dumitru, Tănăsescu Nicolae, Vulpescu Ion, Pircălabu Ion, Ciobanu Ion, Toma Rădulescu.

Au citit rapoarte preoții Cristescu C-tin și Petrescu Ștefan.

La Protoieria Fetești. — A prezidat P. C. Pr. Petre Alexandru.

Tema a fost tratată de preotul Dojan Nicolae.

Au luat parte la discuții preoții: Florea Nicolae, Călinescu Vasile, Runcanu Ion, Roșcovanu Andrei, Micu Alexandru, Panait Ion.

La Protoieria Alexandria. — A prezidat P. C. Protoieru Năstase Napoleon.

Subiectul a fost tratat de preotul Ianu Cristea de la parohia Buduiasca.

Au luat parte la discuții preoții: Alexandrescu Constantin, Orășanu Alexandru, Cojoacă Mugur, Ștefănescu Irineu.

La Protoieria Circa II Ilfov. — A prezidat P. C. Pr. Soare Dumitru, Consilier Patriarhal.

Tema a fost dezvoltată de Pr. Georgescu Ioan de la parohia Goștilele. Au luat parte la discuții și completări preoții: Ion Lăcustoiu, Florea Nicolae, Ștefan Pirvu, Alexandru Bogdan, Serafim Morozan, Ion Drăgoicea, Iosif Tincoca și Ivanciu Gheorghe.

La Protoieria Turnu Măgurele. — A prezidat P. C. Pr. Ioan Cristache.

Tema a fost susținută de preotul Obreșiu Ioan.

Au participat la discuții preoții: Ivan M. Nicolae, Pascaru Artemon, Constantin Nardiu, Rădulescu Gh., Cojocaru Gh., Dăscuțu Tincu.

La Protoieria Vălenii de Munte. — A prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan.

Tema a fost tratată de preotul Andrei Gheorghe de la parohia Lipănești. Au participat la discuții preoții: Simion Grigore, Vasile Ilie, Rădan Gheorghe, Ion Oporan, Babi Vladimir, Bîrliba Vasile, Stelian Ionescu, Nedelcu Nedelcu și Mateescu Gheorghe.

Au fost subliniate în mod deosebit printre realizările celor 30 de ani trecuți de la eliberare, momentele cele mai importante ale patriei, printre care următoarele date: 6 martie 1946, instaurarea guvernului Dr. P. Groza; 30 decembrie 1947, abolirea Monarhiei și crearea Republicii Populare Române; 21 august 1965, transformarea Patriei noastre în Republica Socialistă și 28 martie 1974, Alegerea Primului Președinte al Republicii Socialiste România, în persoana Domnului Nicolae Ceaușescu.

Au fost subliniate, de asemenea hotărârile Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Româna, cu privire la activitatea B.O.R. în Frontul Unității Socialiste.

La fiecare unitate s-a dat citire lucrării editată de Sfîntul Sinod al B.O.R. cu privire la «Biserica Ortodoxă Română în Frontul Unității Socialiste din R. S. România», text care s-a bucurat de adevărată sinceră și hotărîtă a întregii preoțime ortodoxe.

Astfel într-un elan sărbătoresc de înaltă mîndrie națională, Conferința de orientare din luna august a.c., a constituit un omagiu sincer adus vremurilor noastre și înaltelor realizări ale poporului nostru, toate roade ale lui 23 August 1944.

REDACTIA

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA CHITILA I

În ziua de 7 iulie a.c. a avut loc resfințirea Bisericii din parohia Chitila.

Încă din dimineața zilei un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar mitropolitan, consilieri de la Centrul eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, colegi, prieteni și credincioși ai parohiei și-au îndreptat pașii spre biserică ce apare, în față, călătorului ce se apropie cu trenul de Capitala Țării.

Pilcui de credincioși, cu flori în mîini se apropiau de biserică lor, care vreme de 62 de ani le-a fost locaș de rugăciune și de mîngiere duhovnicească.

Primul ei ctitor — Ioan Olteanu —, împreună cu fratele său Florea Olteanu, fiu al Balșului Olteniei, a ridicat din temelie această sfințită biserică între anii 1912—1913, construind, pe lângă clădirea Școlii din apropiere și două case pentru personalul bisericesc, — preoți și cîntăreți.

Vremea însă, și-a pus amprentele sale și asupra acestui sfințit locaș.

Venind la conducerea parohiei vrednicul preot Gheorghe Marinescu, într-un răstimp de numai 6 ani, a efectuat, cu ajutorul contribuției enoriașilor și a Centrului eparhial, care a dat o subvenție apreciabilă, lucrări de amenajări la înjmuiri, o restaurare radicală a bisericii și cimitirului parohial, a imobilelor parohiale, iar acum, în cele din urmă a picturii bisericii, prin pictorița Virginia Videa.

După săvîrșirea tradiționalei sfințiri, cuocolirea Bisericii și terminarea Sfintei Liturghii, P. C. Protoiereu Constantin Ștefănescu, luînd cuvîntul, a salutat prezența P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sf. Arhiepiscopiei a Bucureștilor și a subliniat bucuria pe care o simt preoții, organele parohiale și toți enoriașii parohiei Chitila, în această frumoasă zi, în care este încununată, munca, rîvna și dragostea lor pentru sfințita biserică.

P. C. Preot Gheorghe Marinescu, parohul bisericii, face o completă prezentare a istoricului bisericii și stării ei, de-a lungul celor 6 decenii de existență, încheind cu un bilanț al realizărilor făcute. Aduce mulțumiri Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor pentru sprijinul moral și material acordat, precum și Onoratului Departament al Cultelor, care prin aprobări și autorizații, a înlesnit mult realizările lucrărilor de amenajare și restaurare executate în ultimii ani.

Mulțumește întregii obști creștine din Chitila pentru concursul dat, precum și celor din afară, care au venit cu sprijinul lor, pentru ca lucrarea să se prezinte cum se vede azi.

P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar mitropolitan, aduce binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian preoților și credincioșilor din Chitila și arată că a săvârșit cu bucurie această slujbă de resfințire a bisericii, pe care o cunoaște de peste o jumătate de veac, biserică ce impresionează prin măreția ei.

A fost cu totul mișcat de frumusețea cîntării omofone, cu care toți credincioșii au dat răspunsurile la Sfînta Liturghie, cîntare ce a împodobit frumos serviciul divin. Faptul acesta denotă o participare și o trăire adîncă a vieții creștine în această parohie. După ce subliniază bucuria pe care ar fi avut-o vechii cîntori în această zi cînd se vede biserica reînnoită, P. C. Sa felicită pe preoți și pe credincioși, pe membrii organelor parohiale, care au pus mîna de la mîna și au înfrumusețat din nou vechiul locaș de închinare, oferindu-i o haină atît de strălucitoare.

Prin această lucrare la încă una dintre porțile mari ale Capitalei o biserică poate oferi vizitatorilor din țară și din străinătate o mărturie a grijii pe care poporul cel dreptcredincios o are pentru bunurile obștești și spirituale ale sale.

Astfel ziua de 7 iulie a constituit pentru biserica și credincioșii din parohia Chitila o sărbătoare sufletească deosebită și un popas de amintire pentru viitorime.

ASISTENT

BISERICA DIN PAROHIA CORNEȘTI — JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

Duminică, în prima zi calendaristică de toamnă și aceea a începutului noului an bisericesc, parohia Cornești din județul Dîmbovița a îmbrăcat haină de mare sărbătoare.

Așezată pe ambele laturi ale șoselei asfaltate care trece prin Mogoșoaia-Buftea și duce cu o ramură spre Ploiești și cu alta spre Tîrgoviște sau Moreni, comună mare, cu oameni instăriți datorită hărniciei în feluritele lor preocupări sătești, parohia Cornești a trăit o zi de neuitat, prilejuită de solemnitatea resfințirii biseriei sale parohiale.

Biserica, cu hramul Sf. Împărați Constantin și Elena, a fost construită în anul 1829 de către darnicul cîtor Cornescu (de la el, se știe, își trage numele și comuna Cornești), pe locul unei biserici mai vechi cu hramul Adormirea Maicii Domnului. În 1936 i s-a adăugat un portal închis. Năruită de cutremurul din 1940, a fost rezidită în anii 1942—1943 sub parohiatul preotului Arsene Stan, iar pictura i-a fost renovată în 1949 de către zugravul Nicolae Aristide, sub parohiatul actualului preot, Ion Deleanu.

Între anii 1970—1974, fiind necesare noi lucrări de restaurare, preotul paroh Ion Deleanu, împreună cu consiliul parohial și cu harnicii săi enoriași, a învelit biserica din nou cu tablă galvanizată, i-a tencuit exteriorul și interiorul, a introdus lumină

electrică, i-a instalat paratrăsnet, grile metalice la ferestre și a încredințat repictarea în tempera pictorului Titorencu Simion din București.

Terminându-se toate aceste lucrări, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a hotărât resfințirea acestei biserici, delegând în acest scop pe Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul — Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

La ora 9 dimineața, un sobor format din preoți și diaconi de la Catedrala Sfintei Patriarhii, în frunte cu Protoiereul de Titu, Pr. Nic. Dumitrescu, împreună cu credincioșii și cu parohul lor Pr. Ion Deleanu, l-au întâmpinat la poarta bisericii pe Prea Sfințitul Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul, care a venit aici însoțit de Părinții consilierii mitropolitani Petre F. Alexandru și Ion Cristache.

Se începe slujba resfințirii, prin ocilirea sfintului locaș, stropindu-se cu apă sfințită și unguindu-se cu sfintul și marele Mir biserica în exterior și interior, apoi, pe rând, toate icoanele și sfintul altar, după rânduiala tipiconală.

Părintele Consilier Petre F. Alexandru, după ce explică credincioșilor însemnătatea simbolică a actului resfințirii bisericii, cu toate actele și momentele săvârșirii, dă citire documentului întocmit cu prilejul acestei slujbe arhieresti de resfințire, document ce a fost semnat de întreg soborul slujitor. După aceasta se săvârșește sfința liturghie, răspunsurile fiind date omofon de către un grup de cîntăreți veniți din parohiile vecine, împreună cu credincioșii prezenți în biserică.

Predica zilei a rost rostită de preotul Alexandru Albu de la parohia Bilciurești-Dimbovița, care a subliniat însemnătatea sfintului locaș — ca loc de închinare —, a icoanelor și a tuturor obiectelor de cult, care au fost sfințite astăzi prin actul liturgic săvârșit de P. S. Episcop Roman Ialomițeanul.

La sfârșitul sfintei liturghii, primul a vorbit părintele protoiereu de Titu, N. Dumitrescu, care a scos în evidență strădania parohienilor, a Consiliului parohial în frunte cu harnicul preot Ion Deleanu pentru înfăptuirea acestor lucrări, la care și Sf. Arhiepiscopie a contribuit cu 25.000 lei ca și Departamentul Cultelor. Mulțumește Prea Sfințitului Episcop Roman pentru frumoasa slujbă, pentru impresionanta ierurgie a sfințirii și pentru osteneala de a veni aici, ca împreună cu soborul de slujire să împlinească un act bisericesc.

În cuvîntul care a urmat, preotul paroh Ion Deleanu prezintă, la început, un scurt istoric al comunei și al bisericii, după care face o incursiune mai amplă asupra fazelor de lucrări săvârșite clădirii bisericii în cei aproape 150 de ani de la prima zidire, ajungîndu-se acum să fie radical restaurată și repictată. Mulțumește tuturor celor ce l-au ajutat în lucrare: Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Departamentului Cultelor, consiliului parohial și bunilor enoriași, autorităților locale și tuturor celor ce și-au dat aportul la aceasta.

În numele consiliului parohial a vorbit consilierul Nedelcu Dumitru, care a mulțumit Prea Sfințitului Episcop-Vicar pentru frumoasa slujbă, părintelui protoiereu N. Dumitrescu și părintelui paroh Ion Deleanu, pentru îndrumarea permanentă acordată, ca și celor ce au trudit pentru această frumoasă realizare.

La urmă a cuvîntat P. S. Episcop-Vicar Roman, care a mulțumit Bunului Dumnezeu pentru că sporește credința și dragostea printre credincioși pentru preamărirea Lui. «Ați restaurat și ați împodobit locașul, frumos, plin de strălucire, sub îndrumarea părintelui paroh, cu strădania consiliului parohial și a enoriașilor, împlinind, prin aceasta, o îndatorire, dar și un imbold lăuntric, izvorit din dragoste creștină. Biserica — ca locaș de închinare — adăpostește în timpul slujbelor, dar mai ales în

timpul sfintei liturghii, atmosfera prielnică de reculegere și închinare și împarte harurile sfințitoare invocate de preoții slujitori.

Prea Sfinția Sa, s-a referit, apoi, și la evanghelia zilei, arătând că biserica este via pe care Dumnezeu a sădit-o și pe care o încredințează credincioșilor, aceștia având datoria s-o îngrijească, s-o frecventeze și să producă rodirile creștine cuvenite: rugăciunea, inima curată, gândul cel bun și faptele cele frumoase ale ajutorării, acte prin care vom da socoteală Celui ce ne-a încredințat această vie pe care trebuie s-o lucrăm.

În final, împărtășește tuturor binecuvântările Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, iar preotului paroh Ion Deleanu, pentru strădania lui, îi aduce, din partea Intîistătătorului Bisericii noastre acordarea rangului de «Iconom» pentru care și săvîrșește hirotesia cuvenită.

Frumoasa și impunătoare slujbă se încheie cu un Polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru Conducătorii Statului și pentru întreg poporul român și apoi cu un Parastas pentru ctitorii și ostenitorii sfîntului locaș, adormiți în Domnul.

A urmat o agapă creștinească, în curtea bisericii.

ASISTENT

SCHITUL „PEȘTERA IALOMICIOARA“

Peștera Ialomicioarei este amplasată la altitudinea de 1660 de metri în muntele Bătrîna, la zece kilometri de izvoarele riului Ialomița. Gura peșterei, în formă de semielipsă, se deschide pe o terasă orizontală situată mult deasupra fundului văii. Inițial această terasă nu exista, intrarea în peșteră fiind împiedicată de dărmături, astfel încît accesul la gura peșterei era foarte greu. La intrare dăm de prima grotă, cunoscută sub numele de «Grotă Mihnea Vodă». Spațioasă și luminată de soare în special dimineața, ea își păstrează dimensiunile mari pe o distanță de peste 100 de metri. Această grotă se caracterizează printr-un sol aproape orizontal, relativ uscat. Înainte de anul 1924 prin această grotă curgea riul Peșterii, care străbătea întreaga excavație. Astăzi pîrîul devine subteran înainte de a ajunge la această grotă și se varsă în Ialomița mult mai jos. Spre fund grotă își schimbă orientarea în direcția nord și își micșorează mult dimensiunile formînd în dreapta o cavernă redusă numită «Cămara». Grotă «Mihnea Vodă», se continuă cu o galerie numită «Pasajul», care a fost lărgită în anul 1897 pînă la dimensiunile actuale ce ușurează accesul în celelalte grote. Înainte acest culoar nu avea decît 40 de cm lărgime, ceea ce nu îngăduia pătrunderea vizitatorilor decît tîrîș și cînd nivelul apelor era scăzut.

După acest pasaj se intră în grotă lui Decebal, o cavernă în formă de dom, din care se deschide mai multe galerii. Una din aceste galerii se infundă și se deschide spre dreapta, îndreptîndu-se spre vest.

La stînga se vede grotă «Sfînta Maria» la care se ajunge trecînd peste un prag de bolovanii mari, umezi, alunecoși. Grotă continuă la sud-vest printr-o galerie joasă și îngustă, în parte neexplorată. Denumirea acestei grote vine de la impresia de asemănare a unei stalagmite cu imaginea Fecioarei Maria, provocată de jocurile de lumină și umbră. Galeria principală prin care se continuă drumul are o lungime de peste 40 de metri și se oprește aici lîngă un perete de piatră verticală, ce pare să

inchidă peștera. Urcarea acestui perete duce într-o altă galerie cu solul alunecos, care se întinde de-a lungul unei crăpături, terminându-se într-o cavernă de dimensiuni reduse.

După traversarea acestei caverne se ajunge la locul numit «*La Răspântie*», aflat la o distanță de 35 m. Deasupra grotii principale, de unde drumul se bifurcă, la dreapta coborînd într-o parte strîmtă, se ajunge într-o cavitate mai mare, la locul unde pîrul peșterii traversează două lacuri, care inițial aveau 11 metri lungime și 3 metri adîncime.

La stînga, urcînd un zid de bolovani, se ajunge la «*Grota Urșilor*», cea mai mare cavitate a acestei peșteri, avînd 72 metri lungime și 35 lățime și 25 m înălțime. Această grotă e lipsită de apă, avînd solul acoperit cu numeroși bolovani. La explorarea ei s-au descoperit aici numeroase oseminte și schelete întregi de urs de cavernă: «*Ursus spelacus*», dintre care multe la suprafață, ceea ce ne îngăduie să presupunem că acum 2.000—2.500 de ani aici au fost ultimele ascunzători ale urșilor de cavernă.

Din grotă urșilor se deschide spre nord-vest o galerie de 2 m înălțime și o lungime de 30 m, denumită «*Fundul Peșterei*» și care inițial era împodobită cu numeroși stîlpi ce legau bolta de sol.

În continuare se află «*Galeria Apelor*» ce se întinde pînă la altar, lungă de 75 m și lată de 2 m, iar înaltă de 3 m, cu aceeași orientare spre nord-vest în care curge pîrul Peșterei.

Peștera accesibilă se termină la «*Altar*», unde stalactitele sînt așezate în așa fel, încît dau impresia unui altar de biserică. De la «*Altar*» peștera continuă fără a mai fi însă accesibilă, deoarece e foarte strîmtă, în pantă abruptă și cu numeroși stîlpi printre care curge o mare cantitate de apă.

Lungimea totală a galeriei principale, adică de la intrare și pînă la «*Altar*» este de 400 de metri, iar diferența de nivel dintre «*Altar*» și gura peșterii este de 60 m.

Forma peșterii «*Ialomîța*» se datorește acțiunii dizolvate și îndelungate a apei asupra calcarului. Temperatura în peșteră este în general mai mică de 10 grade Celsius.

Acest monument al naturii este cunoscut de 400—500 de ani, dar cercetările organizate au început în anul 1897.

În gura «*Peșterii Ialomicioara*», între anii 1508—1510, Domnitorul Țării Românești Mihnea Vodă a ridicat o bisericuță din zid, acoperită cu șindrilă, care a durat pînă în 1818, cînd a ars.

Prin dania mai multor evlavioși credincioși, în frunte cu Popa Gheorghe și Popa Ioan Iorga, biserica a fost restaurată între anii 1818—1819, și a durat pînă în noaptea de 1 ianuarie 1840, cînd iarăși a ars.

Din nou a fost refăcută, chiar în cursul anului 1940, prin strădania Protosinghelului Mihail Bădilă, starețul Schitului, ajutat de un comitet de credincioși din Sinaia și de autoritățile de aci. Dar și această biserică a fost năruită total de un mare incendiu în noaptea de 21 aprilie 1961. Atunci s-a ridicat o mică biserică în incinta gospodăriei Schitului Peștera Ialomicioarei, iar între anii 1970—1972, din înalta inițiativă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, pe locul unde peste 250 de ani a străjuit biserica din gura «*Peșterii Ialomicioarei*», s-a înălțat o impunătoare Sfîntă Cruce de circa 4,50 m., sculptată artistic în piatră de Albești și împrejmuțată de grilaj

din fier, bălăt în forme geometrice, pios conjugate cu importanța monumentului, admirat cu multă evlavie de vizitatorii Peșterii .

La 29 iunie 1974, Praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, hramul Schitului Peștera Ialomicioarei, P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, însoțit de PP. CC. Consilierii Mihail C. Marinescu, Ioan Cristache și de P. C. Secretar Eparhial Anton Poșircă, ca și de P. C. Arhimandrit Teofil Niculescu — Starețul Schitului, după oficierea sfintei liturghii în biserica din incinta Schitului Peștera Ialomicioarei, cu ritualul tipiconal, a aprins «Candela» de la Sfânta Cruce din gura Peșterii, care va arde aci permanent, peste ani, drept prinos de recunoștință pentru ctitorii, ostenitorii și închinătorii din gura Peșterii, care timp de peste un sfert de mileniu s-a înfrățit cu stincile și zărilor, dând mărturie vie despre sfânta și străbuna credință ortodoxă românească.

P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, în cuvinte calde și pline de duh, a subliniat importanța spirituală a unor astfel de așezări, care grăiesc despre puritatea simțirii creștinești, și despre înfrățirea omului cu glia străbună, scăldată în boarea curată a muntelui și a apei cristaline.

Solemnitatea zilei s-a încheiat cu un Polihroniu pentru sănătatea Conducătorilor Patriei noastre dragi, și a Conducătorilor Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, ctitorul acestei așezări creștine, precum și pentru toți ostenitorii de bine și de pace din Țara noastră.

În faptul serii, toți cei care s-au bucurat de participarea la această festivitate creștinească, s-au reîntors mulțumiți la casele lor, recreați sufletește și trupește.

ASISTENT



† PREOTUL MARIN MIHAI

În ziua de 23 mai 1974, s-a stins flacăra vieții Preotului Marin Mihai de la parohia Militari II din Protoieria I Capitală. Aflat în spital, atunci când nimeni din familie și dintre credincioși nu se aștepta, am primit vestea morții sale subite, la o vîrstă cînd, datorită puterii fizice — și mai ales spirituale — preotul Marin Mihai părea că mai are încă de trăit, și încă multe de realizat.

Moartea i-a fost cu totul neașteptată, pentru că numai cu o săptămînă înainte a slujit ultima sa liturghie pămîntească, împărtaşindu-se cu Cinstitul Trup și Sînge al Domnului și Mînluitorului nostru Iisus Hristos, căruia i-a slujit cu credință vreme de aproape 40 de ani la aceeași parohie.

Trecerea la cele veșnice a preotului Marin Mihai a căzut ca un trăsnet peste un stejar, vestea răspîndindu-se prin clopotul bisericii, care a linguit cu glas de jale, pînă în ziua de 25 mai, cînd s-a făcut slujba de înmormîntare.

Preotul Marin Mihai s-a născut la 27 iunie 1905 în comuna Borlușani, județul Ialomița, dintr-o familie de țărani. A făcut școala primară în comuna natală, și cînd nimeni din familie și din comună nu se aștepta, și-a îndrumat pașii — «necunoscute sînt căile Tale, Doamne» — spre seminarul teologic «Nifon Mitropolitul» din București, pe care l-a urmat, și l-a absolvit strălucit, între anii 1920—1928, după care și-a desăvîrșit studiile teologice la fosta Facultate de Teologie din București.

O pregătire teologică așa de temeinică, un talent vocal și o chemare de sus, îl îndreptăteau la ocuparea unei parohii în București. Recunoscîndu-i-se aceste merite, la care s-a mai adăugat și acela de bun organizator, i s-a încredințat conducerea parohiei Militari II de care nu s-a despărțit pînă la moarte. Aprins de rîvna pastorală, care-i mistuia sufletul și pe care a transmis-o și bunilor săi credincioși, împreună cu dînsii a pus temelii unei biserici noi.

Preotul Marin Mihai, iubit de păstoriții săi, era văzut în parohie din zori și pînă în seară, mîngiind, alinînd și sfătuiind; cunoscut ca «preotul nostru bun».

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în curtea bisericii, de către un sobor de preoți și diaconii din Capitală, avînd în frunte pe P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicar al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Prin cuvintele calde și pline de adîncă mîhnire cu care au fost mîngiați: familia văduvă și credincioșii îndurerați ai parohiei, s-a relevat că preotul Marin Mihai a fost un slujitor la altar cu conștiința trează față de mîslumea sa, cu convingeri intime puternice și clare, care și-a făcut lucrarea sfîntă a preoției liniștit, cu evlavie, cu demnitate. Au vorbit P. C. Vicar Alexandru Ionescu, P. C. Consilier Petre Alexandru — coleg de seminar al răposatului —, P. C. Protoieru Constantin Ștefănescu, în calitate de protopop și preotul Nicu Andronescu, coleg de slujire la aceeași biserică, toți arătînd că răposatul a fost un om plin de talente preoțești, răbdător, dar tenace în hotărîri, cu multă inițiativă și spirit gospodăresc, harnic, adept al muncii conștiente și rodnice, om plin de calități pastorale, preotul Marin Mihai a știut să aprecieze demnitatea umană și să întrețină cu păstoriții săi bune relații duhovnicești, participînd activ la sprijinirea vieții celei noi și ajutîndu-și concetățenii la frumoasele acțiuni inițiate și realizate în cunoscutul cartier Militari din Capitală. Pentru toate acestea fusese cinstit cu rangul de iconom stavrofor din 1964 și recent cu crucea patriarhală, cele mai înalte distincții ce se acordă preoților de mir.

În cîntările corului de cîntăreți și ale preoților, petrecut cu jale și plîns din inimă de cei ce l-au condus pe ultimul drum, după ce s-a făcut înconjurul bisericii după datina rînduită preoților, trupul nefnsuflețit al preotului Marin Mihai a fost coborît într-o criptă din cimitirul Militari.

Dumnezeu să-l primească, după vrednicie, printre liturghisitorii Altarului cereșc, iar pe noi și familia lui să ne întărească spre a nu-i uita pomenirea, în veci!

ASISTENT

† PREOTUL ICONOM STAVROFOR, EMANOIL HODREA

S-a stins din viață în ziua de 29 mai 1974, după o grea suferință distinsul preot Emanoil Hodrea de la parohia Domneștii de Jos, județul Ilfov, fost protoiereu de județ, consilier mitropolitan la Centrul Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor și membru în Adunarea Eparhială.

Vestea pierderii sale, mai înainte de vreme, a întristat inimile credincioșilor, colegilor și cunoșcuților săi, precum și pe întregul corp administrativ de la Cancelaria Centrului Eparhial, care ani la rînd vedea în chipul regretatului dispărut lumina, unei adînci și calde bunătați. Cine l-a cunoscut pe preotul Emanoil Hodrea a putut simți și admira inteligența sa și dorința de a servi și a ajuta pe toți. Știind să se facă tuturor toate, după sfatul apostolului, preotul Emanoil Hodrea a fost pentru enoriașii săi părințele iubilor și apropiat, de multe ori coborîndu-se la o demnă modestie, ca pe ei să-i ridice la înălțimea spirituală pe care o dă suflul evanghelic. A știut să fie protoiereul de județ care a căutat să păstreze armonia și echilibrul dragostei și înțelegerii între toți clericii de la parohiile pe care le avea în unitatea sa. În postul de consilier la sectorul social pe care l-a condus mai mulți ani a ușurat multe alea-nuri.

Născut în București în anul 1907 regretatul dispărut, după ce a absolvit Școala primară și Seminarul «Nifon Mitropolitul», este numit protopsalt la Catedrala Sfinței Patriarhii, a cărei strană a onorat-o în mod deosebit, cu vocea sa frumoasă pe care au admirat-o cei ce frecventau sfintele slujbe cu 40 de ani în urmă la catedrală. După ce a luat licența în Teologie este hirotonit preot pe seama parohiei Domneștii de Jos pe care a păstorit-o pînă la recenta sa pensionare. Boala și moartea ciocăneanu la poarta inimii sale, care acum a încetat să mai bată.

La această parohie, preotul Emanoil Hodrea, împreună cu bunii săi credincioși a făcut multe lucrări de valoare. Construcția casei parohiale, reparații la biserică, restaurarea picturii bisericii, împrejmuirea bisericii și a cimitirului parohial, pe care l-a extins, înzestrarea sfintului locaș cu odoare, veșminte, cărți etc., dar ceea ce a făcut mai mult preotul Emanoil Hodrea, a fost zidirea suflatească și ridicarea nivelului spiritual și cetățenesc al credincioșilor din parohia sa.

Ceremonia pogribaniei a avut loc în ziua de 1 iunie 1974 de un sobor de preoți și diaconi în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomîțeanul, Vicarul Sfinței Arhiepiscopii a Bucureștilor și P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicar mitropolit.

După slujbă a luat cuvîntul P. C. Preot Năstase Napoleon, protoiereul Circ. I Ilfov, care a adus omagiul întregii preoțimi din protopopiat și ultimul salut preotului care mulți ani le-a fost protoiereu.

Preotul Popescu Marin, urmașul la altar al preotului dispărut, într-un cald și simțit cuvînt a arătat activitatea depusă de preotul Hodrea în parohia Domnești, dragostea sa pentru oameni, pentru biserica sa și pentru ridicarea suflatească a tuturor enoriașilor. A subliniat cit de mult a fost iubit și prețuit în parohia sa și cit de mare este regretul tuturor pentru dispariția sa prematură.

P. C. Preot Alexandru Ionescu a adus omagiul și regretul Centrului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, al cărui consilier mitropolitan preotul Hodrea a fost mai mulți ani. Element plin de talent și de putere de muncă, a fost un om de nădejde în lucrarea încredințată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Spre seară, după ocolirea bisericii în care a slujit timp de 38 de ani, fiind purtat pe umeri de colegi și prieteni, și urmat de soția îndurerată și de cei trei copii — George, Ana-Ileana și Vivian și de mulțimea de enoriași, a fost condus la locul său de veci din cimitirul comunal.

Dumnezeu să-l odihnească în pace.

ASISTENT

† PREOTUL ILIE V. SPIRIDON

S-a stins din viață în ziua de 27 august a.c. preotul Ilie Spiridon de la parohia «Ion Creangă» din București.

Născut în Comuna Avrig, județul Sibiu, în anul 1916, regretatul dispărut a urmat cursurile primare în cetatea lui Gheorghe Lazăr și le-a continuat cu liceul în Sibiu și Academia Andreeiană, paralel cu Facultățile de filosofie, litere și drept, al căror licențiat a fost.

Eminent ca pregătire profesională și cu un ascuțit simț critic și analitic, a fost apreciat de către regretatul profesor și poet Lucian Blaga, care l-a luat ca asistent la catedra sa, când Universitatea din Cluj a fost găzduită la Sibiu.

Înzestrat cu un deosebit dar poetic, încă de pe băncile școlii, preotul Ilie Spiridon a fost un prețios colaborator de versuri la unele publicații transilvănene. A fost redactor șef al ziarului «Foaja Poporului» și a publicat versurile «Semne de întrebare». Toate acestea l-au ridicat și l-au apreciat în fața iubitorilor de poezie.

Ca o zestre inedită, pe care o lasă în urmă, preotul Ilie V. Spiridon este bogăția de traduceri din opere mari literare ca: Omar Khayyam, Heine și Rilke, iar meditațiile sale și contribuțiile aduse la conferințele de orientare preotească, ori predicile ținute în biserică sa, rămân de neuitat.

Spirit ascuțit, înveșmântat în haină de lut, dacă el a fost biruit uneori de slăbiciunile firii, a știut să treacă și peste culmile gândirii blagiene, să privească adânc în taina spațiului mioritic sau să citească în adâncurile marilor înțelepciuni, frământările și tainele sufletului omenesc.

La altarul său, preotul Ilie Spiridon s-a identificat cu marile năzuințe spirituale ale credincioșilor săi, care deplîng plecarea lui mai înainte de vreme de lângă dinșii.

Slujba înmormântării a fost săvârșită la 29 august în Biserica Andronache de un sobor de preoți și colegi din vecinătate. Luând cuvîntul, în numele preoților din protoieria Circa II Capitală, preotul Ion Pislaru a ilustrat portretul de preot și de literat al colegului lor, iar preotul Solomon Petru a adus ultimul omagiu din partea parohiei «Ion Creangă» și a credincioșilor ei.

Din partea cenaclurilor literare la care participa preotul Ilie Spiridon, au adus cuvînt de prețuire poeziei Iustin Iliescu, Valeriu Olariu și Sbierea Penelopa, iar Viorica Marin a citit din versurile celui dispărut. Preotul David Popescu, de la Centrul Eparhial a adus ultimul salut din partea colegilor și prietenilor figurii distinse a celui care avea să pășească peste puțin hotarele morții.

Spre seară, după obișnuita ocolire a bisericii, a fost condus la locul său de veci din cimitirul Andronache.

ASISTENT

EPISCOPIA BUZĂULUI

ȘTIRI DIN EPARHIE

PREOȚIMEA BUZOIANĂ OMAGIAZĂ CHIPUL NOU AL PATRIEI, CU PRILEJUL CONFERINȚEI DE ORIENTARE DIN LUNA AUGUST

Prima conferință de orientare a preoților din toamna acestui an jubiliar, programată în mod obișnuit în luna septembrie, s-a ținut, potrivit dispozițiilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în luna august, în zilele de la 16—22, pentru a prefața marea sărbătoare națională de la 23 August și pentru a aniversa împlinirea celor 30 de ani de la eliberarea țării de sub dominația fascistă.

Preoțimea Eparhiei Buzăului a primit cu multă bucurie această reprogramare și a participat la conferință cu toată însuflețirea, pentru a preamări *chipul nou al Patriei noastre*, pentru a omagia pe strălucii ei conducători și pentru a rosti legămînt de neîncetată și devotată lucrare spre înflorirea și ridicarea țării pe înaltele piscuri ale progresului și fericirii poporului român.

Conformîndu-se indicațiilor date de Centrul eparhial, comisiile de lectură de la protopopiate au avut grijă să selecționeze pentru a fi susținute, referatele cele mai bine întocmite, și cu un conținut cît mai precis privind înfăptuirile obținute de țară și popor, în răstimpul celor 30 de ani care au trecut de la eliberare.

Astfel, notăm pe următorii conferențieri: la Buzău, Preot Alexandru Vasilescu, parohia Valea Botii, la Brăila, Preot Gheorghe Petrică, parohia Movila Miresii, la Focșani, preotul Alexandru Popescu, parohia Jelaboi, la Rm. Sărat, preotul Dumitru Spoială, parohia Ziduri, la Panciu, Preotul Constantin Dobrin, parohia Movilița și la protoieria Pătirlagele Preotul Marcel Ionescu, parohia Corbu.

Conferințele s-au desfășurat după programul obișnuit și au fost prezidate de: Pr. Vicar Gabriel Cocora, la Brăila, în ziua de 19 august și la Pătirlagele în ziua de 20 august 1974; Pr. Consilier Gh. Guță, la Buzău în ziua de 20 august, la Panciu, în ziua de 20 august și la Focșani în ziua de 21 august 1974. Conferința de la protoieria Rm. Sărat, conform ordinului dat de Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim, a fost prezidată de Pr. Gh. Popescu, protopopul locului.

Ca întotdeauna, P. S. Episcop Dr. Antim al Buzăului a ținut să fie prezent în mijlocul preoților luînd parte la conferința preoților din protoieria Buzău, unde a fost primit cu bucurie de toți cei prezenți. În cuvîntul rostit cu această ocazie, P. S. Episcop a arătat semnificația acestui moment istoric, care constituie un hotar în istoria Patriei noastre și a subliniat că marile înfăptuiri ale poporului evidențiază trăsătura dominantă a României contemporane, care este efervescența crealoare a oamenilor muncii, făuritori de lucruri mari și minunate. Ei au realizat cooperativizarea agriculturii, au pus baze noi vieții economice, au creat o industrie nouă, au schimbat din temelie viața poporului. S-a creat o societate nouă în care tronează etica și

echitatea socialistă, care vede în ideea de pace și libertate, idealul de conviețuire al popoarelor. Comparativ cu aceste epocale înfăptuiri, P. S. Episcop Antim a arătat că Biserica noastră ortodoxă a sprijinit aspirațiile poporului spre atingerea marilor idealuri de bună stare a tuturor și întărirea păcii în întreaga lume, realizând în perioada celor 30 de ani înfăptuiri de mare importanță, ca apostolatul social, ecumenismul local, reîntregirea Bisericii și o puternică prosperare materială, toate datorită libertății religioase de care s-a bucurat Biserica ortodoxă.

«Chipul Patriei noastre, la împlinirea a 30 de ani de la eliberare, a declarat P. S. Episcop Antim, este opera poporului nostru și a președintelui Nicolae Ceaușescu, căruia îi exprimăm toată gratitudinea noastră și ne îndatorăm că vom fi buni cetățeni ai Patriei noastre Socialiste. Aducem omagiu de recunoștință Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru marile realizări făcute de Biserica noastră și exprimăm mulțumirea noastră domnului Prof. D. Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, pentru înlesnirile făcute ca Biserica să aducă contribuția sa la marile realizări din Patria noastră...».

Referatele, pe care părinții conferențieri le-au citit în fața preoților, materialul prețios din broșura Biserica Ortodoxă Română în «Frontul Unității Socialiste» din Republica Socialistă România (studiată de preoți în prealabil), rostirea autorizată a P. S. Episcop, ca și cuvântul delegaților eparhiali, au dat prilejul unor ample și fructuoase discuții, la care au luat parte, pe întreaga Eparhie, nu mai puțin de 60 preoți. Pentru interesul pe care l-au manifestat față de subiectul dezbătut, pentru entuziasmul cu care au prezentat completările lor la temă, pentru devotamentul cu care și-au rostit legământul de a persevera în lucrarea de slujire a poporului și a Patriei, notăm aici numele acestor preoți, spre pildă și spre laudă. *La protoieria Buzău* au luat cuvântul preoții: Virgil Frîculescu-Sfîntul Nicolae, Ion Constanținescu-Banu, I. Alexandrescu-Saringa, Dinu Vasile-Gherăseni, Iacob Tănase-Vispești, Ion Dumitran-Izvoranu, Dinu Mihalcea-Pietrosu, Nicolae Gheorghe-Cernătești, Radu Stanciu și Leon Teodorescu-Mihai Viteazul.

La Protoieria Brăila, preoții: Gogu Sirbu și Tănase Bibicu orașul Sfîntul Gheorghe, I. Vasilescu-Sf. Mina, Axente Costache-Roșioru, Constantin Ghinceac-Scorțaru Vechi, V. Manolescu și Ilie Popovici-Brăilița, Alexandru Teodorescu-Galbenu, Marin Dinescu-Sfîntul Ioan, Ion Nenciu-Înălțarea Domnului și Stan Ionescu-Vișani.

La Protoieria Focșani, preoții: Grigore Șerban-Jariștea, Gh. Hrubaru-Suraia, Gh. Cercel-Milcovul, Marin Vasile-Biliești, Ene Eftimie-Cîrligele și M. Horodniceanu-Vîrteșcoi.

La Protoieria Rîmnicul-Sărat, preoții: I. Predescu-Robeasca, Ștefan Zbirnea-Ghergheasa, Mihaș Diamandescu-Bălăceanu, St. Sachelarie-Rîmnicelu, Ion Chivu-Sfîntul Nicolae, D. Taman-Sfîntul Dumitru Bagdat, Const. Mănciuțescu-Sălcioara, V. Mihalașcu-Scurtești, Ion Vasilescu-Valea Rîmnicului, Bănică Ispas-Boboc, N. Burjancovschi-Lanurile și Protopopul Gh. Popescu.

La Protoieria Panciu, preoții: Ion Poede-Ciorani, Alexandru Novac-Adjudul Vechi, Gh. Pruteanu-Buda, Gh. Popa-Cîmpuri, N. Croitoru-Rotilești, Alexandru Frunză-Străoane de Jos, Constantin Galoiu-Panciu și Protopopul V. Văcăreanu.

La Protoieria Pătirlagele, preoții: Petre Constantinescu-Calvini, Traian Popescu-Valea Viei, Nicolae Marcu-Pîrscov, Ion Briciu-Nehoiși și Protopopul Ion Dobrescu.

Atmosfera în timpul conferinței a fost înălțătoare. Sentimentele mărturisite cu acest prilej dovedesc devotamentul clerului pentru țară și conducătorii ei. «Sintem martorii și făuritorii fericirii noastre, a spus Protopopul N. Sburlan-Buzău, și tot ce se mișcă în țara asta, riul, ramul, oamenii, ne sînt dragi ca lumina ochilor. Privim cu mîndrie și încredere la chipul Patriei noastre, după 30 de ani de frămîntări, căutări și realizări mărețe. Propunătorul conferinței de azi, ca și cei ce au luat cuvîntul au mărturisit din prisosul inimii cit de frumos e chipul Patriei mele, precum și datorită ce ne revine de a-l înfrumuseța neconținut .. Frumusețea noastră sufletească va da strălucire Patriei și o va urca pe treptele aurorii neînserate și la strălucirea pe care înaintașii noștri n-au bănuțit-o...».

La toate conferințele au fost aprobate și înaintate telegrame omagiale către Sf. Patriarhie, Sf. Episcopie și Departamentul Cultelor.

Menționăm că înainte de încheierea programului conferinței, părinții delegați au prezentat preoților materialul informativ privind vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române la Patriarhia Ecumenică din Constantinopol, între 8—15 iulie 1974.

Sfințirea Bisericii din Parohia Mărașu, județul Brăila

Odată cu venirea toamnei, cînd se culeg roadele de pe întinsele și mănoasele ogoare ale Patriei, și Biserica își oferă ogorul ei, spre a fi culese roadele. Și acestea nu sînt altele decît: munca și osîrdia preoților, strădaniile și dărnicia credincioșilor, strînse toate de-a lungul anilor, în zidiri noi de biserici, în picturi care împodobesc sfințele locașuri, sau în lucrări de reparație a bisericilor, clopotnițelor, cimitirelor și caselor parohiale.

La parohia Mărașu, județul Brăila, preotul paroh Grigore Cheleş și enoriașii săi au zidit un nou locaș de închinare, după ce mai întii vrednicii locuitori ai comunei, în număr de circa 600 de familii, și-au organizat o nouă și frumoasă așezare sătească între anii 1960—1970, în urma îndiguirii fostei bălți a Brăilei, transformată prin mari eforturi în mănoasa și mult productivă *Insula Mare a Brăilei*.

Biserica este zidită din cărămidă, acoperită cu tablă, cu o turlă pe mijlocul acoperișului, avînd un interior destul de încăpător, mobilat după cuviință și împodobit cu obiecte de cult și odoare după rînduiala creștinească. Toate lucrările, după cum a raportat parohul Grigore Cheleş, s-au efectuat în anii 1972—1974, cu munca, cu dania și dragostea enoriașilor, dar și cu concursul autorității locale, care a arătat multă înțelegere pentru nevoile credincioșilor, sprijinind pe preotul paroh în tot timpul lucrărilor.

Sfințirea bisericii a avut loc duminică 8 septembrie 1974, în ziua nașterii Maicii Domnului, săvîrșindu-se de P. S. Sa Gherasim Constanțeanul, Arhieren vicar la Episcopia Dunării de Jos, căruia P. S. Episcop Antim al Buzăului i-a încredințat această misiune canonică în semn de frățescă colaborare colegială. Soborul slujitorilor a fost alcătuit din Preot Gabriel Cocora, vicar administrativ la Episcopia Buzău, Preot Gheorghe Guță, consilier economic, Preot Nicolae Velescu, protopopul județului Brăila, eclesiarhul Episcopiei Dunărea de Jos și alți preoți și diaconi. După stropirea cu aghiazmă a noului așezămînt, s-a făcut sfințirea după rînduială, punîndu-se în preșol chivotul cu sfinte moaște și documentul de întemeiere a bisericii. După ce Sfînta Masă a fost îmbrăcată cu acoperăminte de podoabă, credincioșii au trecut prin Sf. Altar pentru a se închina în fața noului jertfelnic.

La încheierea slujbei a prezentat un raport de activitate parohul Grigore Cheleş, arătînd modul în care s-au desfășurat lucrările de construcție a bisericii, mulțumind tuturor celor ce l-au ajutat. A vorbit apoi pr. vicar G. Cocora, mulțumind Prea Sfințitului Arhiereu Gherasim pentru dragostea cu care a răspuns de a veni să sfințească această biserică. Cuvîntul ultim a fost al Prea Sfințitului Arhiereu Gherasim, care a mulțumit pentru cîntea ce i s-a făcut de a fi chemat să officieze sfințirea, a dat îndemnuri credincioșilor pentru o viață corectă creștinească și cetățenească și a ex-

primat sentimente de recunoștință pentru înțelegerea arătată de organele de stat locale și de Onoratul Departament al Cultelor.

La agapa comună a rostit un cuvânt P. C. Protoiereu N. Velescu, toastind pentru sănătatea și îndelungata păstorire a P. S. Episcop Antim Angelescu și a P. S. Arhiereu Gherasim.

† Preotul Teodor Anastasiu — Pîrscov

Simbătă 20 iulie 1974, în ziua Sfântului prooroc Ilie Tesviteanu, a fost depus la locul veșnicei sale odihne corpul neinsuflețit al celui care a fost preotul iconom Teodor Anastasiu, parohul parohiei Pîrscovul de Jos, din județul Buzău. Moartea a survenit pe neașteptate, la vârsta de 68 ani, în urma unui infarct miocardic.

Răposatul și vrednicul de laudă Pr. Anastasiu s-a născut la 27 iulie 1906, în comuna Bălănești-Buzău. A urmat Seminarul la Buzău și Facultatea de Teologie la București, absolvind în 1934. Căsătorit cu Zenovia Moisescu, fiica Preotului Gh. Moisescu, din Mărculești, este preoțit în 1930 de către Episcopul Ghenadie pe seama parohiei Pîrscovul de Jos, pe care a păstorit-o neîntrerupt, cu vrednicie și cu demnitate, timp de 44 ani. Modest, cuviincios, disciplinat, devotat slujbei sale preoțești, el a putut în lunga sa păstorie să realizeze — pe lângă un nume bun — și multe cîștiguri de ordin duhovnicesc și gospodăresc. Astfel, în anii 1936—1937 a construit casa parohială, o impozantă clădire în stilul arhitectonic românesc. În 1938 a spălat pictura din biserica parohială și a înzestrat-o cu mobilier și odoare alese. În 1942 a reparat acoperișul bisericii și clopotniței și a vopsit tabla. La fiiala Runcu a renovat biserica în 1931, învelind-o cu tablă, iar în 1939 — a construit aici o clopotniță.

S-a remarcat pe latura activității social-culturale și ca profesor la gimnaziul unic din localitate. În 1949, apreciind calitățile sale preoțești, P. S. Episcop Antim I-a numit protopop al plășii Pîrscov. În cadrul conferințelor preoțești de la protoieria Pătirlagele a susținut numeroase referate, dovedindu-se un om studios și bine documentat în problemele de viață ale societății contemporane.

Ajuns la anii bătrîneții, nutrea gîndul să mai îmbunătățească starea sfintelor locașuri și să le înzestreze după cerințele fiecăruia, cînd pe neașteptate, cu doi ani în urmă, în ajunul Bobotezii, biserica parohială, construcție veche de lemn, a fost complet mistuită de flăcări. Această intimplare nefericită l-a impresionat profund. A găsit totuși resurse sufletești ca să ia inițiativa reconstruirii bisericii, întocmind formele legale și obținînd autorizația de a zidi o casă de rugăciune, căreia anul trecut i-a pus temelial. Strînsese materialul de construcție și spera s-o vadă curînd ridicată, avînd intenția de a-i da o formă cît mai apropiată de înfățișarea tradițională a lăcașului de cult. Dar, deodată, pe neașteptate, i-a sosit înfricoșatul ceas al morții.

Corpul defunctului a fost depus în biserica Pîrscovul de Sus, unde s-a făcut și slujba prohodirii, soborul slujitorilor fiind format din preoții: Gheorghe Guță, consilier eparhial, delegat al P. S. Episcop Antim Angelescu, Romulus Agapieșcu, secretarul protoieriei Pătirlagele, Ion Frăsineanu-Buzău, Traian Popescu-Valea Viei și Ștefan Marcu-Cătina, colegi de seminar cu răposatul, Ion Constantinescu-Buzău, N. Marcu-Pîrscov, Diogene Posmagiu-Bădila, D. Sturzoiu-Măgura, H. Stănescu-Trestia, Ion Alexandru-Bălănești, Gh. Mihalcea-Cozieni, Edu Cătănuță-Policiori, Alex. Davidescu-Tîreov, Octavian Costea-Pleşcoi, Ion Brebenel-Lunca Frumoasă și arhim. Bonifatie Podoreanu-pensionar, vecinji de parohie și prieteni.

În fața enoriașilor îndoliați și a credincioșilor de pe Valea Buzăului, au rostit cuvîntări: Pr. Consilier Gh. Guță, preoții I. Frăsineanu, I. Constantinescu și Nic. Marcu, cum și avocatul Gh. Vasilescu, toți omagiînd personalitatea defunctului și activitatea sa îndelungată, exprimînd regrete pentru pierderea acestui vrednic și conștiincios preot.

Apoi sicriul cu corpul neinsuflețit al preotului Teodor Anastasiu a fost purtat pe umeri de preoții slujitori și de nepoții defunctului în jurul sfintei biserici, după care cortegiul s-a îndreptat spre cimitirul de lângă biserica Pîrscovul de Jos, unde s-a făcut îngroparea cea după rînduială, în plînsul și durerea credincioșilor și a familiei îndurerate.

Dumnezeu să-i odihnească sufletul în latura dreptilor...

Pr. NIC. I. BIVOLARU

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI EPARHIAL GALAȚI PE LUNA IUNIE 1974

Activitatea Centrului Eparhial în luna iunie 1974 s-a desfășurat în continuare sub permanenta îndrumare a P. S. Episcop Dr. Antim Nica al Dunării de Jos, potrivit planului de lucru și cerințelor, după cum urmează :

Sfințiri de biserici :

La 2 iunie a.c. cu prilejul praznicului Pogorîrii Sfîntului Duh, P. S. Episcop Antim a oficiat slujba pentru redeschiderea bisericii din filiala Ștefan cel Mare, parohia Saligny, județul Constanța. Cu acel prilej, P. S. Sa a binecuvîntat ostria credincioșilor și a Preotului Paroh Gheorghe Miu, care s-au îngrijit de reparațiile capitale ale bisericii lor.

Ca o cinstire a acestor strădăanii, preotului i s-a acordat rangul de sachelar.

— Cu binecuvîntarea P. S. Antim, în aceeași zi de praznic, P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul a oficiat de asemenea slujba redeschiderii bisericii filiale din satul Seimenii Mici, parohia Seimeni, județul Constanța. Preotului Paroh Averche Simion i s-a acordat cu acel prilej rangul de sachelar, pentru strădania pe care a depus-o la reparația bisericii.

Hramuri și hirotonii.

La sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel din 29 iunie 1974, P. S. Episcop Antim a oficiat slujba hramului bisericii la parohia Costache Negri din județul Galați.

În aceeași zi, P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim a slujit la Catedrala Sfîntul Petru și Pavel din orașul Constanța, în prezent biserică parohială. Totodată P. S. Sa a hirotonit ca diacon pe tînărul student teolog Eugen Drăgoi, pe seama Catedralei episcopale din Galați.

Vizite canonice

În duminicile de la 16 și 23 iunie a.c. P. S. Episcop Antim și P. S. Arhiepiscop-vicar Gherasim au făcut o serie de vizite canonice la unele parohii din cuprinsul județului Galați. Cu acel prilej, PP. SS. lor au cercetat la fața locului activitatea bisericească și gospodărească a preoților și au dat îndrumările cuvenite.

Astfel, în prima duminică, P. S. Episcop Antim a vizitat parohiile : Tulucești, Tătarca, Sivița, Frumușița, Tămăoani, Foltești, Chiraftei, Măstăcani și Fîrțănești. Iar în a doua duminică a vizitat parohiile : Vlădești, Filiala Brănești, Oancea, Rogojeni, Cavadinești, Rugineni, Gănești, Comănești, filiala Cristești, Slivna, Berești-Tîrg și Meria.

P. S. Arhiepiscop Vicar Gherasim a vizitat duminică 16 iunie parohiile : Smîrden, Cișmele, Schela, Slobozia Conache, Pechea și Costache Negri. Iar la 23 iunie : filiala Tîgănești, parohia Ungureni, Negrilești, Tălpigi, Ghidigeni, Priponești, Liești-Priponești, filiala Berheci, parohia Nărtești și Munteni I.

La fiecare dintre bisericile vizitate, Prea Sfințitul Episcop Antim și P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim, au găsit cuvîntări, s-au interesat îndeaproape de starea bisericilor și s-au întreținut cu credincioșii, cu membrii organelor parohiale și cu preoții, au dat îndrumări și au trasat sarcini.

La 12 iunie, P. S. Episcop Antim a ținut o ședință de lucru la protoieria Constanța cu unii preoți din oraș și a vizitat bisericile parohiale din M. Kogălniceanu și Hirșova.

Vizită frățească și slujbă arhierescă în sobor de Ierarhi la Galați

După cum am arătat mai pe larg într-un alt reportaj, între 8 și 11 iunie a. c. Episcopul Dunării de Jos a primit vizita frățească a I.P.S. Mitropolit Emilianos al Calabriei, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor de la Geneva. Cu acel prilej, în ziua de duminică 9 iulie, I.P.S. Sa, împreună cu P. S. Episcop Antim și cu P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul au oficiat sfânta liturghie arhierescă în catedrala episcopală din Galați. La sfârșitul slujbei, P. S. Episcop Antim l-a prezentat pe distinsul Ierarh credincioșilor. I.P.S. Sa a mulțumit pentru ospitalitate și a transmis Ierarhilor, clerului și credincioșilor acestei eparhii binecuvântarea Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Dimitrios I al Constantinopolului.

Conferințe administrative cu protopopii

La 20 iunie 1974 s-a ținut la Centrul Eparhial conferința administrativă pe trimestrul II cu protopopii din eparhie.

Cu acest prilej au fost analizate rapoartele de activitate și inspecții la parohii ale părinților protopopi.

De asemenea au fost prelucrate unele legiuiri și au fost trasate sarcini și obiective de urmărit la parohii în legătură cu activitatea misionară, cântarea omofonă, predica, precum și reparațiile la biserici și colaborarea dintre personalul bisericesc și organele parohiale.

Serbarea de sfârșit de an școlar la Seminarul teologic Buzău

Seminarul teologic din Buzău, care pregătește cadre în vederea preoției pentru Eparhia Buzăului și eparhia Dunării de Jos, la 25 iunie a.c. a avut serbarea de sfârșit de an. Din partea Episcopiei Buzăului au participat P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu și colaboratorii P.S. Sale de la Centrul Eparhial, P. C. Vicar administrativ Gabriel Cocora și PP. CC. părinți consilieri. Din partea conducerii Seminarului au fost prezenți P. C. Pr. Dumitru Luca — directorul seminarului, corpul profesoral și administrativ și elevii.

Episcopia Dunării de Jos a fost reprezentată de P. Cuv. Vicar administrativ Arhim. Ieronim Motoc — delegat al P. S. Episcop Dr. Antim Nica.

După programul artistic al serbării susținut de elevi, P. C. Pr. Dumitru Luca — directorul seminarului a prezentat darea de seamă pe anul școlar 1973—1974. După aceea, P. Cuv. Arhim. Ieronim Motoc a transmis P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu al Buzăului, salutul frățesc întru Hristos al P. S. Episcop Dr. Antim Nica al Dunării de Jos și mulțumirile P. S. Sale pentru grija părintească pe care o poartă celor 92 elevi seminariști din eparhia Dunării de Jos, care urmează cursurile aceluia seminar. De asemenea, P. C. Sa a mulțumit P. C. Părinte Director Dumitru Luca și corpului profesoral și administrativ. Iar elevilor seminariști, P. C. Sa le-a transmis binecuvântarea P. S. Antim Nica și le-a urât o vacanță plăcută și bun spor mai departe la învățătură pentru a deveni vrednici slujitori ai altarului.

P. S. Episcop Antim al Buzăului, luând cuvântul în încheiere, aduce elogiul P. C. părinte director și corpului profesoral și administrativ pentru munca rodnică de un an

la acel seminar. P. S. Sa, subliniind rostul seminarului de a forma elemente pentru preoție, în vederea slujirii Bisericii, după modelul slujirii lui Hristos, îndeamnă pe elevi ca să nu uite niciodată învățătura pe care au primit-o în acești ani de ucenicie cărturărească. Totodată i-a îndemnat să-și aducă aminte întotdeauna de mai marii noștri, adică de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, organizatorul seminariilor din țară și de Onoratul Departament al Cultelor, care dă tot concursul pentru funcționarea normală a acestor școli teologice. P. S. Sa a mulțumit apoi P. S. Episcop Antim al Dunării de Jos pentru salutul frățesc și pentru sprijinul acordat celui seminar comun celor două eparhii sufragane ale Mitropoliei Ungro-vlahiei.

Serbarea s-a încheiat cu înmînarea premiilor pentru elevii care s-au distins la învățătură.

Activități gospodărești

Centrul eparhial a continuat lucrările de reparații de la reședința episcopală, la Mănăstirile Cocoșu și Saon și la case de odihnă a eparhiei de la Eforie Sud. În același timp, serviciul tehnic eparhial a acordat asistență tehnică parohiilor care execută lucrări de construcții și reparații la biserici, casele parohiale etc.

Permanența Consiliului Eparhial, sub președinția P. S. Episcop Antim Nica, a rezolvat de asemenea probleme din diferite sectoare ale activității Centrului Eparhial, privind viața bisericească, pastoral-misionară și gospodărească a întregii eparhii.

INFORMAȚII DE LA CENTRUL EPARHIAL AL EPISCOPIEI DUNĂRII DE JOS — GALAȚI PE LUNILE IULIE — AUGUST 1974

1. — La 3 iulie 1974, Prea Sfințitul Episcop Antim Nica al Dunării de Jos și Prea Sfințitul Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul, au participat la ședința Sinodului Mitropolitan al Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei. Din partea Episcopiei Buzăului, a participat P.S. Episcop Antim Angelescu, iar din partea Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul.

Cu acest prilej, au fost conferite ranguri bisericești unor preoți merituoși din eparhia noastră, precum și din celelalte eparhii ale Mitropoliei Ungro-Vlahiei.

De asemenea, Ierarhii prezenți au participat la examenul de capacitate preoțească.

2. — La 20 august a.c., Prea Sfințitul Episcop Antim și Prea Sfințitul Arhiepiscop-Vicar Gherasim, au participat la ședința festivă a Sfințitului Sinod, închinată aniversării a 30 de ani de la eliberarea Patriei de sub dominația fascistă. — Cu acest prilej, Sfințul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât să trimită Domnului Președinte al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, Președinte și al Frontului Unității Socialiste, un mesaj de felicitare și de asigurare că Biserica noastră își va aduce și în continuare sprijinul său la tot ce va putea contribui la mai binele țării și la fericirea poporului nostru.

În aceeași zi, toți membrii Sfințitului Sinod și alți reprezentanți ai cultelor religioase din țara noastră, au fost invitați la Departamentul Cultelor, unde, într-un cadru festiv, Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor,

a înmănat Prea Fericitului Patriarh Justinian și membrilor Sfintului Sinod, înalte ordine și medalii comemorative din partea Statului Român, pentru activitatea desfășurată în slujba Patriei și a poporului nostru.

Prea Sfințitul Episcop Antim al Dunării de Jos, i s-a conferit ordinul «23 August» cl. III, iar P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul ordinul «Steaua Republicii Socialiste România» cl. IV.

3. — La 21 august, Prea Sfințitul Episcop Antim, împreună cu alți Ierarhi ai Bisericii, a participat la festivitatea de la Institutul Teologic Universitar din București, unde Domnul Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu, a înmănat medalii jubiliare din partea Statului Român, unor slujitori ai cultelor. — Din Eparhia Dunării de Jos, au primit medalia aniversării a 30 de ani de la eliberarea Patriei, un număr de 10 slujitori ai altarului.

4. — La 8 iulie a.c., din însărcinarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Nica a primit la Patriarhie, în numele Prea Fericitului Sale, o delegație bisericească din Franța, formată din pastorul Jaques Maury, Președintele Federației Protestante din Franța, pastorul Jean Courvoisier, președintele Bisericii Reformate din Franța și Domnul André du Mass de la Revista «Réforme». Oaspeții au venit în țara noastră ca invitați ai Bisericii Reformate din România prin Episcopul Nagy Gyula din Cluj, episcopul Papp László din Oradea și pastorul reformat Albu din București.

5. — La 23 august a.c., cu prilejul sărbătorii naționale «Eliberarea României de sub dominația fascistă», la invitația Consiliului Popular al Județului Galați, Prea Sfințitul Episcop Antim Nica, a participat în tribuna oficială la demonstrația oamenilor muncii.

6. — În zilele de 13—14 iulie a.c., Prea Sfințitul Episcop Antim, a vizitat parohiile Tuzla, Eforie Sud, Palazul Mare, Ovidiu, Lumina, Năvodari, Tariverde, Cogealac II din cuprinsul Protoieriei Constanța.

La 17 iulie a.c., a vizitat bisericile: Buna Vestire, Mavromol și Sf. Arhangheli-Metoc din Galați, care au șantiere de pictură bisericească în lucru.

La 24 august 1974, Prea Sfinția Sa, împreună cu P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul, a vizitat mănăstirile dobrogene: Cocoșu, Celic Dere și Saon și s-a interesat de reparațiile care se execută la aceste sfinte lăcașuri.

Cu binecuvântarea Prea Sfințitului Episcop Antim Nica, Prea Sfințitul Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul a vizitat la 14 iulie a.c. parohiile: Crăiești, Fundeanu și Adam din cuprinsul Protoieriei Galați. Iar la 24 iulie a.c., a vizitat parohiile: Tariverde, Baia, Castelu, Techirghiol, Murfatlar, Poarta Albă, Medgidia din cuprinsul Protoieriei Babadag, Constanța și Medgidia.

Cu prilejul acestor vizite chiriarhale la parohii, a fost urmărită îndeaproape activitatea pastorală și socială a preoților, precum și cea gospodărească și s-au dat îndrumări preoților pentru buna chivernisire a bisericilor.

7. — Din încredințarea Prea Sfințitului Episcop Antim, P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul, a slujit liturghia arhiepiscopală la 6 august a.c. la biserica «Schimbarea la Față» din orașul Galați, care și-a sărbătorit hramul.

La 14—15 august a.c., cu prilejul praznicului «Adormirii Maicii Domnului», P.S. Sa a slujit la hramul bisericii «Adormirea II din Municipiul Constanța.

Duminică, 25 august a.c., a slujit la catedrala episcopală din Galați și a hirotonit în diacon pe tânărul student teolog Mircea Dobre, care a fost numit preot pe seama parohiei Nămolosa Sat din Protoieria Galați.

La 29 august a.c., P. S. Arhiereu-Vicar Gherasim a slujit de asemenea la catedrala episcopală și a hirotonit pe diaconul Mircea Dobre ca preot, iar pe tânărul student teolog Timotei Popa, ca diacon.

Cei doi tineri hirotoniți, fac acum practica liturgică de 40 de zile la catedrală și la unele parohii din oraș, pentru a deprinde lucrarea preotească, după care vor fi introduși la parohiile lor.

Arhim. IERONIM MOTOC

† MONAHIA MARIA ODUDENCO

— stareță și zugrav bisericesc —

La 5 iulie a.c. s-a stins din viață, în chilia sa din Mănăstirea Celic Dere, județul Tulcea, maica Maria Odudenco, fostă stareță a acestei mănăstiri, între anii 1952—1962.

Ea s-a născut la Sulina în anul 1902 și a intrat ca soră în Mănăstirea Celic Dere la vârsta de 17 ani, în 1919. Avînd înclinație către pictura bisericească, stareța de atunci, Mihaela Panaiot, a repartizat-o să urmeze școala de pictură din mănăstire, înființată în anul 1909 de episcopul Nifon al Dunării de Jos. Ucenicia în această școală a făcut-o sub conducerea monahiei Aglaida Luchian, absolventă a Academiei de pictură din Petersburg (Leningrad).

După moartea acesteia, maica Maria a devenit conducătoare a atelierului de pictură pentru maicile și surorile din mănăstire, dintre care unele lucrează și astăzi, continuînd astfel o veche și frumoasă tradiție. Pentru talentul ei de a picta icoane ortodoxe, tablouri biblice, și peisaje, maica Maria a obținut autorizația de zugrav bisericesc din partea Sfintei Patriarhii.

Din anul 1948 a îndeplinit funcția de stareță a Mănăstirii Saon, pînă în anul 1952, cînd a fost numită stareță a Mănăstirii Celic Dere, dovedindu-se ca destoinică și bună gospodină. În anul 1962 ea a ieșit la pensie fiind suferindă și s-a retras la chilie, continuînd să lucreze la pictură pînă în anul trecut, împreună cu ucenițele ei.

La trecerea ei din această viață putem spune că timp de 55 de ani de viațuire monahală, maica Maria a fost mereu aceeași, statornică în chemarea ei de a lucra în via Domnului și pilduitoare ca o mamă duhovnicească pentru întregul sobor și pentru credincioșii care veneau la mănăstire, să se închine.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de un sobor de preoți monahi, în frunte cu P. Cuv. Arhim. Ieronim Motoc, vicar administrativ. Ca delegat al P. S. Episcop Dr. Antim Nica al Dunării de Jos, P. Cuv. Sa a rostit necrologul și a prezentat soborului mînăstirii și familiei condoleanțe din partea P. S. Episcop Antim și a transmis binecuvîntările arhieriești ale P. S. Sale de mîngiere duhovnicească la plecarea dintre noi a maicii Maria, lucrătoare bună în ogorul lui Dumnezeu. Ea a fost apoi înmormîntată în cimitirul de peste pîrîul Celic, pe deal, aproape de locul unde, cu 150 de ani în urmă, se afla prima vatră monahală ridicată de monahi, din care s-a dezvoltat apoi actuala așezare a Mănăstirii Celic Dere.

ASISTENT



RECENZII

Victor V. Grecu, *Școala Ardeleană și unitatea limbii române literare*, Editura Facla, Timișoara, 1973, 140 p.

Izvorită din necesitatea sintetizării primelor manifestări ale preocupărilor sistematice pentru unitatea limbii — reflectate pe plan lingvistic și cultural a aspirațiilor generale ale românilor spre unitate politică — lucrarea de față este consacrată valoroaselor preocupări ale mișcării filologice transilvănene din secolul al XVIII-lea, cunoscută sub numele de Școala Ardeleană, pentru limba noastră românească.

Primul capitol al lucrării se referă la *interesul pentru unitatea limbii române literare și situația Transilvaniei în epoca Școlii Ardelene*.

Rod al unui proces istoric complex de pînă în secolul al XVIII-lea Școala Ardeleană va stabili direcția principalelor preocupări, va da soluțiile și mijloacele corespunzătoare împlinirii idealurilor sociale-politice și culturale ale românilor. Printre problemele ce au stat în centrul atenției cărturarilor Școlii Ardelene s-a numărat și aceea a unității limbii române literare — expresie a aspirațiilor românilor transilvăneni de a se uni într-un stat național cu toți ceilalți români. Din dorința lor de a scoate pe români din Transilvania din situația specifică în care se găseau, cărturarilor ardeleni au căutat cu pasiune și demnitate argumente inechegate apoi într-un sistem unitar. Mobilul esențial ce a susținut aceste preocupări privind unitatea limbii române literare l-a constituit *conștiința națională și lingvistică a Școlii Ardelene* (cap. II). Pe măsura dezvoltării conștiinței unității naționale, romanitatea și continuitatea românilor pe acest teritoriu, idei existente deja la cronicari, devin acum «pilonii de susținere a întregului edificiu al conștiinței unității naționale». Demonstrînd adevărul ideilor privind unitatea limbii române, cărturarilor ardeleni urmăreau de fapt a demonstra legitimitatea revendicărilor românilor, de a ridica masele la lupta pentru unitatea lor națională. În conștiința lui Inochentie Micu, Șincal, Petru Maior și a celorlalți învățați ardeleni «limba, alături de istorie, era chemată să apere interesele naționale, ca avea misiunea de a apăra poporul și de a sprijini lupta sa pentru libertate socială și unitate națională». În acest mod conștiința lingvistică a reprezentanților Școlii Ardelene se integra în conștiința lor națională, îmbogățind conținutul acesteia. «Conștiința națională și lingvistică, inechegată în *Suplex Libellus Valachorum* și dezvoltată de către reprezentanții Școlii Ardelene, a contribuit la dezvoltarea conștiinței de sine a poporului, l-a ajutat să cunoască mai bine care sînt drepturile sale și cum trebuie să lupte pentru dobîndirea lor, să înțeleagă mai limpede misiunea sa istorică».

Cu aceste convingeri, majoritatea reprezentanților Școlii Ardelene au înscris în centrul preocupărilor lor problema unității limbii. Ei au urmărit în dublu scop: I) demonstrarea originii latine a limbii, pe plan teoretic și polemic și II) oferirea unui instrument necesar cunoașterii și învățării limbii, pe plan didactic-utilitar. Trep-tal, interesul lor pentru limbă se integrează efortului general de iluminare, de progres pe plan cultural, în care limba ocupa un loc primordial.

Privind lucrările corifeilor Școlii Ardelene prin această prismă se ajunge la diferențierea lor, de restul cărturarilor ce s-au integrat acestui curent. Operele lui

Micu, Șincai și Maior erau dedicate mai mult unor necesități polemice specifice vremii și, mai puțin, necesităților interne ale limbii. Încercările lor de a reforma limba erau dedicate apropierii ei de original în scopul de a face să corespundă scopurilor luptei poporului și de a o face cunoscută străinilor.

La ceilalți promotori ai mișcării culturale ardeleni unitatea limbii predomină toate celelalte preocupări lingvistice.

Cercetările întreprinse de învățații ardeleni i-au condus la observarea faptului că, indiferent de teritoriu, românii foloseau o singură limbă și aveau totodată conștiința unității limbii lor — element deosebit de important în păstrarea conștiinței unității de neam. Sesizînd deosebirile dialectale Petru Maior relevă și opoziția dintre scrierea și pronunția românilor. Tot el este acela care observă însă faptul că «nici la venirea romanilor în Dacia, latina comună, cum o numește el, nu era unitară».

Lingviștii transilvăneni și-au extins cercetările și asupra cauzelor ce au determinat această lipsă de unitate. După concepția lui Roja cauza ar fi lipsa ortografiei necesare scrierii. Budai-Deleanu considera că starea de lucruri s-ar datora lipsei unor norme care să impună unitatea formelor și a pronunției. Existența dialectelor, perpetuarea unor particularități existente în limba latină, pătrunderea unor elemente străine de la vecini, s-ar număra și ele printre cauzele ce au dus la lipsa de unitate a limbii. Toate acestea, potrivit concepției reprezentanților Școlii Ardeleni, împiedică întărirea legăturilor între vorbitori și, deci, împiedică procesul de întărire a unității naționale și, implicit, dezvoltarea culturii. De aici necesitatea imperioasă a unificării limbii. Aceste idei sînt susținute, sub o formă ori alta, de toți reprezentanții Școlii Ardeleni: Gheorghe Șincai, Roja, Maior, C. Diaconovici Loga etc. În acest context, necesitatea unității limbii va deveni o preocupare centrală în activitatea cărturarilor ardeleni în domeniul limbii.

Odată demonstrată necesitatea unității limbii se pune problema unor «mijloace de realizare a unității limbii» (cap. IV). În concepția primilor reprezentanți ai Școlii Ardeleni unificarea limbii și perfecționarea ei sînt integrate noțiunii de *cultură* și reprezintă o preocupare aparte. În rezolvarea acestor probleme ei încearcă să urmeze exemplul oferit de limbile celorlalte națiuni.

Mijlocul ales pentru realizarea unității limbii era «în funcție de crezul ce îi călăuzea pe învățați în privința limbii». Raționalismul german avea să influențeze pe învățații Școlii Ardeleni în rezolvarea acestei probleme. Pe acest fundament și favorizat de împrejurări lingvistice specifice vremii își face loc tot mai mult purismul — curent lingvistic ce s-a dezvoltat treptat ajungînd să domine activitatea intelectualilor pe parcursul unui secol întreg.

Referitor la «originea, esența și funcțiile purismului» (cap. V), cercetările au condus la ideea că, spre deosebire de alte manifestări asemănătoare, purismul românesc era «un produs al realităților autohtone românești, în virtutea cărora era considerat ca un mijloc apt să contribuie la unificarea și dezvoltarea limbii». Din punct de vedere istoric, purismul era general de conștiința romanității și continuității poporului român în Dacia. Sub aspect lingvistic purismul era rezultatul ideii că limba română se afla într-o stare de «degradare». Se nesocotea astfel procesul evolutiv suferit de limbă de-a lungul vremii. Purismul a fost susținut și de polemicele aprige dintre reprezentanții Școlii Ardeleni și afirmațiile calomnioase ale lui Sulzer, Eder, Enghel și Kopitar. Misiunea purismului ar fi deci, aceea de a dovedi clar romanitatea poporului și a limbii și de a contribui la perfecționarea limbii. Totodată apropierea de forma inițială a limbii ar fi dus la îmbogățirea ei.

În esență, mijloacele de realizare a purificării limbii erau, după părerea învățaților ardeleni, următoarele: selecționarea și îndepărtarea cuvintelor regionale și străine (Roja); eliminarea împrumuturilor prin înnoirea vorbitorilor (Petru Maior, Budai-Deleanu); împrumutarea de cuvinte din limba latină sau din alte limbi romanice înrudite cu româna (Diaconovici, Loga). Diferența de procedee din concepția cărturarilor era determinată de «recunoașterea diferită a necesității, terapeuticii și dimensiunilor aplicării acestor principii».

«Purismul Școlii Ardeleni a constituit o expresie, o formă de manifestare a luptei politice-naționale, într-o epocă în care ținta adversarilor era contestarea romanității poporului și a limbii române» și nu o simplă preocupare, așa cum a ajuns mai târziu în concepția latinistilor. În acest mod, purismul, în prima sa fază, a adus

o contribuție de seamă la întărirea conștiinței unității naționale, la stabilirea convingeri că românii aparținând aceleiași națiuni trebuie să se unească și din punct de vedere politic.

«Domeniile de realizare a unității limbii» (cap. VI) constituie de asemenea o problemă ce a stat în centrul preocupărilor Școlii Ardelene. Cărturarii considerau că prin elaborarea de ortografii, dicționare și gramatici contribuie direct la cultivarea limbii, la unificarea ei, la luminarea poporului și progresul culturii.

În domeniul ortografiei unificarea includea problema alfabetului (renunțarea la slovele chirilice și adoptarea alfabetului latin) și elaborarea normelor ortografice.

Respingerea alfabetului chirilic se făcea cu oarecare atenție deoarece cărturarii au sesizat faptul că cele mai vechi scrieri erau în limba slavonă și, totodată, alfabetul latin era prea puțin cunoscut. Ca urmare din această luptă împotriva alfabetului chirilic «erau excluse scrierile religioase». Introducerea alfabetului latin era cerută, considerau Șincai, Maior, Budai-Deleanu și D. Țichindeal, de însăși faptul că: 1) literele chirilice «ascund originea latină a limbii» și 2) slovele împiedică unificarea limbii și încurajează tendințele de diversificare a limbii. Dar «adoptarea literelor latine întâmpina dificultăți izvorite din existența unor sunete specifice în limba română». Deci, susținea I. Budai-Deleanu, literele trebuie adaptate la sunetele românești (criteriul de azi al fonetismului).

În strânsă legătură cu această problemă era aceea a modalității de scriere cu acest alfabet, a normelor ortografice. Pentru elaborarea normelor principiul adoptat era acela al etimologismului. El trebuia să dovedească originea latină a limbii noastre, «să asigure unificarea limbii prin unitatea ortografiei». Dar, sesizând faptul că acest principiu «nu făcea decât să înstrăineze limba de popor... în rîndurile reprezentanților Școlii Ardelene apar rezerve, fapt deosebit de important».

În concepția cărturarilor Școlii Ardelene principiul etimologismului urma a fi aplicat numai în scriere, în scopul dovedirii originii latine a cuvintelor și a structurii gramaticale românești, pronunția rămânând neschimbată. Pentru realizarea concepției lor, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu, Radu Tempea, Uroș Nestorovici, Diaconovici-Loga, Gh. C. Roja etc. au întocmit proiecte de ortografii. Esențial este faptul că, în lucrările lor, aceștia au tratat limba cu toate compartimentele ei ca pe o entitate.

Ideile diferite privind aplicarea principiului etimologic au făcut să nu se ajungă la un sistem de reguli ortografice acceptate de toți.

După părerea lui Radu Tempea, Diaconovici-Loga și a altor reprezentanți ai Școlii Ardelene, unificarea cuprindea și domeniul structurii gramaticale. Gramaticile alcătuite de cărturarii ardeleni au cunoscut o mare răspindire, contribuind astfel la răspîndirea normelor în rîndul vorbitorilor și, deci, la unificare.

Vocabularul nu era nici el exclus din această activitate de unificare a limbii. P. Maior, Gh. C. Roja, Diaconovici-Loga etc., cereau selecția și eliminarea cuvintelor străine și umplerea lacunelor create cu cuvinte din limba latină și alte limbi romanice. Imprumuturile făcute trebuiau răspindite în limba comună prin intermediul școlii/ scriitorilor, oamenilor de cultură, al dicționarilor.

Preocupările cărturarilor Școlii Ardelene de a întocmi norme ortografice, gramatici și dicționare sînt dovezi clare ale sesizării legăturilor între aceste compartimente din structura limbii.

Important este faptul că, în concepția reprezentanților Școlii Ardelene preocupările au cuprins limba tuturor românilor și lucrările lor de ortografie, de gramatică și dicționarele erau adresate întregii națiuni.

Baza și punctul de plecare al acțiunii de unificare a limbii l-a constituit, în concepția cărturarilor ardeleni, limba poporului. «Pe lângă limba poporului, ca un aspect complex, aflat într-un proces de continuă prefacere, care constituia o sursă permanentă, acțiunea de unificare avea la bază limba scrierilor religioase, despre care Petru Maior, în *Dialogul* său, observa că este mai unitară». Ideea «alegerii limbii bisericești drept bază a unificării lingvistice» a fost împărtășită de majoritatea cărturarilor Școlii Ardelene și preluată apoi de intelectuali ca Heliade, Negruzzi, Bariț, Cipariu etc.

În ce privește aspectul teritorial implicat de problema unificării limbii, încă din anul 1808, a apărut ideea caracterului superior al limbii din Principate și a necesității orientării după aceasta în procesul de unificare a limbii.

«Factorii unificării lingvistice» (cap. VIII) erau considerați învățații, oamenii de cultură cu limba lor cultivată și consecventă, eforturile lor conjugate — în mod special. Se vorbea tot mai des despre unificarea și cultivarea limbii literare de către «un sfat a mai multor învățați ai neamului» (I. Budai-Deleanu). Rezultatul acestor frământări au fost acele inițiative privind întemeierea «Societății filozoficești a neamului românesc în mare Principatul Ardealului» din 1795, și «Societatea pentru cultivarea limbii române», din 1808. Învățații Școlii Ardelene au pretins cărturarilor pricepere și competență în activitatea lor în problemele de limbă pentru că numai așa se putea ajunge la formarea unei limbi «de obște», limbă care să contribuie la dezvoltarea și întărirea conștiinței unității naționale.

Invitat în condițiile specifice ale românilor din Transilvania, problema unității limbii literare — dezvoltată de reprezentanții Școlii Ardelene —, a devenit o problemă națională.

Analiza specificului și a permanenței preocupărilor Școlii Ardelene pentru unitatea limbii prin prisma condițiilor istorice de atunci relevă importanța deosebită a Școlii Ardelene. Discuțiile și preocupările Școlii Ardelene asupra problemei unității limbii literare au avut un rol deosebit pe plan național, politic, cultural și lingvistic. În lupta pentru libertate națională și culturală aceste idei au ajutat la dezvoltarea conștiinței de sine a poporului, la întărirea conștiinței unității. Prețuirea de care s-au bucurat aceste idei le-a asigurat răspunderea în toate provinciile românești și, totodată, o mai mare eficiență în lupta pentru unificarea limbii.

Prin relevarea tuturor acestor aspecte lucrarea de față reprezintă o adevărată contribuție la cunoașterea și valorificarea moștenirii lingvistice a Școlii Ardelene.

IOAN F. STANCULESCU

† Vasile, Episcopul Oradiei, *Cuvintări Liturgice*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 271 p., Oradea, 1973.

Acest gen de lucrare teologico-liturgică este de mult așteptată și dorită de slujitorii sfintelor altare. Deși s-a mai scris în această latură: Episcopul Nicodim, fost patriarh: *Semințe evanghelice pentru ogorul Domnului*, vol. VIII, *Cuvintări Liturgice*, Mănăstirea Neamțu, 1935; Teodor Demian, *Jertfa laudei*; *Predici liturgice*, Arad, 1945, după cum indică autorul în bibliografie, aceste lucrări fiind epuizate de mult, Cuvintările Liturgice ale Prea Sfințitului Episcop Vasile cad ca o ploaie binefăcătoare în ogorul Domnului.

În prima parte, opt cuvintări, se face o pregătire pentru participarea la Sfânta Liturghie: *Jertfa laudei în rugăciune*; *Doamne, învață-ne să ne rugăm*; *În Casa lui Dumnezeu*; *Muntele cel Sfânt al Domnului*; *Luminați la față și cu inimă curată* etc.

Ceea ce deosebește fundamental cultul creștin de cel ebraic și de cel păgîn este că el nu este numai o închipuire a împăcării credincioșilor cu Dumnezeu, sau un strigăt disperat după divinitate, ci în el se petrece o întințire tainică și reală între credincios și Dumnezeu (p. 6). Rugăciunea publică și rugăciunea particulară sînt ca două aripi cu ajutorul cărora sufletul se poate apropia de Dumnezeu (p. 8). Liturghia este slujba în care intrăm în comuniune cu Hristos, Cel ce a înviat a treia zi, pentru ca noi să avem viață veșnică (p. 11).

Partea a doua, 20 cuvintări, are un caracter teologic-liturgic, înfățișînd învățăturile dogmatice și morale din Sfânta Liturghie, cum și simbolismul unora din momentele ei principale: *În fața stînteii icoane*; *Hristos, Arhiereul bunurilor viitoare*; *Rugăciunile pentru pace în Liturghie*; *Liturghiile Bisericii Ortodoxe*; *Graiul simbolic al unora dintre actele liturgice* etc.

Biserica este în chip tainic Trupul lui Hristos, prelungit peste veacuri, iar liturghia este prelungirea jertfei de pe Golgota. Între jertfa văzută și sîngeroasă de pe Golgota și între cea tainică din sfînta liturghie nu este o deosebire esențială. Unul

și același Hristos se jertfește în amindouă, numai că în una în chip văzut, în alta nevăzut, în una în chip dureros, în alta fără durere. Și una și alta este «o ardere de tot», pe care o aduce Fiul lui Dumnezeu pentru mântuirea lumii (p. 47). Sfânta Liturghie este slujba împăcării omului cu Dumnezeu, prelungirea jertfei mîntuitoare de pe Golgota, prin care s-a dărîmat zidul vrajbei dintre cer și pămînt. De aceea ea se începe cu imnul păcii, cîntat de îngeri în noaptea Crăciunului: «Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bună voire», pe care îl rostește preotul înainte de a da binecuvîntarea pentru Sfînta Liturghie (p. 68).

Sfînta liturghie face permanentă comunicarea noastră cu Dumnezeu, acesta este scopul ei principal, dar ea ne arată și ne ajută în mare măsură, să aflăm calea cea mai bună de comunicare cu semenii noștri (p. 78). După cum dintr-o luminare se aprind mai multe, fără ca aceea să se micșoreze, tot astfel Hristos se împarte fiecărui fără să se micșoreze (p. 96).

În partea a treia, 39 de cuvîntări, se explică Sfînta liturghie în ordinea desfășurării ei, explicare nu numai liturgică ci și scoaterea în evidență a adevărilor mîntuitoare cuprinse în rugăciunile rostite de preot: Proskomidia; Liturghia catehumenilor; Explicarea Feriçirilor; Cuvîntul lui Dumnezeu; Rugăciunea Euharistică; Ale Tale dintru ale Tale; Tală nostru; În fața Sfîntului Potir etc.

Preotul este chemat să facă din toată viața sa o pregătire pentru slujba Sfîntei liturghii. Căci pentru a sluji cu vrednicie această slujbă se cere să ai curățenia ingerilor, nădejdea patriarhilor, iubirea de Dumnezeu a sfinților și tăria de credință a mucenicilor (p. 121). Liturghia este semnul nesfîrșitei iubiri a lui Dumnezeu față de credincioși, momentul prezenței netrecătoare a lui Hristos în inima credincioșilor și a veacurilor (p. 187). Mîntuitorul a săvîrșit la Cina cea de Taină cea dintîi liturghie (p. 198). Liturghia este asemenea unei mărețe și cuprinzătoare icoane în care ni se înfățișează întreaga lucrare a mîntuirii noastre, săvîrșită de Domnul nostru Iisus Hristos (p. 201). Împărtaşindu-ne cu Sfintele Daruri, căpătăm puteri noi și dobîndim cele mai mari bunuri: iertarea păcatelor, sfințirea vieții și moștenirea împărăției cerurilor (p. 212).

Prin împărtaşirea cu Trupul și Singele Său, Hristos împărtaşește în chip văzut făgăduința făcută ucenicilor prin cuvintele: «Iată Eu cu voi sint în toate zilele pînă la sfîrșitul veacurilor» (p. 251).

Autorul mărturisește că de multe ori graiul n-a putut cuprinde misterul liturgic și s-a mulțumit să arate numai florile din grădina duhovnicească și plină de taină a Liturghiei (Introducere).

Lucrarea este un veritabil tratat de liturgică scris pe înțelesul tuturor, într-o formă plăcută și atrăgătoare. Folosind un stil sobru, autorul reușește să ne înfățișeze învățăturile pline de taină ale Bisericii Ortodoxe. «Cuvîntările Liturgice» umplu un gol simțit în literatura teologică actuală, fiind un auxiliar prețios slujitorilor sfințelor altare.

PR. TEODOR DIACONESCU

Paul Petrescu, *Arhitectura țărănească de lemn din România*, Editura Meridiane, 1974, 84 p.

Arhitectura românească în lemn a ocupat la români un loc deosebit de important. Oferit cu dărnicie de codrii seculari, lemnul a constituit, sute de ani, materia primă pentru tot felul de meșteșuguri practice de români, de la fabricarea uneltelor, a vaselor și construcțiilor de lemn la cele mai măiestrite creștături și sculpturi. Acest element esențial îndreptățește pe autorul volumului de față să vorbească de așa-numita «civilizație a lemnului» la români, civilizație ce a continuat și continuă să trăiască și în zilele noastre. În ea «indeminarea s-a convertit cu vremea într-o admirabilă tehnică și artă a lemnului, supunînd această materie primă unor procese de prelucrare genial de simple adeseori, creînd o mare varietate de obiecte ce mai pot fi întîlnite și azi în lumea vie a satului românesc sau în lumea tăcută a muzeelor».

Dintre aceste multiple «obiecte», volumul prezintă construcțiile de lemn — casa țărănească și biserica.

Referitor la casa țărănească cercetătorul face de la început o precizare: pe teritoriul țării noastre nu avem o arhitectură exclusiv de lemn. Lemnul, piatra și pământul au fost folosite în mod variat iar românii au știut întotdeauna să-și adapteze tehnica naturii fiecărui material în parte, să obțină efecte plastice deosebite. Privind problema din punct de vedere al răspîndirii acestor materiale și al tehnicilor de construcție, s-ar putea — după părerea autorului — să se alcătuiască o hartă ce redă zonele sub forma unor inele concentrice: centrul podișului transilvănean cuprinde zona construcțiilor de nuiele împletite ce este înconjurată de zona construcțiilor din birne de lemn. Urmează un nou inel al construcțiilor din nuiele împletite și apoi, la marginile țării, zona arhitecturii de pământ. Construcțiile în piatră sînt răspîndite, în general, pe tot cuprinsul țării. În legătură cu aceste zone, dl. Paul Petrescu subliniază atenția redusă acordată de cercetătorii arhitecturii pietrei și lutului la români.

În Europa există două mari tipuri de tehnică constructivă în lemn — aceea a cununilor de birne orizontale (*blockbau*) și aceea a scheletului de lemn umplut cu diferite materiale (*tachwerk*). Dintre acestea la români predomină aceea a cununilor de birne orizontale la care se adaugă tehnica nuielelor împletite considerate precursori a *tachwerk*-ului evoluat. Românii și-au făcut casele, bisericile, gardurile, porțile și acaturile lor în ambele tehnici ale lemnului. Prezența acestor construcții de-a lungul epocilor este dovedită de numeroase elemente date la iveală în urma săpăturilor arheologice. În straturile neolitice au fost descoperite «bordeiele», «semi-bordeiele» sau «locuințele îngropate». Epoca bronzului este reprezentată prin locuințele cu pereții din împletituri de nuiele sau birne lipite așazate pe platforme de piatră. Asemenea dovezi arheologice atestă continuarea străvechii tradiții a artei construcțiilor de lemn și în celelalte epoci — a fierului, prefederalism, evul mediu etc.

Formele originare existente în arhitectura de lemn românească pot fi explicate, consideră cercetătorul, în raport de ideea de «spațiu interior». Teritoriul locuit de români oferă, în urma cercetării sale, dovezi privind existența unei concepții spațiale în realizarea construcțiilor cu structuri riguros geometrice. Meșterii constructori români au respectat acele forme primare de structură geometrică, construcțiile lor dînd posibilitatea refacerii istoriei artei de a construi. În construcțiile românești (în care se includ și anexe) sînt reprezentate aproape toate corpurile geometrice: conul («surlele» moldovenești, colibele de pescari), piramida (la acoperișurile unor «obrocure», la «pimnițele» oltenești), cilindrul (mai rar întîlnit) formele elipsoidale ori sferoide (la hambare) și cele emisferice (colibele de pe cîmp, «călileve» aromânilor). Diversitatea formelor se explică prin varietatea funcțiilor pentru care au fost realizate. Ele poartă și amprenta condițiilor de climă, relief, regim hidrologic, împrejurări istorice și sociale. Sinteza lor o constituie casa țărănească caracterizată printr-o mare varietate tipologică și un deosebit echilibru din punct de vedere al raporturilor volumetrice.

În interior, casa țărănească este realizată după anumite modalități tehnice și coordonate arhitectonice. Din punct de vedere al schemei tehnologice se caracterizează printr-o deosebită simplitate: de forma unui dreptunghi, cu temelie, pereți și acoperiș. Deasupra temeliei (inițial din pietre enorme puse la colțurile clădirii, apoi din pietre de rîu așezate din ce în ce mai înalt) se pun «tălpile» de lemn de la care pornesc «cununile» de birne orizontale ce formează, printr-o îmbinare aparte, «cutia» casei. Acoperișul prezintă la rîndul său, o mare varietate de tipuri și dimensiuni. Îmbinarea armonioasă a tuturor acestor elemente dă la iveală o adevărată «știință acumulată de-a lungul zecilor de generații de meșteri ostenind la realizarea acestor capodopere de artă și tehnică». Pentru ilustrarea acesteia cercetătorul prezintă, în continuare, cele trei ipostaze ale casei țărănești: construcții sub nivelul solului, casa de lemn îngropată pe jumătate (azi dispărută), casa construită la nivelul solului («casa joasă»). În acest context sînt trecute în revistă «unele din cele

mai expresive forme regionale «date din ultima jumătate a secolului trecut și primele două decenii ale secolului nostru: casa oltenească cu raportul său echilibrat între orizontalitate și verticalitate, casa transilvăneană, casa moldovenească întinsă mai mult pe orizontală și formele tranzitorii dintre acestea. O atenție deosebită se acordă foisorului — «una din cele mai fericite izbinzi ale artei meșterilor țărani».

Planurile și funcționalitatea interiorului sînt probleme mai puțin cercetate în trecut. Trăsăturile interiorului țărănesc sînt cu atît mai importante cu cît prin intermediul lor pot fi surprinse diferite schimbări din viața țărănilor cu implicațiile lor economice și tehnice.

Dintre multiplele planuri ale locuințelor țărănești, cele mai importante și mai frecvente sînt: planurile asimetrice (cu o singură intrare și cu două intrări) și planurile simetrice (cu una sau mai multe intrări). Foarte rar, mai există astăzi tipul de plan format din mai multe camere, grupate două cîte două, casă necesară familiilor a doi frați sau ale tatălui și fiului. În noile condiții ale țării noastre au devenit tot mai frecvente planurile simetrice — casa împărțită în două de tindă și cu intrarea la centrul fațadei principale. Sînt menționate și locuințele cu etaj formate, în marea lor majoritate, dintr-una sau două pivnițe — la parter (înlocuite mai apoi cu bucătăria și camerele de locuit) și camere de locuit (devenite mai tirziu încăperi pentru oaspeți sau «casa frumoasă») la etaj. În Transilvania și în Moldova dezvoltarea casei s-a făcut în sensul adăugării, pe lîngă partea centrală, a unor acareturi. Organizarea interiorului casei s-a diversificat de-a lungul vremii. Între toate tipurile menționate există însă o continuitate oglindind fiecare condițiile social-economice specifice locului și timpului.

Dintre încăperile locuinței țărănești principalele categorii sînt: tinda ori încăperea de trecere, camera de locuit, cămara, «încăperea curată», podul, pivnița, prispa (și foisorul). Fiecare dintre acestea sînt prezentate prin prisma specificului regiunilor țării — Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Transilvania, Banat, Mehedinți, Moldova etc. Se insistă totodată asupra aspectului estetic al interiorului țărănesc românesc. Prin imbinarea lor obiectele din casă dau naștere unui «ansamblu perfect echilibrat ce dă o impresie de calm și liniște, pe de o parte, de bogăție ornamentală și de gust, pe de altă parte». În acest ansamblu culorile își au un rol bine determinat. «Coloritul variat al smalțurilor de pe vase și al icoanelor dau încăperilor o notă de vioiciune care întregeste ansamblul ornamental compus din mobilier și textile».

Decorul caselor țărănești românești este impresionant. El dă la iveală fantezia și simțul decorativ al țărănilor din diferite regiuni. Cercetarea decorului arhitectonic întîmpină numeroase dificultăți ca urmare a dispariției sale sub vicisitudinile vremii. Cercetătorul Paul Popescu consideră că se poate vorbi totuși de existența a două «praguri» ale arhitecturii populare: perioada dintre anii 1890—1910 caracterizată printr-o cristalizare a unor caractere ale arhitecturii populare, deci și a decorului, și perioada de după 1944 cînd arhitectura țărănească a căpătat un nou impuls sub influența noilor condiții de viață. Decorul se caracterizează acum printr-o armonioasă imbinare între elementele noi și tradițiile locale.

Cel mai răspîndit și cel mai realizat decot arhitectonic din punct de vedere artistic este decorul în lemn. În cadrul acestuia, ciopliturile în lemn sînt considerate o primă formă de împodobire. În această tehnică, astăzi părăsită, sînt realizate «aripile» (prelungirile) de la colțurile construcției, ale birnelor de sub streșină, precum și arcuirea grinzilor transversale ale prispei, vechi rame de ferestre și uși, stîlpi de prispe și stîlpi de porți.

Mult mai răspîndite sînt creștăturile, «un gen decorativ de veche tradiție în țara noastră». Procedeele cele mai răspîndite de prelucrare a lemnului «crestat» sînt *sculptura* propriu-zisă (la stîlpii prispei și «tepele acoperișului») și *crestătura* propriu-zisă realizată prin două procedee — primul constă în eliminarea de material lemnos în scopul realizării unui relief pronunțat, iar al doilea se obține prin «crestarea în adîncime ce pornește de la suprafața lemnului». Folosirea acestor procedee la un înalt nivel artistic au transformat intrările multor biserici din Oltenia și Moldova în adevărate capodopere ale genului.

În același gen de decor în lemn se încadrează și *tăieturile* folosite la împodobirea pălmarului caselor vechi (pe valea Bistriței și în Argeș-Muscel) și a «ciocitanilor» (ultimul rînd de șindrîlă de pe coama caselor) din Gorj și Moldova, mai ales.

Destul de răspîndit, în ultimele trei decenii, a devenit sistemul de împodobire a lemnului prin tăierea cu ferăstrăul denumit și «traforaaj».

Efecte deosebite în împodobirea materialului de construcție se obțin și prin utilizarea însușirilor naturale ale lemnului: structura, culoarea, forma scindurilor, a plăcuțelor, ori a șindrilei.

Decorul cu aplicații de tencuială denumit și «stucatură» constă în realizarea de reliefuri din lut amestecat cu pleavă ori din var, nisip și ciment. «De obicei, stucatura țărănească din jurul Bucureștilor și a vechilor orașe muntenesti din nord, se pune în legătură cu ornamentele în relief de pe biserica Fundeniei Doamnei și de pe unele case de negustori bogați din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea». Stucatura țărănească veche se caracterizează însă prin folosirea aproape exclusivă a decorului geometric, pe cînd decorurile de la biserica amintită și de la casele negustorești sînt aproape exclusiv florale.

Cea de a doua parte a volumului tratează despre *bisericile de lemn românești*.

În contextul artei europene, bisericile de lemn din țara noastră ocupă un loc deosebit de important. Reprezentînd o operă colectivă și anonimă, în general, ele se integrează în domeniul creației artistice populare. Înțelegerea arhitecturii lor, implică o îndelungată cunoaștere și practică a întregii arte a construcțiilor de lemn.

O primă precizare în legătură cu bisericile de lemn românești, este aceea a legăturii lor cu casa țărănească. Această legătură este evidentă — după opinia domnului Paul Popescu — sub trei aspecte: a) bisericile de lemn folosesc aceeași materie primă, plan și decoruri ca și casele țărănești; b) unitatea dintre biserică și casă, merge uneori pînă la identificare, vorbind astfel de biserică-casă, o construcție cu trei încăperi (pentru altar, naos și pronaos) cu funcție adecvată; c) asemenea caselor țărănești, bisericile de lemn au o «viață» a lor, cu peregrinări dintr-un sat în altul și chiar dintr-o regiune în alta.

Unitatea existentă între bisericile de lemn moldovenești, transilvănene și muntenene din punct de vedere al materiei prime, planului și decorului, cuprinde în sine varietatea detaliilor de construcție și decor. Așa se explică posibilitatea împărțirii lor, după specificul zonei etnografice, în mai multe grupe. Cercetătorul Paul Popescu menționează următoarele grupe:

În Moldova: 1. Bisericile din Țara Vrancei și de pe Valea Trotușului; 2. Valea Bistriței; 3. Podișul central moldovenesc-Bacău, Vaslui, Huși; 4. Ocolul Cîmpulungului Moldovenesc și Țara Dornelor; 5. Valea Sucevei. În Transilvania: 1. Bisericile din Maramureș; 2. Țara Oașului; 3. Satu-Mare; 4. Țara Lăpușului; 5. Valea Someșului; 6. Ținutul Zalăului; 7. Ținutul Silvaniei; 8. Bihorul; 9. Țara Zarandului; 10. Valea Arieșului; 11. Bazinul Ampoiului; 12. Ținutul Albei și Tirnavelor; 13. Țara Oltului; 14. Mărginimea Sibiului; 15. Pădurenii Hunedoarei. În Țara Românească: 1. Bisericile din Mehedinți; 2. Gorj; 3. Romanați; 4. Vilcea; 5. Bazinul Argeșului; 6. Valea Ialomiței; 7. Valea Teleajenului; 8. Ținutul Buzăului. Acestor li se adaugă zonele mai puțin cunoscute ale Buzăului și Dobrogei.

Asupra acestei probleme — a grupelor etnografice — părerile cercetătorilor sînt diferite. Așa de exemplu, Radu Crețeanu, în lucrarea sa de sinteză, *Bisericile de lemn din Muntenia, București, 1968*, Editura Meridiane, dă, la pagina 6, o grupare deosebită de cea de mai sus.

Din punct de vedere al materialului și al tehnicii de construcție, bisericile de lemn românești se caracterizează prin construirea din birne cioplite așezate în sistemul *blockbau*. Primul strat este din bolovani puși la colțuri, iar mai apoi din piatră peste care se așează talpa (care uneori formează un adevărat soclu). Pardoseala este din pămînt, la bisericile mai vechi, din scinduri sau din dale de piatră. Dintre celelalte elemente ce țin de construcția acestor biserici, se distinge în mod deosebit sistemul de acoperire.

Planul bisericilor de lemn este, în general, comun: pronaos, naos și altar, la care se adaugă deseori pridvorul deschis. Această unitate include în sine o varietate din punct de vedere al soluțiilor numeroase, utilizate, în realizarea absidelor altarului, a pridvorului, a porționilor etc.

Valoarea artistică a monumentelor religioase țărănești este sporită de decorul lor. Crestăturile în lemn la care se adaugă uneori feronerie și stucatura, sînt mult asemănătoare decorului în lemn al caselor țărănești. Pictura bisericilor în lemn, operă a meșterilor zugravi țărani, trezește un interes deosebit. Dar numărul de ansambluri picturale păstrate în bisericile de lemn este destul de mic. Acestea li se adaugă icoanele pictate pe lemn și pe sticlă. Analiza monumentelor din punct de vedere stilistic precum și a datelor documentare, au condus pe cercetători la ideea datării bisericilor de lemn în secolul al XIV-lea. Cercetătorul Paul Petrescu consideră că, avîndu-se în vedere elementele ce atestă legătura dintre construcțiile religioase și casele țărănești precum și «existența unor cristalizări politice românești, este drept, de mai mică amploare, cunoscută de pildă în Transilvania anterioară secolului al XIV-lea», datarea bisericilor de lemn se poate face mult mai timpurie. Se respinge totodată și ideea că arhitectura în lemn ar fi preluat «arhetipuri» și «prototipuri» din arhitectura în piatră.

În încheierea referirilor privind bisericile de lemn românești, autorul stabilește locul acestora în cadrul construcțiilor de același gen din Europa, respectiv bisericile norvegiene și ucrainiene.

Volumul cuprinde și planșe alb-negru și color, în total 193 de ilustrații, de o execuție tehnică ireproșabilă. Cititorul ar fi fost însă mai înlesnit dacă autorul ar fi inserat în text, la locul potrivit, trimiteri la ilustrațiile corespunzătoare anexate lucrării. Aceasta cu atât mai mult cu cît unele din aceste ilustrații nu cuprind în explicațiile lor localitatea unde se află respectivul monument (de exemplu, la figurile 105, 107, 108 și 111). De asemenea lipsesc mențiunile necease în legătură cu proveniența unora dintre ele — figurile 119, 120, 122, 123, 124 reproduse după figurile 13, 23, 14, 20 și respectiv 4 din volumul domnului Radu Crețeanu, menționat mai sus.

Lucrarea mai cuprinde o *bibliografie* cu *lucrări generale*, *studii monografice zonale*, un rezumat și tabel de ilustrații în limbile franceză și engleză.

Pr. UDREA AURELIAN



NOTE BIBLIOGRAFICE

Dan Pleșia, *Minăstirea Dealu — necropolă domnească și ceva despre înmormântările interne din Țara Românească în secolul al XVI-lea*, în «Acta Valachica», Tirgoviște, 1972, p. 141—153.

În urma unor cercetări istorice mai aprofundate s-a ajuns la concluzia că idelle asupra lui Vlad Vodă și ale fiului și urmașului său, Radu al IV-lea cel Mare nu numai că erau eronate, ci că, dimpotrivă «prin diplomația lor dibace cei doi domnitori au știut să asigure respectarea drepturilor țării de către puterea suzerană» și să evite invaziile de pînă atunci.

Și pe plan intern aceste domnii au fost rodnice: orînduirea administrației și a Bisericii (înființarea episcopiei de la Buzău), înființarea primei tipografii românești sub conducerea lui Macarie, la minăstirea Craioveștilor de la Bistrița Vlceană. Vlad Călugărul reface minăstirea de la Glavacioc și ridică pe cea de la Babele. Radu cel Mare restaurează complet Minăstirea Dealului de la Tirgoviște într-un stil ce vestește «renașterea arhitecturală» înflorită deplin în ținuturile lui Neagoe Basarab de la Argeș.

Atestată documentar din anul 1431, Minăstirea Dealului se consideră a fi întemeiată în ultimele două decenii ale secolului anterior. Aleasă ca necropolă domnească la jumătatea secolului al XV-lea, Dealul a fost restaurat de către Radu cel Mare și a devenit, cu timpul, una dintre cele mai importante minăstiri din țară. Aici a fost înmormîntat Radu cel Mare, în anul 1508. Minăstirea Dealu a devenit apoi, timp de patru generații, loc de adăpost pentru mormîntul domnitorilor coborîtori din Vlad Călugărul, domnitori «pămînteni», cunosători ai nevoilor țării, ai obiceiurilor și năzuințelor lor.

Pînă în anul 1591 Țara Românească este zguduită de luptele puternice dintre partidele boierești și domnitorii puși de Poartă. Rezultatul a fost de fapt pregătirea adevăratei furtuni ce a fost înscrisă în istoria țării de Mihai Viteazul, alt fiu al lui Pătrașcu cel Bun. Prețuirea și cinstea de care s-a bucurat acesta în rîndul urmașilor săi din secolul al XVII-lea, este exprimată și de actul aducerii de la «Cîmpia Turdei», a capului celui ce a fost «Domn

Țării Românești, Ardealului și Moldovei» și înhumarea sa în mijlocul pronaosului bisericii de la Dealul, alături de mormîntul tatălui său.

Petre Cristea, *Identificarea unor personaje voevodale într-o scenă din iconografia Bisericii Domnești din Tirgoviște*, în «Acta Valachica», Tirgoviște, 1972, p. 313—318.

Printre valoroasele scene din fresca Bisericii Domnești din Tirgoviște, un interes deosebit îl trezește «Nunta din Cana Galileii» — scenă aflată deasupra ușii de intrare la proscomidie — reprezentată într-un mod deosebit de rînduiala canonică.

Studierea atentă a personajelor și a costumației lor, a dus la concluzia că «această scenă reprezintă o nuntă din familia brîncoveană».

În cele două personaje din prim planul picturii, singurele așezate pe scaun, cercetătorul recunoaște pe voevodul Constantin Brîncoveanu și pe Doamna Maria. Mirii, aflați și ei în centrul imaginii, au pe cap coroană voevodă — deci sînt cocon și domniță. Nașul, după chip și înfățișare pare să fie stolnicul Constantin Cantacuzino. În spatele său se află un turc în postura de servitor, ce exprimă — după părerea cercetătorului — atitudinea antiotomană fără rezerve a voevodului Constantin Brîncoveanu.

Argumente hotărîtoare îl determină pe dl. Petre Cristea să identifice, în imaginea bărbatului aflat în dreapta mirelui și care are de asemenea coroană voevodală pe cap, pe voevodul Gheorghe Duca. În această situație este vorba de nunta domniței Maria, fiica lui Constantin Brîncoveanu, cu Constantin Duca, fiul lui Gheorghe Duca, nuntă ce a avut loc la Iași în anul 1693.

Motivul ce l-a determinat pe domnitorul Brîncoveanu ca, sub pretextul «Nunții din Cana Galileii» să prezinte nunta domniței Maria a fost, presupune cercetătorul, moartea domniței survenită la Constantinopol, în vara anului 1697, cu puțin înainte de încheierea picturii bisericii. Motivul ar putea fi însă și altul — «nemărturisit» după părerea autorului — «unitatea țărilor române în lupta antiotomană»

asemenea legăturii de singe, consfințită prin această nuntă, între munteni și moldoveni (Constantin Duca fiind voievodul Moldovei).

Pr. ȘTEFAN AL. SAVULESCU

A. A. Bolșacov — Ghimpu, *Localisation de sites d'époque romaine et byzantine dans la zone du Bas-Danube*, în «Revue des études sud-est européennes», Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, tome XI — 1973, No. 3, p. 553—561.

După expunerea, în partea de început a studiului, a criteriilor ce se impun a fi respectate în activitatea de identificare a localităților dispărute, autorul prezintă câteva ipoteze mai vechi referitoare la zona Dunării de Jos și propune totodată, reamplasarea altor localități.

O primă localitate romană în discuție este *Piriboridava* — menționată în trei surse : Geografia lui Ptolemeu, un papyrus descoperit în Egipt și o inscripție latină.

În lucrarea sa «Getica», în 1926, V. Pârvan identifica localitatea menționată la Poiana. Mai apoi însă cercetările arheologice au dovedit că la Poiana nu pot fi găsite vestigiile revelatoare în sprijinul acestei ipoteze. Insuși Ptolemeu indica în lucrarea sa, că *Piriboridava* era situată «în interiorul domeniilor» romane, expresie ce trebuie interpretată prin raportarea la litoral — consideră dl. A. A. Bolșacov.

Materialele arheologice și descoperirile numismatice au condus la ideea că *Piriboridava* trebuie căutată la sud de valul Traian, așa cum propusese de fapt și R. Vulpe. În sprijinul acestei localizări vine și descoperirea confuziei făcute, după părerea cercetătorilor, de Ptolemeu, între riul Prut și denumirea riului Siret (Hierasus), confruntarea datelor din Geografia ptolemeică cu realitatea demonstrează că vorba de Prut și că, deci, localitatea căutată se află între Prut și lacul Ialpuș, adică — potrivit latitudinii date de Ptolemeu — la sud de valul roman. Cercetările făcute acolo, nu departe de o cetate dacică, au dus la identificarea unui cimp roman ce ar putea fi datat la sfârșitul secolului I e.n.

Localitatea *Ad Stoma-Lalmyris* ce se încadra, probabil, în rîndul marilor cetăți dobrogene, este menționată în *Tabula Peutingeriana* ca fiind așezată la 36 de km (26 mile) de Mahmudia (Salsovia) și la 89 km (60 mile) de Istria. Astăzi cercetătorii au localizat așezarea *Ad Stoma* la Dunăvățul de Sus. Alte surse menționează, spre secolele al III-lea și al VI-lea, localitatea *Halmyris* pe care unii cercetători o

consideră ca așezată la Dunăvățul de Jos (Zaporojeni).

Cercetările asupra acestei probleme — au condus pe dl. Bolșacov la următoarea concluzie : în realitate este vorba de o singură localitate care, într-o primă perioadă a avut un nume și, mai târziu, și-a schimbat denumirea. După expunerea citorva date privind localizarea Mesopotamiei din Occident, autorul studiului se oprește asupra așezării *Kitmata* — menționată de mai multe ori în «Notițele unui topare grec». Cercetările au demonstrat că, denumirea nu poate fi a unui oraș ci, a unei regiuni administrată de un șef bizantin, regiune situată, după unii cercetători, în Crimeea, unde exista o regiune cu acest nume. Acest șef bizantin își exersa autoritatea în partea septentrională a Dobrogei. Reședința sa trebuie să fi fost la Vicina și nu la Capidava — consideră autorul studiului de față.

I. C. Chițimia, *L'ancienne littérature roumaine dans le contexte des littératures du Sud-Est européen (Literatura română veche în contextul literaturii din Sud-Estul european)*, în «Linguistique, littérature, folklore, ethnographie, arts, droïtet et institutions», tome II, Edite par L'office d'information et de documentation dans les sciences sociales et politiques, Bucarest, 1974, p. 144.

Cultura popoarelor din Sud-Estul Europei are trăsăturile sale caracteristice în raport cu Occidentul și Europa Septentrională. De exemplu, ea prezintă formele unui umanism — în limba slavonă, dar și un umanism occidental — în limba latină și elemente specifice Renașterii și chiar barocului.

O altă trăsătură a culturii popoarelor din Sud-Estul Europei o constituie amprenta pusă de către structurile tradiționale, naționale, de așa-numitul «substrat cultural local». Asemenea trăsături pot fi observate, de exemplu, în *Învățăturile lui Neagoie Basarab*, în literatura română, în *Panegiricul pentru Eutih* de Grigore Țamblac, la bulgari, și chiar în lucrări sirbo-croate. Cărțile populare sînt un alt exemplu deosebit de elocvent în acest sens.

Totodată, cultura fiecărui popor suferă influența relațiilor sale istorice. Românii, de exemplu, au intrat în contact cu idelle Occidentului prin intermediul Poloniei și al Europei Centrale, fapt ce și-a pus amprenta asupra literaturii timpului.

În concluzie — spune cercetătorul — vechiul sud-est european a fost un tot viu, cu direcții culturale comune, dar asupra cărora și-au pus amprenta elementele specifice naționale.

G. Mihăilă, *Le «Panegyrique de Constantin et Hélène» d'Euthyme de Tîrnovo dans le cadre des relations littéraires byzantino-slavo-roumaines, («Panegyricul lui Constantin și Elena» de Eutih de Tîrnovo în cadrul relațiilor literare bizantino-slavo-române)*, în «III-e Congres internațional d'études du Sud-Est européen», tome II, «Lingvistique, littérature, folklore, ethnographie, arts, droit et institutions», Bucarest, 1974, p. 168.

Cu prilejul pregătirii ediției celei mai vechi copii a lucrării «Panegyricul lui Constantin și Elena» de Eutih din Tîrnovo, scris ierodiacul Iacob din Putna (1474), cercetătorul G. Mihăilă a identificat ca surse lucrările *Viața lui Constantin* de Eusebiu din Cesareea, scrisă după moartea împăratului (22 mai 337) și *Istoria bisericească* a lui Nichifor Calist Xantopoulos (în jurul anilor 1256—1317).

Prin prisma surselor descoperite, studiul de față prezintă lucrarea istoriografică și hagiografică «Panegyricul lui Constantin și Elena» și răspîndirea ei în literatura română veche. Totodată este prezentată forma sub care acest panegyric a fost introdus în originalul lucrării *Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Teodoste* — problemă studiată de Dan Zamfirescu în ediția din 1970 — precum și vechea lui traducere românească din timpul lui Constantin Brîncoveanu.

Concluziile despre sine de cercetător se referă îndeosebi la meritul lui Eutih din Tîrnovo de a fi dat cititorilor din țară și din străinătate cea mai vastă istorie a lui Constantin cel Mare, scrisă în limba slavonă medio-bulgară. Prin prisma datelor acestei lucrări, primul împărat creștin a devenit model pentru domnitorii evului mediu, printre care voievozii români Ștefan cel Mare, Neogoe Basarab și Constantin Brîncoveanu au ocupat un loc de cinste.

Nestor Vornicescu-Severineanu, «*Le Chant d'Adam*» — un vechi manuscris psaltic de l'ermitage Striharetz («Cîntecul lui Adam» — un vechi manuscris psaltic de la sihăstria «Striharetz») în «III-e Congres internațional d'études du Sud-Est européen», tome II,

«Lingvistique, littérature, folklore, ethnographie, arts, droit et institutions», Bucarest, 1974, p. 235.

Studiul prezintă poemul «Cîntecul lui Adam» — manuscris psaltic păstrat la sihăstria «Striharetz» din Muntenia, manuscris însoțit de note ecleziastice bizantine. În această variantă poemul a fost copiat în secolul trecut de Mihai Vasilescu de la Valea Mare, pe atunci aflat la seminarul de la Argeș.

Elementul specific al acestei variante îl formează corectarea motivului «Cîntecul lui Adam» pentru a putea fi cîntat mai ușor pe o melodie populară românească și asocierea sa cu notația psaltică venită, după părerea cercetătorului, de la Macarie prin protopsaltul Ghelasio — profesor și director la seminarul de la Argeș unde studia Mihai Vasilescu.

În varianta de la «Striharetz» poemul se numără printre primele manuscrise însoțite de muzică bisericească și totodată singurul cunoscut pînă acum cu muzică psaltică datat de la mijlocul secolului trecut.

Cercetătorul consideră că la români motivul «Cîntecul lui Adam» își are izvoarele în povestirile populare, literatura populară veche, picturile bisericești, miniaturile etc. Izvoarele adevărate sînt însă mult mai vechi: Biblia, scrierile patristice, cărțile liturgice, hagiografice și folclorice de la multe popoare.

Răspîndirea acestui poem s-a datorat faptului că el răspunde setei de noutate a maselor populare și totodată faptului că, el expune, într-o manieră plastică, condițiile grele de muncă a pămîntului din cauza boierilor hrăpăreți, precum și convingerii că oamenii, muncind pămîntul, trebuie să folosească liberi roadele muncii, căci Iisus Hristos a sfărîmat «Pactul lui Adam».

Cornelia Pillat, *Tradition et innovation dans l'iconographie de la peinture de Valachie à l'époque de Matei Basarab (Tradiție și inovație în iconografia picturii din Muntenia în epoca lui Matei Basarab)*, în «III-e Congres internațional d'études du Sud-Est européen», tome II, Lingvistique, littérature, folklore, ethnographie, arts, droit et institutions», Bucarest, 1974, p. 414.

Perioada primelor trei sferturi ale secolului al XVII-lea este numită de autor «epoca lui Matei Basarab» în baza unității de concepție a programelor iconografice a citorva ansambluri picturale de la acea dată: biserici de mărimi mici, asemănătoare ca sistem de împărțire a programului iconografic. Ca urmare a dimensiunilor mici, programul ico-

nografic trebuia ales cu grijă avînd în vedere necesitatea ca, în condițiile istorice respective, el să devină un adevărat «manifest al spiritualității ortodoxe» prin care să se păstreze conștiința națională. Pe de o parte, se urmărea păstrarea tradiției în cultura și arta epocii și, pe de altă parte, se căuta îmbogățirea reper-toriului iconografic cu detalii narative găsite cu vasta tradiție bizantină ori în iconografia occidentală, împrumuturi adaptate însă stilului nostru pictural. Aceste tendințe, consideră autorul, dovedesc nevoia de reînnoire și dau totodată scenelor un plus de umanism. În același timp echilibru și strălucirea programelor iconografice, precum și logica așezării scenelor, mărturisesc o gândire capabilă să aleagă ce este necesar pentru exprimarea esenței. Aceasta este de fapt modalitatea de aplicare a spiritualității române la fondul iconografic moștenit, expresie a consecvenței spiritului în- noitor.

Marius Porumb, *La tradition artistique byzantine et les icônes de Transylvanie (Tradiția artistică bizantină și icoanele din Transilvania)*, în «III-e Congres internațional d'études Sud-Est européen», tome II, *Linguistique, littérature, folklore, ethnographie, arts, droit et institutions*, Bucarest, 1974, p. 417.

Autorul pornește de la constatarea că icoanele pe lemn din Transilvania, ca și picturile murale din bisericile ortodoxe din această regiune, își au izvoarele iconografice în pictura bizantină.

Situată în zona de interferență între biserică ortodoxă și lumea catolică, Transilvania n-a fost influențată la început decît în mică măsură. Ca urmare, în materialul iconografic păstrat se poate observa prezența unui puternic curent ce se dezvoltă în strînsă legătură cu pictura bizantino-balcanică. Este prezent totodată un curent ce implică legături cu Moldova și Tracia.

În această perioadă se asistă și la primele experiențe artistice locale ce se adaugă unui fond mai vechi.

Prin artiștii populari ce lucrează la diferite biserici transilvănene are loc, în secolul al XV-lea și al XVI-lea, pătrunderea în Moldova, a unei puternice școli de pictură post-bizantină. În secolul următor, centrul de greutate al acestei picturi se mută către sud de Carpați, unde este din ce în ce mai puternică influența pictorilor de icoane, păstrători ai tradiției ortodoxe. Cunoașterea valorii icoanelor din Transilvania medievală evidențiază realizări artistice de o importanță istorică și artistică deosebită. Aceasta permite totodată identificarea

unor curente și tendințe ce demonstrează continuitatea legăturilor dintre Transilvania, Moldova și Muntenia.

Răzvan Teodorescu, *A propos du plan triconque dans l'architecture du haut moyen age dans le Sud-Est européen (Cu privire la planul triconc în arhitectura evului mediu profund din Sud-Estul european)*, în «III-e Congres internațional d'études du Sud-Est européen», tome II, «Linguistique, littérature, folklore, ethnographie, arts, droit et institutions», Bucarest, 1974, p. 428.

Studiul tratează despre raportul dintre activitatea misionară de propagandă ortodoxă în limba slavonă și planul triconc din arhitectura perioadei dintre secolele al X-lea — XIV-lea din Sud-Estul Europei.

În epoca apropiată anului 900, la Ohrida se face cunoscută activitatea misionară a lui Clement și Naum — fondatorii aici a două monumente de plan triconc. Gloria primului a avut, de altfel, o deosebită influență în lumea serbo-macedoneană a secolului al XIV-lea unde activa un alt mare călugăr misionar din Balcani, Isaia din Hilandar, legat — după părerea unor cercetători — de răspîndirea planului triconc complex, de tradiție atonită, în regatul sîrb. În urma cercetărilor s-au putut aduce noi argumente în sprijinul legăturii spirituale dintre Isaia din Hilandar și călugărul Nicodim, fondatorul, în țările române, al Vodiței și Tismanei, propagatorul planului triconc la nord de Dunăre după anul 1370.

În concluzie, din punct de vedere cultural, între momentul Clement de Ohrida, momentul Isaia din Hilandar și momentul Nicodim de la Vodița și Tismana — cele trei mari etape de propagare a planului triconc din Macedonia pînă în Oltenia — apare o relație evidentă, planul arhitectonic al triconcului, în variantele sale simple și complexe, avînd de fiecare dată un sens precis în stabilirea anumitor forme de monahism misionar în zona din Sud-Estul Europei începînd cu anul 900 pînă spre anul 1400.

Emil Lăzărescu, *Gabriel le Prôte et ses vues sur la politique sud-est européenne au debut du XVI-e siècle (Gavril Protul și vederile sale asupra politicii sud-est europene de la începutul secolului al XVI-lea)*, în «III-e Congres internațional d'études sud-est européen», tome I, «Histoire», Bucarest, 1974, p. 140.

Prin studiul de față autorul încearcă o revizuire a concepției predecesorilor asupra

activității lui Gavril Protul, activitate privită acum prin prisma actualelor cunoștințe asupra istoriei regiunii din sud-estul Europei de la începutul secolului al XVI-lea.

În opera sa, «Viața sfântului Nifon», Gavril Protul face, uneori cu prea mult zel, elogiul activității vechiului patriarh. Explicația acestui fapt constă, după opinia domnului Emil Lăzărescu, în aceea că, el spera să păstreze astfel adeziunea clerului și feudallilor epocii, la ideea ce devenise scopul vieții și activității patriarhului Nifon: coordonarea eforturilor popoarelor din sud-estul Europei, popoare ce așteptau de fapt spre eliberarea de sub dominația ori suveranitatea Imperiului Otoman. Gavril pare să fi luptat, în tinerete, alături de patriarhul Nifon pentru realizarea acestui deziderat. Mai apoi, ales Prot la Athos, el a continuat drumul trasat de vechiul patriarh al cărui discipol se considera. Acordarea, de către Gavril Protul, unui loc important în opera sa, problemelor din Muntenia se explică, astfel, prin aceea că el credea sincer în rolul important ce va reveni acestor țări în îndeplinirea propriilor sale idealuri, și nu prin aceea că n-ar fi uitat bogăția foștilor săi stăpâni.

Privită prin prisma acestor noi considerații, opera «Viața sfântului Nifon» de Gavril Protul, în ciuda abaterilor sale de la adevăr constituie o importantă sursă pentru cunoașterea gândirii politice a înaltului cler și a marilor feudali din sud-estul Europei, de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului următor — conchide autorul.

Constantin Cronț, *Les relations culturelles des peuples du sud-est de l'Europe au Moyen Age-Le rôle du centre culturel d'Athos (Relațiile culturale ale popoarelor din sud-estul Europei. Rolul centrului cultural Athos)*, în «III-e Congres internațional d'études sud-est européen», tome I, «Histoire», Bucarest, 1974, p. 128.

Dezvoltarea culturală a popoarelor sud-est europene a avut loc în cadrul influențelor reciproce. În epoca medievală avînd același fond spiritual — cultura bizantină.

Studiul se oprește în mod deosebit asupra rolului Muntelui Athos, ca centrul cultural bizantin, spiritul său universal ce a înlesnit colaborarea popoarelor din sud-estul european și din Mediterana Orientală. Georgieni, greci, bulgari, sirbi, ruși, români, armeni, toate aceste popoare au contribuit, într-un mod ori altul, la dezvoltarea culturii marii comunități monastice de la Athos în evul mediu. Călugării atoniți proveneau din toate catego-

riile sociale ale acestor popoare. Lor li s-au adăugat oameni veniți din țări afro-asiatice.

Evidențind importanța împrumuturilor făcute de români din cultura bizantină atonită, autorul subliniază totodată reciprocitatea relațiilor dintre vechea cultură românească și centrul mănăstiresc de la Athos. Se subliniază, în același timp, necesitatea unor cercetări în colaborare în scopul stabilirii obiective a ceea ce au primit aceste popoare și ce au oferit ele Bizanțului prin centrul cultural de la Athos. Formată ca un factor de solidaritate și unitate, cultura popoarelor din sud-estul Europei și din Mediterana Orientală și-a dovedit puterea de acțiune și după căderea Imperiului Bizantin.

Maria Mușiu, *La Moldavie et sa contribution concernant les monastères du Mont Athos au XVI-ème siècle (Moldova și contribuția sa referitoare la mănăstirea de la Muntele Athos în secolul al XVI-lea)*, în «III-e Congres internațional d'études sud-est européen», tome I, «Histoire», Bucarest, 1974, p. 144.

Timp de aproape șapte secole, Muntele Athos, centrul lumii creștine, a avut o mare forță de atracție spirituală asupra Principatelor Române. Principii moldoveni de seamă, din timpul secolului al XVI-lea, printre care se numără Ștefan cel Mare, Petru Rareș și soția sa, Alexandru Lăpușneanu și soția, Petre Șchiopul, s-au afirmat prin donațiile lor în argint, prin construcții de mănăstiri, picturi murale, donații de obiecte de artă religioase etc. Aceste contacte au fost întreținute nu numai de votevozi, boieri, cărturari ori călugări, ci și de artiști, de meșteri constructori și chiar de țărani români care, în drumurile lor prin Balcani, au ajuns să se stabilească la Muntele Athos.

Apropierea Moldovei de călugării de la Muntele Athos este explicată și prin reacția ortodoxismului împotriva presiunilor catolice. În același timp, învățămîntul monahal moldovenesc, susține cercetătorul, n-a avut decît de ciștiștig din contactul cu limba greacă și călugării erudiți de la Athos, cunoscători ai culturii occidentale.

Nu poate fi omis nici rolul rafinamentului artistic și nici aportul contactelor diplomatice stabilite cu prilejul pelerinajelor.

Ioan Rămureanu, *Le concile de Sardique de 343—344 et la pénétration du christianisme chez les geto-daco-romains (Conciliul de la Sardica din 343—344 și pătrunderea creștinismului la geto-daco-romani)*, în «III-e Congres

international d'études sud-est européen», tome I, «Histoire», Bucarest, 1974, p. 148—149.

După numărul episcopilor din provinciile române din sudul Dunării, se constată că creștinismul avansase mult la începutul secolului al IV-lea. Potrivit actelor conciliului de la Sardica din anul 343—344, existau aproape douăsprezece episcopate, în provinciile dunărene din Iliria, nouă episcopate în Macedonia și alte opt episcopate în Tracia. Șase din aceste episcopate așezate în lungul Dunării au trimis episcopii lor la conciliul de la Sardica. Aceștia au fost: Ursacius de Singidunum (Belgrad) din Panonia Inferioară; Amanthus de Viminacium (Costolatz) din Moesia Superioară, reprezentat de preotul Maximus; Zosimus de Horreum Margi (Cipru) din Moesia Superioară, precum și trei episcopi din Dacia Ripensis: Vitalis de Aquae (Negotin), Calvus sau Salvus de Castra Martis și Valens de Oescus (Gigen).

Se poate ține seama de faptul că acești episcopi ar fi putut avea relații cu populația geto-daco-romană de la nord de Dunăre, din Dacia carpatină. Concluzia desprinsă de autorul studiului este aceea că, conciliul de la Sardica permite cunoașterea pătrunderii creștinismului nu numai în sudul-dunărean al Imperiului roman, ci și la nordul Dunării, în Dacia Carpatică.

Prezența creștinismului este atestată chiar în Transilvania — fapt atestat de o inscripție creștină din secolul al IV-lea descoperită la Biertan.

La mijlocul secolului al IV-lea, exista la est de Muntenia actuală, o biserică gotică (pentru goții ce locuiau atunci printre populația geto-daco-romană). Aceasta a dus la concluzia că creștinismul s-a răspândit la nord de Dunăre, pe teritoriul țării noastre de la începutul secolului al II-lea și că episcopul Nicetas de Remesiana (367—414) nu este singurul ce trebuie considerat ca primul apostol al geto-daco-romanilor, așa cum susținea V. Pirvan și mai apoi alți istorici români.

D. S. O u t z o, *Le rôle important du prince de Valachie Șerban Cantacuzène pendant le siège de Vienne en 1683 (Rôlul important al prințului Munteniei Șerban Cantacuzino în timpul asediului Vienei din 1683)*, în «III-e Congres internațional d'études européennes», tome I, «Histoire», Bucarest, 1974, p. 238—239.

Numele familiei Cantacuzinilor se numără printre cele citeva nume de familii ce au supraviețuit în istoria Imperiului Bizantin și după căderea Constantinopolului.

Șpre sfârșitul secolului al XV-lea trăia la Anchiiale în Tracia de nord, Mihail Cantacuzinul, poreclit și Satanogiu, renumit prin boabățile sale. Urmașii săi, stabilindu-se în Principatele Române, se aliară prin căsătorie cu boierimea autohtonă și ai dat Munteniei și Moldovei trei principii domnitori.

După două generații, familia Cantacuzinilor se românizase astfel, încât, ajunsese în fruntea partidei române a boierilor. Ele n-au uitat însă descendența elenică și imperială, dovadă, participarea unor membrii la lupta greilor pentru libertate (1821).

Un rol important l-au avut Șerban Cantacuzino, conducătorul trupelor române, alături de armatele otomane, în lupta pentru asediul Vienei. În înțelegere cu Împăratul Austriei, Șerban Cantacuzino a reușit să convingă pe marele vizir Mustafa să nu riște un asalt, dând astfel timpul necesar regelui Poloniei, Sobieski, să salveze orașul asediat.

În încercarea realizării proiectului său de izgonire a turcilor din Europa, Șerban Cantacuzino a stabilit o serie de contacte diplomatice cu Împăratul Leopold I al Austriei și cu țarii Ioan și Petru al Rusiei. Moartea sa neașteptată (1688) a împiedicat finalizarea acestor acțiuni.

N. S.

Sebastian Barbu Bucur, *Naum Rîmniceanu*, în «Studii de muzicologie» vol. IX, Ediția Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1973, p. 149—192.

Reprezentind un capitol din lucrarea *Psalți ardeleni din secolele XVIII-XIX și contribuția lor la cultura muzicală românească*, studiul de față ne prezintă activitatea uneia dintre cele mai importante figuri ale muzicii psaltice românești — Naum Rîmniceanu.

Punctul de plecare al lucrării îl formează *Manuscrisul nr. 3210* aflat în Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, manuscris nestudiat pînă acum datorită inaccesibilității sistemului de notație de pînă la reforma lui Hrisant din anul 1814.

Despre viața lui Naum Rîmniceanu datele sînt destul de puține. Se știe în mod cert că, s-a născut la 27 noiembrie 1764, în Jina Sibului, o scrisoare trimisă de la București, la 15 iunie 1823, de către Naum Rîmniceanu, călugărul ardelean Clement, de la Mînaștirea Neamțului, lămurind pe deplin această problemă.

Familia lui Naum părăsește Transilvania și se stabilește, asemenea altor români, în satul Corbi, districtul Muscel, unde tatăl este numit protopop al coloniștilor români. De la șase ani Naum este dus la București la Școa-

la Sfântul Gheorghe Vechi, devenind mai apoi ucenicul învățatului Filaret al Mirelor. În anul 1780, Filaret — devenit episcop de Rîmnic — îl hirotonește diacon și îi dă numele de Naum. Problema numelui său de familie se consideră a fi rezolvată în urma descoperirii pe unul din manuscrisele sale muzicale, a însemnării «Naum Popoviz».

Printre preocupările din această perioadă ale lui Naum se numără transcrierea și traducerea de hrîsoave paralel cu desăvîrșirea pregătirii sale în limbile grecească și românească. Din anul 1788, cînd a început lupta dintre turci, ruși și nemți, Naum începe viața de peregrinări prin Transilvania, unde se ocupă, printre altele, și cu predarea *muzicii psaltice*. Reintors în țară, în anul 1795, lucrează pe lângă mitropolitul Ungrovlahiei, Dosotei Filittis, episcopul de Rîmnic, Nectarie și episcopul de Buzău, Constandie. Dornic de a-și desăvîrși cunoștințele literare și științifice, Naum intră în rîndurile celor ce urmau cursurile «Academiei Domnești de la Sf. Sava». După terminarea lor este descăl pe la mai multe minăstiri unde se ocupă, printre altele, cu predarea *muzicii psaltice*.

Ajuns la un înaintat grad de cultură, Naum scrie *Introducerea în gramatică... și literatură* (1805), *Epifonematele* (1807), în limbile greacă și română, *Șaptezeci de fraze elenice* (1808) în limba greacă și *Insemnări*, Extrase din «Cartea lui Iov...», liste de școlari, cataloage, epistole.

În aceeași perioadă înflințase o școală la Mînăstrea Sfînta Ecaterina din București, unde a funcționat și el ca profesor, probabil pînă cînd trece cîntăreț la Sfîntul Nicolae-Șelari (1814).

Cu toate peregrinările sale prin diferite locuri și posturi (dascăl, egumen la Mînăstrea Sfîntii Apostoli din București, dascăl de citire și cîntare psaltică la Conțești de Jos), Naum se ocupă nefîcetat de studii istorice. Printre lucrările sale istorice se numără: *Istoricul zaverii în Valahia*, *Cronicul* (în trei volume), *Despre originea românilor* (1829). Retras, în anul 1833, la Mînăstrea Cernica, la invitația starețului Calinic, traduce aici, din grecește în românește, cele trei volume ale *Istoriei bisericesti a lui Meletie, mitropolitul Atenei*.

Naum Rîmniceanu a murit la sfîrșitul anului 1838, sau începutul anului 1839, în vîrstă de 73—74 de ani.

Contribuția lui Naum Rîmniceanu la dezvoltarea muzicii psaltice este deosebită: a dat ore de psaltichie prin minăstiri, biserici, școli și case particulare; a alcătuit, în anul 1788, *psaltichia Meșteșugul cîntărilor bisericesti*

pe *glasuri*. Referitor la această lucrare, al cărui manuscris a fost dăruit Academiei de către Constantin Erbicanu (biografii lui Naum Rîmniceanu) cercetătorul S. B. Bucur precizează: «Nu știm dacă la venirea sa în Banat, Naum avea sau nu scrisă această psaltichie. Fiind un mare patriot și apărător al Ortodoxiei, nu este exclus ca el să fi plecat înarmat cu ea de la Hurezu sau să o fi scris chiar aici, pentru nevoile locale, tocmai cu scopul de a promova cîntarea psaltică în aceste părți ale țării».

Manuscrisul psaltichiei cuprinde, în limba română, gramatica și un număr de șase cîntări, și text în limba greacă. Însemnările în grecește, au folosit cercetătorul Sebastian-Barbu Bucur la completarea biografiei lui Naum. Prin conținutul său manuscrisul lui Naum a ajutat la descifrarea textelor muzicale anterioare reformei lui Hrisant și totodată a permis cunoașterea manuscrisului lui Filotei — în manuscris se găsesc șase cîntări în limba română, identice și la Filotei și la Duma (care a copiat pe al lui Filotei). Existența în manuscrisul lui Naum a unor cîntări grecești traduse în românește de Filotei: snă Agăi Jipei, cu linia melodică inițială, a permis totodată cunoașterea originalelor grecești și una din modalitățile de lucru ale lui Filotei.

Din numărul mare de cîntări psaltice de la acea vreme, Naum «a știut să aleagă cîntări «syntonom» (scurte), concise, în *stilul irmologic și stihiratic* — coplind citeva și din *stilul papadic*, — neinfluențate de muzica orientală».

Toate aceste elemente specifice manuscrisului demonstrează cercetătorului că Naum Rîmniceanu «a cultivat — nu numai în Țara Românească, ci și în Transilvania și Banat, — aceeași muzică pe care o promovează Filotei snă Agăi Jipei (în Țara Românească), la începutul secolului al XVIII-lea, Bucur Grămăticul (la Sîmbăta de Sus), în prima jumătate a secolului XVIII-lea și Ioan Duma (în Brașov și Țara Bîrsei), în a doua jumătate a aceluiași secol».

Studiul mai cuprinde *Note* și două anexe. *Anexa I* prezintă *reproduceri și transcrieri după manuscrisele lui Filotei snă Agăi Jipei și Naum Rîmniceanu: Troparul la Acatistul Precistei* (Naum Rîmniceanu, f. 31 r, 31 v, 32 r), *Heruvic și priceasnă la Joia cea Mare* (Naum Rîmniceanu, f. 32 r, 32 v, 33 r) și *Condac la Acatistul Precistei* (Naum Rîmniceanu, f. 35 v, 36 l, 18), în reproduceri alb-negru; *Troparul la Acatistul Precistei, Heruvic și Precista la Joia cea Mare și Condac la Acatistul Precistei* de Naum Rîmniceanu — lucrări transcrise. *Anexa II* «premisă a întoc-

mirii unui lexicon al tuturor termenilor muzicii psaltice», cuprinde 53 de forme iconografice și termeni tehnici specifici folosiți în acest studiu cu explicațiile necesare.

A. A. Bolșacov, *Localizarea bătăliei de la Rovine*, în «Studii și materiale de Istorie medie», Editura Academiei, vol. IV, p. 391—394.

Studiul are ca punct de plecare documentul oficial descoperit în arhiva Top Kapu Serai în Istanbul, databil în secolul al XV-lea. Autorul redă pe scurt pasajul ce descrie expediția lui Balazid I în Ungaria și Țara Românească și a lui Murad II în Transilvania.

Potrivit cronicilor sârbești, raguzane și muntene, bătălia lui Mircea cu turcii a avut loc la 10 octombrie 1394 la *Rovine*. Cu ajutorul documentului turc descoperit se recurge acum la localizarea acestei bătălii. Stabilindu-se, din descrierea succintă, traseul armatei turcești se poate conchide că bătălia de «la Rovine» a avut loc după ce turcii au trecut de cîmpia dintre Jiu și Olt. Oastea mai mică a lui Mircea putea ataca numai într-o zonă de pădure — respectiv pădurile Teleormanului prin care au trecut turcii în drumul lor spre Curtea de Argeș. Făcînd o legătură între aceste constatări și toponimia actuală și istorică din Muntenia și Oltenia, autorul studiului consideră că locul marii bătălii a lui Mircea cu turcii, se afla «la 20 km sud de Pitești și la 14 km în linie dreaptă de apa Argeșului, în regiunea de dealuri din apropierea riului Dimbovnic» unde astăzi se mai găsesc resturile pădurilor Rovine, Tufele Roșii și Rovine Tuțulești ce au aparținut probabil unei păduri mai mari, Rovine.

A. A. Bolșacov - Ghimpu, *La localisation de la cité byzantine de Demnitzikos*, în «Revue des études sud-est européennes», Edition de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, tome V, 1967, p. 543—549.

În opera sa, cronicarul bizantin I. Kinnamos (1143—1203) menționează — pentru prima dată — cetatea Demnitzikos, cu prilejul descrierii incursiunii cumane din 1148 a împăratului Manuel I Comneanul (1143—1180). Potrivit datelor din cronică, în drumul lor, trupele cumane au trecut Dunărea, și au urmat drumul pe alte două riuri navigabile și au trecut apoi printr-o regiune plată pînă la muntele Tenu Ormon, ce se găsea la granițele Tauroscției.

Făcîndu-se legătura între descrierea geografică a drumurilor și denumirile toponimi-

ce se poate spune că sînt trei posibilități asupra localizării: în nordul Moldovei, în nord-estul Munteniei și în Teleorman. Cronicarul I. Kinnamos ne spune că muntele Tenu Orman avea în apropierea sa alți munți, rela-tare ce îl conduce pe cercetător la ideea că este vorba de un loc aflat undeva la poalele Carpaților, mai exact aproape de colinele din regiunea Rîmnicu-Sărat și Buzău.

Studierea atentă a tuturor mențiunilor din text îi dă posibilitatea cercetătorului de a susține că regiunea invadată de cumani este Dobrogea. Trecerea Dunării s-a făcut probabil pe la Galați, în direcția Barboși. Rîurile navigabile pe care au trecut apoi cumanii au fost, potrivit deducțiilor logice, între Birlad și Siret.

În virtutea acestor fapte se poate admite că, cetatea Demnitzikos (secolele X—XII), cucerită de cumani după trecerea Dunării se identifică cu Biserița — Garvăn, cunoscută în timpul romanilor sub numele de Dinogitia (secolele II—VII). Această identificare este, indirect, atestată și de descoperirile arheologice din această zonă. Straturile arheologice indică dispariția cetății spre mijlocul secolului al XII-lea, deci aproape de anul 1148 menționat de sursele bizantine. Și datele lui I. Kinnamos și biserica în piatră descoperită aici dovedesc importanța cetății. Ca plan, biserica Boiana (lingă Sofia) datată din secolul XI sau de la începutul secolului XII. Existența cetății pînă către mijlocul secolului al XII-lea este susținută și de descoperirea, în complexul Biserița — Garvăn, a sigiliului mitropolitului Mihail al Rusiei (1130—1145).

Localizarea cetății bizantine Demnitzikos la Biserița — Garvăn face să crească numărul localităților identificate din Dobrogea medievală.

A. A. Bolșacov - Ghimpu, *Identificarea așezării Ruscia din anul 1228*, în «Romanslavica», XVIII, 1972, p. 515—519.

În lucrările mai vechi așezarea Ruscia era identificată cu Rusla sau cu satul Ruscior (Ruştişor, Sebeşul de Jos).

Din cercetarea documentului referitor la moșia Sâplac din Transilvania, document datat în anul 1228, autorul studiului de față ajunge la concluzia că Ruscia era așezată pe Mureș și, potrivit hotarelor descrise în legătură cu moșia Sâplac, este vorba de localitatea denumită azi Rușli-Munți (ung. Maros-Oroszfalu, germ. Russ). Această identificare a localității Ruscia cu o așezare din Transilvania, contribuie la mai buna studiere a așezărilor rusești din această zonă, așezări in-

temelate de țărani ruși fugiți pe la sfârșitul secolului al X-lea, ca urmare a destrămării statului centralizat și a luptelor dintre feudații ruși.

IOAN F. STĂNCULESCU

Friedrich Hegler, *Dialog ohne Misstrauen. Entwicklungen im lutherisch — orthodoxen Gespräch (Dialog lipsit de neîncredere)*. (In «Lutherische Monatshefte» 6/1974).

Redăm din cuprins. Începând cu anul 1959, o serie de Biserici Luterane se află în dialog cu Ortodoxia, iar începând cu anul 1961, Consiliul ecumenic al Bisericilor a oferit o «bază instituțională» pentru adâncirea teologică a contactelor interconfesionale. Astfel, Biserica Luterană din România — menționează autorul, profesor la facultatea teologică din Heidelberg — colaborează cu Biserica Ortodoxă Română în cadrul Conferinței creștine pentru Pace (Praga). Și profesorul Hermann Pitters de la Institutul teologic luteran din Sibiu, spunea la Consultația teologică organizată la Liebfrauenberg (Alsacia) de către Alianța luterană mondială că, existența unor credincioși de diferite naționalități în Transilvania a favorizat apropierea între diferitele Biserici. Dar contacte, discuții între luterani și ortodocși sînt și în alte țări. De pildă, în Finlanda, se duc discuții pentru o înțelegere comună a Sfintei Euharistii. Adeverat, rezultatele discuțiilor luterane-ortodoxe de pînă acum n-au caracter obligator, totuși din dialogul acesta — notează autorul — se desprind unele date pozitive. Le redăm rezumativ.

1. — Înlăturarea unor interpretări doctrinare eronate, cum a fost cazul la dialogul de la Chambésî (Geneva) între delegați ai Bisericii Evanghelice Germane și delegați ai Patriarhiei ecumenice de la Constantinopol. În discuție era afirmația unui teolog ortodox că, conceptul despre om la luterani ar avea caracter pesimist. Antropologia luterană ar fi adică «unilaterală», fiindcă bazează interpretarea ființei umane numai pe posibilitatea acesteia. Problema s-a discutat și pozițiile s-au precizat.

2. — Dialogul luteran-ortodox a familiarizat Biserica Luterană cu spiritualitatea ortodoxă, în bună parte asimilînd-o, — subliniază autorul — fără ca să-și piardă din identitate. Spre lămurire, autorul indică două exemple : a) la prima întîlnire oficială a comisunii Bisericii Luterane cu comisunea Patriarhiei ecumenice (Constantinopol 1969), discuția s-a centrat pe tradiția patristică și învățătura despre Duhul Sfînt. Luteranii vorbeau despre «libertatea suverană a Sfîntului Duh», iar ortodocșii afirmau că «Duhul Sfînt, persoana a

trela a Sfintei Treimi, își are propria sa economic». Discuțiile au dus la rezultatul că, sergul afirmații ortodoxe poate fi acceptat de luterani. b) La a doua întîlnire cu delegația patriarhală (1971, Arnoldsleim), Mitropolitul Damaschin a explicat temeiul hristologic al mîntuirii cu fraza : «Dumnezeu s-a intrupat». Dar aici nu-i vorba de un ideal abstract, ci de o persoană. Iar Mitropolitul Emilian a adăugat că «Adevărul nu-i un sistem abstract de idei. El nu trebuie înțeles anhipostatic». Fraza ultimă, notează autorul, n-ar fi fost nicînd rostită de un luteran, dar auzînd-o și, primind lămuriri, ea a fost acceptată.

Dialogul luteran-ortodox a lămurit partea luterană și în privința sinergismului Ortodox. Din învățătura Ortodoxă despre colaborarea credinciosului la mîntuirea sa. Discuțiile au înlăturat interpretările nepotrivite date sinergismului ortodox, lămurite și prin mereu repetatul «Doamne miluiește» al ortodocșilor. Și să nu se uite — subliniază autorul — că Ortodoxia a rămas credincioasă vechii doctrine trinitare și hristologice.

Dar în dialogul ortodox-luteran s-a pus și întrebarea : care-i «norma gîndirii teologice»? Este ea exclusiv Sfînta Scriptură sau Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție? Pentru ortodocși, Sfînta Tradiție este necesară și are același valoare normativă ca și Sfînta Scriptură. Luteranii au însă numai «sola scripture».

Luteranii n-au dat total uitării tradiția, deși n-au utilizat-o în măsura și cu sensul dat ei de ortodocși, — iar azi teologii luterani se ocupă de sfinții Părinți și discută cu plăcere cu ortodocșii probleme religioase în lumina tradiției patristice.

Diac. Prof. O. BUCEVSCI

Thomas Spidlik, *Grégoire de Nazianze. Introduction à l'étude de sa doctrine spirituelle* (Grigorie de Nazianz. Introducere la studiul doctrinei sale spirituale), Roma, 1971, 163 p. (Col. «Orientalia Christiana Analecta», 189).

Pînă nu de mult, studiile referitoare la Grigorie de Nazianz se opreau la teologia sa cu privire la dogma Trinității. Temele de pură spiritualitate nu au atras pe cercetători. «Nu se poate spune, observă un autor ca Szymusiak, că Sfîntul Grigorie de Nazianz a elaborat o doctrină spirituală care s-ar putea insera în cadrul unui tratat de aseză sau de unire cu Dumnezeu, însă învățătura sa este suficient de completă pentru a da o idee de ansamblu a spiritualității creștine» (IX). Oare s-ar putea spune că marile figuri ale spiritualității răsăritene, ca un Evagrie din Pont, Maxim Mărturisitorul, Ioan Climachus, un Si-

meon Noul Teolog, Grigorie Palama, continuă moștenirea lui Grigorie din Nazianz? Ar fi deci de dorit, din acest punct de vedere, pentru a da un răspuns competent la elucidarea problemei, ca doctrina spirituală a lui Grigorie Nazianz să fie expusă în întreaga ei amploare. Din păcate, însă, autorul trebuie să se mulțumească mai mult cu o «introducere». Aceasta, din mai multe motive. Mai întâi, din lipsa, până la ora actuală, a unei ediții critice a textelor care vin aici în considerare, mai ales privind Poemele sale. Din cauza aceasta, cartea lui Spidlik încearcă să se orienteze după marile linii de doctrină ale Sfântului Părinte, având grijă de a nu impieta asupra unor sensuri originare de ansamblu.

Pentru a înțelege pe Grigorie din Nazianz, interesează și este mai important să sesizați *spiritul învățăturii* sale, decît justetea afirmațiilor sale (Plagnieux). Aici o anumită apăsare pe teorie, poate să ducă într-un impas. Trebuie să ținem seama că Grigorie de Nazianz, se convertește și se angajează pe o altă cale decît a teoriei, — cale mult mai umilă, mai evanghelică, — acea a praxis-ului. Între Sfîntul Vasile, un clasic al praxis-ului și Sfîntul Grigorie de Nyssa, un clasic al contemplației, Grigorie de Nazianz care oscilează între aceștia doi, oare nu reprezintă un punct de confluență dintre Sfîntul Vasile și Sfîntul Grigorie de Nyssa? Autorul își pune întrebarea, dacă Grigorie de Nazianz nu încearcă o unire a celor două aspecte antinomice reprezentate de Sfîntul Vasile și Sfîntul Grigorie de Nyssa. Căutarea unui echilibru pare să nu corespundă temperamentalului lui Grigorie de Nazianz, natură schimbătoare, trecînd ușor dintr-o extremă la alta (Bardenhewer), — ceea ce se va dovedi mai târziu ca inexact. Teza lui Bardenhewer ar putea fi plauzibilă și prin aceea că la acesta se înfruntă lumea helenică cu cultura ei păgînă și religia creștină. De mai multă vreme există poate la unii autori o anumită concepție a necesității reconcilierii unor antagonisme. Privind raportul teorie-praxis, de pildă, Origen a ajuns la o soluție, care încă și azi surprinde prin ingeniozitate și rafinament. Dincolo de toate, — spiritul se leagă de realitatea luminii. Spiritualitatea la fel. În acest sens, Grigorie de Nazianz discerne o trinitate în univers, aceea a celor «trei lumini»: Dumnezeu, ingerul, omul. Dumnezeu este lumina supremă inaccesibilă și incomprehensibilă, dînd lumină întregii naturi inteligibile. Cea de a doua lumină este ingerul, care reprezintă emanația și participarea la prima lumină. A treia lumină este omul. Inteligența este semnul luminii lui. Viața luminii este viața divină în om.

Sufletul este de origine divină, el face parte din *Kosmos noetos*, suflu al lui Dumnezeu, reprezintă imaginea lui Dumnezeu. În mod deliberat Sfîntul Grigorie de Nazianz confundă noțiunea de corupție și realitate corporală: *sarz* și *soma*, pentru a le uni într-un același și simplu lucru. A purifica simțurile, acestea nu înseamnă a elimina toate percepțiile sensibile, ci numai a suprima pe cele nocive. Simțirea (Aisthesis) este luată în semnificația sa morală, neexprimînd numai percepția sensibilă, dar și mișcările sufletului și gîndurile, mai ales acelea care provin de la simțuri. Autorul pare să incline spre o concluzie a lui P. Hausherr: Origen, și discipolii săi, Grigorie de Nazianz și Evagrie Ponticul, ignoră extazul în sensul propriu al cuvîntului. Tot el pare să conchidă că Grigorie de Nazianz nu este ceea ce se cheamă un autor «mistic» în sensul obișnuit admis (p. 44). Am vorbit despre lumină. Dar în legătură cu tenebrele Grigorie de Nyssa și Grigorie de Nazianz, de altfel atît de apropiați, vorbesc limbaje diferite. Pentru cel de al doilea tenebrele sînt un obstacol, pentru primul ele sînt inaccesibile. Spidlik presupune la un moment dat apariția unei crize interioare foarte serioase la Grigorie de Nazianz. Acesta și-ar fi dat seama că întregul proces de ascendențială în sens platonician, nu poate conduce niciodată la scopul așteptat, ceea ce tocmai ar fi fost un temel pentru o «converție» a Sfîntului Grigorie din Nazianz la simplitatea evanghelică, sau, din punctul de vedere al spiritualității, la o întoarcere către un praxis creștin.

Iată-l din acest punct de vedere, și de pe această poziție pe Sfîntul Grigorie de Nazianz dispunînd arcelele vertiginoase ale speculației, mulțumindu-se a merge pe calea largă a comandamentelor morale, a praxis-ului, a carității. În această fază, el și-a dat seama de pericolul de a vroi să mențină o doctrină filozofică elogiînd contemplația, și de a pretinde de a o sprijini pe textele Sfîntei Scripturi. De acum, drumul teoriei filozofice rămîne barat. Praxis-ul corespunde mai bine vieții după Evanghelle. Pe această linie Sfîntul Grigorie de Nazianz reia unele axiome ale lui Origen. Dar el face aceasta cu ezitări. Prezumată conversiune a lui Grigorie semnifică de fapt o îndepărtare de teorie și plasare a ei în lumina revelației Evanghellei, constituindu-se drept un act de aderență la credința celor simpli. Nu mai este vorba despre a raționa despre Dumnezeu în cunoscuta manieră a lui Aristotel, ci, de a intra efectiv în școala pescarilor din Galilea. Ce importă — la urma urmei, — că credința celor simpli

este lipsită de erudiție și retorică, dacă ea duce la mîntuire? Pentru el, teoria nu este decît o erudiție abstractă, de ordin filozofic, și vană pe deasupra. Sînt oare necesare argumentele pentru a proba că creștinul împlinește faptele bune avînd grijă de pornirile creștine? Este, creștinul oare altceva, se întrebă Grigorie, decît un «muncitor» (ergates) în cîmpul preceptelor divine? Și în acest sens, oare nu rămîne mila primul comandament? Grigorie reia unele idei ale stoicilor. Pentru el viciul este detestabil, virtutea este unicul adevărat bine. Iar restul se situează între bine și rău, și depinde de voința noastră. Pentru cei buni toate servesc binelui, în timp ce pentru cei răi, orice lucru este abominabil. Virtutea este ofrandă pură pentru Dumnezeu. Aici se vede formularea creștină a conceptului stoic de virtute la Grigorie de Nazianz.

În neascultarea poruncii, Grigorie de Nazianz subliniază mai puțin perspectiva cosmică, și mai mult cea ecleziastică, și prin aceasta el se apropie de Grigorie de Nyssa. Credinciosul creștin odată angajat pe drumul virtuții în sensul arătat, nu are voie să se oprească nici o clipă. Căci, orice pauză, îl atrage pe el spre abisul amețitor al tenebrelor, conchide Grigorie de Nazianz. Posibilitatea de a păcătui, ține de condiția de a fi schimbător, într-un cadru în care virtutea nu este o dispoziție permanentă. Ori, mila, caritatea, este aceea care nu permite ca binele din noi să fie risipit, și în felul acesta mila, și mai ales iubirea ca virtute, implică o stabilitate. Simțul măsurii, ca o expresie a ochiului pentru un praxis creștin, este fără îndoială, conchide autorul, trăsătura caracteristică a Sfîntului Grigorie de Nazianz. El este foarte conștient de strînsa relație care există între compartimentul moral al omului credincios și participarea sa la viața divină. Într-un fel, și pentru el rămîne valabilă concepția antică potrivit căreia *virtus sibi ipsi praemium*, dar, adăugînd că recompensa virtuții este divinizarea. Calea virtuților este o cale comună, a tuturor, deschisă tuturor. De ce să căutăm căi extraordinare? Dar această cale este și grea, — pe de o parte, — și ușoară, pe de altă parte. Grigorie încearcă să împace aceste extreme. În sensul său cel mai larg, *praxis* semnifică orice activitate materială sau spirituală. Probabil că în acest sens înțelege el acest concept atunci cînd îl scrie Sfîntului Vasile, că praxis-ul cel mai înalt îl formează *aprasia*, inactivitatea, presupunînd inactivitatea exterioră, pentru a face loc activității intelectuale. Spidiek este de părere că teoria luată în sens creștin, de gnoză veritabilă, nu se opune praxis-ului. Ci, dimpotrivă. Dar ceea ce

aici este mai important, și merită a fi subliniat, este faptul, că, pentru Grigorie de Nazianz, praxis-ul creștin este acela care duce la teoria (creștină). După Szymustak, la el este vorba despre o dublă mișcare: a contempla pentru a avea ce oferi sufletului, și a munci, a lucra asupra sa însăși, înainte de a se angaja pe calea aprofundării contemplației. Acțiunea practică a virtuții are ca urmare o purificare. Iar aceasta din urmă trebuie să constituie un preludiu al iluminării. Viața în Hristos este aceea, care, în cele din urmă, conduce la o iluminare lăuntrică a omului credincios. Corpul lui Hristos este un principiu de revelație. Logosul se face înțeles cu ajutorul corpului său. Pentru om, care este corporal, nu există altă cale.

Praxis-ul rezumă toate virtuțile. Caritatea condensează toate virtuțile și totodată întreg praxis-ul. Mai trebuie adăugat aici că, *crediința* nu rezultă dintr-o argumentație, ea fiind un act liber, un act al voinței libere. Cei care au credință, adică sînt credincioși, sînt cel care *practică* împlinirea, ascultarea poruncilor, și mai presus de toate caritatea, mila, și pe această cale poate fi înțeles Iisus Hristos, Dumnezeu-Milă, Dumnezeu-Iubire. Pentru Grigorie de Nazianz viața omului conformă credinței, reprezintă, praxis-ul omului. Spidiek se întreabă: dacă în contextul spiritualității lui Grigorie de Nazianz se poate observa o anume insistență asupra praxis-ului, aceasta nu este oare ca o reacțiune împotriva intelectualismului exagerat al filozofiei grecești? Pentru scolastici în sinul însăși al praxis-ului se pune următoarea problemă: în legătură cu «facultatea de a te ruga» este aici vorba despre «rațiune speculativă», sau «rațiune practică»? Dar, oare întreaga poziție a Sfîntului Grigorie de Nazianz comportă probleme de acest fel? Ceea ce este cert aici, este faptul că, un principiu fundamental este pus: corpul participă la mediția adevărilor transcendente. Praxis-ul implică deci plenitudinea umanului Iisus Hristos, este viață și nu teorie. În cazul în care pentru unii mesajul lui Hristos pare să enunțe o morală mai ridicată și din nefericire puțin înțeleasă, și care nu a putut, ca atare, să pătrundă în viața omului, — Evanghelia, — în acest caz, — este «teoria» anterioară praxis-ului. Se știe că autorii ortodocși au reacționat cu justețe împotriva unei asemenea accepțiuni a creștinismului. Nu trebuie uitat, însă, subliniază autorul, că, viața spirituală este înainte de toate «*viață*» și în consecință reprezintă un praxis (p. 128).

Hristos a adus lumii o nouă învățătură, dar el însuși a venit în lume, și că revelația

sa are ca fundament propria persoană și viață. Teoria și praxis-ul, în concepția lui Grigorie, au fiecare avantajele lor, la urma urmei. Teoria, contemplarea presupune deja un grad mai mare de perfecționare pur umană, în timp ce calea praxis-ului, are marele avantaj că este o cale absolut pentru toți. În sensul că toți sint chemați de a da mărturie de iubirea lui Dumnezeu, prin ascultarea poruncilor Lui.

În loc să creem, sau să adâncim aici un antagonism, mai bine să le conciliem. «Contemplația este un lucru frumos, dar și acțiunea este de asemenea frumoasă» spune undeva Sfântul Grigorie de Nazianz (p. 130).

Prima introduce în Sfânta Sfințelor unde ne atrage spiritul nostru. A doua învață a sluji lui Hristos și a practica operele de caritate. În consecință, ambele «sint bune și prietene» (cum spune Sfântul Grigorie din Nazianz). Idealul creștin este de a uni perfecțiunea ambelor. Athanasie cel Mare reprezintă un exemplu de asemenea unire în chip strălucit. Nu se poate uita însă, că teologul din Sfântul Grigorie, are conștiința că o asemenea unire perfectă este un lucru rar. Vocațiile personale sint diferite. El a fost unul din acei de seamă Părinți ai Bisericii, trasind o linie de conduită celor ce vroiau să se consacre lui Dumnezeu, fără a se refugia în deșert, sau fără a se închide într-o minăstire. Aceasta reprezintă așa-zisa lui «linie mediană», și care caracterizează întreaga doctrină spirituală, ca și spiritualitatea Sfântului Grigorie din Nazianz de la un capăt pînă la altul. El dorește ca susținătorii unei vieți active, să fie utili unii altora, dar inutili lor înșile. Pentru Grigorie, teologia este opera unui teolog, care are competență în lucrurile divine, pregătit deopotrivă prin teorie și practică, aceasta din urmă fiind (împlinirea) într-o cealaltă, și ambele, pot deveni, propriu-zis, filozofie putînd umple viața unui om. Deși mai exact ar fi să spunem, pe de altă parte, că pentru Sfântul Grigorie din Nazianz, teologia este sinonimă cu predicăția, cu explicația adevărilor divine, în care teologul rămîne un slujitor al Cuvîntului. De-a lungul întregii sale vieți, Sfântul Grigorie din Nazianz s-a străduit să caute totul, în mod progresiv, în etape, pînă la revelația supremă. Însă în drumul său, el a înțeles că nimeni nu ajunge pînă la această supremă revelație, — unde nu mai există nici un vâl — numai prin forța singură a inteligenței, și că trebuie să căutăm ca ghid pe Iisus Hristos. Că nu este deajuns de a dovedi învățătura sa, ci că trebuie să-L urmăm, să-L imităm în lucrarea Sa pe Iisus Hristos.

Menționez, — că lucrarea lui Thomas Spidlik, are o destul de bogată bibliografie în materie. Am fi dorit poate, totuși, o exegeză a poemelor sale în raport cu textele teologice. De asemenea, am fi dorit, poate, și o anume lămurire mai apăsată, a chestiunii dacă ceea ce autorul a numit convertirea Sfântului Grigorie din Nazianz în sensul și în contextul arătat, reprezintă o adevărată convertire, sau reprezintă ea numai un aspect contradictoriu al ființei marelui Părinte bisericesc; — sau, este vorba aici despre un dat evolutiv, poate ca un produs al *sofiei* vechi filozofii grecești. Tema convertirii pare să fie admisă de Thomas Spidlik mai mult ca o ipoteză de lucru, dintr-o momentană lipsă a unor suficiente izvoare în această materie. Dar atunci, problema pusă de autor rămîne deschisă. Desigur, toate lămuririle aduse de el pe linia dezvăluirii doctrinei spirituale a Sfântului Grigorie de Nazianz, ca și a spiritualității acestuia, rămîn binevenite puncte de plecare în adîncirea spiritualității creștine în general, și a spiritualității Sfântului Grigorie din Nazianz în special.

Jean Giblet, *Aspekte der Wahrheit im Neuen Testament* (Aspecte ale adevărului în Noul Testament), în: «Concilium, 9 Jhrg. Heft 3, März 1973, p. 169—173.

În Sfânta Scriptură este adeseori vorba despre adevăr. În anii din urmă unii dintre cercetătorii din domeniul teologiei biblice s-au obișnuit în mod sistematic să opună conceptul grecesc de adevăr conceptului ebraic. Însă *aletheta* nu este întrebuițată pentru desemnarea unui adevăr abstract sau metafizic, ci, referindu-se la ceea ce se bizuie pe Dumnezeu, pe consecvența fidelitate a lui Dumnezeu față de oameni. Adică fiind vorba nu despre ceva static, ci despre ceva activ, despre o realitate activă; anume realitatea lui Dumnezeu în cuprinsul Legămîntului. Aici există acea statornicire de răzăruncinat a lui Dumnezeu, (J. Barr). E deajuns pentru a parcurge modul de întrebuițare al *aletheia*, în *Septuaginta*, pentru a constata că aici, nu este vorba în nici un caz întotdeauna despre adevăr ca o realitate a lui Dumnezeu în cuprinsul raportului de Legămînt dintre om și Dumnezeu. După Bultmann, *aletheta* indică originar un conținut, care, în măsura în care este vizibil, prezintă starea deplină sau completă a lucrurilor (Tatbestand). A sesiza adevărul unui existent după el, înseamnă a-l cunoaște așa cum este, și aceasta într-un așa fel, încît cu această ocazie nu-i scapă nimic

spiritului. Această cunoaștere exhaustivă și definitivă stă în contrast față de incertitudinile și fluctuațiile părerii (opinio doxa). Dacă omul este în stare să sesizeze de pe această cale exhaustivă adevărul, atunci el poate și să-l exprime, să «spună adevărul». Acest lucru însă înseamnă a dispune de posibilități lingvistice de exprimare, care sînt atît de exacte, subliniază autorul, încît permit o exactă transmitere, în continuare, a ceea ce a fost conceput ca adevăr.

De aceea, conceptul de adevăr, este o categorie intelectuală. Elenismul a fost dispus a socoti realitatea cea mai înaltă, existența veșnică și divină, a cărei cunoaștere constituie de fapt scopul vieții, drept *aletheia* avînd față de conceptul creștin de adevăr un rol de pedagog. Pe de altă parte, s-a spus, că deplina cunoaștere a adevărului este o chestiune a unei experiențe personale avînd un caracter mistic (Philon).

Acest ideal al unei depline cunoașteri a adevărului a fost cultivat în anumite cercuri iudeo-eleniste. În orizontul ebraic, lucrurile însă se prezintă altfel. Este de notat, cuvîntul *emet*, pe care Septuaginta îl traduce adeseori cu «*aletheia*», ceea ce este cert, sigur, solid, fixat, demn de încredere, pe care se poate clădi, pe ceea ce necondiționat, fără să te mai îndoiești, te poți bizui. Cuvîntul unui om, în acest sens, este adevărat, în măsura în care el aduce la lumină în mod clar ceea ce omul gîndește, fără absolut nici o reținere sau rezervă. Un om este în acea măsură adevărat în care este capabil să stea efectiv întru aceea întru care s-a obligat să stea. *Emet* cu referire la Dumnezeu semnifică absoluta fidelitate față de elemente legămîntului. Dumnezeu singur este adevărat în sensul cel mai înalt, căci numai el singur este fără îngrădire față de obligație, neîngrădire, spre a cărei împlinire l-a împins inima sa plină de milă, pe cînd El a oferit Israelitilor Legămîntul său. Omul se poate încrede în Dumnezeu; poate crede în El. Această credință trebuie să se exprime în timp, printr-o anume *ascultare*. De aici, a fi credincios, a fi fidel, înseamnă a fi adevărat. Înseamnă a-ți ține promisiunea, înseamnă a trăi și a acționa în conformitate cu Legămîntul. Dacă Dumnezeu este absolut adevărat, atunci nu este omul niciodată adevărat deplin și pînă la capăt. Cu toate acestea, se pot recunoaște imediat liniile de legătură dintre adevăr și credință-speranță și dreptate, așa cum a înțeles-o Israelul (G. Bardy). Astfel, cuvîntul lui Dumnezeu este demn de o absolută încredere. Totuși acest cuvînt, în sine, singur nu înseamnă chemare, putînd să designeze și planul lui Dumnezeu. În Pro-

verbe, acest aspect se identifică cu înțelepciunea. În consecință, adevărul este ceea ce Dumnezeu revelă; ceea ce este misterul lui Dumnezeu.

Cunoașterea adevărului devine obiect al speranței. Această formă este caracteristică pentru literatura apocaliptică. Ea a dat o anume pregnanță și grupurilor de la Qumran. Mai tirziu această pregnanță se va resimți și la Sfîntul Apostol Pavel ca și la Sfîntul Apostol Ioan. În ceea ce privește conceptul de adevăr la acesta din urmă, cei mai mulți sînt de acord să-l situeze în vecinătatea aietheiei, într-o înrudire cu sensul elin al adevărului.

Alții fac aici o legătură cu modurile de exprimare ale cercurilor care sînt legate de sensurile înțelepciunii iudaice, sau de scrierile apocaliptice. În fapt, Sfîntul Ioan aici este foarte complex. El apelează la diverse moduri de exprimare, și legătura cu întregul se obține prin rolul pe care-l joacă la el cuvîntul care a devenit om. Acest Logos este centrul tuturor mișcărilor de convergență a sensurilor. În multe cazuri, cuvîntul «*adevăr*» este asociat cu însăși demersul vorbirii, sau cu transmiterea cuvîntului: «*Acum căutați voi să Mă ucideți pe Mine, Eu care am vorbit vouă nu-mai adevărul, pe care L-am auzit la Dumnezeu*» (Ioan VIII, 40).

Autorul subliniază că în cazul lui Ioan avem de a face cu o concepție dualistă, care amintește puternic de modurile de exprimare a literaturii apocaliptice sau a comunității de la Qumran. În această concepție, pe de altă parte, este vorba despre o strînsă legătură dintre cunoaștere, acțiune și existență. Adevărul divin se reveală prin umanitatea lui Hristos. Nu vom ajunge niciodată la un capăt prin descoperirea lui Dumnezeu în Iisus Hristos. Ceea ce, după autor, pune sub un semn de întrebare fixitatea formulelor de credință. Autorul încearcă lămurirea conceptului de adevăr la Sfîntul Ioan printr-o hermeneutică destul de subtilă. Ea cere însă un spațiu mai mare de desfășurare, ca acela pe care autorul i l-a acordat. Pe această linie, ar mai fi de adăugat, că nu ar fi stricat o directă confruntare cu textele de la Qumran, spre a se vedea mai precis o seamă de nuanțe, deosebiri, apropieri. Cu atît mai mult, cu cît, așa cum autorul însuși recunoaște, conceptul de adevăr la Sfîntul Ioan este foarte complex. Poate necesitînd liniile de dezvoltare ale unei teologii iohanice. Așa ce puțin pare a ne sugera acest lucru Jean Giblet. Din acest punct de vedere, socot că, mai ales problema conceptului de adevăr la Sfîntul Ioan, nu a fost suficient clarificată de autor.

Yves Congar, «Die Norme für die Ursprungstrene und Identität der Kirche im Verlauf ihrer Geschichte»... In Concilium, 9 Irg. Heft 3, März 1973, p. 156—163.

Biserica, poporul lui Dumnezeu sub regim mesianic, este o realitate religioasă instituită : ea pornește din Revelație și din viață, culminând în mesajul Duhului Sfânt.

Unitatea Bisericii depinde de unicitatea punctului de timp cu rang de instituire sau de constituire a «acestei origini (Matei XVI, 10 f.). Întreaga istorie, întreaga dezvoltare a Bisericii pun problema identității ei, în funcție de puterea de a rămâne credincios față de această origine. Garanții acestei credințioși sint cei doisprezece apostoli și Pavel. Încă din vremea apostolilor apare un semn, un criteriu de credințioșie, respectiv de identitate : «Iisus Hristos este Domnul» (Romanii X, 9 : Fil. II, 11 ; I Cor. XII, 3). Acest criteriu se dezvoltă la un sol de biestem la Pavel, pentru acela care va propovădui «o altă Evanghelie» deci aceea a justificării prin credință a lui Iisus Hristos ca Domn, care și-a dat viața pentru păcatele noastre (Gal. I, 3—9).

Ca principiu al acestei credințioși, — sau ca normă contează regula adevărului, sau regula credinței. Este vorba aici despre conținutul acestei credințe ca atare, adică referitoare la ceea ce Apostolii au primit de la Hristos și au dat mai departe, și ceea ce începind cu ei mijlocește Biserica, care a devenit normativ. Vestirea și credința Bisericii au o garanție transcendentă : Dumnezeu însăși ca origine a ei, Hristos care a revelat adevărul. Iar mijlocul spre a fi în adevăr, constă în aceea că oamenii trăiesc în adevăr. Că, credința concordă cu vestirea Apostolilor, se asigură în primul rând prin concordarea cu ceea ce s-a transmis, cu ceea ce s-a moștenit, și tot așa mai departe până la începuturi. În al doilea rând, prin succesiunea episcopilor care învață în Biserică. În al treilea rând, referindu-ne la Sfintele Scripturi care conțin fiecare adevăr al mîntuirii. Pînă la mijlocul secolului al II-lea s-a înțeles prin Scripturi, în general, Vechiul Testament. Se pune întrebarea : sint episcopii criterii ale adevărului sau ale fidelității față de adevăr (ale credințioșiei în general arătat) ? (Normele pentru fidelitatea originară și identitatea Bisericii în cursul istoriei sale).

Odată cu răspîndirea Bisericii, apar diferite erezii, care de care mai periculoase și Biserica își organizează viața ei liturgică și canonică; *criteriul fidelității* numai în funcție de un punct de referire nu este suficient. Se cer activități și concluzii, hotărîri creatoare. Autorul urmărește dezvoltarea normelor privind aprecierea fidelității originare și a identității Bisericii pe etape legate de aceasta. De la Clement Romanul pînă la Ciprian. De la pînții bisericești ai epocii clasice și pînă în Evul Mediu. De la reforma gregoriană pînă în secolul al XVI-lea. Și, în fine, de la Trident pînă la II Vatican. Autorul leagă ideea acestui criteriu al fidelității originare de identitatea Bisericii. Se pare că pentru el, identitatea Bisericii se reduce numai la acest aspect. După el, din păcate, nu există nici o problemă deosebită a identității, care nu trebuie să se confunde cu problema unității Bisericii. Pe de altă parte, identitatea, el nu încearcă s-o vadă în perspectiva dezbinării Bisericii, ci insistînd unilateral asupra Bisericii apusene.

Pentru Congar, Biserica și-a păstrat identitatea și o va păstra. Dar este identitatea în esență o chestiune de păstrare ? Sau numai de păstrare, fără o afirmare ? Și cum se poate afirma identitatea ? Erezile născute odată cu răspîndirea Bisericii nu pot vorbi despre afirmarea identității ca atare. Sau trebuiește căutată numai local identitatea ? Pentru Congar este oare suficient că fidelitatea originară (față de propria obîrșie) se transcende ? Autorul conchide că dacă voim să gîndim teologic problema pusă de el, nu ne putem ține de un singur criteriu. Nici de vechile texte fără «oficiul viu al predaniei», nici de acesta fără vechile texte, nici de autoritate fără comunitate, nici de comunitate fără autoritate, nici de apostolicitatea oficiului slujirii fără apostolicitatea învățaturii, și invers, nici de Biserica romană excluzînd catolicitatea ; nici catolicitatea excluzînd Biserica romană... Abia legătura tuturor acestor criterii asigură o vie fidelitate față de originar, o identitate în deplină istoricitate a vieții noastre. Plinătatea adevărului este legată de plinătatea mijloacelor pe care ni le-a dat Dumnezeu, pentru ca noi să trăim din această plinătate, conchide Yves Congar.

Lector VICTOR ILIESCU